

о. Володимир Серемчук

## БОЖИЙ ПАЛЕЦЬ

### У БОГА ВСЕ МОЖЛИВЕ

Релігійні новели

Видання VI

м. Івано-Франківськ 2007

Серемчук В. Божий палець. Сила молитви. У Бога все можливе. Релігійні новели. 6-те вид. Івано-Франківськ, 2006 р., 332 стор., ілюстрована.

Ця книга - це низка новел священника о.Володимира Серемчука, в яких прослідковується тісний взаємозв'язок землі і Неба, це окремі, сповнені драматизму і болю, розповіді, взяті з реального життя, з трагічної історії нашого народу. Як часто у мирській, щоденній суєті ми забуваємо про нашого Небесного Отця, і своїми необдуманими вчинками робимо виклик своєму Творцеві. Та Бог милосердний, добрий, довготерпимий, але справедливий... і палець Божий неодмінно впаде на грішника, котрий не бажає жити у мирі з Господом.

Проте Бог завжди дає нам шанс на покуту і каяття, щоб ми у щирій молитві, жертвованими своїми вчинками очистилися від гріха. І тоді зникне душевний біль і з'явиться радість, глибока віра, надія та любов, і ніколи у горі ми не залишимося самі.

Мусимо пам'ятати, що на цій землі ми лише гості, а справжній наш дім - це вічність, і "хто з Богом, той до Бога йде".

Про все це та про інші глибокі розважання у хвилюючих розповідях цієї збірки.

© о. Володимир Серемчук. Передрук та розповсюдження цієї книжки тільки з дозволу автора

### ЧАСТИНА ПЕРША. БОЖИЙ ПАЛЕЦЬ

#### МАНДРІВКА У СВІТ ЛЮДСЬКИХ ДУШ

*Окрім світів, відкритих Колумбом, Веспуччі, Магелланом та іншими мандрівниками, існують інші, не менш прекрасні світи, - світи людей, їхніх характерів, сердечних поривів, їхніх доль.*

*Магелланом до цих таємничих світів є людина незвичайної долі і незвичайного для наших часів небайдужого серця, - священник Володимир Серемчук, уродженець с. Озеряни на Тлумаччині. Отець вже довгі роки - мешканець Долинщини (зараз він є парохом м.Болехова).*

*Отець Володимир є з покоління, яке називають "дітьми війни". Отже, малим хлопчиною він скуштував гіркоту того трагічного періоду української історії: і страшні канонади ліній фронтів Другої світової війни, і жорстокі каральні операції більшовицьких спецчастин проти бійців Української Повстанської Армії, і зойки та сльози людей, садиби яких пожер вогонь, і голод, і холод, і приниження з боку різних мастей зайд, шовіністів та бандитів.*

*- Дитинства, як такого, у мене не було, - підтверджує о.Володимир. - У мене ще в дошкільній віці почала прищеплюватися доросла свідомість у тих тяжких обставинах: чим би нині пожитися, щоб не мучив голод; як би притягнути якусь галузку, щоб пропалити в пічці і зігрітися від морозу; як обминати міну, гранату чи бомбу, котрих і в війну, і по війні було тьма-тьменна...*

*Рано ставши півсиротою і маючи співчутливе, доброзичливе серце, хлопчина як міг і чим міг старався допомогти своїй матері, котра в ті тяжкі часи залишилася сама з кількома неповнолітніми дітьми.*

*Мама була і залишається для о. Володимира взірцем християнського терпіння і надії. Як би їй тяжко не було (самих лише операцій вона перенесла шість, причому одну - без наркозу), мама ніколи не нарікала, а лише просила в Господа: "Боже, допоможи мені це пережити".*

*Крім цілеспрямованою характеру, мама передала Володеві ще й ревну віру, а, отже, вміння, з допомогою Духа Святого, виразно розпізнавати: де правда, де кривда і не приставати на бік зла, хоч би які приманливі добра воно не обіцяло.*

*Довго ще можна розповідати про тернові стежини о. Володимира: і як комуністи спровокували його з будматеріалами, щоб вигнати з рідних Озерян. Справжньою причиною шантажу був різко зачитаний ним вірш Шевченка, мовлений у вічі місцевим можновладцям під час одного з їх празників:*

*"Раби, підніжки, грязь Москви,  
Варшавське сміття - ваші пани..."*

*Він і зараз залишається вірним сином України, маючи в серці ревну любов до Бога та ближніх. Сам зазнавши багато бід та життєвих прикростей, о. Володимир із доброзичливістю вірного друга хоче застерегти інших: "Не йдіть тією дорогою. Там - пастки диявола. Не будьте хиткими у вірі. Твердо вірте, кайтеся у гріхах, - і тоді прийде Божа поміч".*

*Особливо ніжну синівську любов о. Володимир має до Матінки Божої та до свого Ангела-Хоронителя, Які неодноразово його оберігали і навернули до священства у тяжкі катакомби для Української Католицької Церкви більшовицькі часи.*

*Про це та про багато іншого можна дізнатися із цієї (вже другої) збірки о. Володимира Серемчука "Божий палець".*

*Але розповідь про опіку Матінки Божої та Ангела-Хоронителя в його житті - то лише малесенька крихта із тих чисельних оповідей книжки про буквальный, безпосередній зв'язок Неба і землі, Бога і людей. В цих розповідях є і вдячність, і застереження, і каяття, і багато інших почуттів християн, які є дуже корисними для всіх, вірних, а надто - для молодих.*

*Читати оповіді о. Володимира Серемчука цікаво: він має письменницький хист. Отже, о. Володимир запрошує нас у мандрівку до островів та материків людських долі.*

*Іван Тимцюрак, член Спілки Журналістів України.*

## **МІЙ ДОБРИЙ АНГЕЛ-ХОРОНИТЕЛЬ**

Ці спогади продиктовані аж ніяк не бажанням похвалитися моїм скромним життям, але наміром розповісти про реальний, відчутний і зримий вплив Неба під час моєї земної мандрівки.

Початок її був досить тернистим. Дитинства з його радощами і захищеністю я й близько не мав. Цей період цілковито викреслений із мого життя. Моє дитинство - це чаша страждань і горя, бо уже із шести років я здобував хліб своїми руками і повсякденною працею.

Моя мама залишилася вдовою, коли їй було 36 років. Найстаршій сестрі було 15 років, середущій - 11. По смерті тата через шість місяців народився братик, який через шість днів помер. Ще за життя тата мама перенесла тяжку операцію на голову. А коли залишилася вдовою - ще чотири операції під наркозом, а п'яту - уже без наркозу. З Божою поміччю мама дожила до 85 років. Мама постійно слабувала, але я ніколи не чув, щоб вона колись застогнала, зате слова: "Боже, ради моїх дітей, дай мені витримати", - не сходили з її уст.

Взимі, коли було більше вільного часу, мама розповідала мені про пережите. З її розповідей я дізнався про свого сліпого діда Матія, який, приїхавши з Львівщини на Тлумаччину, у хутір Якубівка, по короткім часі став незрячим. Але чоловіча гідність скеровувала його до виконання всілякої господарської роботи.

Покірно переносячи терпіння, дід Матій одного ранку довго молився, а потім сказав до своєї жінки Катерини: "Щось велике має статися в моєму житті. Або я умру, або буде щось добре, бо удосвіта мені приснився Ангел, що летів просто на мене. Зі страху я хотів утекти, але він крилом зачепив мене, і тут я пробудився".

Жінка, вислухавши, мовила: "Нині ти, Матію, не полізеш на дах латати стріху. Мені біди не треба". Але дід сказав жінці, що без Божої волі нічого не станеться: ні лихого, ні доброго, і поліз на дах. Невдовзі на крик чоловіка Катерина вибігла з хати і побачила, що той упав з даху просто на сніпки, що лежали на долівці.

Після цього випадку дід Матій прожив ще рівно три роки. Одного ранку він покликав

усіх дітей і роздав їм настанови, благаючи згоди між ними. А потім зсукав з воску свічку, ліг на ліжку і в молитві віддав Богові душу без всілякого стогону.

Так само і баба Катерина за два дні перед смертю повідомила всіх про свою кончину.

...Як кажуть, горе ніколи не ходить саме. Якось мама пішла до сусідів садити картоплю і взяла мене з собою. Метрів за триста від поля була велика скеля, яку називали Віцків вертеп. Вона мала близько двадцяти метрів висоти. Ми, діти, почали з'їжджати з цієї скелі в долину. Та, на нещастя, я впав з цієї скелі просто на камінь, поламавши руки і розбивши собі голову й коліна Ангел-Хоронитель зберіг мені життя, хоч пам'ятка залишилася - крива рука.

Через рік почалася Друга світова війна. У перших днях війни наша хата згоріла. Упала стеля, а на образі Пречистої Діви Марії ані шнурочок не перегорів, ані скло не потріскало. Клякнула наша мама перед чудом збереженням образом, поставила нас усіх на коліна і щиро благала Пречисту Діву Марію, щоб не опустила нас з-під своєї опіки.

Наш хутір знаходився на півдорозі між селом Озеряни і лісом с Олеші. Користаючи з вигідної позиції у воєнному відношенні, хутір був постійним пристановищем для військових: то росіян, то німців. Перед останнім відступом німецькі солдати "заквартирували" на хуторі три місяці. Село горіло вдень і вночі.

У липні 1943 року мій Ангел-Хоронитель врятував мене вдруге. Пасучи корову коло самого хутора, я знайшов гранату.

Не знаючи, що то таке, я витягнув кільце і тут спрацював запал-капсула. Сполошений шумом капсули, я випустив гранату з рук і пустився втікати. Відбігши метрів десять, я заплутався у телефонних дротах і впав головою у яму. Якраз у цей час вибухнула граната і лише один осколок поранив мене в ногу. З цим осколком в нозі я проходив дванадцять років.

Війна покотилася на захід, але смерть ще довго розгулювала нашим селом. Одного дня протитанкові міни вщент рознесли вісімнадцятеро чоловік. Мама кожного дня нагадувала мені про небезпеку. Але мало статися нове лихо, від якого Ангел-Хоронитель зберіг мене.

...У школі відновилося навчання. На уроки всі ходили босоніж. Про зошити не було й мови. Писали на газеті впоперек або під кутом. Чорнилом служив переварений сік бузини. Діти мали саморобні ручки. Повертаючись зі школи додому, я уздрів у воді ручку (як пізніше виявилось - запал від міни). По довгім мудруванні мені пощастило виийняти капсулу, але лише наполовину. Хлопці порадили випалити вмістиме розпеченим дротом.

Перший дотик розпеченого дроту - і страшний вибух. Наслідки - порвані чотири пальці і два місяці сліпоти. Але Бог, Пречиста Діва Марія і Ангел-Хоронитель повернули мені зір і зберегли всі пальці. Гіршої кари, яку я завдав своїй бідній матері, нікому не бажаю. З того часу я боявся навіть камінчик у руки брати.

У грудні 1945 року я разом із сестрами заготовляв дрова в Олеському лісі. Старші люди, що були там, завстидали сестер, що мене, такого малого і легко вбраного, взяли в ліс на допомогу. Знічені сестри відправили мене додому. Коли я вийшов з лісу, то лютий вітер пройняв мене наскрізь. Похитавши головою, сусід сказав: "Не маєш ти, дитино, ні тата, ні мами... Куди вони тебе такого малого випровадили? Біжи додому і не ставай, бо замерзнеш".

Скільки мав сил, я намагався бігти, але морозяний вітер все більше сковував моє тіло. Добігши до підбитого танка, я вирішив перепочити і заховатися від вітру. Сівши на пень, відчув якусь надзвичайну теплоту і почав дрімати.

Тим часом сусід добрався до лісу і захотів закурити. Скрутивши цигарку, ніяк не міг знайти запальничку. Він подумав, що загубив її коло танка, і тому вирішив повернутися. По дорозі придивлявся до кожного предмету, декілька раз засовував руки в кишені, але запальнички не знаходив.

Дійшовши до танка, побачив мене, замерзаючого, сплеснув руками відчув якийсь біль у пальцях. Лише тепер зрозумів, що, шукаючи запальничку, він перекидав її з руки в руку. Тормосючи мене з усієї сили, він відвів мене додому. Так Ангел-Хоронитель через Назара Івана не дав мені замерзнути. Ліву ногу і пальці на руках я, правда, обморозив. Але живу і дякую своєму Ангелу-Хоронителю.

Уже будучи в армії, в 1956 році, я вдруге замерзав серед степу в Саратовській області (Росія). Тут мене врятував образ Пречистої Діви Марії, який дала мені мама зі словами: "Молися й вір, і Матінка Божа тобі допоможе".

На самий Святий вечір відправили мене і ще двох солдатів на крайню точку полігону "Гуряново" завезти для локаторів пальне. Орієнтиром на дорозі служили телефонні стовпи. Але через сильний буревій ми втратили їх з поля зору і провалилися у яр, яких у цих степах було дуже багато. Хлопці, взявши з собою лопати для оборони від степових вовків, пішли шукати землянки, не знаючи про те, що пішли цілком у протилежному напрямку. Лише наступного дня мої супутники знайшли невідоме село, де щасливо пробули майже дві доби. А я з образом Пресвятої Богородиці дві з половиною доби без сну перебував у степу на 30-градусному морозі. Допомогла мені Матір Божа і наявність пального. Мене вважали вже мертвим, але, дякуючи Ангелу-Хоронителю і Пречистій Діві Марії, я не загинув. Там я втратив частку здоров'я, але Бог кріпить і досі.

Повернувшись з армії, я працював завідувачим гаражем у рідному селі і одночасно лісовозом заготовляв ліс. Так сталося, що з Надвірнянського лісництва я привіз ліс на пилораму в Отинію.

Коли я поліз на машину, щоб розв'язати ланци, під тиском лісу поламався шуфлинок, і всі колоди звалилися з машини. В той час я був зверху. Від несподіванки я полетів сторч головою. Ліву ногу притиснуло патином, який був кривим, як дуга, бо його (здавалося, на зло мені) завантажили гуцули, хоч як я не впирався. Він і став моїм спасінням Обійшовся я переполохом і подряпинами. От так Пречиста Діва Марія і Ангел-Хоронитель, образки яких я постійно мав при собі, прийшли мені на поміч у біді.

...Я вже був одружений і жив у Долині. Задумали ми з дітьми викопати криницю, бо ходити до сусіда по воду вже набридло, та й він косо дивився, що беру у нього воду. Старшому моєму синові на той час було 12 років, а молодшому - 9. У вівторок раненько вклякнули ми перед образами, змовили три рази "Отче наш" і "Богородице Діво", а на закінчення - молитву до Ангела-Хоронителя, і почали копати. З Божою поміччю, впоралися ми скоренько, і в п'ятницю криниця була вже готова. Збираючи останнє каміння, я відмовив подячні молитви і наказав дітям обережно витягати останнє відро, а сам шепотів молитву до Ангела-Хоронителя.

Якраз у цей момент діти не втримали відро, і воно з висоти семи метрів впало мені на голову.

Спочатку я не розумів, що сталося. Але коли почув плач дітей, то подумав, що, напевно, мені кінець, але я згарячу ще пам'ятаю. Та коли зосередився і по шнурі почав вибиратися наверх, то з радістю і вдячністю до Неба виявив, що голова була ціла. Ми зайшли до хати і помолилися Матінці Божій, Господу Богу і Ангелу-Хоронителеві за їх опіку.

...Коли я працював головним механіком у шляховій організації, то поліз на висоту близько п'яти метрів зняти ланци. В той момент, коли я їх стягував, під тяжкою вагою обривається цвях, яким була прибита дошка, і я пролітаю в повітрі метрів два понад коробками передачі, у яких всі важелі перемикання стирчали оголені від запобіжних гульок, їх було п'ять, складених одна коло одної. І коли б Ангел-Хоронитель не проніс мене понад ними, то важелі прокололи б мене наскрізь. Дошка і ланци пролетіли над моєю головою. Цвях проколов мені ліву руку наскрізь. Праве плече я так тяжко побив, що не міг піднести руку.

Усі намагання медицини були марними, і права рука не діяла. А скоро мені треба було висвячуватися, бо всі іспити у отця Андрія-Романа Кияка і Владики Стернюка я склав успішно. Я щиро молився, постив усі п'ятниці, перебуваючи лише на воді. І от по цілоденнім пості і щирих молитвах сниться мені сон, що маленький хлопчик приносить корінь живокосту і каже: "Потри на терці і приклади до болючого місця". Я став прикладати. Протягом тижня я цілком володів рукою, і понині не відчуваю ніякого болю.

Ще одна пригода трапилася зі мною в ніч з 18 на 19 липня 1998 року. Кожного року першої суботи по святі Верх. Ап. Петра і Павла збираються люди різного віку з усієї України на місці героїчної смерті провідника ОУН "Роберта" і вісімнадцятих повстанців зі старшинської школи, які загинули в нерівному бою з карателями НКВД в урочищі Яворина. Взявши участь у Вечірній панахиді, табір готувався до нічного чування й концерту.

Мені довелося весь день бути на ногах, тому я вирішив годинку перепочити. На Карпати опустилися перші сутінки. Навколо наметового містечка горіли вогні, лунали повстанські пісні. До мене підійшов товариш і запросив у намет, де поселився академік зі Львова. Якась сила говорила мені: "Не йди туди". Я, посилаючись на втому, категорично відмовився іти, пообіцявши, що обов'язково прийду через годину. Не минуло і двадцяти хвилин, як, через необачність водія, з гори на табір покотилася машина, розбиваючи намети. В результаті четверо осіб було травмовано, а один чоловік, який знаходився разом з академіком у наметі, куди мене майже силою тягли, загинув. За якийсь час помер і травмований академік. І тут я знову відчув опіку Пречистої Діви Марії і мого Ангела-Хоронителя.

Від усього серця дякую Пречистій Діві Марії і Ангелу-Хоронителю за опіку у моїм житті. Завдячую моїй побожній бабусі і мамі за науку, любов до Бога, які вони прищепили мені з раннього дитинства.

**Боже, не опусти мене з-під Своєї опіки.**

## **І НАВІТЬ ВОРОГИ ПОВАЖАЛИ ЙОГО**

Міцний, атлетичної будови гітлерівець, стискаючи в руках автомат, на ламаній польській мові запитував молодого греко-католицького ієромонаха, що стояв на в'язничнім подвір'ї:

-Твоє останнє бажання, святошо?

-Дозвольте помолитися.

- Давай, - поблажливо кивнув есесівець, припалюючи папіросу.

"Лишень я почав молитися, - згадував о. Рафаїл, - як звідкись взялася зозуля і раз за разом беззупину стала кувати.

Зиркнули німці в той бік, де кувала зозуля, і голосно засміялися.

Заглиблений у ревну молитву до Пречистої Діви Марії, о. Рафаїл не звернув увагу на літака, який, знизившись, почав поливати кулеметним вогнем подвір'я в'язниці.

... Коли стих рокіт двигунів, ієромонах уздрів, як, стікаючи кров'ю, корчився його кат.

Священик розгрішає вмираючого есесівця. Всі інші охоронці розбіглися не знати куди. В'язнична брама була втворена навстіж, отожд, спокійно молячись, о. Рафаїл вийшов на волю.

Таким був для ченця Василянина о. Рафаїла Проціва 1939 рік, в якому збіглися і радісні (єрейські свячення... перша Служба Божа), і гіркі події (початок Другої світової війни).

Зворушений і до глибини душі вдячний Пречистій Діві за її захист від смерті, о. Рафаїл покірно сприймає подальші життєві обставини. Він разом з групою українських біженців виїжджає у м. Доброміль на Львівщині.

Але і тут його чекали не менш тяжкі життєві випробування. "Старший російський брат-визволитель", якого зустрічали хлібом-сіллю, почав свій кривавий бал: вдень і вночі душив українську інтелігенцію, вів скажену боротьбу проти Греко-Католицької Церкви і її служителів. Довелося чернечий стрій змінити на цивільний одяг. Отець Рафаїл влаштовується вчителем латинської мови. Та скромна поведінка привернула увагу сексотів. І знову допити, в'язниця, переслідування, переїзди.

З приємністю згадував ієромонах короткий і щасливий час перебування у Крехівському монастирі як настоятеля обителі, келійні молитви, розважання. Та дуже скоро монастир закривають, його служителі розходяться різними дорогами.

І знову Бучач, приватне викладання у гімназії. Опісля -Жовква. 1945 рік - на дуже короткий час оживають монаше життя і Церква. Але потім знову почалися ув'язнення, збиткування і катування, перебування в одній камері разом з убивцями і злочинцями. Та найтяжче - камера-одиночка, як для "особо опасного політического преступника". Спілкування - лише за допомогою перестукування.

П'ять разів дивився отець-монах у смертоносне дуло автомата, але все якась невидима сила рятувала його. Сила молитви до Пречистої Діви Марії ні разу не дозволила вирвати вервичку з рук. Молився не лише за себе, а й за мучеників і мучителів, за друзів і ворогів.

Згадував о. Рафаїл випадок, як один з наглядачів увійшов до його камери в той

момент, коли він молився. Уздрівши, що у наглядача сльози на очах, співчутливо запитав, що сталося. Той розповів про своє горе. Жінка от-от має родити, а вона далеко, та ще й між чужими людьми і без харчів.

- Не переживайте, я за вас і вашу дружину буду молитися, і Бог допоможе.

Через тиждень той юнак зайшов у камеру з усмішкою на устах і щирою подякою за молитву, а ще через тиждень влаштував отцеві втечу, ще й на дорогу дав харчів.

... Все це у довірливих бесідах оповідав мені бухгалтер радянських установ, а ієромонах за покликанням о. Рафаїл Проців, з яким мене доля звела у Долині. Я тоді й уяви не мав, що цей ввічливий, доброзичливий службовець, уродженець с Річиця (колись Губинок) Рава-Руського повіту на Львівщині (тепер Польща) Роман Проців з дитячих літ виховувався при Бучацькій монастирі о.о. Василіян. Він у сімнадцять літ вбрав чернечий габіт, навчаючись згодом на богословсько-філософському факультеті Львівської Духовної Академії. Та радянсько-атеїстичні обставини змусили його стати службовцем.

Але про це я дізнаюся згодом. А тоді, в 1960 році, я, ображений слюсар-моторист Долинського раднаргоспу, зайшов до бухгалтера-економіста бази механізації тресту "Долинанафтогазбуд" Романа Онуфрійовича Проціва, щоб висловити свої закономірні претензії, що за відремонтовані двигуни (я взявся підробити) організація вже третій місяць не виплачувала мені грошей.

Мені на той час і без того непорозуміння вистачало гризоти.

У мене тоді ще не встигла загоїтися рана від спланованого комуністичними посіпаками наклепу на мене. У моєму рідному селі Озеряни Тлумацького району, де я працював завідувачим гаражем колгоспу, мене звинуватили в крадіжці дощок. І хоч в короткім часі я виявив справжніх винуватців - місцеву номенклатуру - парторг промовчав і нічого не змінилося. У такий спосіб компартійні діячі мстилися мені за те, що категорично відмовлявся вступити в ряди комсомолу і партії, говорив їм у вічі правду.

З жалем я покинув рідне село і по п'яти місяцях поневірянь знайшов роботу в Долині в гаражі тодішнього раднаргоспу. Працював слюсарем-мотористом. Тяжко було, бо жінка не працювала (бавила маленького синочка), а я якраз в той час почав будову своєї хати. Щоб якось звести кінці з кінцями, в позаробочий час ремонтував двигуни й агрегати по інших гаражах. За два двигуни, які я відремонтував на замовлення бази механізації, ніяк не міг дістати гроші.

Я коротко, але різко відрекомендував себе. З-за столу підвівся середнього зросту чоловік і з усмішкою на устах та з очима, повними доброти, тепла і лагідності, підійшов до мене. Привітним, майже стишеним голосом, він мовив:

- Шановний наш помічнику Володимире, перш за все щиро дякуємо, що ви нас виручили. Прошу вас, будьте спокійні: через чотири дні ви дістанете все, що заробили. Я не хочу відповідати, бо за вашу платню я відповідаю перед кимось вищим, ніж прокурор, - і він підняв руки догори.

Не міг я тоді зрозуміти, чому серед цього егоїстичного захланного світу ця людина так щиро і доброзичливо поставилася до мене. Як пояснював мені наш бригадир Василь Кавера, що Проців - то душа і вірець культури й етикету для цілого підприємства. Не знаю чому, але при зустрічі з п. Романом ніхто не те, щоб висловитися брутально, а й ніколи не підвищує голос.

...Минули роки. І лише у 1981 році, коли я хрестив онука Василя і мені порекомендували греко-католицького священика, я вперше дізнався, чому така лагідна усмішка і щирість у о. Рафаїла-Романа.

Цей день був для мене подвійним святом. Я став дідусем і вперше так щиро відкрив свою душу давно знайомому, але непізананому о. Рафаїлові, який був душпастирем не лише м. Долини, а й цілої Західної України, якого любили як підпільні католики, так навіть і вороги католицького віросповідання.

Ось ще один спогад о. Рафаїла Проціва, який був пов'язаний з Бережанами.

"Йшов, напевне, десятий допит. Начальник НКВС поставив останнє і рішуче запитання: "Скажи мені точно і откровенно, мені больше с тобой невозможно ігратся: ти перепісиваєшся на православіє?"

- Ні! - коротко відповів я.

- Основаніє? Неужелі ти не понимаєш, што ти сам себе пріписиваєш смертний пріговор? Тебя унічтожат, а ти єщю так молод. Разве тебе не всьо равно, какую веру ісповєдовать?

-Дозвольте запитати вас Можна? -Да.

- От ви, напевне, гарну платню одержуєте А якби вам запропонували у п'ять разів більшу, ви б зрадили присягу?

-Нікогда!

- Ви давали присягу перед державою, а я - перед Господом Богом. Як я можу зрадити свого Творця? А вмерти все одно ми мусимо всі. То як я можу зламати присягу?..

Довго мовчав начальник, стукаючи пальцями по столі. Скупив одну папіросу, потім другу.

- Скажіте, - вперше звернувся до мене на "ви". - У вас єсть деньгі?

-Так, маю три карбованці.

- Мало, - проворкотів енкаведист. - Возьміте, здєсь 50 червонцев. А теперь смотріте і внімательно слухайтє. Вотлєнти наших разговоров с вамі. Ето вечний протокол. Я іх в вашем прісутствії сожгу.

І дійсно: одна за одною бабіни летіли в грубку.

- Я не хочу, штоби ваша невінная кровь жгла мою душу і падала намоіх дєтєй. Возьміте деньгі і нємєдленно уходіте. Домой не возвращайтєсь. Мнє пріказалі сєгодня вас унічтожить. Пока темно, нємєдленно покідайтє город. Ёзжайтє в большой город, гдє большє населєнія, там ви потерятєсь із віда. У вас єсть знакоміє во Львовє?

-Ні, на жаль, нєма.

- Слушайтє внімательно, пісать нє надо. Вот вам адрес. Запомі-найтє (він чітко тричі повторив адресу). В єтой аптєкє будєтє бухгалтером. Сєлі нужно будєт, я вас найду. Помолітєсь за мєня і мою сємью. Счастлїво, как у вас говорят, с Богом.

Через два роки, їдучи додому з роботи, на вулиці Львова я почув знайомий голос "Отец Роман, не оглядивайся і слухай мєня внімательно. Тобой занялись. Нємєдленно оставляй Львов і переезжай в Нєстєров (Жовква) в междурайонную больніцу, там тєбя ждєт работа Помолісь за мєня. Счастлїво оставаться".

В Жовкві ієромонах Рафаїл працював до 1950 року бухгалтером в лікарні. Постійне нервовє напружєння, свєшєнїча праця по нєчах вплинули на сєрцє. Довелось повернутись до родини, в Берєжани, щоб поправити здоров'я. Та цє нє вплинуло на навчання на державних центральных курсах іноземних мов (заочнє відділєння, англійська мова), які о. Рафаїл на "відмінно" закінчив у 1953 році.

Від 24 берєзня 1952 року ієромонах викладає нїмєцьку мову в с Борщів на Львівщині. Але його і тут знайшли. Знову допити, арєшти, знущання. Його назавжди позбавляють права викладацької роботи. У своїй автобіографії власноручно писав, що звільнивсє з учительської роботи у зв'язку з хворобою сєрця. В жодному папері нє згадував про підпільну діяльність як греко-католицького свєщєника Як зіницю ока беріг таємницю про тє, скільки і в кого охрєстив дітєй, повінчав молодих людєй, відправив Богослужінь.

З ласки Божої, наприкінці 1958 року в м. Долині з'явивсє підпільний греко-католицький свєщєник ієромонах Рафаїл (Роман) Проців. Працював диспетчером на заводі залізобєтонних виробів, на базі механізації трєсту "Долинанєфтогазбуд". Одночасно заочно навчавсє у Івано-Франківській рахівничо-бухгалтерській школі. Спочатку жив на різних квартирах. Його сєстри пропонували йому переписати на нього будинок. Отець категорично відмовивсє, вважаючи, що рано чи пізно будє заарєштований.

В той час у Долині по різних будинках жило декілька сєстєр-монахинь із різних Згромаджєнь. На них, за порадою отця, переписують будинок, а його приписують тут як квартиранта.

Згадував отець: "Знав про мєнє начальник КДБ. Він виявивсє порядною людиною, але про цє я дізнавсє уже по його смерті. Відчуваючи, що помирає, він покликєв санітарку-монахиню і тяжко промовив: "Я помираю. Тобі я вірю, ти нє зрадиш. Біжи і заклич свєщєника, я хочу висповідатись". Здивована такою нєсподіванкою, монахиня нє знала, що відповісти.

-Досить прикидатись, - сказав. - Я знаю усіх вас, монахинь. Мені попє нє трєба. Процїва, Процїва...

Але не судилося йому висповідатися: отець Рафаїл того дня поїхав до рідних у Бережани. Разом з сестричками-монахинями відправив отець заупокійну Службу Божу, 9-й та 40-й день за того, хто сповідався у розпуці перед Всевишнім.

Напевно, у Долині нема такого начальника, який би не знав про нього, і такої квартири, де б не просили блаженної пам'яті отця Рафаїла виконати той чи інший обряд. Ніколи і нікому він не відмовив, хоч підірване допитами і переслідуванням здоров'я постійно, особливо в останні роки, давали про себе знати. Ніколи не скаржився, покладався на Бога і Пречисту Діву Марію.

15 грудня 1994 року, на 81 -му році життя, ієромонах Рафаїл (Роман) Проців тихо і безболісно заснув вічним сном. Холодний вітер кидав колючим снігом в обличчя людям, а вони сотнями йшли на Ясну Гору, щоб провести в останню дорогу улюбленого пастиря.

У кожній заупокійній Службі Божій згадую Вас, отче Рафаїле, молю Господа, щоб дозволив мені йти дорогою християнських чеснот. Я відчуваю Вашу опіку.

## БЛУДНИЙ СИН

Очі... У неї - голубі, як небо, у нього - сірі з зеленуватим відтінком... Минуло більше двадцяти років, як вони дивилися востаннє одні на одних. Правда, у неї тоді вони не були волошково-сині, а червоні, залиті кров'ю від його сп'янілих кулаків. Його тодішні очі і посьогодні запам'ятала Оксана.

В той день їхнього подружнього життя, коли він обливав її і двох діточок, Лесю й Назарчика, найбільш вульгарним брудом, ті очі були жахливі, і, як здавалось Оксані, навіть по-хижачому світилися зеленими вогнями. Так, вони були набагато більші, витріщені, такі, що з люті й зіниці розійшлися. От-от вискочать з чола. А нині... Нині вони прижмурені, навіть такі милі і лагідні, яку час першого їх знайомства.

Олесь у неї був перший і останній. Вона так любила його. Тоді у неї котилися сльози встиду, жалю і відчаю. Вона готова була все йому простити ради дітей, бо Лесі - шостий, а Назарчику - четвертий рочок. А тато їх покидає...

Він прекрасно знає, що це його кров, його діточки, але, щоб допекти дружині, в їх же присутності називає їх покидьками.

Вірна Господу Богу і подружній присязі, з дня розлучення вона не знала жодного чоловіка, хоч, бачачи її порядність, вони не раз пропонували їй руку і серце. Так, вона жила ради дітей. А скільки витерпіла через людські язиками?! Але обов'язок перед дітьми був у неї понад усе. Дала дітям вищу освіту. Вони створили свої сім'ї, вже підрастає четверо внучат.

А Олесь? Як прожив своє життя? Що він говорить тепер своїми безмовними устами? Що згадує зараз, дивлячись на свою дружину, яка нахилилась над ним, витирає хустинкою сльози, які неслухняно котяться і котяться по її передчасно зраненому зморшками лицю?

Напевно, згадує, яке було їхнє щастя у сім'ї, поки не почав заглядати у чарку, і як все змінилося, коли звук до диявольського зілля. Огидною стала та, що була наймилішою, дратували діти, які разом з мамою втікали, коли він приходив п'яний додому. Ночували де траплялося.

Потім зустрів подібну собі. Покинув шлюбну жінку. Ще одне дитя привів на світ, але і ця сім'я стала огидною. Зв'язався з третьою...

А Господь Бог довго чекав каяття та покори. І, щоб навчити інших, показав свій палець: у Олеся стався інсульт. Повний параліч правого боку. Рука і нога нерухомі, та ще й цілком відняло мову. Місяць пролежав у лікарні. Ні разу не прийшла ні друга, ні третя жінка. Брат відмовився, бо добре пам'ятав, як передчасно попрощалися з цим світом спочатку мама, а через рік і тато.

Привезли до третьої - повернулася плечима: "Мені паралітик не потрібен". Друга з хати навіть не вийшла. Брат мовив: "Я все життя працював у поті чола, а він веселився із блудницями. Нема у мене брата. Він передчасно загнав у могилу родичів. А у мене від нього пам'ятка, - брат показав шрам на чолі, - за нього я гріха не буду мати".

Більше не було куди везти. І вирішив консилиум лікарів разом з міською владою оформляти документи у дім інвалідів та престарілих. Ця звістка приголомшила Олеся, і він безмовними устами щось благав і благав, жестикулюючи лівою рукою, та ніхто не розумів його бажання, а, може, і не хотів розуміти.



Першою здогадалася медсестра:

- Пане лікарю, мені здається, що він просить ручку і папір. Хворий хоче щось написати. Олесь для підтвердження ствердно хитнув головою.

Незграбним почерком лівою рукою він нашкрябав на папері: "Не хочу у будинок інвалідів. Відвезіть до Оксани, законної жінки, може, простить".

По довгих бесідах Оксана переконала сина і доньку (вони жили окремо). Ніколи не бачила сліз сина, хоч іноді був і холодний, і голодний. А тепер заплавав. Він витер заплакані очі і, ніби про себе, мовив, дивлячись у далечінь через вікно: "Мамо, мамо... Ти втратила через нього молодість, а ми з Лесею-дитинство. А тепер ти зважуєшся взяти на старости літ такий тягар на себе. Його ж треба буде і вбрати, і роззути, і ходити, як коло маленької дитини".

- Назарчику, прости йому і мені, ми ж із ним шлюбні. І найголовніше-то твій тато. Бог допоможе і Бог заплатить...

Оксана прийняла його.

- Ну що ж, блудний сину, - через сльози, усміхаючись, промовила. - Будемо роздягатися, треба покупатися, а завтра покличу священика, щоб висповідав тебе, треба і душу очистити.

У чоловіка котилися сльози радості, напевно, зі встиду за змарноване життя.

Дружина простила Тепер треба у сповіді просити Господа, щоб і Він простив.

### **...ПЛАКАЛО НЕБО НАДІ МНОЮ**

Ніби удари схвильованого серця, гупотіли колеса вагона на стиках залізничних рейок. Цей монотонний цокіт і легке похитування вагона одних заколисувало, іншим навіювало спогади пройденої життєвої дороги, ще інші через вікна милувалися чудовими краєвидами Карпатських гір, які переливалися різними барвами золотої осені.

І над усією красою золотаво-червоним блиском посміхалося надвечірнє сонце, яке торкалося краєчком пруга синіх гір, що ген далеко виднілися за селом Липа. Воно ніби промовляло до всіх: "Це я - Боже творіння, яке дає усьому і кожному зокрема життя".

Душевний спокій любителів краєвидів порушив плач дитини і брутальна лайка бабці, яка готувалась до виходу на зупинці Свіча. В той момент, коли дівчинка наблизилася до дверей вагона, щоб вийти у тамбур, п'яний чоловік, який лежав на долівці, простягнув ноги, об які спіткнулося дитя і вдарилося головою до дверей.

- П'яниці наглючі! Нема на вас управи, ні влади. Ні самі не живете, ні іншим не даєте. А ще інтелігент, з папкою, в капелюсі...

Обпаскудився, що пройти неможливо!.. Ото радість додому їде... Бідна та жінка і діти. Де є провідник, де кондуктор? Чому не виведуть його?

- Заспокойтеся, бабцю. Куди його діти? Він також людина, -спокійним, повчальним голосом, ніби сам до себе, промовив чоловік років тридцяти п'яти.

- Знайшовся оборонець, - не вгавала жінка. - Певно, такий самий, як і він.

-Так, був такий, як він, а, може, й гірший. Та тепер, з Божою поміччю, про горілку вже й забув.

-А чим ви вилікувалися, пане добродію, коли не таємниця? -втрутилася в розмову рум'янощока молодиця.

-Моє прагнення, підкріплене Божою допомогою. А причиною мого прозріння був майже такий самий випадок.

Повернувся я з сибірської вахти. На зупинці зустрів "друзів", які вже на мене чекали, знаючи мою щедрість. Додому я не квапився, бо жінка рік тому, не витримавши моїх знущань і брутальності, забрала дітей і пішла до своїх родичів.

Опам'ятався лише вранці. Ніби через сон чув плач матері і донечки, яка йшла до школи і знайшла мене коло дороги, неподалік моєї хати.

Була осінь, падав дрібненький дощ. Від холоду мене немов скувало. На благання мами про допомогу, я через силу відкрив очі і першого, кого уздрів, був каліка, який кожної суботи йшов попри наш дім, несучи на плечах в'язку березових віників, щоб заробити на кусень хліба.

- Газдиньцю, не плачте, він ще живий. Дивіться, відкрив очі, -мовив каліка.

- Тату, таточку, вставай, ходи додому, - цілувала мене моя донечка, поливаючи гарячими слізьми моє лице.

Декілька разів падав каліка, падала мама, стараючись підоймити мене, але від склякlosti я не міг звестися, все тіло було ніби зацементоване.

- Боже!.. Боже!.. За що ж ти мене так покарав, що я від народження каліка і мучуся все життя? А такі, як він, мають здоров'я, та не вміють його берегти, - у розпачі, знявши руки догори, волав каліка - Боже! Нарозум його і подібних йому, бо не знають, що роблять.

Ні плач матері, ні сльози донечки так не вплинули на мене, як слова цього каліки.

Коли лікував запалення легенів, то перебирав у пам'яті все своє життя: і друзів, яких хоронив через оковиту, ще молодших від мене, і кривди, які я заподіяв своїм близьким, і ту ганьбу, яку зазнали мої рідні, і напусто змарнований час.

Усвідомив, хто мої співчарочники, - всі ті, які зруйнували свої і чужі сім'ї, для яких горілка була татом і матір'ю, дружиною і дітьми, грішним ідолом і кумиром. І охопив мене страх перед пеклом, і ті кари, які чекають мене після смерті. Бо я-людина, а живу гірше тварини.

Ще в лікарні я вивчив повсякденні молитви, прочитав Новий Заповіт і постановив, що в рот не візьму того диявольського зілля.

Страшні спокуси мучили мене, але я щиро молився до Господа Бога, щоб дав мені сили перемогти налоговый гріх. В спокусах я відмовляв 50 разів "Царю Небесний", "Отче наш" і "Богородице Діво".

І Бог допоміг мені. Зараз сім'я з'єдналася. Ми з жінкою та дітьми, особливо вечорами, спільно молимося до Бога, дякуючи за Його ласку.

Часто згадую той Божий палець, коли плакало небо наді мною в ту осінню ніч, яка привела мене до каяття, до віри і до Господа.

## НАЙСТРАШНІШИЙ БІЛЬ

Ніби ритми серця, стукотіли колеса вагонів, навіваючи на пасажирів задумливість.

Старенька бабця, закривши очі, щиро відмовляла вервичку, двоє дівчаток плели теплі шкарпетки, напівшепотом розповідаючи свої пригоди. За їхніми плечима сиділо четверо вояків. Один з них вихвалявся, скільки він на "гражданці" випив спиртного. Час від часу з його уст вилітали брутальні слова.

-Дитино, - звернувся до нього літній священик. -І тобі не встидно? Дивися. Навколо люди сидять, які в родичі тобі годяться, діти, дівчата, а ти так плюгавиш свою мову. Мені кривдно за тебе. Хоч ти на вроду файний, але дівчата не будуть тебе любити, - жартівливо закінчив він.

На деякий час у вагоні запанувала тиша її порушив чоловік середнього віку:

- Перепрошую, то у вас Біблія в руках?

- Ні, "Молитвослов".

- Не чув я про таку книжку. Ви, напевно, батюшка, як я зрозумів?

-Так, я священик.

- Я вибачаюся, а до Моршина ще далеко?

- Рівно дві години їзди. Ви на курорт? Шлунок турбує?

- І так, і ні. Ось уже більше року не можу знайти ліків від моєї рани і того болю, який дуже тяжко мучить мене. Може, ви мені допоможете, батюшко?

- Простіть, пане добродію, але я не лікар. Я зцілюю не тілесні, а душевні рани. Хоч, правда, собі даю раду і з тілесними недугами, але то собі, - усміхнувшись, промовив священик.

- О, якраз ви мені підходите. Можна поговорити з вами щиро і відверто?

- Прошу, коли ваша ласка

Співрозмовник розщепив гудзик на сорочці, тяжко зітхнув, озирнувся і стиха почав:

- Я викладач вузу. Маю дружину і двоє дівчаток - старшій двадцять, а молодшій вісімнадцять. Є машина, трикімнатна квартира - словом, все є. Та от Бог тяжко покарав мене за мої гріхи. А грішив я своїми частими зрадами дружині. Як лише мені подобалась якась студентка, я не ставив їй оцінку за іспит до того часу, поки вона не вип'є зі мною шампанського. А в шампанське я заздалегідь підсипав порошок, після якого дівчина собою

не володіла, а я нею володів.

Після таких вчинків були і сльози, і розпач, а декотрі пішли хибним шляхом і стали справжніми повіями. Все було: і знищення плоду, і безпліддя після одруження. Але я над цим не задумувався, вважав себе Дон-Жуаном і щасливчиком.

Співрозмовник на хвилину замовк, витер сльози. Підборіддя його дрібно тремтіло, все обличчя покрилося потом. Трохи опанувавши себе, тремтячим голосом продовжив:

- На канікулах ми з жінкою на вихідний поїхали в село до родичів. У неділю дістаємо телеграму: "Терміново приїжджайте".

Ще й не доїхали додому, як дізнались, що обидві доньки зґвалтовані і в нервовому шоці знаходяться в лікарні. Дружина втратила свідомість.

Я думав, що не переживу цей встид. Через місяць зґвалтували і дружину, та ще й на пам'ятку "нагородили" венеричною хворобою. І лише тоді я зрозумів, що це відплата за мої вчинки, або Божий палець. Вже рік я не можу глянути у вічі ні донькам, ні дружині, бо мені здається, що це я їх зґвалтував.

По тих сімейних нещастях перед моїми очима постійно постають ті дівчата, яких я привів до безчестя. Вже рік, як я втратив сон, апетит, душевний спокій. А що буде зі мною? Не знаю...

Друзі по роботі та й дружина з дітьми жаліють мене, стараються про путівку на курорт, а мене от тут болить, -співрозмовник декілька разів ударив себе в груди, - і ліку немає, бо вперше відкриваю вам свою таємницю. Найстрашніший біль -душевний біль. Виразку можна вирізати, гангрену ногу відтяти - і жити. А чим вилікувати мій біль, цю рану?.. Цьому нема ліку.

- Є. Коли ви з дружиною у церковнім шлюбі, підіть до священика, щиро висповідайтеся, як не в шлюбі - одружіться. Своє каяття і біль, нехай під чужим іменем, напишіть у пресу, застережіть від такого негідного вчинку інших, запросіть когось, хай прочитає лекцію про чесність для подібних вам, а потім -про гідність дівчини - студентам. Часто моліться, ходіть у храм Божий, лийте сльози, як оті зведені вами дівчата, і Бог зніме цей душевний біль. Ну, а за гріхи ви мусите колись спокутувати. Бо сказав Господь: "Той, хто зведе одне із цих невинних, краще, щоб узяв жорновий камінь, прив'язав до шиї і кинувся в море". Все, що робиться свідомо і навмисне, є гріхом.

От і моя станція. Через півгодини - Моршин. А вам раджу подумати над моїми словами.

- Батюшко, мені вже легше на душі. Дякую!

## **ЇЖ, ПИЙ, ДУШЕ, І ВЕСЕЛИСЯ...**

Веселий, ніби на крилах, нісся додому Віджай у рідне Закарпаття. Та й чому не веселитися, коли вже роками фортуна на його боці? Що не кажи, але варто часом прислухатися до "добрих" порад бувалих друзів.

Перш за все Віджай у думці дякував цимбору (товаришеві) Йоні. Він його навчив цього промислу.

Спочатку у Польщі обдував бригаду і виплатив їм лише половину зароблених грошей. Потім у Чехії домовився з господарем, і знову обшахрував бригаду сезонних будівельників, виплативши їм за шість місяців тяжкої праці кому сто п'ятдесят, а кому двісті доларів.

Цокіт коліс поїзда заколисував Віджая. А під мерехтіння смerek та буків у голові виринали спогади...

Тепер він шкодував, що не був на місці Циля (Василя), який дійсно відколов номер. Набрив бригаду молодих жінок і дівчат з Івано-Франківщини, оформив їх на роботу в їдальнях і ресторанах, де вони працювали по 16 годин на добу. Тим особам, з якими він розважався, платив вчасно, хоч, як розповідав, менше половини.

Серед дівчат були і дві рідні сестри з невеличкого містечка, які вабили його око та тривожили душу. Як лише випадала вільна хвилина, вони брали у руки вервички і щиро молилися, а особливо старша. Коли вона молилася, то майже все з її очей текли сльози. Сідали їсти - молилися, закінчили їсти - молилися. Не дуже це подобалося Цилеві. І він вирішив добряче на них заробити. Пообіцяв, що виплатить їм гроші за всі шість місяців, але щоб поїхали в одне з невеличких міст, неподалік німецького кордону. Мовляв, там йому

товариш винен гроші. А за те, що вони так довго чекали і вірили йому, якщо захочуть, то залишаться у нього на роботі. Там робота набагато легша і платня більша.

Цільо домовився, що за кожен "товар" отримає по 3 тисячі "зелених".

...В біді людина здатна на все. Проливаючи сльози, помолилися сестри перед запаленими свічками до святого Юди-Таддея за опіку над ними і вирушили в незнайоме місто. Проте ні на вокзалі, ні на пероні Циля не зустріли. Тривога на серці і крик душі довели сестричок до відчаю, і вони, пригорнувшись одна до одної, дали сльозам волю.

Чоловік двадцяти семи-тридцяти років, який нишком спостерігав за ними, оглянувся на всі боки, рвучко підійшов до них, засунув руку у кишеню, вийняв їхні знімки і сказав українською мовою:

- Дівчата, ось вам по двадцять доларів. Уже... негайно втікайте. Вас продали у "дім терплячості".

- Куди? - здивовано перепитала молодша А старша сестра стояла, ніби омертвіла, неспроможна була вимовити жодного слова.

- Вас продали у дім розпусти. Зрозуміли? Негайно втікайте звідси!

Добу сестри нічого не їли. Замаскувавши свої обличчя, молилися на вервиці до Матінки Божої, щоб врятувала їх. А коли перетнули кордон, дали сльозам волю. І лише тепер згадали, що їх рятівник просив, щоб молилися за нього, бо він уже не може вирватися з цього злочинного павутиння. І сестри постановили, що все життя будуть молитися за нього.

Обдурені, але чисті тілом і душею, повернулися сестри до рідного дому.

...Думки Віджая обірвали засніжені вершини Карпат. Ще лише початок листопада, рано випав сніг. "Хоч би маржинку зігнали долів", - думав він. Але що йому маржина, коли він має повні кишені "зелених". Так пофортунило, як ніколи. Та ще й купа продуктів прибула додому. Він їде поїздом, а КамАЗ з причепом вже, напевно, давно розвантажився в Закарпатті.

"Як добре мати справу з розумним керівником, - тішився Віджай. - А все робить добрий могорич. Не думав, що голова колгоспу погодиться, а він ще й підказав, як ліпше зробити. Крім зерна і гречаної крупи, ще дав бідон меду і всілякої всячини. Багато що продали разом і поділилися грішми.

А жінки-сезонниці? Як дурні, то нехай роблять. Чотири місяці безкоштовно їли, за дорогу заплатили, досить з них. Добре, що вдалося обдурити. Тепер най чекають, поки привезуть по 2,5 тонни зерна. Най надіються, бо не знають, що зерно вже продане. А я за той час махну в Чехію, най шукають вітра в полі. Словом: їж, пий, душе, і веселися!"

...Коли Віджай увійшов на обору, зауважив, що і в хижі, і в stodолі, і в стайні повно всілякого добра

Вибігли з хати діти, жінка, родичі, вітаючи і цілючи довгоочікуваного гостя.

-А чому збіжжя не позаносили? Хочете, щоб хтось украв?

- Не гризися, сину. Вовкодав нікого не пустить на обору.

...Цілу ніч дув сильний південний вітер. Хоч був листопад, над горами роздирали темряву блискавиці. Люди з острахом через вікна дивилися на стихію. Одна лише родина Віджая спала міцним сном після щедрого частування.

Але вода, яка несподівано залила будинок своїм холодом, розбудила і їх. В самій нижній білизні вибіг Віджай на подвір'я, а вода вже сягала вище колін. З усіх сторін неслося: "Рятуйте!"

Страх і морок огорнув усіх. Насамперед родичі кинулися випускати маржину. Свиней і овець уже не було видно: потопилися.

В одну мить перед Віджаєвими очима виринули усі гріховні шахрайства і чиїсь сльози. Він високо підняв руки і через сльози прошепотів: "Боже, хіба за це ти нас караєш?"

Через півгодини від будівель не залишилося і сліду...

З пустими руками повернулися змучені, худі й майже висушені від спекотливого сонця заробітчани, які розраховували продати зерно та допомогти дітям-студентам. Але... Не одна сльоза покотилася у жінок-заробітчанок, а про піт і говорити нема чого, бо чотири місяці пеклися під Ростовським небом на спеці. В той момент у серцях клекотала ненависть.

...А коли в містечко прийшла вістка про біду в Закарпатті, обмануті жінки вклякнули у молитві: "Господи, спаси їх і прости. Бо вони не мали Бога в серці, бо вони ніколи не молилися. Підемо до церкви, може, там збирають кошти для потерпілих від повені. І я дам гривню на допомогу".

## "ПАМ'ЯТАЙ ДЕНЬ СВЯТИЙ СВЯТКУВАТИ"

- Ей, пане Форович, то якось нефайно, і, перепрошую, навіть вам не пасує. Та ви ґазда на цілий Болехів, а нині, в таке велике та ще й подвійне свято, їдете в поле до сіна. Нині всі люди (ще з учорашнього вечора) пішли до Гошівської Матінки Божої на Ясну Гору, аби подякувати Господеві за всі ласки та перепросити за свої гріхи, а ви - в поле. Нині ж неділя, та ще й Спаса.

- Хлопці, перевірте, чи все з собою взяли: вила, шнури, рубель, - ніби про себе, спокійно і врівноважено говорив пан Форович. А потім звернувся до дідуся, який насмілювався зайти до нього аж на обору та ще й дорікати йому: - Я, пане Мар'яне, зважаю на вашу старість і лису сиву голову. Інакше сказав би вам пару теплих слів і викинув би вас з вашим капелюхом і коштуром, щоби ви мені не псували настрою. Сперлисі на патик та й мораль читаєте. Та то більший гріх буде, як моя худоба лишиться голодною чи стане брати стухле сіно під ноги. Шкода, що не вмієте читати. Газети пишуть, що цей, 1938 рік, буде тяжким і неврожайним. Ет, нема коли з вами розбалакувати. Нате вам ліпше півзолотого, та йдіть помоліться до церкви, аби погода до вечора витримала.

- Пане Форович, пане Форович, - спершись на коштур, хитав головою дідо Мар'ян. - Та ж сам Бог заповів у третій Заповіді, щоб ми святій день святкували. А ще Господь дав кожній людині розум. Робіть, як знаєте. Я же мусив вам сказати, бо то є гріх - на гріх мовчати. Перепрошую, - і дідо подався з подвір'я.

Слуги перезирнулися між собою, потім - на свого господаря, все ще надіючись на зміну рішення.

- Ну, чого стоїте? На фіри - і в поле, - підійшов пан Форович. - Святкувати будемо, коли повозимо сіно.

Цілий день, не покладаючи рук, працювали слуги разом з господарем, щоб завести сухе сіно до стодоли. Фіра за фірою їздили безперервно.

Коли скидали з останнього воза, сонце стояло ще високо. Але з боку Гошева насувалася хмарка: одна-єдина і невеличка.

- Хлопці, воза з сіном - до стодоли, тепер уже не страшно, най діється Божа воля. Все сіно в stodoli. Коней - до стайні. Денисе, скажи служницям і жінці, най несуть могорич і добру закуску. Тепер ми будемо святкувати. Заодно пообідаємо і повечереємо. Ну, і забава аж до рання.

Наливши хлопцям і собі по чарчині, ґазда мовив:

- Тепер не гріх і випити. Аби'смо...

Не встиг господар докінчити свого тосту, як сталася Божа воля. Блискавка осліпила всіх і страшний звук грому викинув з рук чарки.

Коли господар зі своїми слугами опам'яталися, то уздріли, що сусіди силою виганяли коней і худобу зі стайні на вулицю, а з того місця, де була стодола з сіном, палав вогняний стовп, який сягав, як їм здавалося, до півнеба.

Ніхто не старався гасити, бо знали, що вогонь від блискавки ніхто не в силі погасити.

А Господь з тієї хмарки не спустив на землю ні одної краплини дощу. Більше не пролунало і грому.

І лише на другий день дізналися люди, що у сіні, яке возив на Спаса той ґазда, задушився трирічний внук, якого знайшли аж вранці.

- Добре застерігав дідо Мар'ян, - дивлячись на згарище, яке ще диміло, сказав господар до слуг. - Пам'ятай день святій святкувати. А я хотів бути мудрішим від Бога. Пішли, хлопці, розтягати згарище, щоб не перекинувся вогонь далі. На мені буде наука іншим людям.

Боже, прости.

## ЗАПІЗНІЛЕ ПРОЗРІННЯ

- Дитино моя, нащо ти мені кілька накупила? І банани, і цитрини, і помаранчі... Ти б мені, Настунько, принесла свіжої житниці і дрібку свіжого сиру. Всі кажуть, що житничка дуже допомагає на печінку, навіть камінь дробит.

-Житничку, мамо, будете вдома пити, а тут їжте тропічні фрукти. Лікарі кажуть, що вони так само камінь дроблять, -лагідним і веселим голосом промовляла середніх літ тендітна жіночка, викладаючи принесене у лікарняну шафчину. Засмагле вродливе обличчя, овіяне карпатськими вітрами, повне рум'янцю, свідчило про її здоров'я, а голубі, як карпатське небо, очі, які щиро дивилися на стомлене обличчя і руки хворої, свідчили про доньчину доброту і щирість.

-Де ж ти, дитино, набрала кілька грошей, що накупила всякої різноти? Ти б ліпше внукам щось купила взутисі та хоч по їдному цукерочку.

- І їм ще куплю, а ви добре їжте, скоро поправляйтеся і вертайтеся додому, а то діти, а надто Данилко, не можуть вас дочекатися. А гроші Бог післав... В горах діти назбирали аж два відра яфінів, а, повертаючись додому, на поляні назбирали стільки щирих грибів, що мусили два рази ходити. А я нині все продала.

Ще з годину між ними точилася розмова про господарку, про новини в селі, а коли зайшла бесіда про сина, який вже третій місяць у Чехії, обличчя в Наступі скривилося і в очах з'явилися сльози.

-Не плач, дитино, Бог добрий, найми Службу Божу за опіку над ним і сама молися з діточками, і Бог його не опустить. Пити він не п'є, грошей намарне не розпустит...

Прощаючись з мамою, Настуня поцілувала її в уста і знову зронила тяжку сльозу. На прощання поблагословила Настуню, роблячи хрест над її головою.

Коли двері за Настунею замкнулися, жінка, що лежала коло вікна, відкрила обличчя, яке було все у синцях, і повернула голову до сусіди по палаті. Довго мовчки дивилася на неї. Раптом підборіддя у жінки затремтіло, і вона вперше дала волю сльозам, здригаючись усім тілом. Добре виплакавшись, вперше за три дні заговорила до сусіди по палаті.

- Добрих дітей маєте, пані добродійко - Вчора одна, нині -друга донька.

- Ні, панюсю, то не донька моя, то невісточка. А маю їх всіх аж п'ятеро: дві доньки і троє синів. Всі дуже добрі і для мене, і для людей, та самі між собою дружні і щирі. Що правда, то правда; люди мені заздять, але я багато з ними намучилася, поки вони стали виrozumілими. У мене в сім'ї діти не говорили: "Ні, не хочу". Так вчив небіжчик Василь, чоловік мій, так і я їх навчила. Пам'ятаю, вже з армії прийшов мій Федір, і якимось привели його п'яного, та ще й в хаті паскудне слово сказав. Я йому тоді дала, напевно, з десять палиць, аж утік з хати... Понині я його п'яного не виділа. Але найголовніше - молитва. Молюся за дітей щиро. А у вас, панюсю, що, дітей нема, що ви такі слабі і ніхто до вас не приходить? Ви, певно, десь упали, що так лице побили?

Слаба сусідка довго дивилася у стелю, думаючи щось своє, і, нарешті, відважилася на відверту розмову:

-Я, пані добродійко, сама себе побила, хоч і встидно мені зізнатися, але легше на душі буде... Маю я двох дітей - доньку і сина, а п'ятеро дітей вбила, коли ще на світ не народилися. Боялася нестатків, хотіла веселого життя.

Син мій оженився з учителькою, дуже доброю і щирою дівчиною, і на вроду надто файною. Жили вони добре і дружно, поки не втрутилася я. Не могла змиритися з тим, що вона була з села, та ще й з убогої сім'ї.

Я почала робити різні штуки, видумувати всілякі неправди, щоб підбурити сина проти неї, аби вони розлучилися. Я навіть не хотіла брати на руки внука. Невістка мені стояла кісткою поперек горла, і лише через те, що була убога та з села. Коли хтось з її братів чи сестер, а, особливо, родичі, приїжджали до неї, я старалася створити таку "погоду" різними вигадками, щоб вони забули дорогу до мого дому. Спочатку син заступався за неї. Пізніше став випивати, а я йому в цьому сприяла.

Почалася зневага до Лесі, себто невістки, потім часті бійки, і це було найбільшим моїм задоволенням. Коли Леся вдруге завагітніла, син її тяжко побив. Вона потрапила до лікарні, і дитинка зійшла з неї. З лікарні Лесю забрали на квартиру її подруги. Син декілька разів ходив, просив, щоб вона повернулася. Вона давала згоду лиш на окрему квартиру. А я

сина потішала, що ще таку жебрачку знайде під першим-ліпшим парканом. А коли він сильно тужив за нею, я купувала горілку, в ній і втопила свого сина.

- Що, помер? - з острахом запитала співрозмовниця. - Та ні, лише спився. То він мене так побив... Але тепер я йому все прощаю, бо то не він, то я сама себе так побила своїм поведженням.

- Йой! Свят, свят, свят! - перехрестилася співрозмовниця. - Та ж то великий гріх-бити своїх родичів, особливо маму.

- Йому гріх прощений, - мовила каяниця, дивлячись в одне й те саме місце, - бо я своїх дітей молитви не вчила, і страху перед Богом не прищепила.

- А за що ж син вас, панюсю, так покарав?

- Були в його малого уродини. Син поніс йому подарунок, який той чомусь не прийняв. І він, прийшовши додому, почав мене обзивати та докоряти, що я зруйнувала йому життя. Потім випив півпляшки горілки і в білій гарячці бив мене до тих пір, поки я не знепритомніла.

- Ну, а донька чому не приходить?

- Донька виявилася мудрішою за сина. Коли я почала заважати їй в житті, то вона першого року покинула мене і з чоловіком поїхали на Східну Україну. Живуть дружно, виховують трьох діточок. Часто пише мені, але приїжджає рідко.

Найгірше те, що мучить совість: Олег з Лесею були шлюбні, а я їх розлучила. Леся знову віддалася, має ще двох діточок... А мій будинок на шість кімнат стоїть пустою. Я в лікарні, син в міліції, а хата замкнена.

- Йой, - співчувала співрозмовниця, - та дайте хоч телеграму доньці, бо ще ті алкоголіки обкрадуть все, що є в хаті.

- Ні, ні, встидно: донька застала кінець бійки.

## СПОВІДЬ ПЕРЕД АНГЕЛЯТКОМ

- Бабцю, чуєш... Сховай мене, - зі сльозами в очах шептала чотирирічна Мартуся, ховаючи свою кучеряву голівку під полу светра літньої жінки, голова якої хиталася в такт вибоїнам на дорозі. Роки, втома та духота в автобусі заколисували жінку, як дитятко в колисці. Мартуся переполошеними оченятами поглипувала на страшного вуйця, який стояв навпроти і, як здавалося, дивився тільки на неї.

Його обличчя все було покрите шрамами і фіолетово-червоними рубцями, які, ніби п'явки, звисали по цілому обличчю. Лише голубі очі свідчили про його колишню красу.

- Що ти так суєтишся, дитино? - не відкриваючи очей, сонно воркотіла невдоволена бабця.

- Бабцю, бабцю! Сховай мене.. Я боюся, - вже вкотре шепотіла внучка.

- Чого і кого ти боїшся? - сонним голосом питала жінка.

- Он того, вуйця, - тулилася дитина - Подивися, який він страшний.

- Тихо, безвстидна... Я тебе більше не візьму з собою, як ти будеш такою нечемною. Хіба не видиш, що в нього було якесь горе. Напевно, обгорів, або обморозився.

- Ні, моє ангелятко... Помилилася твоя бабця. Не обгорів я і не обморозився. То Божий палець був наді мною, - дивлячись на дівчинку, лагідним голосом мовив чоловік. - Я хотів би тобі оповісти, дитино, як Бог карає за гріхи і милує каяників. Я тобі розкажу правду, а ти колись виростеш і людям переповіси. Най знають. Будеш слухати мене? То слухай і запам'ятовуй.

- Було це за ворога українського народу Брежнєва, який наказав зруйнувати або спалити всі церкви та хрести. Я тоді в колгоспі був парторгом, і то не яким-небудь, а бойовим, активним. Мені дуже хотілося виконати наказ партії першим. Отож я зібрав усіх комуністів і вночі ми поїхали нищити хрести.

Спочатку ми здіймили хрест, який був встановлений на честь скасування панщини, і на тому хресті я оббив оцей палець. Тоді я сказав, щоб усі йшли по домівках, а наступного дня зранку прийшли в контору. Вранці я заявив, що ми не злодії, щоб по ночах ходити і руйнувати хрести, а чесні комуністи, тому ми зараз беремо потрібну техніку і йдемо до праці. А хто відмовляється - партійний квиток на стіл. Знайшлися такі, що зразу поставили.

Для сміливості ми випили по двісті п'ятдесят, і того дня познімали всі хрести. А

ввечері, коли я прийшов додому, мені свербіло і пекло все обличчя. Я обмився холодною водою. На ранок моє обличчя покритось водяними струпами. З того дня почалось моє поневіряння по лікарнях, науково-дослідних інститутах Одеси, Києва, Ленінграда, Москви. Для мене були відкриті всі двері, але покращення, не було. Ще не загоїлися рани, як відкривалися інші. Так було понад двадцять п'ять років. І без людських докорів я зрозумів, що це - Божя кара.

І от, коли дали волю Церкві, я пішов і щиро висповідався. По сповіді поновив усі хрести і те, що не гоїлося десятками років, загоїлося за тиждень.

Запам'ятала що-небудь, лялечко? Отже, колись розкажеш людям, що з Богом жартувати не можна. А тепер подивись, яким я колись був.

Чоловік вийняв фотографії і показав Мартусі, яка вже не зі страхом, а зі співчуттям дивилася на незнайомого вуйця.

- Правда, гарний я колись був? Дівчинка кивнула головою.

- Даруйте, пане добродію, за запитання. А яка доля інших, що були з вами, - запитала Мартусина бабуся.

- Інших? - ніби сам себе перепитав. - Нас було десятеро, тепер залишилося троє і всі каліки. Інші померли: хто від горілки, хто в результаті нещасного випадку, є й такі, що від розпуки наклали на себе руки. А ті четверо, які здали партквитки, всі живі і здорові.

- А як би ви, пане добродію, жили, якби вам довелося починати все наново? - втрутився у розмову сивоволосий з борідкою інтелігентний чоловік.

- Без сумнівів - так, як мене вчила моя бабуся, яка за руку водила до святого храму, - після короткої мовчанки мовив незнайомиць. Автобус плавно хитнувся і зупинився.

- Ось і моя зупинка. Будь щаслива, моє ангелятко. Я дозволяю тобі розповісти мою сповідь перед тобою. Люби Бога, а будеш любити Бога, будеш любити всіх.

Коли автобус рушив з місця, старенька жінка, яка досі мовчки сиділа, немов про себе сказала: "Не від віку каліка, не до смерті пан. А який був гордий..."

- Страшної руїни завдав Україні та й цілому світові атеїзм. І не будемо ми щасливі, поки не запровадимо вивчення релігії в школі, - промовив інтелігентний сивоволосий чоловік.

### **...ЩАСЛИВІ ТІ, ЩО УВІРУВАЛИ**

- Прошу отця..., помирає Оля, - витираючи білосніжною хустинкою сльози, які мимоволі котилися по щоках, перемагаючи судоми, що стискали горло, тремтячим голосом мовила мама -Даруйте, що в таку пізню пору, та ще й в негоду, потурбувала вас. Оля просить, щоб ви ще приїхали до неї. Хоче висповідатися, прийняти Найсвятіші Тайни і Єлеопомазання. Вона... Вона...

- Прошу, не переживайте так. Все-все - в Божих руках. Моліться і просить Господа. Він добрий і милосердний.

-Я вірю, що Матінка Божя змилується над нею... Моїй донечці всього двадцять п'ять років. Вона ще не виділа життя. Всі роки -у навчанні... Тепер лише жити, і от...

...Уже дев'ятий раз їхав священник до немічної в Долину, щоб відмовити молитву "Над недужими і терплячими". А скільки було відправлено Богослужінь -душпастир і не пам'ятав, бо правив постійно і молився з людьми за здоров'я Ольги.

По Сповіді і вділенні Святого Причастя та Єлеопомазання священник три рази дав напиться слабій посвяченої води від Чудодійної Матері Божої Зарваницької та Люрдської, за кожним разом з усіма присутніми, а також чоловіком, мамою, бабцею, відмовляючи молитви "Богородице Діво", "Під Твою милість", "Згадай, Всемиловитая Діво Маріє".

Щоб хоч трохи розвіяти розпач, який панував у цьому домі (бо в різних місцях, - хто в коридорі, хто біля вікна - плакали всі), священник звернувся до слабкої.

- Ти чому, Олечко, така нечемна? Я ж тобі казав, щоб ти мене зустрічала разом з чоловіком у святому храмі, а не на ліжку. Наступного разу ми так зробимо. Правда?

Ольга старалася посміхнутися пересохлими, блідими, аж посинілими устами до чоловіка, який у задумі мовчки стояв коло ліжка Його підборіддя дрібно тремтіло. За сім років навчання у медичному інституті він бачив не одну смерть, але тепер смерть забиравала найдорожчу людину, подругу життя, жінку-медика.



Замість медового місяця і радощів молодого подружнього життя невідома хвороба звалила Олю у ліжку. Більше всього подружню пару турбувало те, що медицина була безсилою. Ніхто конкретно не міг встановити діагноз, а попередній - розсіяний склероз.

Що дивувало священика? Спокій і завжди усміхнені уста хворої, а особливо очі, в яких за увесь час відвідин жодного разу не бачив ні сліз, ні відчаю. Хоч всі ми знаємо, що маємо померти, але смерть такої ще юної людини навіть священик переносить з великим душевним болем.

Ні, вона не помре. У неї така велика віра в Господа Бога і Пречисту Діву Марію. Кожного разу, коли її відвідував священик, вона так ревно молилася на вервичці до Матері Божої. На кріслі, коло ліжка, лежали молитвенник, дев'ятниця до св. Апостола Юди-Таддея та книжечка "Наслідкування Христа". Над її головою -хрест з Розп'яттям і образочок Чудодійної Гошівської Матері Божої, яка вдень і вночі освітлювалася лампадкою. То була надія на її спасіння.

З тривогою у серці дивився священик на крапельницю, яку під'єднали до руки слабкої. Гемоглобін упав був до критичного рівня, ноги не діяли цілком, усе тіло, а особливо руки, були ніби залиті свинцем.

-Отож, Олечко, домовилися?. Наступна зустріч і сповідь-у храмі, разом з чоловіком і мамою. Я вірю, що твої щирі молитви і Свята Літургія, разом з молитвами вірних, Господь Бог і Пречиста Діва Марія вислухають.

- Бог би говорив вашими устами, отченьку, - крізь сльози уже в коридорі мовила бабця.

- Не плачте, мої дорогенькі. Моліться, і Бог вислухає ваші молитви.

...Минуло майже два місяці.

-Отче! Оля з чоловіком і я, також вуйцьо Олі приїхали до вас, щоб дотримати слова. Ми хочемо відбутися Великодню Сповідь.

І знову котилися сльози з очей матері, рясні і щирі сльози, яким в резиденції священика вона дала волю. Вони капали з усміхнених і радісних очей мами. То були сльози вдячності, великої віри і надії.

- Боже, який Ти добрий і милосердний до тих, що надіються на Тебе. Дякую Тобі, Царице Неба і Землі, за Твої ласки і благодаті, - дивлячись на образ, замість відповіді промовив священик.

І в очах пароха заблищали сльози вдячності. -Де Оля? В машині?

- Під церквою, чекає на вас.

Своїми ногами Оля увійшла у святий храм, вклякнула коло дверей і навколішки пішла до статуї Матері Божої, щоб подякувати за вислухані молитви.

І лише тепер священик зауважив, як з очей щасливої оздоровленої молодої жінки котилися, як срібні горошини, сльози радості.

Всі, хто приїхав з Олею, відбули Великодню Сповідь і прийняли Тіло і Кров Господа Ісуса Христа, чим ще більше скріпили тіло і душу у вірі до Пресвятої Трійці і Пречистої Діви Марії.

- Щасливих вам свят, - на прощання мовила Оля. - От ми і дотрималися слова. Моліться за мене, отче.

- А ти, дитино, - за мене.

На прохання Ольги священик уділив їй і всім присутнім своє благословення.

"Щасливі ті, що не бачили, а увірували", - промовив про себе священик.

## **ХРАМ ПАМ'ЯТІ**

- Мартусю, донечко, щось я нині прислабла. Помий мені плечі, бо як умру, щоб ти мала менше клопоту.

- Знову ви, мамо, за своє, - проворкотіла Марта, але послухалася і пішла до ванни.

-Ой, мамо!.. Ато що таке?! Що то було з вами?-з рук доньки випала губка, вона намиленими руками взялася за голову і так, одерев'янівши, зі страхом дивилася на мамине тіло.

Вздовж усього хребта - від лопаток аж до пояса -простягалися чотири пурпурово-сині шрами. Ліву і праву лопатки пересікали поперечні шрами зі слідами шитих ран. На місці

ягідниць синіли дві великі впадини.

- Мамо! Хто то вас і за що?

- За Україну, дитино.. Московські кати і наші запроданці-яничари.

-І ви знаєте хто?

- Знаю, дитино, але най Бог їм простить, бо я на цім світі пекло пережила, але на зло ворогам і зрадникам живу і досі. Господь зберіг мене.

-Скажіть, мамо, хто?..

-Сам начальник Болехівського НКВС. За інших, дитино, не скажу, най Бог заплатить. Хоч їх і знаю. Не хочу, щоб тінь падала на їх дітей. Досить крові і ненависти. Діти не винні. Я скоро помру. Поховай мене у Болехові, де і твій тато. Я хочу коло нього спочити.

...Ховаючись від матері, Марта випила другу заспокійливу таблетку і все просила маму, щоб розповіла про своє життя, про тата, братів Миколу, якому було тоді 13 років та Ігоря, котрому виповнилося 10 років, коли загинув їх тато.

Анна дивилася на доньку, яка час від часу здригалася усім тілом, намагаючись приховати неслухняні сльози, які одна за одною, як срібні горошини, котились по лиці і тяжко падали на долівку.

-А ти, Мартусю, не муч себе, дай сльозам волю, легше на серці буде. І щоб ти знала правду про свого тата, про мене і про те Боже чудо, завдяки якому ти залишилася живою, я дещо тобі розкажу.

Тато твій вступив в УПА за часів німецької окупації, брав участь в бою з німцями на горі Лопаті. Мав кличку "Сосна". Бо дійсно був, як сосна: стрункий, високий... Ще вищий від твого брата Миколи. Мав коло двох метрів. По розгромі, якого зазнали німці в Карпатах, та ще й роззброєння мадярського батальйону в горах за Мізуном, мені з татом треба було переховуватися в гірських селах. А коли прийшли "визволителі", ми мусіли цілком покинути обійстя у селі Церківні. У нашій хаті була школа.

У грудні 1946 року з допомогою запроданців мене затримали московські кати, і те все, що ти виділа на моєму тілі, то їх робота, свідоцтво та історія московського "братолюбія". Найжорстокішими нелюдськими тортурами намагалися кати дізнатися, де тато, але коли зрозуміли, що все марно, що я нікого не викажу, взяв мене на допит начальник Болехівського НКВС.

Анна тяжко зітхнула і закрила очі, перед якими одна за одною пропливали ті найстрашніші події її життя лютого дня і ночі 1947 року. Тоді їй довелося пережити такі муки, яких здатні завдати лише слуги диявола.

Коли вона вже не подавала жодних ознак життя, кат наказав вивезти її на смітник, щоб наступного дня кинути у криницю або який-небудь яр. Не знав кат, що його жертва, яко живий свідок, доживе до вісімдесяти років, до 21 вересня 1994 року, бо нею опікувалася Гошівська Матір Божа, образок якої подарувала їй мама у вигляді медальйончика у час весілля з Йосипом. Врятував її тоді чоловік тети Марії, який знайшов Анну, в чім мати на світ народила, на лютовому снігу, без будь-яких ознак життя. Безстрашний лікар Форович, ризикуючи усім, цілий місяць рятував її.

Друзі-партизани переправили Анну у Тлумацький район, де вона перебувала у різних селах до червня 1947 року. Повернувшись з Тлумаччини, з допомогою повстанців і чоловіка, переховувалася по гірських селах Слободі, Липі, Лужках та інших.

19 березня 1948 року Господь Бог обдарував радістю Анну та Йосипа. У них народилася вимріяна і довгоочікувана донечка, ім'я якій - Марта - дав священник-повстанець, котрий невдовзі загинув під час Святої Літургії у повстанському таборі коло села Липа.

На саме свято Покрови Пречистої Діви Марії і смерті полковника Євгена Коновальця Сосна зайшов у село Церківна, щоб причепити на читальні синьо-жовтий прапор. Коли вже прапор лопотів на вітрі, кати уздріли героя. По високому зросту в місячну ніч пізнали, що то станичний Сосна-Йосип, за яким так довго полювали, їм дуже хотілося взяти його живим. Оточений з різних сторін, станичний знав, що то його остання ніч, тому облив документи спиртом і підпалив. Коли полум'я вже пригасло, Сосна піднявся на цілий ріст і могутнім голосом крикнув: "Жінко моя, діти мої, прощайте. Прощай, Україно! За вас віддаю життя!" І луна вибуху гранати понеслася над селом, вдарилася в гори і понесла звістку на рівнини,

що ще один герой-повстанець віддав своє життя за волю України.

...Ще три роки по проголошенні України Бог тримав на цім світі Анну, яка вечорами розповідала Марті про ті буремні тяжкі дні боротьби за волю України, їй так хотілося, щоб люди знали, як з крові, мук і руїн повстала Україна.

Марта відкрила мамі таємницю, що в честь тата-героя вирішила збудувати церкву і посвятити її в день смерті батька.

...Щаслива Анна почула радісний звук дзвонів, які сповіщали про приїзд до Дрогобича Владики Юліана Вороновського, душпастирів і мирян з різних областей України.

Марта виконала просьбу мами: мученицю Анну поховано на цвинтарі міста Болехова, де спочивають останки її чоловіка Йосипа-Сосни, який боровся, щоб була вільною і Греко-Католицька Церква, і Україна.

## ГОЛОС МАТІНКИ БОЖОЇ

Лише тепер Трохим переконався, що слова покійної мами: "Ніколи не болить так тілесна рана, як душевна", є воістину справедливі. Хай трублять всі газети не лише на Ізюмський район, а й на всю Харківщину, поливаючи Трохима брудом, а він все ж таки найщасливіший... Хіба можна порівняти і назвати щастям високу посаду голови колгоспу, директора школи, парторга із щастям та радістю, яка завітала у їхній дім: їхня донечка, котра дев'ять років була німою, в одну мить заговорила. І то як?! Виразно, чітко.

...За тиждень майже всі односельці відвідали дім Трохима, і він нікому не перечив. Всім дуже кортіло подивитися на Чудодійний образ, який повернув щастя його Харитинці і всій сім'ї.

Нишком, щоб ніхто не зустрів, у пізню вечірню пору завітало й начальство з району. І їм так само хотілося переконатися в тім великім чуді. Бо Трохим не раз і при них виливав своє горе, згадуючи Харитинку, якій Бог дав таку природню красу, та не дав дару мови. Одне тішило родичів, що Харитинка чула, отож швидко навчилася читати й писати. Вона цілими днями сиділа над книжками. Часто спостерігали родичі, а особливо першого вересня, як, ховаючись від них, Харитинка давала волю сльозам, дивлячись, як однолітки з букетами квітів йдуть до школи.

Гість з району довго бавився і говорив з Харитинкою, милуючись її воістину ангельською красою і такою мелодійною мовою; коли б він не відвідував її раніше, ніколи б не повірив, але істина є істиною.

Коли дитина вибігла на вулицю, підійшов до тата, з очей якого сяяло щастя, поклав руку на плече і промовив: "Пробач, Трохиме Іларіоновичу, що понизили тебе. Сам розумієш... Поклав партквиток, не можеш займати високої посади. Помалу все перемелеться... Не прийшов я до тебе, як підлабузник, а як приятель. Розкажи, Трохиме, як це сталося?"

Трохим довго дивився на образ Пречистої з Дитятком на руках. Часто закліпали його очі. Він витер сльозину: чи то каяття, чи радості, яка покотилася по усміхненому обличчі, і ніби сам про себе почав розповідь.

-Історія цього образу дуже давня... Моя мама розповідала, що цей образ моїй бабусі дала ще її бабця. Він був посвячуваний у відпустових місцях, котрі вона відвідувала. Цим образом бабця благословляла мого тата, який ішов на громадянську війну, та братів, яких брали на Другу світову війну, і всі, хоч покалічені, але повернулися додому. А особливо, як розповідала мама, цей образ усіх нас врятував у часі голодомору. Вмираючи, мама в сльозах благала, щоб, не дай, Боже, я не осквернив цей образ і не знищив його. В час голодомору мама берегла його за пазухою, коло серця. І я, клячучи, поклавши руку на образ, дав слово, що буду берегти його.

Уже будучи директором школи, я побоявся за свою посаду, а ще більше боявся гріха, бо перед мамою присягався. І повернув образ до стіни, а на протилежний бік приклеїв ось цю картину. Спочатку я кожного дня молився до Матері Божої, пізніше - лише в день смерті матері, а далі - цілком перестав.

Трохим розвів руками, докірливо хитаючи головою.

- Ну, а далі? Мене цікавить, як заговорила твоя донечка?

-Два дні перед тим, як заговорила Харитинка, мені приснився сон, якому я не надав

значення. Приснилася мама, вона просила, щоб я обтер від порохів і павутиння образ, до якого тяглася Харитинка. Хоч я дуже любив і поважав маму, однак попросив її, щоб не втручалася у мої справи, ради моєї кар'єри. Мама назвала мене безжалісним бузувіром, який не жаліє своєї дитини, яка так втомилася і не могла дотягнутися рученятами до образу.

Пробудившись, я помолився за упокій душі мами, бо давно не молився.

І от, у день великого щастя, як розповідає донечка, коли нікого не було вдома, до неї промовив невідомий голос "Поверни мене, дитино, до людей".

Знаючи, що кімната замкнена і нікого нема вдома, Харитинка озирнулася по кімнаті і в душі хотіла запитати, хто тут є. І якраз у цей час з її уст на всю кімнату полинуло: "Хто тут є?"

І вдруге лагідний голос попросив: "Поверни мене до людей".

З місця голосу сяяло дивовижне сяйво. Харитинка вхопила картину, повернула образ, який упродовж довгих років був повернений до стіни і, впавши на коліна, молилася своєю молитвою, бо "Отче наш" і "Богородице Діво..." до цього часу я її не навчив.

Коли Харитинка прибігла до мого кабінету і крикнула "Тату!", я спочатку подумав, що це сон, і стряс головою. Але коли побачив сльози, що котилися по її обличчі, і знову почув "Тату!", я високо підніс її над собою і сам з радості заридав.

Обнявши Харитинку, ми заквапилися до мами. Хоч ішов урок, ми забігли у клас і Харитинка, обнявши маму, зі сльозами на очах, на увесь клас закричала: "Мамусю, я вже говорю!"

Цей рік -1965 - я вважаю роком народження своєї Харитинки.

А тепер думайте про мене, що хочете, пишть хоч кожного дня в газетах, але я більше не можу бути комуністом, бо щиро повірив у Бога. І рана душевного болю буде мучити мене все життя за мою зневагу до Господа Бога та Пречистої Діви Марії. Хочу останні роки, чи, може, дні провести в каятті та молитві.

-Дякую, Трохиме, за відвертість. У прикру хвилину приїду і я помолитися до цього образу. Бо і я не повірив би, якби сам не переконався. Про нашу розмову ніхто не повинен знати... А Харитинку негайно присилай у школу. З Божою допомогою вона все наздожене А ти, коли повірив, вір до смерті, бо і я переконався, що Бог воістину був, є і буде.

І урядовець з району міцно і щиро потиснув Трохимові руку.

## МОЇ ЛІКАРІ - ГОСПОДЬ БОГ І ПРЕЧИСТА ДІВА МАРІЯ

- Ой, дитинко... Яка ти мокра, - співчутливим протяжним голосом промовила тета Марія. - Квапся додому, бо то хоч і виглядає тепло, але не забувай, що нині - Йордан. Вже'м прожила сімдесят один рік, але не пам'ятаю такого тепла на Водохрестя. Я казала, що та комета недурно до нас прилетіла, - ніби сама до себе продовжувала жінка спокійну розмову. - Ая-йя, ніхто не знає Божої волі... "Покаєтесь-продовжу віку, а не покаєтесь-вкорочу". Біжи, дитино, а то простудишся, а в тебе ж діти маленькі. Ти що, Оксанко, купалася в ріці Сукіль, що така мокра?

Життєрадісна рум'янощока Оксана посміхалася, ніби дитина:

- Ні, пані Маріє, я спеціально підходила, щоб мене священник окропив йорданською водою. Після торішнього Водосвяття я готова з радості скочити у воду, бо воно повернуло мені життя і ще більше скріпило віру у Бога. Тоді я йшла на ріку, як мені здавалося, востаннє.

Перед Водосвяттям я цілісіньку ніч проплакала, в молитві благаючи Бога продовжити віку заради моїх малих діточок. Вранці пішла до храму з великою вірою і надією, що свячена водичка зніме з моїх грудей пухлину, що була як голубине яйце.

І сталося чудо! Через тиждень пухлина цілком пропала. З того часу я кожного дня, крім щоденних молитов, які пообіцяла, відмовляю двадцять п'ять "Отче наш" і "Богородице Діво" та один раз "Помилуй мене, Боже".

У тети Марії з очей покотилися сльози.

-Дитино, я так само довірюся тобі, бо й моїми лікарями є Господь Бог і Пречиста Діва Марія. У шістдесятих роках по всьому тілі у мене зробилися чорні і білі плями, які пізніше перетворилися на тверді гулі і рубці під шкірою. Лікарі посиляли мене з кабінету в кабінет,

розводили руками, але діагноз так і не поставили. Аж у 1975 році сказали, що ця хвороба називається "склеродермія".

Кожного року я по два рази лягала в лікарню, де через кожних три години мені давали уколи. Лікувалась я так п'ять років. Три рази була в санаторії, та все марно. Підшкірні тверді рубці і гулі збільшувалися і помножувалися. Я відчувала, що з кожним днем втрачаю сили. Вже й надію на життя втратила, особливо, коли потрапила мені до рук книжечка про мою хворобу, в якій було написано, що з часом ця хвороба уражає кишечник, легені, печінку, серце.

У 1980 році я всім серцем навернулася до Господа Бога і Матері Божої. Молилася перед образами, в дорозі, на грядці, навіть у ліжку, благаючи про оздоровлення мого тіла. Перш за все відчула полегшення на душі.

У ревних молитвах минав час. Одного разу я провела рукою по своєму тілі і не знайшла жодної гулі, жодного рубця. Всі чорні і білі плями зникли, шкіра стала рожевою, як і колись. З того часу я не перестаю виконувати свою обітницю перед Господом Богом і Пречистою Дівою Марією.

Був ще інший випадок мого чудесного оздоровлення. Два роки тому мені дуже заболіли очі. Почервоніли, почали напухати і гноїтися так, що зрання я не могла їх відкрити, поки не промию. Щодень ставало все гірше і гірше. Я собі сама придумала лік. Взяла коробку сірників і на кожному паличку відмовляла "Отче наш" і "Богородице Діво" та один раз "Помилуй мене, Боже". Потім відпочивала п'ятнадцять хвилин і знову повторювала. Так я молилася на чотирьох коробках сірників. На третій день пробудилася, і сама собі не повірила: очі були цілком чисті і сухі. Я взяла молитвенник і почала читати без окулярів. Тому вірю, дитино, і всім серцем буду вірити до смерти, що Бог оздоровляє, лише треба щиро молитися і вірити в Його силу і заступництво.

Та одна біда у нас, грішних. Деколи люди у час хвороби як-небудь відмовляють "Отче наш" і нарікають на Бога, що їх не оздоровив. Підуть два-три рази на рік до храму Божого і чекають у Господа ласки та благодати. От нині, подивися, здається, все місто вийшло на Водосвяття: і старі, і малі. Коли б так кожної неділі люди йшли до святого храму, яка б благодать Господня сходила.

Свята Йорданська Водичко, зціляй наші серця з Божою ласкою і благодаттю!

## **СИЛА ВІРИ І МОЛИТВИ**

Надворі була весна. Травневий запах квітів, цвітіння садів, наповнене свіжістю повітря, щебетання птахів, - усе злилося в одну гармонію, яка на струнах легенького вітру пливла над нагрітим сонечком карпатським краєм.

Раділи весні літні люди, які пережили таку тяжку зиму, раділи недужі, вийшовши погріти зболілі кості та рани, раділа дівчора.

І лише одна сім'я Дроздів з невеличкого села Буковець (колишньої німецької колонії Лямерстан) Долинського району не зауважувала того дива Божої краси. От уже третій рік, як їхній синок Ігор приніс у сім'ю тяжкий смуток. Не знати з якої причини, протягом місяця вилізло все волосся. І голова, і брови, і руки-все вкрилося однотонним блиском. Засмучені родичі шукали порятунку у різних інститутах, клініках, їздили до знахарів, але намарно. А в душі хтось говорив: "Шукайте поради у Бога. Він нас створив, Він нам допоможе".

- Отче, лише одна надія на вас. Допоможіть нашому горю, - звернулися до священика.

- Не на мене, а на Господа Бога, бо я - лише засіб у Його руках.

З тривогою в душі дивився священик на рясні сльози матері й тата. Його очі вловили погляд Ігорчика, який не промовив ні слова, лише всім єством благав про допомогу.

Коло Розп'яття священик засвітив дві свічки. Клякнули родичі дитини і всі спільно щиро благали Царя Небесного про прощення гріхів і допомогу.

Ігорчик стояв на колінах і дивився у Святу Чашу, а священик відмовляв молитву до всіх святих "Над недужими і несплячими", потім уділив Єлеопомазання.

Родичам, які трохи заспокоїлися, священик порадив кожного дня протягом місяця о півдев'ятої ранку молитися до Господа Бога, бо в цей час за здоров'я Ігоря буде правитися Свята Літургія. Мати з сином ще три рази протягом тижня приїжджали на молитву.

Цілий травень і червень, по закінченні молебнів, які відправлялися кожного дня, всі

вірні спільно молилися за одужання Ігоря, а також Тарасика з м. Стрия, якому львівські лікарі давали один відсоток на життя, за молоду маму Лесю, яку Пречиста Діва Марія повернула уже з моргу по Єлеопомазанні (вона, будучи безмовною, у душі просила прощення гріхів).

Проминуло літо. Про Ігоря ніхто нічого не знав. І ось 8 грудня 1996 року вірні у храмі звернули увагу на незнайому родину, яка протягом всієї Святої Літургії, клячучи, молилася перед образом Пречистої Діви Марії, їх обличчя сяяли радістю. Мама, молячись, час від часу витирала заплакані очі.

-Отче, ви впізнали нас?

-Напевно...

-А Ігорчика? Певно, що ні.

Перед священиком стояв гарний хлопчина з чорними густими бровами і пишним волоссям на голові. Його великі очі радісно дивилися на священика, а усміхнені уста промовляли:

- Щиро дякую вам. - Не мені, дитино, а Богові.

Щасливі родичі попросили відправити подячну Службу Божу за вислухання молитов.

- Пам'ятай, дитино, пам'ятайте, родичі: у Бога нема нічого неможливого. "І ми, грішні, хоч і недостойні, маючи надію на твоє милосердя, просимо...", - вголос промовляв він молитву, якою півроку тому починав перепрошувати Бога.

Священик уділив благословення для втішеної родини, зокрема, для Ігоря:

- Ваша віра спасла вас і потішила.

## **ЖИТТЯ ДАЛА, А ЛЮБОВІ...**

Підкарпатське бойківське село. Неділя. Чутка про те, що сліпа дев'яностошестирічна Палагна має нині розділити спадщину, яка надійшла з далекої Австралії, між своїми дітьми, внуками, правнуками і праправнуками, скоренько облетіла село. Відразу по Службі Божій ціла армія родини, навіть ті, що в церкву йшли лише на Великдень та Різдво, нині квапилися з церкви до убогої хатини, в якій не було ні сіней, ні коридорчика, а просто з двору можна було потрапити на лавку чи коло печі.

Молодші і спритніші родичі баби Палати ще зрання з'явилися на її подвір'ї, коло якого крутилися цікаві односельці: "Як там розділить спадщину мільйонерка? Якими коштами володіє?"

А перед хатиною на саморобнім стільчику сиділа Палагна, гріючи до літнього сонечка старечі кості, її незрячі очі спокійно й нерухомо дивилися на карпатську далину. Вона час від часу зашкарубленими руками витирала сльози, що котилися по її, зморшками зраненому, обличчі.

У голові Палати снували сумніви: "А, може, не треба було кликати голову сільської Ради та сусідів?" Але спробуй самій дати собі ради з тою ріднею. Дітей від вісімнадцяти років (у тім віці віддалася) мала аж дванадцятєро. Сипалися одне за одним.

Все було в житті: холод і голод. Австрійська і Друга світова війни, повстанці і каральні операції. Але, попри лихоліття, всіх діточок вигодувала, всіх зберегла, повинувала, ніхто не вмер, ніхто калікою не є. Сама ходила напіввбраною, напівголодною, аби лиш діти мали. Любила всіх дітей. І чого вони вирости такі недобррозичливі? Поки була здорова, помагала всім, внуків і правнуків бавила-тоді була потрібна. А осліпла-стала для них тягарем. Воркотіли невістки, поштуркувалися зяті, покрикували діти і внуки. По-материнськи прощала їм всім, хоч ніхто співчутливо не схилився над нею: "Чи ти нині теплого щось їла? Чи не змерзла? Що болить?"

Та не змогла забути, хоч і простила, коли осіннього дощового дня вигнала її донька з хати, викрикуючи брутальні слова: "Є в тебе й інша донька, іди до неї". А зять замкнув за нею фіртку. І Палата, паличкою намагаючи дорогу, зі сльозами на незрячих очах йшла до сина...

Прийшла на подвір'я. Учула, як клацнув замок і зашаруділи ноги. На Палагнин голос ніхто не відізвався. Лише пес Бобко підбіг до неї, присілої на порозі, і лизав руки, співчуваючи і бажаючи допомогти. За якийсь час утворилося вікно і онук, замість привітання, озлоблено запитав:

- То що, у вас нема більше дітей, що ви знов лізете до нас?

Палагна хотіла щось відповісти, але вікно з тріском замкнулося. Не так від холоду, як від жалю, Палагнине тіло затремтіло, запекло щось всередині, і вперше жінка попросила в Бога смерті, хоч знала, що то гріх.

Мацаючи перед собою паличкою стежку, Палагна не могла її відшукати, бо замість тверді всюди було гидке чвакання болота. Але якось віднайшла хвіртку... Йшла, не маючи орієнтації в часі. Боялася одного: щоб не збитися з дороги. Дійшла до кладки, якої найбільше боялася, щоб, не дай, Боже, не впасти. Шукаючи поруччя, випустила паличку з рук. Нагнулася, щоб піднести її. Босі ноги не втрималися на слизькій кладці, і Палагна полетіла у брудну воду.

Вода виявилася теплішою за повітря. Струмок був не широкий. Палагна вчепилась берега і старечим голосом благала про поміч. Ганнуса-каліка, яка поверталася з магазину із хлібом, почувши стогін, допомогла немічній вибратись із води, і майже силою заволочила її до хати-вулика. Обмила, висушила, перебрала в що мала, напоїла гарячим малиновим чаєм і вклала спати на печі.

Ні другого, ні десятого дня ніхто з рідних не поцікавився, де їхня мама. Ганнуса дала їй притулок, хоч сама мала злиденну пенсію. Так прожили цілу осінь і зиму. І от Бог змилосердився над нею. Брат, який пропав по Другій світовій війні, на чужині помирає, і спадщину заповідає на Палату.

Отут все й ожило. Палагна в моменті знову стала мамою і бабцею.

- Тето Палагно, - обірвав спогади голос Ганнусі, - здається, сюди йдуть всі ваші діти і родичі.

-Добра дитино, сядь отут, на порозі, коло мене. В бесіду не вмішуйся.

- Йде голова сільської Ради і вуйко Василь. І ще ціла купа... На подвір'я ввійшло чоловік під вісімдесят.

-Добрий день, бабцю Палагно. Це з вами говорить голова сільради.

- Пізнаю по голосу, сину. На подвір'ї запанувала тиша.

- Так от, я, на вашу просьбу, прийшов разом з вашими діточками, зятями, внуками, правнуками. Хочемо почути, що ви нам скажете.

-І свідки так само є? - спокійно вела бесіду Палагна. -Так, ми тут, -обізвались бажані гості, яких просила Палата.

- Прошу мене уважно вислухати і занотувати, - продовжувала далі. - Я сліпа, але, з Божої волі, розуму не втратила й склерозу в мене нема. Мені прийшла спадщина від брата з Австралії. Я вже стара, мені тих грошей не треба.

Натовп загудів, ніби бджоли у вулику, та лише на мить.

- Я колись була дуже багата і щаслива, бо мала дванадцятро дітей, багато внуків і правнуків. З тих грошей, що прийшли, я половину віддаю на церкву, третю частину-на дитячі будинки і будинки престарілих та інвалідів. А так, як у моєму серці усі діти помирали, то четверту частину віддаю дитині, яка мене витягла з болота, щоб за ті гроші могла мене дотримати до смерті й похоронити. Я не божевільна, ні склерозна. То все, що я прошу занотувати. Я - кругла сирота А, може, хто з моїх дітей ожив, то най попросить своїх дітей і внуків, щоб пририхтували їм на старість паличку-поводиря, бо вони мають відчувати те, що їхня мама.

Щиро і файно дякую вам, що мене послухали. Ходімо, Ганнусю, у наші хороми, бо я дуже змучилася, - і бабуся Палагна разом з Ганнусею неквапно зникли за дверима.

Чи ще досі живе бабуся Палагна, не знаю. Можливо, що й живе, бо у свої 96 ще по-молодецьки вилазила на піч, щоб зігріти старечі кості у доброї й щирої Ганнусі, яка жартома говорила: "Два безталання у куті - одне щастя".

## **ПЕРЕСТОРОГА, АБО БОЖИЙ ПАЛЕЦЬ**

Капличка, що стояла посеред села, та ще й на найліпшому місці, коло дороги, була для голови Хлібичинської сільської Ради, ніби цвях у серці. Прекрасний заїзд, рівна площа, подвір'я все буде сухим, та найголовніше - сотиків дванадцять-п'ятнадцять землі. А коли ще й добра загорода, то взагалі... Ні, таки ліпшого місця під забудову не знайдеш у цілому Хлібичині.

"А люди? Що скажуть люди? - розмірковував. - Та плювати мені на них! Я - керівник села, голова сільради! Закрию пельку коленому, хто лишень посміє писок роззявити. А коли не я, то органи допоможуть. Пройде рік-два, і все забудеться. От лише клопіт: хто би її розібрав? Якби дерев'яна, то легше - піввідра бензину і все. Ато цегляна. Вже п'ятьох вербував, та даремно. Комсомольці називаються! - зневажливо проворкотів. - З району давно докоряють, що у всіх селах вже давно навели порядок, а тут посеред села стоїть каплиця, як більмо на оці. За таке і звільнити можуть.

- Здоров, Славку! - ніби з колегою, привітався голова до юнака - Що ж ти й досі без всіякого діла бродиш селом? Скільки: півроку - як ти повернувся з армії?

-Та вже восьмий місяць іде, - хитаючись на ногах, хриплим сп'янілим голосом відповів той.

- Між іншим, як твої справи з інститутом? Ти ж, здається, поступав?

- Не пройшов за конкурсом. Все через атестат, там більшість трійок.

- Мені здається, що твоєму горю можна зарадити. Ти вже обідав? Давай повернемо в буфет, вип'ємо пива, дещо перекусимо і поговоримо. Є робота для тебе... Завклубом хочеш бути?-не дочікуючись відповіді, продовжував голова. - А там через місяць-два і секретарем комсомольської організації станеш. За зиму підготуєшся, буде час у клубі, а атестат постараємось замінити на інший - з "четвірками" і "п'ятірками". Добру характеристику підготуємо з колгоспу, від парторганізації, -і ти вже в інституті. А можна й інакше: заочно вчитися, працювати і діставати платню.

- Гм... Якби то так можна... А завідуючи клубом куди дінете? У неї двоє дітей.

-Але ж вона не справляється з роботою, поганий організатор. Через неї лише докори з району.

- То коли можна приступати до роботи? - хитаючись за столиком, спитав Славко.

- Хоч і цього тижня... Марусю, ще по пиву і сто грам та добру закуску, - звернувся голова до буфетниці. - Запиши в борг, я завтра розплачуся.

- Ти ще можеш, поки підеш на роботу, дістати гонорар, щонайменше півтисячі. Все залежить від тебе. Але про це ніхто не повинен знати.

Славко від здивування і захоплення витріщив сп'янілі очі і роззявив рота:

-Ну, канешно, могила...

- Слухай уважно, - голова роззирнувся, чи ніхто не чує. -Треба розібрати оту капличку, що в селі. Хрест з неї давно зняли, образи винесли. Лишень стіни треба розібрати. Я би і сам, але... нема часу.

- О, ні, ні, ні, - захитав головою п'яний Славко. - Шукайте дурнішого. Що люди скажуть? А я їм що? Ні!

- Тихше, не "нінікай", а послухай. Не хочеш ти, то інші зроблять, самі просяться. Але яка з них користь? А ти і мудрий, і славний, до посади підходиш. Не втрачай шансу. Завтра одержиш гроші і підписану заяву на завклубом.

Вранці наступного дня голова із власноручно написаною і підписаною заявою підстерігав Ярослава на півдорозі до буфету. -Ти що не вітаєшся, Славку, зі мною?

- Вибачте, голова розвалюється, не помітив.

- Пішли, похмелишся - перестане. Заява вже підписана. -А гроші? Я пам'ятаю, хоч був п'яний.

- Все буде, не переживай. Коли до вечора розбереш - ціла тисяча твоя.

Після доброго похмілля Ярослав з усією завзятістю й ненавистю взявся руйнувати капличку. Ще сонце високо стояло в небі, як на місці каплички виднілася купа потовченої цегли. Ні докази, ні прокльони, ні плач стареньких бабусь не доходили до розуму сп'янілої голови, якою опанував диявол.

Увечері в буфеті Ярослав дістав юдину платню і нове завдання: розібрати гранітний фундамент каплички, поглибити і розширити яму, бо голова буде гасити вапно для своєї новобудови.

Ярослав знову взявся за роботу. Працював, ніби одурілий: не стримували ні плач побожної матері, ні сварки родини, ні людські докори і кепкування товаришів.

А голова не скупився на слова похвальби, в уяві вже мав великий будинок, молодий сад і заздрісні очі людей. Ті, хто воркотів та проклинав його і Славка, - коли не явно, то в



душі, -до того часу одні повмирають, а інші забудуть. Та й районна влада допоможе утихомирити "буйних".

Озирнувши місце новобудови, з піднесеним настроєм голова пішов додому. Та не встиг ще й фіртку добре замкнути, як у п'ятні навперебій закричали голоси хлопчаків:

- Товаришу голову, там у яму з вапном упав Славко! Хміль враз вилетів з голови. Переганяючи хлопчаків, голова біг до ями. Коло ями вже стояв переляканий гурт молоді. Збіглися й старші. На мить всі замовкли і звернули погляд на нього. Голова вихопив з рук хлопців ліхтарик і освітив паруюче тіло Славка. Хтось з гурту, ніби про себе, тужно витиснув: "Він мертвий...".

А з душі хтось кричав до голови: "То ти, то ти його вбив, разом зі мною!..".

І лише тепер "великий господар" зрозумів, що то був Божий палець.

...Минули десятки років. Мрія про новий будинок так і не здійснилася. Прийшла старість, недуги зігнули колишнього голову, та найгірше гне страх, цю за все скоро треба буде відповідати перед Найсвятішим Суддею.

## ДЕ ГОРІЛКА - ТАМ І ДИЯВОЛ

Лишень би радіти сімейним щастям на однім болехівським обійсті: зведена нова оселя, донечка іде в перший клас, вже має букварик. Братчик, молодший на два роки, просить маму, щоб і для нього купила портфель, бо теж хоче з сестричкою ходити до школи.

Молоденька мама з дитячим личком, яка рано взяла на себе тягар дружини і матері, потішає синопка, а сама з тривогою в серці позирає у вікно. Чи й нині чоловік прийде п'яний?

Та він не прийшов, а влетів наче сатана, і, замість ласки та привітань, із запіненого рота полились брутальні слова й погрози:

-Я нині покінчу з вами, виродки. І з тобою, сяка-така, щоб ви не дивилися на мене, як на диявола. Ви на колінах маєте мене зустрічати, з усмішкою, а ви?

І люцифер в людській подобі забіг до комори, схопив рушницю і старався чимскоріше заладувати її. З тремтячих рук випадали гільзи, але він з усіх сил старався здійснити наказ диявола -знищити усю сім'ю і себе самого. Коли він вдруге нагнувся, щоб підняти патрон, який випав з тремтячих рук, жінка з діточками встигла вибігти на вулицю. Та сатанинський постріл наздогнав її на сусідським подвір'ї, повалив на землю.

- Мамо! Мамцю! Не вмирай, - останнє, що почула від своїх ангелят.

Насилу підіймає голову, з якої у різні боки фонтаном б'є кров.

-Діти мої!.. Сироти мої!.. Діточки, втікайте, бо тато і вас-так і не докінчила своєї мови, бо другим пострілом впритул диявол у людській подобі вбив жінку.

Третій постріл пролунав уже в хаті. Диявол довершував своє "весілля". Коли збіглися сусіди, уздріли синопка з простріленим наскрізь вушком, а на долівці, стікаючи кров'ю, лежав батькоккат. Але таким був збіг обставин: мав жити людям на свідоцтво, бо якраз у той час в Івано-Франківській обласній лікарні були німецькі спеціалісти-нейрохірурги, які врятували йому життя. Суд засудив убивцю до семи років ув'язнення.

Зі сльозами в очах спостерігають сусіди, як братчик з сестричкою прогулюються по вулиці, тримаючись за руки. Але недитячі посмішки. Чому змушені ці квіти, які лише почали розквітати, замість життєдайної водички, вже тепер пити отруту? Хто винен? Відповідь одна - диявол і його слуги. Нащо нам Бог дав розум? А з нашіптування диявола ми стаємо гірше звірів.

От ще один факт. В однім селі на Долинщині тато в нетверезому стані збезчестив неповнолітню донечку. Хоч встидно, але і гріх мовчати.

А ці різні поминки, проводи до війська. Замість молитви -дикі пісні. Замість "вічна пам'ять"-сороміцькі коломийки.

...Так в роздумах наближався священик до св. храму у селі Липа. По закінченні Святої Літургії у переповненій церкві почав науку про те велике зло, що приносив і приносить алкоголь.

"Робітничка газета" за 1985 рік описала про велику суспільну подію в Ірландії. Святували 25-у річницю, як в державі не скоєно ні одного злочину і не було жодного розлучення. Вас, звичайно, зацікавлять причини. Відповім: людська свідомість, церква, віра

в Бога...

А в нас... Не зле було б відвести на цвинтарях місце, де би ховали п'яниць, але без священика. Це місце мало би бути пам'яткою і суворою пересторогою для всіх. Чому без священика? Бо де горілка - там диявол.

Згадується час, коли одної неділі із поважних причин священик не був на парафії, бо мав похорони у селі Ілемня на Рожнятівщині. Побожна громада прямувала гірськими стежками і дорогою до святого храму. Золоте весняне сонечко пестило своїх дітей теплом і радістю. Пахощі гірських квітів, щебетання птахів, легенький подих вітру і дзвінке "ку-ку" додавали сили тим спрацьованим людям, які підіймались крутою стежиною до святого храму.

Над селом з'явилася невелика хмарка, яка своєю тінню не вкрила навіть і третини села. Раптом прогуркотів перший весняний грім, а неймовірно сліпуча блискавка простяглася від хмари аж до хати, а потім з гуркотом піднялася на другий край хмари, на мить приголомшивши людей.

- Гей, люди, та то блискавка ударила в хату, а ми стоїмо!

Першими до хати прибігли діти, а за ними різнокольоровою вервичкою подалися всі люди. Та невдовзі вони були приголомшені дитячим сміхом і зрозуміли, що нічого страшного не сталося. Перед хатою на траві, паруючи, лежала накривка з самогонного апарата-бідона. Через створені вікна і двері клубами виходила пара і смердючий дух браги. Посеред хати в бразі, повертаючись з боку на бік, з широко відкритими очима і ротом, який беззвучно щось плямкав, сидів "грішник".

- І сміх, і гріх, - промовив хтось з гурту, дивлячись, як за руки витягали з браги того, що хотів заховатися від людей, та не сховався від Бога.

Чи й нині п'ють як раніше, тяжко сказати. Але вже на похоронах співають "Вічная пам'ять", а по закінченні поминок не чути веселеньких пісень. Люди опам'ятовуються, усвідомлюючи, до чого може привести диявольське зілля.

Але чи не занадто повільно?

## **"ЩО ВИ ЗРОБИЛИ З МОЄЮ ТРОЯНДОЮ?!"**

Давно відкурликали своє тужливе "кру-кру..." останні журавлі, відлітаючи на південь, і тепер зрідка запізніла зграя диких гусей низько неслася по зоряному небу, порушуючи спокій осінніх ночей, щоб десь там, за селом, опуститися на рідну гладь ставка, який весело сміявся до місяця. А ранком, коли густий туман покривав поле, уся зграя насичувалася сходами озимої пшениці. Лише вожак з пишно піднятою головою пильно стежив. Один його поклик ~ і вся зграя здіймалася в небо, щоб там вишикуватися у ключ.

...Осінь того року на Тернопільщині напевно була золотою. Але води запам'ятали 1970-й, коли буряки возили до Йорданських свят, тому з усіх сил старалися, щоб скоріше впоратися із солодкими коренями. Змучені цілоденною напруженою працею, водії важкою ходою заходили до їдальні, щоб повечеряти.

Разом з водіями в їдальню зайшов літній механік колони. В очі йому впало те, що серед гурту "веселих" водіїв, незважаючи на пізню нічну пору, кокетуючи, сновигала вродлива дівчина. Нерозважні сивоголові чоловіки, які залишили вдома власних дітей, старших за це дівчисько, кидали в її сторони компліменти.

То було рік тому.

А тепер на обочині дороги, яка з'єднувала село із зерновим током та бригадою, в щасливій і радісній задумі стояв той же механік автоколони, яка вже третій рік поспіль була відряджена на збирання цукрових буряків. По дорозі в село з немовлятком у візочку поверталась щаслива мама. Вона час від часу зупинялася і на прощання махала йому рукою, а він у відповідь кивав їй головою. І мимоволі пригадалися Шевченкові рядки:

Нічого кращого немає,

Як тая мати молодая

З своїм дитяточком малим.

Згадався їй хибний шлях. Так, тепер у неї котяться сльози вдячності і радості, а, може, й сорому за колишні гріхи. Тепер вона мати і любляча дружина...

Діти, діти... Що з вас зробила дика, атеїстична, безбожна комуністична держава? Ні

страху перед Богом, ні встиду перед людьми!.. Та чому дивуватись? Раз нема Бога-нема й гріха... Все дозволено.

Механік тяжко зітхнув.

- Що, приїхала тата шукати? - голос водія Василя Мариняка вивів із задуми механіка. - Надіюсь, що не вас, - додав скептично.

- Ви не дуже помилилися, Василю, мене, якраз мене. І так мені сказала: "Ви все залишитеся моїм найдорожчим татом. На знак подяки я назвала синопка в честь вашого імені".

- Нічого не розумію, - стиснув плечима Василь.

- Пам'ятаєте, як вона майже цілий тиждень ходила напідпитку і кожного вечора зникала з нашими водіями. Жаль мені стало цієї дитини, їй було всього сімнадцять. В голові роїлися думки: як врятувати її? Одного вечора, коли дівчина повернулася у їдальню зі своїм черговим залицяльником, я нахилився до неї і шепнув на вухо, що маю сказати їй щось приємне, щоб вийшла, я буду чекати у кабіні машини.

Хвилини через п'ять з'явилася Ксеня (я її так назвав через карпатську вроду). Хоч розмову я заздалегідь спланував, але дуже хвилювався. Допомогла троянда, яку дівчина тримала в руках.

- Знаєш, про що я з тобою хочу поговорити? У мене є два сини, я маю їх фото. Може, будеш моєю невісткою? Ти мені дуже подобаєшся своєю вродою, а фото я тобі завтра покажу.

Вона відразу дала згоду. В розмові цілковито довірилася мені, і тому власноручно записала адресу своїх родичів у моєму блокноті. Заховавши блокнот у кишеню, я взяв троянду з її рук і почав м'яти квітку з усіх боків, поки вона не перетворилася на грудку, подібну до ганчірки. Уздрівши, як я безжалісно мну квітку, дівчина ледь не заплакала:

- Що ви зробили з моєю трояндою? Мені хлопці привезли аж з Підволочиська. Тепер вже студінь, всі квіти померзли, а я хотіла прикрасити свою кімнату.

- Що я зробив? Те ж саме, що ти робиш зі своєю вродою і дівочою честю. Слухай мене уважно. Завтра я відішлю листа твоїм батькам, щоб приїхали подивитися на твоїх залицяльників, з якими ти кожного вечора проводиш час у гріхах і пиятиці. Ти не задумувалася, яка з тебе буде жінка?

Ці слова вибили з її голови весь хміль. Дівчина почала цілувати мені руки, через сльози благаючи, щоб не писав родичам.

З того часу дівчина не появлялася. Веселі татусі-кандидати дивувалися з її відсутності, видумували різні хвороби, полошачи один одного. Правду знав лише механік.

Згодом дівчина сподобалася одному керівникові, який одружився з нею. Щаслива мати з синопком Васильком, хоч з соромом у очах, але з радістю на серці, прийшла з надією зустріти того, хто направив її на щасливий шлях. І тепер, ще вродливіша, сяяла красою троянди. Опускаючи час від часу очі, дякувала своєму рятівникові.

Ще більш щасливим почувався наставник, бо спасенна була ще одна душа.

## ВІДПЛАТА

"Запам'ятай, дитино, запиши у своєму серці, бо розуму у твоїй голові бракує, - пересохлими, розпухлими від ударів синових кулаків, тремтячими устами говорила чоловікова мама. - Коли тебе будуть бити твої власні діти, то буде відплатою за ту кривду, брехню, наклепи і неправду, якими ти настропила сина проти мене. То не він мене побив, а ти своєю брехнею і підступністю. Я все йому прощаю, бо він не знає правди, хоч він мій син... І тобі прощаю, бо ти не думаєш, що зробила і що робиш. Але пам'ятай, Бог все видить. Вже такий Господній закон: "Якою міркою міряєш, такою буде тобі віддано". Боже, не пам'ятай їй і прости, бо не знає, що робить. Я все їй прощаю - заради спокою і сімейного щастя. Може, і я чимось згрішила проти Тебе, прости мені, Господи".

Так спогад за спогадом, думка за думкою впливали на поверхню швидкоплинної ріки. Найбільше Зоряна шкодувала, що не може повернути тих днів, які уже попливли. Недарма мудреці кажуть, що в одну і ту ж ріку неможливо увійти двічі. А шкода. Вона почала жити по-новому, по-християнськи.

Якби жила нині свекруха, вона б на колінах клячала перед нею, цілуючи їй не лише

руки, а й ноги, дякуючи за науку і перепрошуючи за всі зневаги. А тепер клячить перед могилою, обливається слізьми, відмовляючи, напевно, всоте "Отче наш" і "Богородице Діво" за упокій душі свекрухи та прощення своїх гріхів.

...З того часу минуло понад сорок років, а тепер усе згадалося. Чи не тому, що прийшла Зоряні відплата за кривди свекрухи, і нині її тяжко побив рідний син.

Від солоних сліз пекли побиті розпухлі губи, кровавили рани від вибитих останніх зубів, дерев'яніли пальці на посинілих руках, стискали груди поломані ребра, але то все було ніщо в порівнянні з тим встидом, про який знають сусіди. Нині на світанку, щоб ніхто не уздрів розпухлого лица і залитих кров'ю очей, вона квапилася у відділення міліції, щоб оскаржити сина.

Коло самого входу схаменулася. Як-не-як син... В почекальні коло дверей лікаря, людям, що охали й ахали, співчуваючи жінці, казала, що невідомі розбишаки напали на неї ввечері і побили її. На пораду звернутися до влади, відмовлялася, що не знає їх. Уже по дорозі додому Зоряна вкотре пригадувала свої брудні життєві стежки.

Спочатку все в сім'ї було добре. Свекруха зранку їй у ліжко навіть свіжого молочка приносила, називаючи своєю донечкою. Згодом народився син, а чоловік пішов на роботу. Його тижнями, а то й місяцями не було вдома, працював на заготівлі лісу. Отже, потрібно було вранці вставати, пізно лягати, а ще клопоти з маленькою дитиною. Найбільше дратувало те, коли свекруха рано відкривала двері і нагадувала: "Дитино, вставай, уже сонце височенько". Спочатку проклинала свекруху в думках, а пізніше - вже вголос. Не було кому і пожалітися. А молоді роки збігають.

І вирішила Зоряна звернути з праведної дороги. Часто вечорами залишала сина на свекруху, видумуючи всілякі причини, щоб задовільнити свої потреби.

Небезпідставно свекруха звернула увагу невістці на її часті зникнення з дому у нічну пору. Обіцяла навіть сказати синові. За це невістка пригрозила "віддячитися" їй, що згодом і зробила. Спочатку солила хліб так, що його неможливо було взяти до рота (а його чоловік брав у ліс на цілий тиждень), у сир кидала волосся, крупу та інші продукти скроплювала нафтою, у всьому звинувачуючи свекруху. А коли чоловік повертався додому, кидалася до нього в обійми, плачучи, що мама кривдить її.

Так продовжувалося не день, не два, а місяці. Знаючи свою правоту, хотіла і мама відкрити свою душу ради спасіння сім'ї, бо вже й сусіди зауважували грішну поведінку невістки. Але, замість вислухати маму, підбурений син не лише словами зневажив свою матір, а й побив її.

...Нікому не жалілася мама, лише одному Богові, бо невістка зуміла обвести її сина навколо пальця, вбрати його у спідницю. А характер у свекрухи був терплячий та доброзичливий. Вона вважала: хай ліпше кривдять її, аніж вона когось.

...Змучена не так тілесно, як душевно, Зоряна підвелася з колін, щоб іти додому, і, здається, що йшла додому, та опам'яталася, коли відкрила двері синовій хати. Перед нею, мов кам'яний, стояв її син з широко відкритими устами й очима, очікуючи докорів і прокльонів, на які, як він думав, заслужив.

- Сину, - таким ніжним і теплим голосом промовила мама, що він увесь аж здригнувся, - прости мені і дай, Боже, щоб ти ніколи не дістав таку відплату, яку я мала нині. Прости мені, я тобі все прощаю, і хай Бог тобі не пам'ятає.

Зоряна піднесла залиті кров'ю очі і посинілі руки до неба, здригнулася усім тілом і тремтячими устами прошепотіла: "Боже, прости мені, і не відмірай йому тією міркою, якою відміряв мені".

- Мамо, мамо! Прости мені, то не я, то горілка, я нічого не пам'ятаю.

- Хай Бог простить. Я все прощаю.

## **"РОБІТЬ ЛИШЕ ДОБРО"**

Ці слова, сказані о. Романом Кияком, запам'яталися мені ще з того дня, коли він, будучи директором Грушківської середньої школи тоді Отинійського, а тепер Тлумацького району, вручав нам атестат про закінчення середньої освіти, благословляючи нас, випускників, на самостійне життя. То був 1954 рік.

І ось знову через 41 рік перед врученням диплома про закінчення Івано-Франківського

Духовного Інституту я почув ці слова, які все життя намагався носити в серці. Але чи всі ми, його вихованці, зрозуміли і залишили у своєму серці ці слова?

Скільки потрібно було сил, енергії, розуму, винахідливості і сміливості, щоб вижити серед страшних і постійних переслідувань, гонінь, наклепів, допитів, і при цьому робити на кожному кроці людям добро, давати лише щирі і добрі поради, стримувати людей від злих вчинків, направляти на добру дорогу, іноді ризикуючи своїм життям і волею!?

Згадалась Грушківська школа.

...Звістка про приїзд нового "дуже суворого і вимогливого" директора облетіла всю школу. Уроки німецької мови, логіки, психології і астрономії новий директор викладав майже підшепотом, зате ніхто не мав права повернутися до товариша, аби щось запитати чи підказати. Бо (як ми його називали) "всевидюче німецьке око" відразу все помічало. Зате життя в школі змінилося до невпізнання. Запрацювали драматичний і вокальний гуртки, почали проводитися олімпіади. У школі почали відзначатися дати славних українських письменників. Та й саме село щодень змінювалося у кращу сторону.

Наш шкільний хор зайняв перше місце у районі і області. На той час у старенькому сільському клубі під керівництвом нового директора школи кожного вечора працювали різні гуртки, проводилися змагання з гри у шахи. Полюбили Романа Кияка, якого спочатку всі так боялися, учні, педагоги, сільська громадськість. З приходом директора з'явилися і нові учні випускних класів, яких за відмову вступу у комсомол вигнали з Тлумацької школи.

По смерті Сталіна партія вирішила помножити свої ряди в основному за рахунок масового вступу до комсомолу і партії. І от директор на зборах оголошує, що всі ми, зокрема, відмінники, повинні вступити в комсомол. Знайшлося декілька добровольців, що зразу зголосилися, але то були одиниці. Тоді директор почав викликати кожного до себе в кабінет.

Переді мною "на килимі" був мій однокласник і односелець Василь Неквасюк. Я не чув їх розмови, але зауважив, що Василь радісно саяв, виходячи з кабінету. За ним до директора вступив я. Розмова була короткою.

- Вступаєш у комсомол, чи зробити так, як з твоїм другом? Чому мовчиш?

Я без вагань відповів: "Ні!"

- Чому? Яка причина? Я не маю часу з вами бавитися. Ви -колишній відмінник, і вас відрахують зі школи. Не жалкуєте? Куди підете? (В короткій розмові директор дещо дізнався про мене і мою сім'ю).

-Так, дитинко. Конкретно і остаточно: поступаєш в комсомол чи відрахувати зі школи?

-Ні,-відповів я. -Причина яка? -Я вірю в Бога. -І не поступиш? -Ні!

Директор дивився мені в очі і на його поважному лиці засяяла посмішка. Напівшепотом, пригорнувши мене до своїх грудей, сказав:

- Дякую, дитино, за відвертість. Хай тебе береже Бог. Тримайся, дитино, будь таким, яким є. А тепер слухай уважно. Зараз бери книжечки в руки і додому... Прийдеш тоді, коли я перекажу твоїми товаришами.

Через чотири дні я знову навчався. Лише по службі в армії ми з Василем відкрили один одному свої таємні розмови з директором.

Інший, не менш зворушливий спогад, - про черевики. Я був уже в десятому класі, але так як ми жили дуже бідно, то до школи ходив босий. Коли надворі вже була пізня осінь, директор подарував мені взуття. Зробив це у досить незвичний спосіб: він дав мені бандероль, яку я мав передати вчителям мого села Озеряни. На півдорозі додому я розв'язав бандероль, щоб прочитати записку, у якій мало бути зазначено, кому вручити пакунок. Тоді й зрозумів, що адресат-я.

Того вечора ми проплакали всі: я, сестра, мама. Зі встиду я не міг наважитись піти до школи, бо мені здавалось, що всі про це знають і будуть дивитися на мої черевики. До школи я пішов лише через п'ять днів, бо директор кожного дня присилав учнів з наказом негайно прийти до школи, а коли я не явлюся, то він особисто прийде за мною.

Цього ж року я закінчив середню школу і пішов і у армію. Разом з однокласником і товаришем Дмитром Циктором ми прийшли попрощатися з найдорожчою для мене Людиною - моїм батьком і радником Романом Павловичем Кияком. Як рідних, поблагословив він нас, а потім сказав: "З тебе, Дмитре, мав би бути чесний і добрий

священик, а з вас (чомусь на "ви" звернувся до мене), -трохи помовчавши, закінчив, - вам Бог дорогу вкаже. Моліться, діти, і не забувайте, що ви - українці. З Богом. Я вами горджуся".

Всі ми, випускники 1953 і 1954 років, намагалися наслідувати свого найдорожчого директора і учителя, а для мене - ще й батька (бо рідного не пам'ятаю).

Та доля розпорядилася по-іншому. Через рік затерлися сліди нашого дорогого наставника. Ходили різні чутки і плітки. Однокласники й однокласниці розповідали, що за його доброту до сиріт і знедолених та за любов до Бога і правди на Романа Кияка звели всілякі наклепи і запакували до в'язниці.

І доводилося вірити, бо через роки, відслуживши у війську, від Антоніни Козак (однокласниці), яка проживає у Тлумачі, я довідався, що її та Ярему Парація відрахували з Тлумацької школи за те, що відмовилися вступати в комсомол, а директор прийняв Ярему, і він успішно закінчив наш клас.

Вже працюючи в Долині, я зустрівся з Яремою, який на той час був головним інженером-енергетиком. Від нього дізнався, що на Романа Кияка звів наклеп круглий сирота, який був майже своєю дитиною в домі директора, якого він одягав, годував і грішми допомагав. І сталося так, що той сирота став другим, а потім першим секретарем Отинійського райкому комсомолу. І почав на всіх рівнях розповідати "правду" про свого колишнього директора.

З того часу почалися гоніння, переслідування і допити чесної людини, батька п'яти дітей. Та коли залякування не допомогли, у нього забирають уроки, не допомагають опаленням на зиму.

Щоб якось зняти нервові напруження й покращити матеріальні умови життя для сім'ї, Роман Павлович вирішив покинути село Горохолино, де після Грушки працював усі роки. Гнаний долею, як перекотиполе вітром, у пошуках роботи Роман Павлович разом з дружиною в 1963 році заїжджає у місто Долину, де мав намір працювати викладачем іноземних мов у середній школі №1.

Так вдруге звела мене доля з найдорожчою для мене людиною. Через день я знайшов квартиру, в школі вирішилося питання про працевлаштування за спеціальністю.

Через декілька днів дістав листа, у якому мій найдорожчий учитель перепрошував за турботу, бо Богородчанське райвно залишило його на роботі у селі Горохолино, повернувши уроки, правда, не всі. Однак, паливом на зиму не допомогло.

З часу другого знайомства і до останніх днів життя отця мітрата Романа Кияка ми часто зустрічалися. Постійно у тяжких хвилинах мого життя я діставав моральну підтримку і добру пораду. Одне дивувало, що я ніколи не міг застати цю Людину (з великої літери) за відпочинком. Отець Роман постійно наполегливо працював, ніби відчував, що наближається кінець земної мандрівки.

Як тихо, скромно жив, так і відійшов з життя. Одне жаль, що дехто з нас не оцінив того великого скарбу, який Бог дає раз у століття, і то на сотні тисяч людей.

Втратила Україна, втратила Церква взірець інтелігентності, патріотизму, безмежної доброти, чесності і побожності. Зате Господь поповнив ще одне місце, звільнене упавшими ангелами.

Боже, дозволь нам, його учням і дітям, у всьому наслідувати блаженної пам'яті отця мітрата Романа. А ти, отче, з того світу помагай нам.

## ПОГАНІ "ЖАРТИ"

-Любчику, пристань коло сего хреста, - мовив Дмитро. -Але ж... До Сукілю ще більше, як півдороги, а люди чекають під пекучим сонцем на Святу Літургію. То як, отче? - відказав водій.

-Я думаю, що ми спокійно прибудемо на місце відправи з таким досвідченим водієм, як ви, пане Любомире. Та ж ви об'їздили на своїх "Жигулях" майже всю Європу. Так, пане Домшин? Тим більше, що спека - не 25-градусний мороз, та ще й пронизливий карпатський вітер на ріці, як то було у час водосвяття Йорданського. Але ніхто не залишив Святу Літургію і ніхто не вбрав шапки, - усміхаючись, мовив священик.

- Отче, ми всі дивувалися. То дійсно Божя ласка - не те, щоб хтось обморозився, а

навіть на грип не заслаб, - зауважив Дмитро.

Досвідчений водій плавно загальмував навпроти хреста.

~ Ходіть, отче, я Вам щось покажу, а дорогою розповім про Божий палець, очевидцем якого я був у червні 1945 року. Глипніться сюди: цей кут від граніту відбила куля, а другою кулею москаль відбив руку Господа. Він хотів ще раз стрілити у хрест, але офіцер заборонив і вирвав у нього з рук карабін.

Ми поїхали далі. Плавно погойдуючись на вибоїнах, "Жигулі" прямували до села Буковець - колишньої колонії Лямерстан. А Дмитро продовжував розповідь.

- Мені тоді було років із п'ятнадцять. Жив я в Сукілі. Голова сілради заставляв тата, аби кожного дня привозив з Болехова і відвозив назад совітів-мінерів, які розмінювали всі стежки, полонини і ліс, бо німці, як відступали, то залишили міни навіть на деревах. Підривалася на мінах худоба, звірина: як день, так ніч бухкало. Тато час від часу заставляли мене за них їхати, бо було багато роботи вдома. Мама, коли мене відправляли, усе благословляли хрестом і казали: "Най тебе Бог береже".

Якось, коли ми поверталися з лісу, коло хреста я здохнув шапку і перехрестився. А той рудий москаль вирвав з рук шапку, кинув на землю і такими словами мене обізвав, що я не можу Вам, отче, повторити. Я скочив з фіри за шапкою, а москаль зі мною. Взяв карабін, прицілився і вистрілив два рази в хрест. Та офіцер не дав йому більше стрілити.

- Погані жарти у тебе, старший сержанте, усю війну пройшов, а дурнем залишився. Не знаєш, з ким жартуєш? Гірше хлопчиська, - мовив офіцер.

На другий день, коли ми їхали в ліс, офіцер підійшов до розбитого хреста і ниточкою прив'язав руку Спасителя, що звисала Рудий старшина сидів на возі, кутив, а потім каже мені: "Чуєш, пацан, а чому в твого Бога за ніч рука не зрослася? Він же всемогутній..."

Я нічого йому не відповів, але в серці була до нього відраза. Навіть страшно чомусь стало з ним їхати.

Коли ми заїхали в гори, я з офіцером і ще п'ятьма солдатами підіймалися в ліс, а той рудий метрів на тридцять залишився позаду, бо ніяк не міг прикурити. Вирішили зачекати на нього, і раптом сильний вибух оглушив нас Коли дим розвіявся, офіцер першим побіг туди, а за ним - і ми. На стежці, якою ми йшли, курилася яма, а вгорі на дереві висіла рука. Зі страхом я дивився на неї, і відразу згадав, як вчора гойдалася рука Ісуса на хресті. Де було тіло того сержанта, де ноги - нічого ми не знайшли.

-Так, пане Дмитре, з Богом не можна жартувати, - промовив священник. І то не один випадок. Хіба ви не чули про те, як у 47-у році у селі Липа Долинського району, коли "визволителі" йшли на облаву в гори, один сержант став коло хреста і вистрелив? А куля рекошетом відбилася і просто в серце йому потрапила Коли офіцер прибіг на місце трагедії, довго радилися, що писати батькам. Офіцер відповів: "Лише не те, що його вбили бандери, а правду". Він зайшов до хати і власноручно написав батькам, що їхнього сина покарав Господь...

А от який випадок був у селі Витвиця. У 1939 році, коли прийшли совіти, у день голосування один з "героїв-визволителів" у присутності всього народу вирішив здійняти Розп'яття з хреста. Але Боже провидіння зарядило так, що вже його, сліпого, довелося здіймати звідти. Він не лише осліп, а ще й паралітичні корчі так прикували його до хреста, що кості тріщали, коли його відривали.

Але Бог милосердний, і тим, хто щиро розкаюється і не таїть своєї провини перед Богом і людьми, а відновлює зруйноване, Творець прощає. Та хай не думають оті "герої", які раніше ламали іконостаси, а тепер тримають свічку в церкві, що Бог забув про них. Ні, Він чекає їхнього щирого каяття. Бо земна кара - то мить. Вічна кара-то пекло... Отож, каймося.

## **ДВА ЧУДА В ОДНУ МИТЬ**

- Не пам'ятаю, отче, скільки разів ходила я молитися до Гошівської Чудотворної Матінки Божої. Ходила і вдень, і вночі, і в дощ, і в спеку, в мороз і сніженицю. Ходила упродовж п'яти років і вірила, що лише вона мені допоможе.

Я постановила не сваритися, не клясти Федорові, а молитися до Господа Бога за прощення його гріхів і навернення на дорогу християнського життя. Коли приходив чоловік

п'яний і починав дебоші, я одного благала у Бога - щоб щасливо допоміг мені з Надійкою і Васильком втекти з хати, чи то вікном, чи то дверима і ми пішки з діточками - іноді голодні, або напівголодні йшли з Болехова до Гошівської Божої Матері і просили прощення за гріхи нашого тата і чоловіка. Ці подорожі дуже скріпили духовно моїх дітей. Бо протягом цілої подорожі ми щиро відмовляли всі щоденні молитви і вервички: спочатку я - вголос, а діти повторювали, а через пару місяців, коли діточки вивчили всі молитви напам'ять, ми відмовляли почергово. Тяжко доводилося з сином Васильком, слух у нього був дуже притуплений. Як твердили лікарі, слух у нього всього 45 процентів. І запевняли мене, щоб я даремно не витрачалася, бо це вроджена вада.

І от, отче, сталося велике чудо. Якось дітям не вдалося втекти разом зі мною, і я сама пішла до Гошева. Цілу дорогу щиро молилася і дуже плакала, чомусь бажала сама собі смерті, і тут же перепрошувала у сльозах Матінку Божу, бо тривожила доля моїх дітей. І чомусь як ніколи я жаліла чоловіка. На молитві я цілу ніч перебувала у Гошеві. Прочани, які нишком спостерігали за моїми сльозами, котрим я дала повну волю, старалися розрадити і потішити мене, але своєї кривди я нікому не розказала.

Коли я зі сходом сонця підняла руку до неба і благала Матінку Божу молитвою "Під твою милість", якесь невидиме тепло опустилось на мене і так мене зігріло, що я ненароком подумала, що, певно, умираю, і миттю схопилась на ноги. Мені здавалось, що я не встаю, а злітаю, ніби пір'їна, піднята вітром.

Хтось невидимий лагідно шептав: "Іди, дитино, додому, твої молитви вислухані".

У хату я зайшла якось рвучко і сміливо. Не встигла закрити за собою двері, як Федір упав передо мною на коліна, цілючи мої руки, а потім ноги, поливаючи їх ревними сльозами, благаючи: "Прости, прости мені, цю так довго кривдив і мучив тебе та дітей. Перед Богом клянусь, що більше в рот не візьму горілки".

- Мамцю, мамуню... Ти чуєш?! Ми вже не будемо втікати з дому, тато вже не буде пити, - радісно щебетав Василько.

- Дитино, а ти віриш татові? Він вже не раз обіцяв нам.

- Вірте, діти, вірте, - зі сльозами благав батько, - я перед Господом клянусь.

І Федір якось незвично спокійно повернувся до стола, взяв у руки хрест з Розп'яттям, і виразно, щоб усі чули, почав молитву, якої діти ще не чули: "Вірую, Господи, і визнаю, що ти є Син Бога живого. Вірую у все те, що Ти вчив, і проповідували апостоли, що подає до віри свята Католицька Церква. В тій вірі хочу жити і вмерти. Надіюся від Тебе всіх ласк для спасіння моєї душі і моєї родини. Господи, будь зі мною і допоможи мені дотримати слова".

Леся - дружина - додала: "Ти ще, Федоре, пропустив: "Люблю Тебе, Ісусе, з любови до Тебе щиро жалую за всі гріхи, якими я Тебе образив через ціле життя до сьогоднішнього дня".

- То що, діти, повіримо блудному синові? - уже усміхаючись, голосно запитала щаслива мати і жінка.

Підбігли діти до мами і тата, які стояли побіч, і притулилися до них.

- Мамо, а чого ти так свариш на мене?

- Ні, Васильку, я не сварю, я так голосно говорю до тебе, бо ти погано чуєш.

- Мамо, ану говори тихіше, чи я буду чути.

І щаслива мама стишила голос майже до шепоту. А синок радісними очима дивився то на маму, то на тата і благав маму, щоб ще тихше говорила до нього, і усміхався: "Чую!"

- Мамо, а, може, то Господь повернув мені слух за те, що ми так часто і багато молилися, коли ходили в Гошів?

У тата тремтіло підборіддя, з очей котилися тяжкі сльози: - Так, дитино, то ваші молитви і віра дали це велике чудо. Давайте, діти, з нинішнього дня жити по-новому, по-Божому. Завтра всі йдемо до сповіді, і так кожного місяця у цей день, у п'ятницю...

З того часу сім'я Уханських, яка проживає в Болехові, кожної п'ятниці йде до сповіді, щоб подякувати Богові за ті два чуда, що сталися одного дня й одної миті.

## ...І МАМА ВТІШИЛАСЯ

1983 року, у свято Покрови Пресвятої Богородиці, я поїхав до свого учителя і наставника отця Андрія-Романа Кияка, щоб скласти іспити, позаяк підпільно навчався на



греко-католицького священника. Прибувши до Горохолина на Богородчанщині, я нікого не застав вдома. З тягарем у душі повертався назад додому, в Долину.

На півдорозі до автобусної зупинки я здибав отця, який ішов з дружиною. Утомлені, але зворушені й щасливі, розповідали, що повертаються із Зарваниці. Хоч була пізня пора і дуже густий туман, я пішов на квартиру о. Андрія-Романа, де успішно склав іспити і дістав нове завдання. У час захоплюючої розповіді про те, як шість священників Української Греко-Католицької Церкви відправляли Святу Літургію на каменях і пеньках і як щасливо провадила їх Пречиста Діва Марія аж додому, я не зауважив, як настав вечір. Доїхав я додому аж коло дванадцятої години ночі.

Вдома застав стривожену, в сльозах свою жінку, її стареньку маму, сестру Марію з донькою Ромою та її трирічним синочком Миколкою. Всі були заплакані і схвильовані. І мені стало їх жаль, що завдав їм прикрості. Найбільше було жаль дружини, яка знала, куди я їду, а всі інші лише здогадувалися. Щоб заспокоїти всіх, я взяв на руки маленького Миколку і запитав, чи він так само забанував за мною.

Дуже заїкаючись, Миколка сказав: "Я мо-мо-мо-мо-молився за вуйця".

І лиш тепер я згадав, що о. Роман дав мені у пляшечці від очних крапель чудодійну водичку із Зарваниці. З великою Вірою й Надією я всіх запросив до кімнати і порадив, щоб усі відмовляли молитву "Богородице Діво" і "Під твою милість". Перед молитвою я три рази по крапельці дав напитись Миколці чудодійної води, хрестячи його. По триразовім "Богородице.." і "Під Твою милість" ми відмовили молитву "Згадай, всемилостива Діво Маріє". Тоді, взявши Миколку на руки, запитав його, "Як ти називаєшся?" Ця дитинка, яка ще десять хвилин тому багато разів вимовляла "Ко-ко-ко\_ка", голосно і твердо промовила: "Микола".

Усі присутні з радості остовпіли, а потім заплакали і почали наново молитись - із щирої подяки.

Отак Пречиста Діва Марія заплатила за Віру у її поміч, покров і заступництво. Плакав з радості і я. Нині Микола Білецький живе у м. Долина і вчиться в школі.

## **СИЛА МОЛИТВИ І КАРА ЗА НЕВДЯЧНІСТЬ**

Дотлівала уже друга свічка, а Марія все ще клячала перед образом Пречистої Діви Марії і, обливаючись сльозами, молилася, надіючись на її допомогу. Благала за здоров'я свого чоловіка Михайла, якому завтра, а, вірніше, вже нині (бо надворі сірів досвіток) мають відрізати в обласній лікарні ногу. Уже не пам'ятала, скільки разів відмовила молитов до всіх святих, щоб вислухали її благання і врятували чоловіка. Бо професор у лікарні сказав: "Або мученицька й затяжна смерть, або негайно відрізати ногу. Спасіння немає. Ракова гангрена".

Вона від страшної думки про смерть дорогої людини дала згоду на операцію, надіючись, що хоч цим врятує його. А тепер, коли уявляла його відрізану посинілу ногу, на душі ставало страшно, а тіло вкривав холодний піт.

"Якби я могла дістати чудодійної водиці для мого Михайлика від Люрдської Божої Матері, я б обмила його ніженьку й оздоровила його", - крізь сльози шепотіла Марія.

Дивлячись мокрими від сліз очима на образ Божої Матері, Марія уже вкотре змовляла: "Пречиста Діво Маріє, вірую у Твою доброту і заступництво. Змилуйся над моїм чоловіком. Він ще такий молодий..."

Встала, перехрестилася у дверях і заквапилася на станцію, щоб встигнути на поїзд до обласного центру.

Як вийшла з подвір'я, то здибалась зі старенькою, згорбленою жіночкою, яка першою заговорила до неї.

- Перепрошую, молодице, ви, може, Марією називаєтеся?

- Так, а що? - відповіла та з тривогою в голосі.

- Ви їдете в лікарню до чоловіка?

-Так... Та говоріть же скорше, що сталося? (А в голові вже роїлися найстрашніші думки).

- Я принесла вам водичку від Люрдської Божої Матері, яку ви просили. От... Прошу,- старенька простягнула їй пляшчину, наповнену чудодійною водою.

-О Боже! О Пречиста Діво Маріє! - заголосила Марія.- Хто вас послав до мене? Хто ви і як називаєтеся?

-Я Иосафата, сестра-монахиня. Вночі я привезла цю водичку зі Львова, що її передали наші підпільні сестрички з Люрду. Мені явилася уві сні Матір Божа і попросила принести цю воду для оздоровлення твого хворого чоловіка.

- Звідки ви мене знаєте?

- Я тебе не знаю, але Матір Божа знає про твоє горе, -відповіла монахиня.

- Марія ревно цілувала втомлені руки старої монахині, обливаючи їх слізьми вдячності й радості, і заквапилася на поїзд.

Дорога до Івано-Франківська здавалася Марії вічністю. А коли приїхала, то з вокзалу до лікарні летіла на крилах.

У лікарняній палаті Марія уздріла свого втомленого від безсонної ночі чоловіка, який, закривши руки за голову, лежав, дивлячись непорушно на стелю.

- Михайлику, - заговорила скоромовкою Марія, я привезла для тебе Люрдську водичку. Зараз я промию твою ногу і ти будеш здоровий.

- Яку ще воду? - в розпачі промовив чоловік. - Мені вже ніщо не допоможе. Через годину... - і по його щоках потекли сльози.

Не слухаючи чоловіка, Марія скоренько заходилась обмивати недужу Михайлову ногу. Як лише перші краплі чудодійної води торкнулися його ноги, Михайло міцно заснув.

Промивши ногу, Марія сіла коло чоловіка, дістала вервичку і почала щиро молитися.

Як довго молилася - не знає. Спам'яталася, коли її молитву перервав професор, який разом з асистентами й студентами-практикантами зайшли до палати.

- Як самопочуття, настрої? - звично запитав професор. Але уздрівши, що Михайло міцно спить ("перед боєм", -пожартувавши), наказав розбудити його.

Михайло, прокинувшись зі сну, інстинктивно, як рядовий перед генералом, відкинув ковдру, вмить зіскочив обома ногами на підлогу, став перед професором.

- Що з вами, чоловіче? - здивовано запитав професор і, подумавши, що він це зробив "із гарячки", схопивши за плечі, поклав його на ліжку. Оглянувши ще вчора вражену тяжкою недугою ногу, спантеличений професор довго то підіймав, то опускав окуляри і не міг нічого зрозуміти.

- Скажіть мені, чоловіче, що сталося з вашою ногою? У вас же цілком здорова нога!?

Здивований не менше від професора, Михайло так само нічого не розумів, але за його наказом то проходився по палаті, то присідав, то вставав, не відчуваючи ніякого болю, чим ще більше дивував професора і себе. Не добившись від Михайла нічого, професор звернувся за поясненням до Марії.

- Може, ви скажете, що все це означає?

- Пане професор, я обмила його ногу Люрдською водицею від Чудодійної Божої Матері з Люрду, що у Франції. І от..., - останні слова Марії перемішалися зі сльозами радості.

Один із студентів-практикантів скептично хихикнув на пояснення Марії, за що був "нагороджений" грізним поглядом професора, від якого з'їжився і потупився в підлогу.

- На все воля Божа, - відповів професор і разом зі своєю свитою вийшов із палати...

Через тиждень, переконавшись, що Михайлова нога дійсно здорова, виписав його додому.

Повернувшись додому, повний здоров'я, Михайло скоро забув про своє чудодійне виздоровлення і навіть не подякував за це в молитвах ні Господу Богу, ні Матері Божій. А всі благання його дружини Марії навернутися до Бога впирались у його вперту байдужість.

Майже рік Михайло жив на своє задоволення, дбаючи більше про тіло, аніж про свою душу, аж поки знову не прийшла біда. Тяжка недуга відновилася, і вже не допомогли ні його запізнілі молитви, ні Люрдська вода. Нogu відітнули...

А Марія, як і колись, продовжує щиро молитись не стільки за себе, як за всіх скривджених і знедолених, бо сама була свідком доброти і чудодійної сили Пречистої Діви Марії.

## МОЛИТВА ВРЯТУВАЛА НЕВІСТКУ

По закінченні Святої Літургії священник вийшов із храму і спрагло вдихнув спекотне

серпневе повітря, дякуючи в думках Господеві за Його благодать.

- Змучилися, отче?-співчутливо запитав паламар. Ходімо, поснідаємо.

- Перепрошую, отче. Потрібна Ваша допомога, - підійшла літня жінка. - Я хотіла б з вами порадитися, коли дозволите. **А** потім Вас відвезе додому мій син.

По стурбованім лиці жінки священник зрозумів, що в людини горе. Очі, повні сліз, зрадили її вдавану посмішку. Жінка пошепки почала розповідати, що її невістка під час пологів втратила розум: не визнає дитину, відмовляється годувати немовля, ні з ким не хоче говорити.

- Знаю, отче, що Ви дуже змучилися, але щиро благаю: поїдьте з моїм сином. Коли не маєте сили відправити Святу Літургію, то хоч прочитайте молитву над нею, бо вона, бідна, майже не спить. Лікарі кажуть, що таких випадків є багато, особливо після перших пологів. Але я вірю, вірю, що лише Господь Бог і Пречиста Діва Марія через Святу Літургію і ваші молитви допоможуть їй.

Її щирі слова: "Вірю, вірю" окрилили священника, розвіявши втому і голод. Перепросивши паламаря, перевіrivши, чи є з собою все необхідне, священник вирушив до слабої.

Непривітно зустріла його мати породіллі. Окропивши кімнату свяченою водою, священник відправив Святу Літургію за здоров'я і Божу опіку нещасної жінки.

У час Святої Літургії мама породіллі вийшла з кімнати, щоб не слухати "неправославного" священника. Заклопотаний, з опущеними очима, зітхаючи і молячись, стояв тато доньки. Сумний, але з надією в серці і вірою у Божу поміч, прислуговував священникові чоловік породіллі.

По Святій Літургії священник попросив слабу, щоб вона дивилася у святу чашу, а він, накривши її голову епітрахилем, відмовив молитву над слабими і несплячими. Невдовзі мама вперше підійшла до дитини і взяла її на руки. З очей молодого тата котилися сльози радості й надії.

Спостерігаючи людську неміч і невдячність, священник звів очі на образи Ісуса Христа й страждаючої Діви Марії і з жалем подумав: "За кого Ти розп'явся, Христе Боже? Тут Тебе наново розпинають і ділять".

Цілу дорогу молився на вервичці. А коли виходив з машини, сказав молодому татові, щоб завтра заїхав, бо треба зрання знову відправити Святу Літургію і молитву.

А потім була і третя відправа, по якій усміхнена і радісна молода мати свідомо подивилася на всіх присутніх у кімнаті, на маму, яка вперше, стоячи на порозі, слухала Святу Літургію, поцілувала немовля і пішла спати. Вона проспала майже півтори доби. Пробудилася весела і жвава, ніби нічого й не було.

І по нинішній день вона не знає про те лихо, що з нею було (їй про це ніхто не говорить), лише її свекруха при зустрічі зі священником дякує Богові за ласку і ту велику віру, що врятувала невістку, рятує і допомагає тим, хто щиро вірить.

А ми, бідні, замість молитви до Господа Бога і великих благань до Пречистої Діви Марії, квапимось чомусь до баби Степаниди (най спочиває з Богом) і "екстрасенса" Люби, які грабують нас, обдурюючи талісманами. Але цих "віруючих" чомусь ніхто не здибав у храмі, щоб вони дякували Богові.

## **МОЛІТЬСЯ, ДІТИ, І ВІРТЕ...**

- Олечко, дитинко моя, чого ти мене повернула із щасливої дороги? Мені так легко було. Я уже йшла до вічності, до Бога.. А ти термосила мене, розтирала руки й ноги. Чого ти так ридала наді мною? Видиш, як я мучусі третій день через тебе? А де Рузі і Марійка? Скажи, най прийдуть з діточками й помолиться, аби Бог забрав мою душу. Кілько мож' грішити на цій землі? Мені вже вісімдесіть два.

Звістка про скору кончину Емілії Стецевич в момент облетіла село Гериню, що під Гошівською Ясною горою.

- Молітьсі за мене, - благала Емілія людей, які приходили прощатися з нею. - Я своє віджила. А ви чого, діти, плачете? Рузю, Марійко, Олюню, прийшла моя пора.. Молітьсі..

Знали діти, що прийшла пора, та згадався їм 1948 рік. Тоді її, тяжко слабу, несли люди на Гошівську Ясну Гору до Пречистої Діви Марії, перед образом Якої Емілія хотіла востаннє

помолитися. Одинадцятирічна Оля, обливаючись сльозами, підтримувала їй голову, яка безсило хилилася в різні сторони, а мама ледве чутно благала:

- Молітьсі за мене, і Пречиста Діва змилуєсі наді мною. Занесли її, бідолашну, до св. храму і поставили перед образом Чудотворної Матері Божої. Мама піднесла голову і впевненим сильним голосом промовила:

- Вірую, Матінко моя, що Ти простиш мені мої гріхи й провини і ради моїх діточок повернеш мені здоровлі.

Підтримувана людьми, доторкнулася Емілія устами до Чудотворного образу, і в той же момент, випроставшись, стала на зболілі паралізовані ноги. Руками, якими не могла кивнути, трималася тепер за образ і шептала: "Я вірила, я вірила! Дякую Тобі, Царице неба і землі, дякую і вам, люди, і вам, діточки".

Потім обвела поглядом всіх присутніх з нею у храмі, які зачаровано дивилися на неї, й промовила:

- Молітьсі і вірте, й віра вас спасе!

А потім зі своїми діточками ще довго молилася до Чудотворного образу.

Додому мама прийшла своїми ногами і прожила від того чудного дня ще сорок два роки. І всі ці роки Емілія, незважаючи на переслідування і гоніння Христово(ї Церкви, коли партійні вандали-атеїсти разом з місцевими запроданцями перетворювали святий храм на Ясній Горі на склад мінеральних добрив, а монаші келії-спочатку у дитячий будинок, а пізніше - в дім розпусти для калуських хіміків, разом зі своїми діточками, а пізніше - із онуками кожної неділі й у свята йшла запалити свічку й подякувати Пречистій Діві Марії за своє чудодійне виздоровлення. І постійно вона просила своїх доньок і внуків:

- Молітьсі і вірте, ще прийде час, коли вільно будемо молитисі у святім храмі.

І от той час настав, а мама йде з життя...

Але ні! З життя йде тільки виснажене тяжкою земною працею тіло, а пройнята глибокою вірою до Бога її душа переходить у щасливу вічність...

## **МАТІНКО БОЖА, ЗМИЛУЙСЯ НАДІ МНОЮ!**

-І тепер, як видите, отче, я жива і здорова... Матінка Божа оздоровила, - так закінчила свою розповідь Анна Лесів із села Лужки Болехівського деканату.

Більше місяця пролежала Анна в Долинській районній лікарні. Медики змінювали ліки, та, замість видужання, стан здоров'я слабої з кожним днем погіршувався.

її відправили в обласну лікарню, але поліпшення не було.

У лютому 1967 року приїхали всі Анніні діти і благали лікаря врятувати маму. А її стан був майже безнадійним, бо ноги не те, що опухли, а й посиніли: хвороба нирок.

Щоб заспокоїти Анну, яка з жалем дивилася на своїх дітей, котрі, ридаючи, благали про поміч, лікар "потішив" дітей, що дасть ліки і їх мама видужає. Попросив дітей залишити маму і йти за ним, мовляв, виписе ще один рецепт закордонних ліків. Вийшовши в коридор, сказав до дітей:

-Діти, будьте мужні: медицина тут безсила, лише Бог може врятувати вашу маму. Майже цілком відмовили нирки. Не плачте. Візьміть маму додому, щоб менше мали клопоту по смерті, їй залишилося жити два-три дні.

Через втворені двері чула тяжко слаба Анна не лише співчутливі слова лікаря, але й хлипання своїх дітей.

Того ж дня забрали маму додому. Цілу дорогу молилася Анна до Матінки Божої за своїх добрих дітей, стримуючи сльози, які підступали до очей, стискаючи горло.

І лише вночі, коли змучені діти поснули, вона дала волю сльозам. Цілу ніч молилася Анна на вервичці до Матері Божої за оздоровлення. Не через страх перед смертю, а за своїх діточок.

Вранці, коли всі діти розійшлися з хати (старші - щоб уже труну замовити, а молодші - до рідних, щоб поділитися горем, про яке сказав лікар), Анна промовила до найменшої дитини, яка на печі бавилася з котиком:

- Скажи усім, що я поїхала до Гошева, на Ясну Гору, до Чудотворної Матері Божої.

Перемагаючи біль, з двома палицями, Анна дійшла до автобусної зупинки...

Та не допомогли й палиці. Нестерпний біль у всьому тілі примусив Анну стати на

перших кроках під горою. Клякнувши на снігу, вона щиро молилася до Матері Божої і Святого Духа. Не пам'ятає Анна, скільки часу піднімалася на гору, бо лізла на ліктях і колінах. Спам'яталася лише перед відкритими дверима святого храму.

Якась сила відірвала її від землі, поставила на рівні, уже не тремтячі ноги. Пропав біль у всьому тілі. Натиснула цілим тілом на двері, щоб увійти до храму, і, о, лишенько! уздріла величезну купу мінерального добрива. На хвилю стала, потім розплакалася. Піднявши руку до Матері Божої, в сльозах благала: "Матінко Божа, Заступнице, Покровителько і Утішителько усіх знедолених, вірую в Твою силу і ласку. Змилуйся наді мною, не ради мене грішної, а ради моїх діточок, прости мені мої гріхи, оздорови моє тіло і душу, а я очищу Твій святий храм".

Знайшла покинуті порвані мішки, кусень дроту і дощинку, прив'язала до ще недавно зболілих стегон мішок і взялася за очищення храму...

Коли мішком вимітала останні порошини, які залишилися від семи тонн міндобрива, уже темніло. Втома брала своє. Анна замкнула двері і у притворі сіла на мішку, щоб трошки спочити і обсохнути від поту.

Пробудилася аж вдосвіта. Не відчувала холоду, ні болю у тілі, лише дуже хотілося їсти. Пройшлася ще раз по храму і підбрала все, що було розкидане, потім відмовила усі щоденні молитви. Поцілувавши стіни і двері храму, заквапилася уже здоровими ногами до автобусної зупинки, щоб добратися додому у с Лужки.

У рідному селі на зупинці уздріла плачучих дітей, які збиралися їхати автобусом на Ясну Гору, що домовлялися, як забрати мертву маму. Не вірили своїм очам: з автобуса не йшла, а бігла їх добра матуся, щось з радістю кричала, але крізь сльози діти і односельці лише одне виразно чули: "Віра спасла, Мати Божа змилювалася над вами і наді мною".

Про своє чудодійне оздоровлення Анна часто розповідає людям, коли приходить чи приїжджає до святого храму на Ясній Горі, незважаючи на похилий вік.

А деякі з горе-віруючих сект називають Пречисту Діву, Матір Божу - просто жінкою...

## **БАЙДУЖІСТЬ**

Ольга К. стояла на Богослужінні й уважно слухала проповідь священника, яка скрушувала її душу й серце. А ще б не розривалося: її єдина кровиночка, єдиний син, якого вимолвила й виплакала у молитвах на вервиці до Пречистої Діви Марії, у той тяжкий для нього час, коли стояв однією ногою в могилі, не покаюся, не навернувся до Бога, не подякував Пречистій за її ласку й чудодійне виздоровлення.

Миттєво пригадала ту страшну хвилину, коли професор медицини полковник Троїцький сказав страшні слова: "Мамо, будьте мужньою: у вашого сина тяжка форма менінгіту, себто гостре запалення мозку. Із цієї хвороби на сотню виживає один, і той залишається калікою на все життя. Тут лише Бог може спасти Своїм чудом".

Василь ріс здоровим і безтурботним, зігрітий материнською ласкою. А коли прийшов час служби в армії, мати відправляла його зі сльозами на очах. Материнське серце передчувало щось недобре.

Доля закинула Василя аж у Саратовську область у місто Енгельс, де й служив у льотній частині. Аж раптом одного дня страшна телеграма: "Приїжджайте. Ваш син дуже хворий..." В очах потемніло...

Разом з донькою та зятем мати добралася, нарешті, до того далекого міста. Якою була ця дорога для хворого материнського серця і що вона передумала й пережила за цей час, - один Бог лише знає...

По відвертій розмові з професором, коли уздріла нерухомого сина, у її сповненому жалю й смутку серці ожила надія й віра, яку викликали сказані задля годиться слова професора, що її сина лише Бог може спасти Своїм чудом.

З далекого приволзького міста полетіла в рідне бойківське село на Прикарпатті телеграма: "Доїхали добре. Хай священник відправить Службу Божу за здоров'я Василя... Тяжко слабий. Будемо ще тиждень. Ольга".

У храмі Свята Літургія наближалася до завершення. Як все, в неділю після Служби Божої священник разом з вірними відмовляли "Отче наш" і "Богородице Діво" за всіх тяжко хворих, хто в дорозі, далеко від дому, хто у війську тощо, щоб їх оберігала Божа ласка.

Якраз у той час священникові передали телеграму з далекого російського міста Енгельса.

Прочитавши її, священник миттєво пройнявся болем і співчуттям за долю молодого юнака і його родини. Господь так дав, що колись у далеких 50-х роках і він служив у цій же частині, де так само втратив своє здоров'я, і лише образок Божої Матері, подарований тоді ще живою мамою, оберіг його від смерті...

Відмовивши три рази "Отче наш" і "Богородице Діво", священник пообіцяв, що впродовж тижня кожного дня буде відправлятися Св. Літургія за здоров'я Василя. А від винагороди, яку зібрали миряни, відмовився.

У палаті військового шпиталю коло тяжко слабого Василя от уже третій день постійно чергували рідні. Мати не зводила очей із сина, реагуючи на кожний його Щонайменший порух.

До палати зайшов професору супроводі медперсоналу на черговий обхід. Раптом Василь розімкнув очі і встав з ліжка. Уздрівши своїх рідних, він, здивований, почав запитувати, чого вони тут і чого всі плачуть, чому він у лікарні і що з ним сталося? Всі були приголомшені такою різкою зміною в поведінці Василя. Першим оговтався професор.

- А ти, Васильку, сам розкажи нам, що з тобою сталося? А коли тобі тяжко пригадати, то не затруднюй себе...

- Ні, ні, не тяжко, - став заперечувати Василь. І, на превелике здивування всіх, через шість днів, проведених без пам'яті, Василь став детально розповідати, як по обіді їх повели в лазню, а звідти на відкритій машині - на аеродром. Там у нього раптово дуже розболілася голова й почалася блювота. Далі він втратив свідомість.

Вислухавши Василеву розповідь, професор порадив йому лягти й заспокоїтися, і без його дозволу більше не вставати з ліжка.

Приписавши Василеві ліки, професор попросив усіх вийти з кімнати. Хоч не хотілося матері залишати сина, але вона, заплакана, вийшла услід за професором до його кабінету.

У кабінеті стурбований професор мовив до матері:

- Або то криза, по якій він помре, або то - Боже чудо.

- Ні, ні, не помре, - усміхаючись через сльози промовила мати. - То є дійсно чудо Боже.

-Яке чудо? Я не розумію... Поясніть.

- Я дала телеграму додому, щоб за його здоров'я відправили Службу Божу. Я вірила, що Бог і Матінка Божа, до Яких я щоденно молюся на вервичці, врятують мого Василька.

- Якщо так, зворушено промовив здивований професор, – то радій, мамо! Віра твоя спасла твою дитину!

Василь від того дня скоренько поправлявся, а ще через три дні мама з донькою й зятем поїхали додому. За місяць мати знову приїхала до сина, щоб забрати його, комісованого з війська (але, з Божої ласки, цілком здорового) додому.

Невдовзі Василь оженився, одне за одним з'явилося двоє здорових діточок. Здавалось би, радій, бабцю, внукам і щасливій долі! Але чому в такій тривозі материнське серце й на очах виступають сльози під час Святої Літургії, а особливо - в час проповіді священника? Через невдячність сина до Бога... Забув син, кому повинен завдячувати своїм чудним виздоровленням і, замість навідуватися до святого храму, частіше навідується туди, де продають "міцну". Спішить туди, де панує диявол, де запродується людська душа.

Пам'ятай, дорогий сину, що Бог милосердний, добрий, довготерпеливий, але справедливий. Він все прийде тобі на допомогу, коли ти Його щиро попросиш у своїх молитвах. Але Він відвернеться від тебе, коли ти у хвилині скороминуших і гріховних утіх життя забудеш про Нього, щоб знову згадати Його ім'я, коли прийде біда. Бо сказав Ісус Христос "Іди у світ і більше не гріши, щоб тобі гірше не сталося".

## ПО ВЕЛИКИМ НЕЩАСТІ

У селі Бубнище Долинського деканату живе Федір Кондрат, якому за сімдесят років. Багато людей дивуються його енергійності й бадьорості. Незважаючи на похилий вік, дуже часто можна було побачити, як п. Федір простує на Ясну Гору, у Гошів, щоб подякувати Пречистій Діві Марії за те, що повернула його з того світу і зцілила по великим нещасті, яке сталося 16 квітня 1967 року.

А було все так. Накидали машину гною, щоб вивезти на поле. Тягарівка на крутому затихла: не втримали гальма, покотилася назад і переїхала через Федора. У Болехівській лікарні встановили: поламані кості таза, перебита аорта та пробитий сечовий міхур. Лікар місцевої лікарні Яків Шимановський не давав гарантії на життя.

З Івано-Франківська прибула лікар-хірург Анна Полечко. Операція тривала коло чотирьох годин...

Виписали Федора з лікарні 29 червня і направили в Івано-Франківськ доліковуватися, де хворий пролежав майже місяць.

Життя врятували, а от цінний дар - мову, через вживання стрептоциду для запобігання внутрішній гангрені, Федір втратив цілком. Лікар відверто сказала: "Жити ще довго будете, а от говорити...", - і розвела руками.

Радів врятованому життю Федір, дякував своїм зцілителям-лікарям, але в першу чергу - Господу Богу і Пречистій Діві Марії, до Якої за час лікування підпільний священник Антоній відправив шість Служб Божих за виздоровлення.

Лікарі й хворі часто збиралися у Федоровій палаті, щоб послухати мелодію молитви "Вірую" й інші релігійні пісні, які він вигравав на сопілці.

Та найбільша туга охоплювала Федора, коли під час Богослужіння у храмі усі співали, а він лише шептав устами. Але Федір вірив, що Той, Хто його створив, колись змилується над ним. А поки що найбільшою розрадою для нього була молитва й сопілка, що стала його нерозлучною супутницею і через яку він виливав свої тужливі благання до Бога.

Наприкінці серпня (дня він не пам'ятає) Федір був на Богослужінні у храмі. Коли всі миряни заспівали "Вірую", з грудей Федора на цілий храм вирвалося: "Вірую в єдиного Бога.." З того часу Федір заговорив і не пропускає ні однієї Св. Літургії. Нема, напевно, у навколишніх теренах такого місця стрілецької і партизанської слави, щоби він не брав участі у посвяченнях чи молебнях, або панахидах на повстанських могилах, місцях героїської слави січових стрільців. У руках Федора - вервичка, в кишені - сопілка, в серці - молитва. То його життя. "Дякуючи великій вірі, - каже Федір, - я вижив, заговорив, живу і з вірою умру".

## **"НЕ РОБИ ТОГО, ДОНЮ!"**

Вже кілька днів Ганна б'ється з думками й не знаходить собі поради. Лікар-гінеколог призначив аборт, а її мучать сумніння душі. Що робити?.. Четверо дітей... Лише розпочали будувати хату... Чоловік більше у відрядженнях, аніж вдома. Навколо - нестатки.. Але найбільше Ганна боялася Бога і гріха. Чомусь спливли в пам'яті юні роки, коли вже дещо починала розуміти в подружньому житті. І якраз тоді стався в сусідстві випадок: помирала старенька 85-річна жінка. Священника не було, бо настали часи брежнєвського атеїзму, і баба Параскевія скликала на останню розмову всіх рідних і близьких сусідів, навіть діточок. Відкрила їм свою зболілу за довге життя душу і благала у всіх прощення за один найстрашніший гріх; вбивство. Задихаючись більше від страху перед Богом за содіяне, аніж перед смертю, заливаючись слізьми, жінка просила:

- Простіт, людоньки! У мене було дев'ятеро дітей. Чоловіка привезли мертвого з лісу. Дерево убило, а я була в тяжи з десьитим. З моєї вини зійшов з мене плід. Я вбила свою дитину, коли вона ще й світу не уздріла. Я загубила невинну душу. Чи Бог простиг мені, люди? Ну, чо' мовчите? Бодай ви мені простіт.

Із старших людей хто мовчав, а хто через сльози шептав: "Най Бог тобі простить".

- Простіт і ви мені, діти, і просіт Бога, щоби Він мені простив, бо ви ще безгрішні...

Помираюча сповідалася ще з інших гріхів, але Ганна ніби затерпла. Не цілком вона ще усвідомлювала і цей гріх баби Параскевії, але й сама плакала з жалю, бо зауважувала, як їй тяжко сповідатися за скоєне.

"А тепер і я маю вбити свою дитину?! - вдарила в голову Ганни страшна думка. - Ні, ні, ні! Най свариться чоловік, най настоєє на своєму, а я не буду брати страшного гріха на душу".

У пориві злости на чоловіка піднялася з дивана і вирішила йти на роботу, хоч і відпросилася. Але оте "ні" було твердим лише до подвір'я. Уздрівши незакінчену будову, четверо маленьких діточок, які порпалися в піску, спинилася. Спокуслива диявольська

думка не переставала ятрити душу: "Іди в лікарню, бо не даш собі ради з тими дітьми в такий прикрий час..."

Ганна повернулася до хати, щоб приготувати все необхідне для лікарні. Та лише зайшла в кімнату, як інша невидима сила переконувала її піти на роботу. Сіла на диван і розридалася. Накричала грубо на дітей, які забігли до хати і почали по-дитячому допитуватися, "чого мамця плаче і що її болить". Копнула безневинного кота, який смачно дрімав, розтягнувшись на підлозі коло її ніг. "Господи! З ким порадитися?! А, може, це й не гріх?-заспокоювала себе. Он знайомі вчительки й лікарки мудріші від мене, простої диспетчерки, а розповідали, що не один аборт зробили, й нічого-живі-здорові. Он які розкішні ходять... А я як дам собі раду з тими дітьми?"

Обтяжена думками, облита сльозами, Ганна задрімала. Чи то був сон, чи уява - Ганна достеменно сказати не може. Але добре пам'ятає, що їй явилася померла мама, яка, чітко карбуючи кожне слово, промовила: "Ганно, не роби того, доню, що задумала. Гріх непростенний. Чуєш?! Гріх непростенний!" Ганна зіскочила з дивана, ніби ошпарена. Тремтіло все тіло, а у вухах ще звучало оте благальне материнське: "Не роби того..."

Поступово Ганна спам'яталася і, втішаючи себе, що то, напевне, сон від пережитого й передуманого, все-таки почала збиратися до лікарні.

Коли виходила, востаннє кинула оком по кімнаті і спинила свій погляд на образі Божої Матері, Яка тримала на руках маленького Ісусика. Впала на коліна перед образом і почала благати через сльози: "Матінко Божа, Господи Боже, якщо то гріх, зроби, щоб я не дійшла до лікарні, лишень не смертю мене карай, бо малі діти маю".

Перехрестилася і вийшла з хати. Як проходила попри будову, не зауважила дроту, який вчора чоловік привіз для будови, зачепилася за нього і впала на землю. Біль відчула тоді, як вздріла кров, що текла з пораненої ноги. "Дякую Тобі, Господи Боже, що оберіг мене від гріха", - промовила через сльози радості Ганна і почала поратися коло рани. До неї підбігли діти, яких вона ніжно обняла і, цілючи їх, промовила: "Моліться діти! Є Бог на світі. Але пам'ятайте, що є і диявол. Та слухайте лише голосу Божого".

Минули роки, помер чоловік. Донечка, яка тоді народилася, виросла, вивчилася. Працює вчителькою. Вродлива й здорова, має свою сім'ю. А Ганна часто згадує той сон і голос матері: "Не роби того, доню..."

## **"Я - ДОНЬКА МАТЕРІ БОЖОЇ"**

- Юльцю, що ж ти, донечко, не підіймаєш вище ніженьки? Уже третій пальчик розбила і то на тій самій нозі, а ми лише за Львовом, ще, напевно, і половину дороги не пройшли. Сідай тут-во, на мою свитинку, я перев'яжу тобі пальчик.

Мама тихцем витирала із спітнілого лица сльози, ніби боялася, щоб її сліпа 12-річна донька не уздріла їх.

- Мамцю, а ви знову витисніть соку із серпівнику (так Юльця називала траву-деревій), закапайте на оббитий палець, і він до завтра загоїться.

Тремтячими руками мати перев'язувала пальчик, дотримуючись порад доньки, а Юльця дивилася кудись, у безмежну далечінь своїми незрячими, як скельця, очима і прислуховувалася до пісні жайворонка, який виспівував у блакитній височині над ними.

Жаль зрадив маму, і вона, тяжко зітхнувши, схлинула. Юльця потягнулася своїми рученьками до маминого лица:

- Ви знову плачете, мамо? Може, ви заслабли?

- Ні, я не плачу, доню. Я здорова. На поїж, дитинко, бодай трішечки. Ти уже четвертий день нічого не їж, лише водичку п'єш. Може, вип'єш молочка з хлібом, що нам дала бабуса, у якої ми ночували?

- Я собі поофірувала цілу дорогу постити і молитися. Не тривожтеся, мамцю, мені Матінка Божа помагає. Я там, у Ченстохові, поїм...

їхню бесіду перервав місцевий чоловік, який став коло них возом, запряженим добротними кіньми.

- Куди направилися, добрі люди? Сідайте, підвезу. Дивлюся, що ви нетутешні.

- Ні, нетутешні, - відповіла мати. - Ми із Станіславівщини. Може, чули, з Гошева, де на Ясній Горі великий монастир. До нас на Спаса і всі свята Божої Матері з'їжджаються люди



зі всього світу. Та біда в нас велика. От донечка моя, Юльця, вже десятий рочок світа Божого не видит. Два роки була здоровенька, а там не знати з якої причини осліпла. Певно, ми, родичі, згрішили, що таке горе випало на нашу дитину.

Одна монахиня порадила піти в Польщу до Ченстоховської Божої Матері, розповідала, що дуже помагає, а особливо дітям. Отож ми вже четвертий день у дорозі.. Сідай-но, доню, на воза.

- Ні, ні, ні, - замахала руками Юльця. - Я пообіцяла пішки дійти з молитвою і постом.

Всілякі благання й переконання незнайомого чоловіка були марними: Юльця стояла на своєму...

На одинадцятий день тяжкої подорожі мати з донькою прийшли до Ченстохова. Було полудне, коли прийшли до св. храму. Якраз закінчилася Свята Літургія, море народу випливало з подвір'я храму.

Міцно тримаючи Юльцю за руку, обезсилена літньою спекою й постом, мати ледве пробиралася через людський потік до цілющого "джерела", щоб напитися з нього душевного спокою і змити свої гріхи за безневинне дитятко.

От уже видно двері храму, до яких залишилося метрів зо сто. Мати уздріла, як з храму вийшли паламар зі священником і стали закривати двері.

- Не запирайте, зачекайте, благаю вас, - закричала на всі груди мати. Але, замість сильного голосу, із пересохлого горла вирвався лише слабкий хрип.

Зауваживши жінку з дитиною, яка щось кричить і махає руками, паламар і священник затрималися коло замкнених дверей.

- Благаю вас, втворіт двері, щоб ми помолилися до Чудодійної Матері Божої, - слізю просила мати, впавши на коліна - Ми так довго йшли до вас з вірою, що Матір Божа поверне зір моїй донечці.

Підоймивши голівку, Юльця дивилася своїми незрячими оченятами-скельцями на священника й так само щось шепотіла. По її блідому й виснаженому личку стікали, як горошинки, срібні сльози.

Зворушений священник поблагословив голівку дитини і хотів щось сказати, але так і застиг з відкритими устами.

О, чудо! Нерухомі, скляні, однотонні очі в момент засіяли вогниками життя і в них відбивалася голубизна неба!

О, Мати Божа... О, Мати Божа..., - промовляв, хрестячись, здивований священник. - Мамо, радій! Віра спасла твою доньку. Вона прозріла!

А Юльця, ще не цілком усвідомлюючи, що з нею сталося, так само закричала:

- Мамо, я все виджу, але не знаю, як називати те!

- О чудо, о чудо! - шептала мати, обливаючись слізьми радості.

Паламар задзвонив у дзвони, і людське море, яке кілька хвилин тому виплило з подвір'я храму, з шумом попливло назад. Почалися розпитування, чудування, хрещення й моління, прославляння Господа та Матінки Божої...

Того дня у храмовій пам'ятній книзі чудесних подій появилася запис "Місяця липня 1932 року Божого (дитина) прочанка Юлія Попіль із с. Гошів Станиславівського воєводства чудесним способом через велику віру прозріла".

По дводеннім відпочинку у домі місцевого священника щасливі мама й донька уже на бричці поверталися до рідного дому. Звістка про чудодійне зцілення випередила щасливих прочан, і коли на четвертий день вони прибули у Гошів, їх вийшло зустрічати майже все село.

-Дитино моя, - щебетала мати, - дивись, це наше село, то наша хата, тато, брати. Онде наш монастир, церква...

-Я більше не ваша донька, - схвильовано відповіла Юльця. -Я - донька Матінки Божої, і я буду монахиною. Чуєте, мамо, чуєте всі: я - донька Матінки Божої!

З того часу Юльця кожного дня навідувалася до монастиря на Ясній Горі. А, досягши зрілості, стала сестрою-монахиною, прийнявши ім'я Лукерія.

Тяжкий то був час служіння Богу й Матері Божій для сестри Лукерії. Але вона не зламалася, як і тоді, в дорозі до Ченстоховської Матері Божої. Пройшовши через страшні гоніння й переслідування, упокоїлася в Бозі в 1985 році у рідному Гошеві.

## ...І ХРЕСТ УПАВ НА СІМ'Ю

Курортну тишу порушив гул двигуна військової тягової машини. Критий автомобіль ЗІЛ-167 став перед самим входом у костел.

- Слухай мою команду, - голосно прокричав, карбуючи кожне слово, молодий підтягнутий капітан. - У два ряди шикуйся. Струнко!

За кілька секунд, немов дві струни, витягнулися два ряди солдат.

- Вільно, - якимось тяжко видихнув офіцер.

Опустивши голову, поспішною ходою два рази пройшовся перед шеренгами солдатів, ніби не знаючи, як почати розмову. Став перед високим старшим сержантом і майже криком випалив:

- Перед вами поставлене завдання: за годину зняти хрест з цього храму. Зрозуміли?

Старший сержант і солдати мовчали.

- Запитую ще раз... Зрозуміли? У відповідь тиша...

- Старший сержанте, командуйте!

- Не буду командувати, товаришу капітан. Командуйте самі, - відповів старший сержант.

Напевно, капітан чекав такої відповіді, бо замість погроз, дещо збентежений, знову поспішною ходою кілька разів пройшовся перед строєм.

- Сержанте Догадкін, приймайте взвод. А вас, старший сержанте Гонта, я звільняю від посади помкомвзводу.

- Слухаю. Дякую, товаришу капітане, - з полегшенням відповів Гонта.

Звістка про те, що військові приїхали руйнувати костел, в момент облетіла всі корпуси санаторію в Моршині. Замість того, щоб іти на процедури, майже всі відпочиваючі почали сходитися до місця події. Скоро проїзна частина дороги й місцевість навколо храму була заповнена людьми. Намарно старався інспектор державтоінспекції і два міліціонери навести порядок. Ніхто й не думав розходитись. З людського натовпу, який шумів, як вулик, чулися докори, деякі нишком втирали сльози, киваючи головою, а ще інші спокійно з цікавістю споглядали, що буде далі.

Через натовп до костелу намагалися пробратись старенька жителька Моршина Катерина Мельник та працівниця санаторію з Болехова Ірина Геців. Допмагаючи вісімдесятирічній бабусі, Ірина на весь голос кричала: "Пропустіть бабусю, пропустіть бабусю!"

Добравшись до місця події, бабця Катерина замахнулася коштурсом на молодого капітана, який вчасно відхилив голову.

- Щезни, іроде, - закричала на нього баба Катерина. - І яка ж тебе мати породила, що ти Бога не боїшся і нищиш храм Божий? Хіба ж тебе не хрестили?

- Дітоньки, - звернулася вона до солдатів, які мовчазно стояли, опустивши голови, - не слухайте його, грішника. Люди, гоніть їх... І що ж ви за такий народ, що боїтеся оцієї жменьки дияволів?! Гоніть їх, гоніть! - через сльози заїкалася жінка, махаючи в повітрі своєю палицею.

Народ мовчав, а бабуся, схопившись за серце, гірко схлипуючи, присіла на східці храму.

Підборіддя у капітана затремтіло чи то від нервів, чи із жалю, і він, зиркнувши на солдатів і гурт людей, намагаючись усміхнутись, спокійним голосом промовив до солдатів:

- Хлопці, ось дві тисячі карбованців, крім того, десять діб відпустки й сержантське звання тому, хто добровільно полізе і зніме хрест. Ну, хто сміливий? Два кроки вперед марш!

Солдатський стрій стояв непорушне.

Обличчя капітана вкрилося рясним потом. Тримаючи в руці гроші, капітан підходив по черзі до кожного солдата, запитуючи: "Ти?" Але кожний з них, дивлячись собі під ноги, мовчки заперечно хитав головою.

Вкінці шеренги стояло п'ятеро солдатів-мусульман, які між собою про щось тихо перемовлялися своєю мовою. Капітан став перед ними.

- Хлопці, утріть носа отим хохлам, кацапам і всій іншій сякій-такій братії. Ви мусульмани і не вірите в хрест. Проявіть хоробрість, покажіть солдатський героїзм. Я даю

добровольцю чотири тисячі карбованців і 20 днів відпустки. Ну, жду...

-Дозволь, товаришу капітане, - ламаною російською мовою звернувся до капітана середнього зросту кремезний косоокий солдат-мусульман.

Народ на майдані притих. Лише старий чоловік з сивою, майже по пояс бородою, в тубетейці на голові, сильним голосом щось прокричав солдатам-мусульманам, махаючи кулаком. Що відповів йому солдат, - у натовпі так само ніхто не зрозумів. Лише вчули слово "аксакал". Дідо-азіат задоволене усміхнувся і, витерши від сліз очі широким рукавом національного одягу, погладжував свою пишну білу бороду, промовляючи щораз: "О, Аллах".

- Ну, приступай, джигіт Мамадалієв, чотири тисячі і 20 днів відпустки твої, - звернувся до солдата-мусульманина капітан, махаючи перед його носом пачкою грошей.

"Йой, аж чотири тисячі!" - заздрісне зітхнула за спиною у Ірини Геців знайома співпрацівниця.

- Слушай, товариш капітан, - відповів Мамадалієв, - а ти не давай нам деньга. Вазьмі себе, купиш машина, паєдїш отпуска і покажі нам, какой ти герой. А ми не полезем резать крест. Ми не знаєм, кто сильней: ваш Бог ілі наш Аллах. Ну, пакажі смікалка і героїзм, товариш капітан. Пакажі...

Капітан стояв розгублений, витираючи піт з обличчя й шиї, і не знав, що має робити. Ситуацію врятував гучний бас підполковника з військового санаторію, який, пробираючись через натовп народу, кричав: "Дорогу, дорогу, розійдись". Усі повернули очі на підполковника й чотирьох офіцерів, які пробиралися до солдатів.

- Струнко, - скомандував капітан, поправляючи мокру від поту гімнастерку. - Товаришу підполковник...

- Негайно припинити, - обірвав його рапорт підполковник. -Марш усім на машину. Доповісте, капітане, командиру, щоб вас покарав, а рапорт я шлю за вами. Влаштували ганьбу на цілий Радянський Союз. І хто вас тільки таких...

Впродовж двох днів на курорті лише й було розмов про бачене й недовершене. Дідо-азіат, де лише здибав групу людей, що обговорювала недавні події, ставав коло них і з радістю промовляв: "Маладец наш джигіт".

А ранком третього дня перехожі й відпочиваючі ахнули, зиркнувши на шпиль костелу: хреста не було...

Зауважила Ірина й інші працівники санаторного корпусу, що та її знайома працівниця, яка так заздрісне йойкнула на чотири тисячі, які обіцяв капітан, прийшла на роботу сама не своя. Чомусь нікому не могла подивитися в очі й уникала розмови про те, що сталося.

"Мучить совість чи страх перед Богом. Той хрест не упав на землю, а на сім'ю того, хто за чотири тисячі зняв його. Бог карає до четвертого покоління", - промовила ніби про себе Ірина.

- А я тут при чому? - накинулась на її слова співпрацівниця. -А хіба тобі хтось щось сказав? - обізвалися інші працівники.

- На злодієві шапка горить...

-Тихо, а то завтра з роботи полетите...

- Мовчіть, Бог усе сам видить. Можна заховатися від людей, від влади, але від Бога не заховаєшся: Він все всюди присутній і всевидючий, - перекидалися словами молодіці, обговорюючи подію...

Згодом ту співпрацівницю начальство перевело на кращу роботу, подалі від "злих язиків".

Поволі люди стали забувати про подію з хрестом на костелі і лише старожили, проходячи попри нього, низько кланялися, кладучи хрест на груди.

А Божа кара не забарилася. Один із тих "героїв" М., який вночі тихцем знімав хрест, поїхав на море, щоб заспокоїти свої нерви, бо анонімні листи християн могли довести до божевілля. Та й здоров'я почало щось танути, як весняний сніг. Через кілька днів привезли його звідти у труні...

Його рідний брат В., чоловік тої жадібної співробітниці, за "великі заслуги" швидко просувався по службі, займав "теплі" посади і жив на широку ногу. Його донька по закінченні вузу, за рекомендацією "авторитетного" татуня, залишилася працювати на

керівній роботі курорту Моршин. Та недовго. Божий палець опустився і на сім'ю.

Одного дня прибігли до нього стривожені співпрацівники й повідомили, що його дитина, здається, збожеволіла.

-Ви самі божевільні, - закричав у гніві В. - Я на вас у суд подам!

Його погрози обірвав лемент матері, яка благала про допомогу, бо їхня дитина у чому мати на світ народила бігла курортним містечком.

І лише тоді зрозуміли слуги диявола, що є Бог на світі...

Дитина не винна, Бог її простить і колись подарує їй вічну щасливість. За юдині гроші ніхто ще не купив щастя на цій землі, тим більше у вічності. А той час, коли Господь питає за їхні вчинки, неминучий...

Скільки тих, що руйнували, палили святі храми і каплички, розбивали пам'ятні хрести, нищили образи, по страшних душевних і тілесних муках, ще у молодому віці, пішли на служіння дияволу! На них наїжджали трактори, якими вони розтягували храми і каплиці, і опівночі, як дияволи, валили хрести. Скільки ще тих, що, як блудні бродячі пси, маючи вищу освіту, дітей, не мають притулку?

Це тут, на землі... А що буде у вічності? Чи може бути більше нещастя і горе, коли рідна дитина заявляє "Через тебе, тату, я все життя мучуся? Бо в той день, коли ти руйнував хрести, у мене вселився злий дух, який і досі кожного дня мучить мене, а я мучуся за твої гріхи".

## **"...І Я НЕ ВБИВ ЇЇ"**

Лютий наближався до кінця. "Пора б уже й гайворонню клопотатися про гніздечка", - подумав я, повертаючись з міргородських лікувальних процедур.

Була пообідня пора, а до квартири треба було добиратися кілька кілометрів. Якби ще не мжичка і вогкість, певно, йшов би, а так став чекати автобуса. Я вийняв з кишень вервичку і став молитися до страстей Христових (була п'ятниця). Зосереджений на молитві, я не зауважив, як до мене підійшов незнайомець.

- Перепрошую, ви так само вмієте молитися на вервичці? - мовив, даючи цим зрозуміти, що і він молиться на зернятах.

Несподіване запитання на якусь мить стривожило мене, бо мені здавалося, що тут, на Полтавщині, ніхто й не знає, що таке вервиця. Опанувавши собою, я на запитання відповів запитанням:

-І ви молитесь на вервиці?

-Так, бо вона мене рятувала і рятує у всіх тяжких обставинах, а особливо у критичних, коли, здається, виходу вже нема. У тяжкі дні нашого життя мене навчила молитися молода інтелігентна дівчина. Коли не помиляюся, то була монахиня.

Ми повели бесіду. У наших поглядах було багато спільного.

Наступного дня ми знову здибалися. Наша бесіда була винятково про силу молитви і заступництво Пречистої Діви Марії. Через переконання ми увійшли в довір'я, і пан (тоді ще добродій, бо був 1978 рік) Драгомирецький розповів про один з випадків свого життя в часи боротьби за визволення України від московських поневолювачів...

"Було літо 1947 року. Проходячи з відділом повстанців неподалік свого села, я дізнався, що тяжко заслабла моя мама, і мені дуже захотілося побути з нею і татом. З дозволу командира я пішов відвідати їх, бо не виділися більше року.

У розпитуваннях і розповідях минала коротка літня ніч. Як не старалась бути спокійною мама, сльози котилися з її очей і падали на моє лице та мої руки. З жалем розповідала, що коло десяти разів приходили за мною, усе, перекопуючи і перешуковуючи. Останній раз тяжко побили її й тата.

- Якби не сусідська дівчина, може, і повмирали б. Вона кожного дня приходила, навіть ліки звідкілясь дістала, усе нам співчувала і про тебе, серденько, розпитувала, потішала, що ти, напевно, живий, коли за тобою шукають, - з жалем оповідала мати.

- Степанку, - ніби маленького, гладила мама мене по голові й обличчю, - може, покликати її, поговориш з нею та подякуєш за її доброту? А я за той час щось зрихтую тобі у дорогу.

- Піди, старий, та поклич її, - звернулася мати до тата - Та не дуже гупай у вікно, аби

сусіди не почули. Мовчазний тато підійшов ближче, постояв якусь хвилю, дивлячись на мене. Лише тепер я зауважив, як він постарів і посивів за цей рік. Поклавши свою зашкарублу руку на моє плече, стиснув його, аж пальці затріщали.

- Молися, сину, й вір, а віра врятує тебе. Ми будемо мати Україну, бо за неї скільки крові й сльозів пролито... Я вірю у це, - промовивши ці слова, тато якось рвучко відійшов від мене і вийшов надвір. Та не встиг він переступити через поріг хати, як в момент повернувся назад і крикнув:

-Облава!

Через втворене вікно я вискочив надвір. У ранніх сутінках зауважив, як з усіх сторін, криючись, гарнізонники оточували наше подвір'я. По-пластунськи добрався за стодолю й заліз між: буйні лопухи. Цілком побіч пробігло п'ять солдатів із псом. Звідусіль долинав приглушений шепіт і гупання чобіт. На якусь хвилю, здавалося, все затихло, аж раптом затріщали виламані двері й побиті вікна. В хаті, стайні і стодолі почався обшук, і за лічені хвилини все було побите й перекинуте.

Маму й тата з піднятими руками вивели надвір і приперли до стіни дулами автоматів. Знервований майор вхопив маму за волосся і, зціпивши зуби, зашипів:

- Де твій бандит? Скажи, щоб виліз з бункера, бо ми все одно його спіймаємо. Хай по-доброму здасться, інакше і його, і тебе розстріляємо. Чуєш, ти..., - і вилаявся найбрутальнішими словами.

Розлючений маминою мовчанкою, різко повернув її обличчям до хати і з усієї сили штовхнув...

Тато, який стояв побіч, уздрівши, як закривавлена мама безсило сповзає по стіні на землю, кинувся їй допомагати, але майор зі всієї сили вдарив його прикладом автомата в груди. Глухо зойкнувши, тато безсило повалився коло мами. А майор-садист почав безпощадно копати по черзі їх нерухомі тіла. Коли спинився від втоми, закричав нелюдським голосом:

- Все ко мне! Шомполами прошупать везде. Печь развалить, перело-патить пол в сарае. Не мог же он сквозь землю провалиться! Простучать все стенки, посмотреть в колодце. Пріступать!

В ту хвилю, коли більшість солдатів зібралися навколо майора, вислуховуючи його накази, в моїй голові майнула думка: відкрити вогонь по ворогу, все одно смерть... Але ж там тато і мама...

"Молися, молися, сину і вір", - нашіптувала мені на вухо в ту хвилю розпуки якась невідома сила і, примруживши очі й ніби покинувши цей світ, я почав молитися "Царю небесний"...

Силу молитви відчув, коли відкрив очі й уздрів над собою відкриту пащу вівчарки, яка тяжко дихала. Наші очі зустрілися, і мені здалося, що вона співчутливо дивилася на мене. За час обшуку Амур (так звали пса) ще разів п'ять підходив до мене, обнюхував з ніг до голови, але не видав мене.

Час від часу майорові доповідали, що нічого не виявлено, від чого він ще більше скаженів. Тоді майор наказав розшити стріху на стодолі. "Аж тепер кінець, - подумав я. - З даху мене конче помітять.

Побіч пронеслися дві пари кирзаків, солдати несли драбину й приставили її до стріхи. Затріщала зітліла солома, яку рвали з покрівлі й кидали на землю. Краєчком ока я зауважив молодого солдата з дівочим обличчям, який зиркнув додолю і так застиг з відкритим ротом. Ця мить здавалась мені вічністю і кінцем життя. Та солдат з люттю накинувся на солом'яні околоті стріхи і... почав кидати їх на мене, та так скоренько, що через лічені секунди закрив мене цілком.

І все ж тривожна думка непокоїла мене: а що як зараз цей солдат донесе. Задихаючись від страху й нестачі повітря, я пропотів з голови до ніг.

Трохи опам'ятавшись, я почув, як солдати, матюкаючись, закінчили розбирати стріху.

- Товаришу майор, - почувся голос з даху. - Тут нікого немає.

- Отставіть. Товариш старший лейтенант, тих дідів (себто батьків) відвести у хату. Солдатам тимчасовий відпочинок, а ту красавицю-до мене. Виконуйте...

Через якийсь час я почув: "Ну що, сучко? Що скажеш з тобою робити? Відповідай!

Подивись на солдатів, подивись на мене. На кого ми подібні? Від ранку солдати, крім води, в роті нічого не мали".

-Товаришу майор, я клянусь всім на світі, що я бачила, як він зайшов до хати, - слізним голосом оправдовувалась моя "співчутлива" сусідка.

-То що він - привид? Чи крізь землю провалився? - кричав майор. -А я тобі вірив. Я тебе вбивати не буду. Я зроблю тобі смерть "із задоволенням" для тебе і солдатів. Ти здохнеш від "любові".

-Товаришу майор, я, я...

- Перестань зі своїм "я", - грубо обірвав її майор. Ми зараз підемо у те місце, де стара верба і ясен, але перш за все нагодуй усіх солдатів. Зрозуміла? Спати не лягати, очей з подвір'я не зводити. Зайди до батьків, поспівчуй їм. Дай їсти, дізнайся, хто був і куди пішов. Як лише побачиш щось підозріле - негайно до нас. Одягай шось темне, а на голову накинй білу хустку.

Гарнізонники відійшли у зазначене місце. На подвір'ї стало тихо, як по урагані. Я все ще молився і непокоївся думками, що маю робити з цією "доброю" дівчиною. Вона ж стільки горя й страждань принесла моїм родичам і мені. Як чинити? Одна думка випереджувала іншу. Я був на розпутьті... Хотів справедливості й помсти, та якась сила благала: "Ти ж молився і обіцяв, що простиш її. А, може, вона ради збереження чистоти й невинності пішла на цю підлу крайність?" Тривожні думки перебивали молитву, яка вперше була такою розсіяною...

Коли сутінки вкрили подвір'я, я по-пластунськи добрався до хати й тихо зайшов у сіни. На підлозі стогнала мати, а тато мовчазно стояв, притулившись до стіни. По його губах я зрозумів, що він молиться. Лиш сусідка щось "співчутливо" щебетала до них. Я спокійно поклав свою тремтячу руку на плече "добродійки" і з усієї сили стиснув пальці. Піднявши на мене очі, не промовивши ні слова, вона безсило повалилася на землю.

Коли опритомніла, я запитав її, що б вона зробила зі мною, якби я був на її місці. Вона спробувала виправдатися, але коли я сказав їй, щоб узяла білу хустку і йшла до призначеного місця, знову зомліла...

Я її простив, бо дав слово перед Богом.

Живе вона і по сьогодні у рідному селі на Тернопільщині, хоч здоров'я у неї відібрали наїзники, яким вона доносила. А мене доля після "сибірських курортів", на які я потрапив у 1949 році, занесла у місто Коломию. Віра врятувала мене, і обіцянку, дану перед Богом, я виконав.

От так, мій друже, Бог віддячує за віру, - сказав на прощання мій співбесідник.

## МІЙ ХРЕСТ ТЕРПІНЬ

-Хотіла б розповісти про життєвий хрест терпінь, який випав на мою долю, - тихо почала свою сповідь Катерина Куйбіда -І не для того, щоб пожалітися, а для того, щоб оповісти, як я, молода дівчина, зуміла вижити в тому страшному сатанинському лихолітті 40- 50-х років.

Родом я з Долинщини, із села Сукіль. У 1944 році, як проходив фронт, згоріла наша хата і все, що в ній було. Все знищила стихія: не було де переночувати, ні у що взутися чи одягнутися. Треба було схилити голову і йти у прийоми, до чужої хати.

Але ці біди були ще невеликими у порівнянні з тими, що чекало нас попереду.

У 1946 році, у час облави, НКВС забрав мого тата Михайла Мандрика. Тримали його у Болехівській тюрмі три місяці. Там тата дуже били і повідбивали йому все всередині, а коли пустили додому, то він дуже харкав кров'ю. Як зліг, так вже й не встав. Через тиждень тата не стало. У Великодню П'ятницю 1946 року ми його поховали.

А через кілька місяців мені сниться сон: трублять труби, дзвонять дзвони. Я вийшла з хати подивитися, але, замість лісу й поля, виджу нескінченний потік людей, які йшли до Йосафатової долини на Страшний Суд. Я й собі приєдналася до того людського потоку.

Підходимо до широкої й повноводної річки. Люди стали радитися, як її перейти. Коли видимо - коло одного й другого берега є частина кладки, а посередині – прірва.

Порішили, що треба йти до витоку річки, де вона вузька й неглибока.

Лишень ми рушили, як явився Ісус Христос у білосніжних шатах. Він промовив до нас:

"Люди, вертайтеся і йдіть за мною. Поправте ту кладку своїми руками і перейдете річку".

Поправили ми кладку й перейшли на другий бік. Тут Ісус Христос розділив нас одних - по правий, а других - по лівий бік. Мені стало дуже жаль, що я опинилася по ліву руку від Спасителя.

Ісус Христос, перехрестившись тричі, наказав нам змовити "Отче наш" і "Вірую". Коли ми це зробили, Він промовив до тих, хто стояв від Нього праворуч:

-Я був голодний, і ви дали Мені їсти. Я був спраглий, і ви напоїли Мене. Я був нагий, і ви одягнули Мене. Я був подорожній, і ви Мене прийняли у свій дім. Я був недужий, і ви Мене відвідали. Я був ув'язнений, і ви Мене викупили. Я був померлий, і ви Мене поховали.

І тоді всі присутні стали дивуватися: "Коли, Господи? Та ми ж тебе не виділи".

А Ісус відповів:

- Коли ближньому моєму добро вчинили, то і Мені - також. Потому повернув голову до тих, хто ліворуч, і промовив: -Я був голодний, і ви Мене не напоїли. Я був нагий, і ви Мене не одягнули...

Тоді ті, що зліва, закричали:

- Коли ж, Господи? Ми ж Тебе не виділи! А Ісус їм відповів:

- Як ви своєму ближньому чинили, то так і Мені.

Ісус перехрестився три рази, змовив "Отче наш" і "Вірую", й знову три рази перехрестився.

Я ж, сповнена жалю, що знаходжуся по ліву руку від Спасителя, стояла тихо і очима шукала свого тата, надіючись його уздріти. І тоді Ісус промовив до мене:

-Дитино, ти дивишся за своїм татом, але його ти не увидиш, бо я скликав людей, щоби молилися й каюлися, а ти, дитино, запам'ятай, що через чотири роки, у 1950 році, будеш на Страшному Суді.

Останні слова Ісус промовив три рази. Потім Спаситель зі сльозами на очах почав просити людей, щоб вони каюлися й молилися, бо наближається Царство Боже...

Я пробудилася, але цей сон ще довго тривожив мою пам'ять.

Пережила 1948-1949 роки, а коли наступив 1950 рік, я знову пригадала собі той дивний сон.

І от одного дня мене заарештували нелюди з НКВС. Взяли просто з ліжка у спідниці й вишиваній сорочці. Довго не давали їсти, щоб скоріше добитися "зізнання". Так почався для мене "страшний суд" у Болехівській в'язниці. Тут мене так били й знущалися, що нераз приходила страшна думка: заподіяти собі смерть. Я молилася й нераз у думках прощалася зі всіма рідними й знайомими. І коли я одного разу, обезсилена від побоїв, заснула, мені явилася Матір Божа й лагідним голосом промовила: "Дитино, не плач. Молися й терпи, бо така вже твоя доля".

Це вселило в моє побите тіло нові сили, а в душу - надію, що Господь і Пречиста Богородиця допоможуть мені. Зрозумівши це, я стала спокійніше ставитися до всього, що діялося зі мною.

Згодом з Болехова мене перевезли до Станиславівської в'язниці, де у невеличкій камері нас помістили аж тридцять двох "ворогів народу". Тіснота була така, що й не поворухнутися. І знову допити, погрози, побої... нарешті-Сибір. На дорогу одягнули мене в стару прострілену солдатську шинель і військову шапку, а коли прибула на місце, то перебрали в тюремний одяг і причепили на стару куфайку номер В-№684. Отак і пройшло моє дівування за Уралом у старій куфайці, кирзових черевиках, тюремній сукні й сорочці. Більшість з нас мовчки несли свій тяжкий життєвий хрест і надіялися, що прийде воля для України і для нас, бо на все Божа воля.

Молитви до Пречистої Божої Матері спасли мене, незважаючи на всі нелюдські умови життя й поневіряння. Я нікого не звинувачувала і не проклинала своє життя, лише щиро молилася і вірила в ласку Пречистої Богородиці. І Вона допомогла мені. Я перейшла через той "страшний суд" комуністичного "раю" й повернулася додому.

Упродовж п'ятдесяти років при всіляких потребах я звертаюся зі щирою молитвою до Пресвятої Богородиці, і Вона мені допомагає. Матінка Божа є моя потіха, моя поміч, моя розрада, мій лікар, моя любов, моя Мати.

## МАТИ БОЖА І ВІРА ВРЯТУВАЛИ МЕНЕ

Був серпень 1944 року. Війна вже відступала з Галичини, але вночі ще з острахом і тривогою люди прислухалися до гуркоту гармат, дивлячись на заграви, які краями небо. Німецькі війська під натиском радянських військ поспіхом вдосвіта покидали Долину, залишаючи по собі страшну руїну. У вересні 1941 року спалили всі будинки на вулиці Бабійова гора, розстрілявши чоловіків за те, що тут переховувалось кілька єврейських сімей.

На якусь мить припинився артобстріл, і жителі Бабійової гори поспіхом покидали свої землянки й обгорілі будинки, щоб врятуватися від смерті, перебігаючи неподалік у смерековий ліс. Ще не встигли люди (переважно жінки й діти) заховатися як слід на дні великого яру під смерековими колодами-землянками, в яких у 1941 р. переховувалися від німців єврейські сім'ї, як над їхніми головами засвистіли кулі. Почулася команда російською мовою: "Гранати в руки! Руки вверх!.." Піднявся крик дітей і лемент жінок. Можливо, це і врятувало всіх від найстрашнішого.

- Не стріляйте! Тут лиш жінки і діти! Не стріляйте...

Переконавшись, що у сховищі дійсно лише жінки й діти, у яр спустився молоденький лейтенант з групою бійців.

- Ех, люди, які ви нерозумні, - промовив з болем у голосі лейтенант. - Та достатньо лише одного снаряда чи міни, і вас нікого в живих не лишиться. Розбивайтеся ліпше на групи і не збирайтеся разом.

- Дитино, - втрутилася в розмову старша жіночка на прізвище Перекицей. - Молися до Бога, і ніяка куля тебе не візьме. Вір у Бога, і Бог тебе спасе.

Молоденький лейтенант на ті слова опустив очі, - чи то з жалю, чи зі встиду - і розчаровано промовив українською мовою:

- Я, мамо, не вмію молитися, не було кому навчити. Тата забрали, а мама з голоду померла. Я в дитячому будинку виховувався.

- Сідай, дитино, і скоренько пиши "Отче наш" і "Богородице Діво", а як успіємо, то й "Вірую" напишемо.

Лише лейтенант витягнув блокнот, як почулася команда: "Встати, вперед!"

- Дякую, мамо, - сумно промовив хлопчина-офіцер. - Молися за мене. Треба йти. Поблагослови мене, мамо.

На очах у юнака заблищали сльози. Заплакали жінки-вдовиці, чоловіків яких розстріляли німці, а за ними - й діти.

- Зачекай, дитино, - промовила Перекицей, засовуючи руку за пазуху. Звідти вийняла молитвенник та образок.

- На, синочку, тут на останній картці - моя адреса. Ніби для впевненості прочитала: місто Долина, вулиця Бабійова гора, Перекицей.

- Дай, Боже, дитино, щоб ти по війні здоровий був і приніс мені цей молитвенник. Молися, дитино, я його купила в Гошівському монастирі. Вір, і Матінка Божа охоронить тебе. Благослови тебе, Боже.

Закінчилася війна. Влітку 1946 року у Долинський військкомат у супроводі вояків приїхав молодий, але вже змужнілий полковник. Він просив, щоб його провели на Бабійову вулицю. Свою спасительку він здибав на подвір'ї. Пані Перекицей відразу не впізнала колишнього молодого лейтенанта.

- Мамо моя, мамо! Матір Божа і віра спасли мене, - цілючи жінці руки, обличчя, очі, промовляв до неї полковник. - Я виконав твій наказ. Я привіз твій молитвенник. Візьміть, матусю, я знаю його напам'ять. З ним я дійшов до Берліна і до Праги, але, як видиш, живий-здоровий і ні однієї подряпини на тілі.

Коротка півгодинна розмова промайнула, ніби мить. На знак вдячності молодий полковник подарував своїй покровительці скромні, але такі пам'ятні подарунки. Прізвища його, на жаль, не запам'ятав Євстахій Перекицей, син матері-спасительки, котрий оповів цю історію.

{1-1.jpg}

2002 р.Б. 1-ий собор Отців і мирян Івано-Франківської Духовної Академії

{1-2.jpg}



с.Конюхів, Стрийський р-н. Перезахоронення полковника УПА Юрія Гасина

{2-1}

Хутір "Береги", Стрийський р-н. На місці героїської смерті 33-х поовстанців 1993 р.Б.

{2-2.jpg}

Крехів. 9 травня 1999 р.Б

{3-1.jpg}

Перезахоронення Владики Миколи Чернецького. 2002 р.Б.

{3-2.jpg}

Ветерани УПА Долинської станиці. Біля с.Лужки на місці колишнього шпиталю. 2001 р.

{4-1.jpg}

21 листопада 2001 р. Під м.Базар

{4-2.jpg}

На могилі о. Ярослава Лесіва

{5-1.jpg}

Освячення каплички в урочищі "Бучники"

{5-2.jpg}

Панахида на могилі полеглих у Другій Світовій війні

{6-1.jpg}

Гора Маківка. Карпати. 2002 р.

{6-2.jpg}

Перше Святе Причастя.

{7-1.jpg}

2002 р. Капличка у лісі "Народження Матері Божої"

{7-2.jpg}

Новозбудована Чудодійна капличка в урочищі "Бучники"

{8-1.jpg}

2002 р.Б. Біля пам'ятника Наталії Кобринській

{8-2.jpg}

г. Маківка. 2002 р.

## ВІДБУДУЙ СВЯТИЙ ХРАМ

Було то цілком недавно. В невеликій церковці курортного містечка закінчилася Свята Літургія. Люди виходили зі святого храму.

- Прошу вибачення, отче, - підійшовши до священика, промовив високий хворобливої зовнішності чоловік.

- Чи не могли б ви мене вислухати кілька хвилин і дати пораду?

- Прошу, - відповів священик, - коли ви вважаєте, що я можу вам чимось допомогти, або порадити, то я до ваших послуг.

- Щоб ви мене швидше й краще зрозуміли, то почну свою розповідь просто й відверто. Сам я з Київщини, з Васильківського району. Колишній директор школи і секретар парторганізації. Раніше я був молодий і здоровий. На селі рівних за силою мені не було. Радів життю, сім'ї, дітям... Співрозмовник на хвилюку замовк і тяжко зітхнув.

Та все пропало в одну мить. У 1976 році під моїм керівництвом і при моїй безпосередній участі була розібрана найкраща в районі церква. Частину цегли розтягнули люди, а дещо продали ми й за ті гроші майже тиждень "обмивали перемогу" над Богом.

А коли, нарешті, п'янка обридла і я прийшов додому, то мене вороже зустріла моя мама, яка тяжко захворіла й лежала на ліжку. Сльози текли по обличчю, а в її очах я побачив такий жаль і смуток, що не міг більше дивитися в її очі, хоча вона не промовила до мене жодного слова докору. Так більше з ліжка вона вже не вставала, а до трьох тижнів померла. Згодом тяжко занедужала дружина й старша донька. Почали чіплятися різні хвороби й до мене. Лише молодша донька, яку моя покійна мама потайки від мене навчила молитися, залишилася здоровою й житерадісною. З того часу хворію, якийсь страх постійно тривожить душу, пропав сон... Об'їздив майже всі курорти, побував у багатьох професорів, та ніхто не може сказати, від чого моя хвороба. А сьогодні, коли я вперше побував на Службі Божій, то зрозумів, що це, напевне, кара Божа.

-Так, це кара Божа, - ствердно кивнув головою священик.

- А тепер як у священика прошу у вас поради. Як мені відкупити цей злочин проти Бога і людей?

- Лише одним: побудуйте наново церкву, і Бог все вам простить. До вас і вашої сім'ї повернеться здоров'я й радість життя.

-Але з ким я маю її будувати?

- З тими, з ким руйнували.

- Отче, із тих всіх, може, троє залишилися живими та й ті інваліди, ледве ходять! - в розпачі відповів співрозмовник.

-Тоді йдіть до людей, попросіть у них прощення й допомоги і будуйте з ними церкву. Лише в цьому наше спасіння, бо Господь для покаяння вас ще тримає на цій землі майже тридцять років, щоб ви спокутували свій тяжкий гріх перед Ним.

-Отче, я все зроблю, щоб відбудувати зруйновану мною церкву. Щиро присягаю в цьому святому храмі, - зі сльозами на очах промовив співрозмовник.

-Хай вам Бог допомагає і благословить у добрій справі.

Як склалася подальша доля того блудного сина, священик так і не дізнався, хоч той пообіцяв написати йому листа. Чи, може, взяв ще один тяжкий гріх на душу?

## НЕ ВІД ВІКУ КАЛІКА, НЕ ДО СМЕРТІ ПАН

За свої сімдесят п'ять років життя цій жінці все довелося перейти: і голод, і холод, і тяжкі операції, а про роботу, то вже й нема чого говорити.

Перша світова війна... Обох братів забрали на війну, сестра перед самою війною поїхала у світ, аж у Прусію, шукати ліпшої долі. Увесь тягар звалився на плечі сімнадцятилітньої дівчинки - і з плугом у полі, і з ціпом у stodолі, та ще й обов'язок перед сліпим батьком і зіслабованою матю, яка, куди ходила, молилася за дітей, щоб Бог оберіг від всілякого нещастя та смерті, бо йшла війна її сини, Іринині брати, аж там-в італійських Альпах.

Живі-здорові повернулися сини додому. - Бог вислухав материнські молитви. Та невдовзі вибухнула Друга світова війна. Згоріла хата, всі убогі пожитки, лише образ Матері Божої залишився на стіні згорілої хати неушкоджений. А рік перед війною при загадкових обставинах загинув Іринин чоловік. Залишилося троє діточок (четверта дитинка з'явилася на світ по смерті чоловіка). Два голодні роки -1942 і 1947. Дві будівлі хати після війни..., та ще, і ще, і ще всілякого лиха.. Проте ніколи Ірина не просила у Бога смерті.

А от нині їй так хотілося відійти із цього тяжкого світу. Вона підвела до неба свої незрячі очі і крізь сльози благала кончини. Хіба вона винна у тому, що все життя йде тернистою дорогою, несучи тяжкий хрест, а Бог смерті не дає? Поки катаракта не закривала світ перед її очима, хоч не мала сил, бо все тіло порізане (перебула п'ять операцій під наркозом, шосту-без наркозу), але завжди щось робила. А тепер стала "тягарем" і "нахлібником"... Майже кожного дня чує від зятя слова докору; та найбільше боліла душа і серце, коли він через зуби цідив: "Тр-р-рутень. Доки я буду робити на тебе, чому не..?". Далі Ірина затикала вуха, бо страшно було слухати прокльони і докори.

Спогади, спогади... Ніби осінні хмари перед її незрячими очима, все чорніші одна від одної.

- Далі, трутню, грієшся на сонці?! І доки я буду на вас робити?..

Від несподіванки Ірина схопилася на ноги із старенького крісла і випустила з рук паличку, яка була для неї поводитирем і товаришкою.

- Слухай, дитино, - намагалася говорити спокійним голосом, хоч у грудях бушувала лють. - Чого ти мене називаєш трутнем? Я, доки виділа, доти робила/ Та й не прийшла до твоєї хати і на твій хліб, але ти прийшов на мою господарку...

- Не називай мене дитиною! Я не твій син і мамцею, як твої діти, я тебе ніколи не назву, бо ти мені не мама! - з усієї сили кричав Ігор, що аж сусіди через паркан зазирали.

- Не кричи на мене, най люди не слухають. Іди до хати протверезися.

Ці слова настільки озлобили Ігоря, що він підбіг до сліпої тещі, схопив її за руку вище ліктя і з усієї сили потягнув до себе. Від болю Ірина крикнула на ціле подвір'я і непритомно впала на землю. Дожила Ірина до 85 років, але коли змінювалася на дворі погода, то все плакала від болю, бо зять обірвав м'язи на лівій руці, більш як півроку не могла тією рукою і ложки втримати.

Давно вже кості мучениці Ірини спочивають у сирій землі, а душа чекає останнього

суду.

...Тепер зять сидить на тому ж старенькому кріслі, хоч, правда, більше лежить, бо не має сили сам звестися, і просить у Бога прощення за гріхи та скорої смерті. Тепер Ігор згадує слова тещі: "Запам'ятай, дитино, мої слова: не від віку каліка, не до смерті пан. Якою міркою міряєш іншим, такою буде відміряно тобі".

Задумується Ігор, за які гріхи так тяжко покарав його Бог, а, можете покарав, а дав йому час на роздуми й очищення. Одне, що залишив йому Бог, - здорові очі та слух, щоб міг спостерігати за тією красою, що Бог створив, хоч і вона йому немила. Найбільше жаліє, що Бог відібрав в нього голос, бо не говорить, а лише шепоче молитви, благаючи у Господа Бога прощення за всі гріхи. А так хотілося б крикнути на цілий світ: "Не робіть іншому те, що вам немиле! Шануйте батька і маму, бо інакше дістанете належну плату!"

Звідки взялася ця страшна недуга? "Подумай над своїми колишніми гріхами", - казала йому покійна дружина, якій найбільше перепало, бо вона була між двома вогнями - мамою-страдницею і чоловіком. Заради миру у сім'ї все "пропускала" через свої нерви і серце. Не витримало серце...

Найбільше боліла Ігоря душа, що він безпорадний, що не може обійти себе у найнеобхідніших і особистих потребах, не говорячи вже про їжу. Бо тією рукою, якою обірвав м'язи тещі, не в силі тримати й ложки.

Одно тішить, що своїми стражданнями, може, викупить частину своїх гріхів, тому часто просить: "Боже, прости".

## **"НЕ МЕНІ, А БОГОВІ ДЯКУЙ, ДИТИНО..."**

Закінчувалася друга пара. Змучені цілоденною працею студенти вечірнього відділення Дрогобицького нафтотехнікуму (Долинська філія) боролися зі сном і втомою. Дзвінок сповістив про велику перерву. Вмить усі студенти - і ті, які недавно вийшли зі шкільної парти, і ті, яким було понад сорок, вийшли з класу: хто перекурити, а хто, щоб поділитись кусником кукурудзяного хліба, який називали "хрущовським". Я, як черговий, залишився, щоб перевірити клас.

- Прошу вас, лише одне вікно втворіть, бо надворі дуже вогко, - кволим і жалісливим голосом звернувся до мене викладач хімії Гошовський.

- Перепрошую, я думав, що так буде ліпше.

- Може, комусь і ліпше, лише не мені, - намагаючись усміхнутись, лагідно промовив інженер Богдан і тяжко зітхнув, гріючи руки до кахельної грубки, - погода сира, кості дуже болять.

-Та цьому зарадити можна. Два-три рази насмарувати настій кореня купини лікарської, потім - під теплу перину і від вашого ревматизму й сліду не лишиться. У мене є готовий настій, я завтра принесу.

- Дякую, - довго хитав заперечливо головою викладач, дивлячись через вікно у нічну темряву, немовби щось там угледів. - Ні..., ніхто і ніщо мені не допоможе. То не ревматизм.

Я зауважив, як очі викладача наповнились слізьми. Щоб зберегти мужність і не показати сліз, він відвернув голову і хусточкою витер очі. За декілька хвилин нашої розмови ми довірилися один одному.

-То не ревматизм... У мене "визволителі" поламали обидві ноги до колін і руки вище ліктів та обидві ключиці, коли мені було вісім років... Після того, як вивезли маму на Сибір, я зустрівся з батьком-повстанцем, правда, не часто. Він мене залишав у різних селах на декілька тижнів.

Одного разу вночі ми з ним з Великих Дідушич прийшли у Тростянець. Тут я попрощався з татом востаннє, бо через три дні хтось доніс, і енкаведисти мене, сонного, спіймали. Дуже мене били шомполами, підвішували за ноги і били доти, поки я втрачав пам'ять. Потім кидали у пивницю. А коли я приходив до свідомості, заганяли у воду і цілу ніч тримали по пояс у воді. Три дні не давали нічого їсти, зате кожного дня били, щоб я сказав, де татів бункер, або в яких селах я з ним був. У мене були одні слова: "Не знаю, не бачив, ховався поміж люди".

Я знав, що вони нікого не щадять, що мене замордують. Були випадки, коли хотів сам зануритись у воду і втопитись, але пам'ятав розмову старших людей, що найбільший гріх-

самому робити собі смерть, бо зразу йдеш до пекла. Тепер у мене було одне бажання - швидше вмерти.

Майже місяць мучили мене в Долині, а потім відвезли в Станиславську тюрму. Тут передали слідчому - жінці, яка три дні дуже лагідно ставилася до мене, дуже добре годувала, навіть цукерки давала мені. Але я їй нічого не сказав, і на четвертий день вона так збила мене, що я не пам'ятаю, скільки днів приходив до пам'яті.

Як лишень став ходити, пам'ятаю, це було перед "октябрським празником", мене знову завели до моєї "опікунки", де сиділо ще двоє чоловіків і середніх років жінка.

- "І ти с етім ублюдком до сіх пор возішся? Счас он у мене всьо вспомніт, от первого дня рожденія", - зміїним шипінням крізь зуби сичала вона.

Що далі було зі мною, я не пам'ятаю. Уже в обласній дитячій лікарні, після того, як я прийшов до пам'яті, я побачив над собою заплакану жінку, яка вливала мені ложечкою у рот молока і ще щось винне. Ввечері, коли всі розійшлися, вона нагнулася над моїм ліжечком і просила, щоб я пригадав звідки я, з якого села, і чи є у мене батьки. Я ще не усвідомлював, що зі мною сталось, а вона мене переконувала:

- Ти будеш, дитино, жити, бо ми за тебе молимося всі, і попросили Службу Божу...

Через декілька днів вона мені розповіла, що, граючись у смітнику за містом, а, може, шукаючи кусник хліба, діти почули, як під сміттям скавуть песик, і почали відкидати сміття. Під сміттям, яке кати вивезли за місто, у закривавленім лахмітті знайшли мене... Перелякані діти побігли плачучи додому. Добрі люди, як мені розповіла жінка, розправили мої руки і ноги, які були зложені, мов у конверті, прив'язали штахетини і привезли в лікарню.

У Станиславській лікарні я пролежав рік, але кості мої не зросталися, бо були не тільки поламані, а ще й потрощені.

Не знаю з чіх клопотань, але мене нишком перевезли у Львівську лікарню, де знову безрезультатно пролежав я три місяці.

Пам'ятаю, одного дня прийшов до мене старенький лікар, наказав зняти весь гіпс, склав усі поламані кістки і наказав мені кожного дня з'їдати щонайменше дві цибулини. Лікарям сказав уважати на моє серце. З цього дня пішло все на поправку.

Коли я видужав, цей лікар часто навідувався до мене. Наказав приносити мені книжки, щоб я читав і вчився. Дякуючи Богу і добрим людям, зокрема, лікарю (як пізніше я узнав, євреєві за національністю), я закінчив школу, інститут. Правду кажучи, забагато я довірився вам, але чогось душа до вас лежить.

- Будьте спокійні за все, що ви сказали, про це знаю я, ви і Бог. Пам'ятайте: де є двоє, там таємниця, де троє, там таємниці нема. Дякую вам за довіру.

-Дуже болять мене кості, а ще більше - душа, бо замкнута Особливо, коли надворі туман і вогкість.

-А душа - від мороку, який оповив наш рідний край, - з тугою промовив я.

- Що я вас попрошу, мій співчутливий співрозмовнику. Самі бачите і знаєте про моє здоров'я... Я можу колись несподівано померти. Якщо настануть кращі часи (а вони обов'язково настануть), а ви будете жити, розповідайте людям, що з нами робили "визволителі", бо час стирає пам'ять і події, а так хочеться, щоб люди знали правду, - і товариш (так тоді було заведено) Богдан Васильович якось усміхнувся кривою усмішкою і промовив:

- Вірте, я просто поздоровішав, і легше на душі.

-Дякую за довір'я, але я впевнений у тому, що ви самі будете про себе розповідати.

Після деякої паузи він мовив:

- Згадалось мені, як виписувався з лікарні у Львові і підійшов до свого спасителя, щоб подякувати. Лікар пригорнув мене до грудей, по-батьківськи погладив по голові, поцілував у чоло і промовив: "Не мені, а Богові дякуй, дитино"...

Ще одне прошу. Колись, як згадаєте мене, пам'ятайте: моє прізвище не Гошовський, не Богдан я, це прізвище моєї вуйни, яка мене всиновила. Колись ще більше розповів вам...

За час навчання не посмів я в той час питати його справжнє прізвище та ім'я. А був він надзвичайно талановитим. За його рацпропозицією виготовили гумово-тканевий шар для прочистки труб перекачуючих магістралей сирої нафти. Винахід дав мільйони заощаджень, а автору лише оголосили подяку. За одну добу прочистили магістраль Долина-Дрогобич.

До речі, як твердив п. Богдан, цей шар не мав аналогів у світовій практиці.

На третій курс п. Богдан до нас не прийшов, бо перевівся у м.Калуш інженером-конструктором. Сподіваюсь, дожив щасливого часу і розповідає про дикий терор "визволителів".

## "Я БАЧИЛА ДИЯВОЛА"

Вже третій день не відходять від ліжка тяжкослабої донечки її мама й тато. Мовчать досвідчені лікарі, з провиню опустивши додолу очі. Найбільше їх мучить те, що не можуть встановити діагноз. Що з їхніх припущень, коли юна Тетянка, яка закінчила школу із золотою медаллю і без вступних екзаменів була зарахована у вуз, никне, як весняний сніг. Мов лілея, яку зламав буревій, на очах у всіх в'яне і сохне не днями, а годинами.

- Лікарю, я мама, але я і людина. Скажіть правду і тільки правду.

- Шукайте пораду в Бога. Ми безсилі, бо не знаємо діагнозу. Всі припущення не підтвердилися, - тихо, опустивши голову, мовить лікарка - На жаль, є хвороби, які для медицини і науки залишаються таємницею. Одне раджу: висповідайте і запричастіть дитину. Може, Бог... -більше нічого не могла вимовити.

На просьбу мами Тетянка згодилася на Причастя. В момент, коли мама пішла за священником, а тато, який вже третю ніч не спав, прихилив голову до стіни і боровся зі сном, Тетяна вирішила зачесати колись таке пишне і буйне золотисте волосся.

Глипнувши у люстерко, вона жахнулася від постаті, яку уздріла там. Страшне вимучене обличчя, де замість рум'янцю -відбиток чорно-коричневих плям, замість юнацької повноти на щічках - впадини... З переполоху дзеркальце випало з рук і розсипалось на кусочки. "Не хочу жити, не хочу, - шепотіла Таня, - краще смерть, ніж такий вигляд. Що зі мною сталося? Смерть, смерть і чимскоріше. Всі ліки зберу і зараз вип'ю.. Досить мук".

Вона спробувала піднятись, але ослаблені ноги не слухались. Вона стала настільки обезсиленою, що ні руками, ні ногами не могла скинути ковдру. А думка спішила поки тато спить і мама ще не прийшла, треба заподіяти собі смерть.

Та ось у палату зайшов священник з мамою, яка через силу старалась усміхнутись. Але що це?! Замість лагідного люб'язного погляду в очах доньки кипіла страшна злоба і ненависть. На слова матері і вітання священника хвора не відповіла жодним словом.

Того дня вона так і не відгукнулася ні до рідних, ні до священника жодним словом. На просьбу висповідатися або єлеопомазати хвора заперечливо хитала головою.

...Через день мама прийшла до того самого священника з просьбою, щоб він негайно прийшов висповідати і єлеопомазати.

- Простіть мені, отче, що я Бога і вас образила, - мовила Тетяна - Це ще не сповідь, та я хочу вам щось розповісти. По тім, як ви пішли, я бачила диявола і ангела. Вони билися отут, над моїм ліжком. І билися довго. Диявола я не можу описати, це страшна потвора у людській подобі. А ангел - як звичайний юнак, лише у ссайві і з вогненным мечем у руці.

А було так. Я хотіла з-під подушки витягнути ось ці ліки, щоб ними отруїтись, але хтось міцно тримав мене за руку, а другий голос просто кричав, щоб я найскоріше спожила їх.

Я зрозуміла, що є Бог і Його сила, і є диявол, який кричав до мене. Коли ви прийшли перший раз, я готова була вас убити, настільки вас зненавиділа.

Сповідь Тетяни відбулася якнайщиріше. Це була ангельська душа без великого пороку, з доброзичливістю до світу.

Перед смертю вона благала люблячих батьків, щоб не плакали, а молилися за неї і щоб забрали її додому. Хоче вмерти вдома.

...В останні хвилини життя несподівано до кімнати ввірвалася напівбожевільна постать в людській подобі, благаючи батьків: "Я нічого не винна.. Я не хотіла, я їй нічого не зробила".

-Дайте їй спокійно померти, вийдіть з хати. Бог розсудить, а ми нікого не звинувачуємо, нікого не підозрюємо, - відповіли родичі.

Пам'ятаймо: хто з Богом, до Бога йде. А на тих, хто з чарами і дияволом, чекає пекло. І жиймо за правилом: не робімо другому те, що нам немиле. Бо що робимо найменшому з братів наших, ми робимо Богу.

## "РОЗКАЖИ ПРО СЕБЕ САМ, ВАСИЛЬКУ!.."

Брежнєвський період... Найсильніше гоніння і переслідування Вселенської Церкви і духовних осіб після сталінського періоду. Як дикі вандали і орди, ночами шастають не лише по селах, а й по полях, руйнуючи каплички і пам'ятні хрести, партійні активісти із заполошеною інтелігенцією, любителями "слави" і легкого життя.

А Пречиста Діва Марія, щоб потішити своїх вірних дітей в час великої руїни, зсилає все нові і нові ласки на своїх вірних, підтримуючи їх у твердій вірі.

Хоч місце чудодійної каплички у Зарваниці зрівняли з землею, джерельце і площу довкола нього два дні солдати закривали дерном, щоб і сліду не було. Гусеничний трактор С-80 два дні трамбував землю, а вода з джерельця все була фонтаном! Озлоблені керівники влади наказали привезти цистерну мазути і залити те місце, звідки витікала вода. Тільки злили мазут, як випав проливний дощ, який все змив у річку. Не так тривожила владу забруднена вода, яку не хотіла пити колгоспна худоба, як потік живої людської ріки, який постійно плыв до чудодійного місця, особливо в травневий період.

Більш мужньо поводитися жінки, їх не страхали ні погрози, ні штрафи. Днями і ночами, в спеку і в дощ, в свята і в будень з різних областей і регіонів, особливо із Західної України, спішили до своєї Заступниці, Помічниці, Лікарки і Порадниці, несучи у своїх серцях хто подяку, хто біль і смуток, хто надію і пораду; і всі, як маленькі діти, повертались щасливі і раді, бо та добра Матінка, Яка всіх однаково любила, обсипала їх ласками, які просили у Неї. Втомлені, але щасливі і раді, з гідністю йшли літні жінки і молоді дівчатка, тримаючи саморобні вервиці в руках і на повний голос співали пісню "Ще не чувано ніколи, щоб Вона не допомгла, - чи у горі, чи в недолі..." Позаду гурту йшла жіночка років тридцяти, яка теж старалася підтримати пісню, але горло пересохло і сльози мимоволі самі котилися і, як горошини, падали на пересохлу землю. В голові роїлись всілякі думки: "Чи я аж така грішна, що Матінка Божа не хоче вислухати мене?... А, може, я не вмію молитися, як інші, роблю це не так щиро? О! Я б усе віддала, щоб лише відкинути усю розсіяність і дістати полегшу!"

Всього чотири роки щасливого подружнього життя. Не було меж щастю, коли народився синочок Василько, який був, як ангелятко- голубоокий, кучерявий, і завжди усміхнений. Три роки тато лише й говорив про нього не зводячи очей і в ліжечку, і на вулиці... Та от - горе. Дав Господь Бог ангельську красу, та дару вимови не дав. Василько так видавав лише окремі звуки, тож, крім мами, ніхто його не розумів. Через це тато з кожним днем все більше почав ненавидіти того, над ліжечком котрого міг просидіти годинами, любуючись красою. Через сина зненавидів і дружину, яка ставала в обороні знедоленої дитинки, яку тато в злості називав вугнавим Мойсеєм. З часом тато поїхав на сезон у Запорізьку область і більше не повернувся ні до Зоряни, ні до вугнавого Мойсея.

...Уже десятий рік сповнився Василькові. Його ровесники вже перейшли у третій клас, а він все сидить вдома, бо в школу не приймали, як неповносправного, а віддати у спецшколу у дальше селище мама відмовилася. Вона не могла собі уявити життя без Василька.

...І от, повернувшись додому, вона застала листа, якого Василько їй вручив. Гусятинський відділ МВС разом з районним відділом освіти повідомляли її, що якщо вона не з'явиться протягом трьох днів, то вони насильно заберуть Василька у Вигодський інтернат. Прочитавши листа, Зоряна залилася сльозами. Цілюючи образ Зарваницької Матері Божої, благаючи її помочі і заступництва, потім цілувала кучеряву голівку своєї надії-синочка Василька.

Другого дня, коли мама закрила за собою фіртку, бо пішла благати, щоб хоч на рік ще залишили сина, Василько не ввійшов, а вбіг до хати, клякнув перед образочком, який поставив на кріслі, і молився, молився і щиро плакав, благаючи Пречисту Діву Марію, щоб дала йому дар вимови.

Скільки разів відмовив Василько вервичку за дар вимови, яку навчила його мама, не знає, бо молився, пив чудодійну водичку, яку мама приносила. І от взяв молитовник, який мама купила, перекопійований на фотопапері, і почав читати молитву "Згадай, всемілостива Маріє", а коли дочитав до слів: "словами моїми не погорди, а ласкаво вислухай", з його уст вирвалися виразні чіткі слова Не повірив Василько і аж сполошився.

Схопився на ноги, роззирнувся по хаті і наново почав молитися. Тепер з його уст неслись щирі і виразні слова.

...Опустивши голову, тяжко змучена, не стільки фізично, як духовно, Зоряна йшла степом до рідного села. В журбі і тривозі вона не зауважувала і не чула тієї Божої краси, яка навкруг неї буяла - ні щебету птахів, ні дзвінкого жайворонкового "ті-ті-ті...", ні гудіння бджіл й сюрчання коників; не відчувала п'яного запаху степу і його квітів, ні ніжного подиху весняного вітру. Горе згорнуло все в один тяжкий гул і шум, який оповив її мозок треба з Васильком на десять років розлучитись. Одно тішило, як радувався завідуючий відділом освіти, коли вона показала зошити, у яких її син, котрий жодного дня не вчився в школі, так каліграфічно, чисто писав, а ще, як дізнався, що він читає багато книжок. Все ж таки її сьогодні переконали і вона погодилася віддати сина в інтернат.

...Василько пізнав маму здалека і біг до неї, спотикався, падав, підіймався і біг, все біг, як йому здавалось, вимовляючи на цілий степ слова "мамо, мамцю", але у пересохлому горлі вони десь губилися. І лише, коли добіг до мами, впав на коліна, обнявши її ноги, і почав цілувати їх, піднісши вгору мокре обличчя, - не стільки від поту, як від сліз радості.

З Василькових грудей вирвалося могутнє, що вперше почула зажурена Зоряна: "Мамо-о-о..., мамцю!.. Я вже говорю добре. То Матінка Божа. Бо я вірив і молився...". Зоряна якусь мить стояла на запорошеній степовій дорозі, не усвідомлюючи, що сталося і хто говорить. "Чи ж то правда? А, може, сон? А, може, я...". Вона опустилась серед степу на коліна, не промовивши до сина ні слова, підняла очі до неба, пригорнула Василька і щиро разом з сином відмовила "Отче наш" і "Богородице Діво".

Щасливі йшли степом, і лише тепер Зоряні відкрилися очі й вуха, і немов уперше зауважила й відчула вона красу Божої природи.

- Знай, дитино, - по довгих бесідах промовила Зоряна, міцно тримаючи сина за руку, ніби боячись, що щастя втече від них обох, - тебе Бог любить. І як виростеш, я тебе посвячу Богові. Ти маєш бути священиком.

- А я про це молився весь час, - усміхаючись радісно, промовив Василько.

...За один рік Василько закінчив на "відмінно" три класи. Вервиця і молитва були його постійними супутниками.

Чи здійснилася його і мамина мрія, - дасть Бог, Василько розкаже, давши про себе вістку.

## **А ЧАСУ НАЗАД НЕ ПОВЕРНЕШ**

*(Дивний сон)*

- Чого так гірко плачеш, Мартусю? Що за біда сталася? Та заспокійся, - стараючись розрадити колишню співпрацівницю і подругу, наполегливо і вперто розпитувала Наталя. Може, чимось зможу тобі допомогти чи зарадити?

- Ніхто і нічим не допоможе мені, та й Бог, напевно, не простить, - сказала Марта, витираючи сльози, які все котилися і котилися з почервонілих очей, падаючи на чорну шовкову суконку. Та Марта не дуже й старалася зупинити їх, дала їм волю, щоб легше було на душі. Бо по тім тривожнім сні до ранку не закрила очей, а вдосвіта пішла на цвинтар, на могилу матері, де довго-довго молилася, хоч щирою її молитва не була. У стривожену свідомість лізли різні думки, вона починала молитися, а думки знову повертали її до того дивного сну.

- Заспокійся, Мартусю, - Наталя благала подругу, витираючи її обличчя та очі своєю хусточкою. - От і все, розповідай, що сталося? Чого мовчиш? Чоловік скривдив? Діти? Чи, може, заслабла? Кажі, хто винен у твоєму горі?

- Більше всього я сама, покійна мама моя, чоловік... та навіть і ти - піднявши очі в небесну синь, ніби щось шукаючи, тяжко зітхнула, схлипуючи, мов мала дитина, почала Марта.

- Навіть і я? - аж нахиливши голову від здивування, перепитала Наталка.

- Заспокійся, Наталочко, - пригорнувши до мокрих від сліз грудей свою подругу, мовила Марта і ніби сама до себе промовила, - більше всього система, в якій ми жили. Не було Бога, не було гріха, і все було дозволено. Тому тепер і плачемо.

- Прости, Марто! Ти відверто можеш сказати, що сталося? - підвищеним тоном

промовила Наталя.

- То сон. Так, так... Страшний і правдивий. По панахиді і освяченні на гробах я прийшла додому змучена і раніше звичайного лягла спати..І от десь коло другої години ночі сниться мені, що я вийшла з хати і чую якийсь дивний і дуже мелодійний спів Я повернула голову в той бік, звідки несеться спів, і зауважила дуже сильне саяво неописаних барв. Вийшовши за ворота, уздріла велику кількість людей, які квапилися з букетами квітів до місця саява...

Я побігла в город по квіти, та ніяк не могла знайти грядки. В поспіху старалася догнати людей, бо майже все місто квапилося на голос співу до прекрасного саява. Я так само дійшла, коли дивлюся, що то все відбувається не в парку, а на цвинтарі. Ще здалеку я побачила дуже багато людей із запаленими свічками, з квітами в руках, які йшли від гробу до гробу серед цього саява, співаючи пісні. Щоб ліпше придивитися до цього дива, я стрімко пустилася до цвинтарної брами. І на самій брамі четверо діточок, взявшись міцно за руки, перегородили мені вхід. Я постаралася їх обійти, але вони знову стали переді мною, не промовляючи ні слова, лише заперечливо кивали головами, даючи зрозуміти: "Тобі туди не можна". Я стала благати, що там спочиває моя мама, але вони знову заперечливо похитували головами, безслівно кажучи: "Тобі туди не можна йти".

Я зиркнула понад їхні голови і зауважила серед усього саява могилу матері, яка обросла будяками і була вкрай темною, і я наважилася силою ввійти, щоб навести порядок. Але діти, тримаючись за руки, не вступалися з цвинтарної брами.

Думаю: "Чиї то такі діти замурзані і голенькі, яка мати на світ народила?". Стала придивлятися до них, а вони всі в одну мить вп'ялися очима у мене, і з очей котяться сльози... Два хлопчики і дві дівчинки...

Призирнувшись, я зауважила, що хлопчики цілком подібні до мого чоловіка, а дівчатка-до мене.

Зі страху я аж крикнула у сні: "Та хіба ви мої діти?!". З крику чоловік збудився.

До ранку я вже не заснула. Згадалося мені тих страшних чотири гріхи знищення плоду, яких я допустилася.

Ніхто не хотів мене відрадити: ні мама, ні чоловік... Та і ти, Наталю... Лише всі сприяли і дораджували. А я боялася життєвих труднощів і вбила своїх дітей.

Коли і чим спокутую на цій землі за такий злочин? - через якусь хвилю промовила Марта, озирнувшись на цвинтар, стоячи у тіні крислатих лип. А потім, ніби сама до себе, промовила: "А часу назад не повернеш, щоб почати наново жити. Дав нам, своїм створінням, Господь Бог той великий дар, цю трійцю: розум, пам'ять і свободну волю, якою здебільшого ми й користуємося... А де розум і пам'ять?..

- Прости мені, подруго, тепер і я зрозуміла, чому я своїм убитим ще в лоні дітям давала імена.

Боже, прости нам і дай розсудливий розум нашим дітям і внукам, щоб хоч їх совість не мучила на старості літ.

...Дуже привітно гріло сонечко, щебетали пташки, з лісу доносилося зозулине ку-ку... Пахли квіти і трави. Але прибиті горем і душевним болем подруги цього не чули. Мучила совість. Як спокутувати?..

## **ЗАСТУПНИЦЯ І ПОКРОВИТЕЛЬКА ПРИКАРПАТСЬКОГО КРАЮ**

Щастя! Як багато криється у цьому слові. Для одного немає більшого щастя як багатство і слава, для другого - краса і молодість, ще для інших-забави, веселощі, розваги, спокійне і вдале сімейне життя; щастям для злодія є, коли він вкрав, але не попався; для п'яниці - коли роздобув на чарку отрути. А для розумного і Богобоязливого найщасливішим є той день, котрий прожив у здоров'ї і ласці Божій без гріха з чистою совістю.

Так у розважанні над людським щастям, сидючи у саду під гіллястою грушею, думав найбагатший чоловік міста Болехова Теодор Чех. "А яке ж моє щастя?... І чому воно таке?... Що мені із того, що всі славлять мене на цілу округу, та й не лише в Болехівщині? Приїжджають за порадою з Станиславщини, Львівщини, Покуття, навіть через гори пробираються з закарпатської Руси-України, щоб перейняти досвід бджільництва.

За своє життя, здається, нікого не скривдив. Зла не зробив, убогого прошака не



відправив з пустими руками, а вдови і сироти так і горнутья до мене.

Ось двоє діточок-сиріт, Катруся і Олесь, покійних Гошовських, яких після смерті батьків узяв за своїх, ходять вбрані не гірше від жидівських дітей. Та й на слуг ніколи не підвищував голосу, хіба що на ледачих і неохайних, і то - щоб надоумити.

А от за який гріх таке горе? Вже третій рік після пологів злягла дружина, і жодні лікарі, навіть зі Львова, не можуть поставити на ноги, навіть не обіцяють видужання. Говорять, хіба Бог змилюється над нею і підніме з ліжка.

За які такі гріхи Господь так мене карає? А може, не карає, а випробовує?".

І в пам'яті Теодора та перед його очима постали тяжкі часи міста Болехова. 1848 р. - страшна спустошлива пожежа, коли згоріло більше ста жидівських дворів і частково християнських. Шкоду обраховували 50-60 тисячами ринських золотих.

Було й інше горе, особливо 1855-1856 рр., коли в Болехові та навколишніх селах від епідемії холери вимерло понад 60 відсотків населення. Всі люди, в тім числі і Теодор, ждали якоїсь переміни і ласки Божої.

І (з передання та розповідей старожилів, а особливо сім'ї Пушиків) на свято Трійці (Зелені свята) року 1856 двоє діточок-сиріт, Катруся і Олесь, батьки яких померли від холери, а будинок їх спалили, щоб не ширилася зараза, пасли худобу в урочищі Бучники господаря Чеха, що взяв їх за своїх.

Ще чорніли непорослі травою могили на холерному цвинтарі, а люди вже в піснях оспівували ті події. Пісня "Червона калина білим цвітом цвіла, бодай ся сирота на світ не родила..." так розтривожила брата і сестричку, що вони, пригорнувшись одне до одного, розридалися. В часі ридання почули невідомий голос: "Не плачте, діточки, Я беру вас і всіх під свою опіку". Глянувши в той бік, звідки линув ніжний і милий голос, діти побачили на дубі дуже гарну і милу Паню у всьому білому, яка простягала до них руки, тримаючи такий же білий пояс. Від білої одежі весь дуб сяяв, немовби сходило сонце. Здивовані братчик і сестричка побігли до гурту старших пастухів, розповідаючи про дивне видіння на розлогому крислатому дубі.

На жаль, їм не повірили. Засоромлені діти вернулись знову під дуб і побачили, що з-під коріння б'є фонтаном джерело, якого до цього часу тут не було. Про це діти вже не розповідали дорослим, щоб з них знову не насміхались. Старший брат Олесь залишився біля стада, а сестричку послав до доброго вуйця, щоб покликкала його подивитися на джерело і розповіла йому про гарну і милу Паню, яка розмовляла з ними. Повіривши словам цієї чесної дитини, Теодор поспішив. Через годину навкруг дуба зібрались усі пастухи, щоб подивитись на живе джерело, яке било фонтаном з-під коріння дуба.

Більше тижня ходили люди з Болехова та навколишніх сіл дивитися на нове джерело та оглядати місце з'яви Пречистої Діви. Багато людей нарікало на жидів, які в будень та суботу ходили до джерела, щоб помитись. І ось Теодор з слугами запрягає воли, бере інструмент та йде в Бучники, щоб зрізати найкращі дуби та збудувати капличку на тому місці, де з'явилося джерело. У поспіху він забув взяти обід, який приготували йому служниці. А коли повернувся додому по їжу, то був здивований: жінка, яка третій рік лежала, не володіючи ногами, разом з служницями поралася біля кухні. Тільки тепер Теодор остаточно переконався у силі віри в Триєдиного Бога і Пречистої Діви Марії.

Виздоровлення дружини додало йому сил та енергії. Вперше за своє життя він вважав себе найщасливішим. Цілими днями протягом літа працював з майстрами, яких найняв для побудови каплички. Зі Львова привіз великий годинник і дзвін, який встановили на капличці. Люди ходили постійно сюди, ставили свічки та приносили свої молитви: хто дякував Пречистій Діві за її ласки, а хто благав про порятунок та полегшення свого стану.

Дуже багато людей, особливо дітей, оздоровлялись від різних недуг (так розповідали старожили).

Тільки одне дратувало людей: що тутешні жиди, які висміювали українців за їх віру в Матір Божу, ходили щодня до джерела вмиватися. Та несподівано в одній багатодітній але замоленій жидівській сім'ї осліпла мати (з передання - Кохан або Ноган). Всі члени сім'ї постановили: якщо мати прозріє від джерельної води, то вони охрестяться та приймуть Христову віру. Пішли до джерела та помолились. І сталося чудо: мати знову змогла бачити. Вся сім'я виконала свій обов'язок перед Богом. Правда, ця сім'я змушена була покинути

село (за порадою рабина, вони продали свій дім та крамницю і поїхали в невідомому напрямку).

Часті відвідини чудодійного джерела не подобались людям, що мали навколо нього свої нивки (поля). Якийсь Боллюк, заплативши болехівським батярам гроші, попросив, щоб закидали джерело. Та уже на ранок він онімів. Тоді він наймає знову тих хлопців, щоб розчистили джерело, і до нього повертається мова. Та, подумавши, що це просто збіг обставин, він вдруге закидає джерело. Чоловік знову онімів, а через тиждень помер, хоча потім знову розчистив джерело.

Після освячення каплички і джерела, починаючи з 1856 року, кожного року в день Пресвятої Трійці сюди з'їжджалися люди з навколишніх сіл та інших областей. І не тільки на свято: кожного дня сюди приходили люди та оздоровлювались від своїх недуг.

На жаль, книгу, в якій велися записи про оздоровлення та чуда, неможливо зараз віднайти. Вона або згоріла разом з капличкою після приходу комуністичного режиму, або просто десь загубилась. Та кожного року з'їжджаються сюди ще живі свідки, які розповідають про чудодійне оздоровлення.

Туркевич Ганна Юріївна, жителька села Кам'янка Сколівського району Львівської області, 1923 року народження. Коли їй було 12 років, вона випасала худобу у лісі і її вкусила змія. Ні лікарі, ні заклинання місцевих знахарів не допомагали. Навіть при умові ампутації ноги лікарі не гарантували їй життя. Та коли батько привіз її на коні до джерела і обмив водою ногу, дівчинка зразу одужала і вже сама змогла сісти на коня. Ганна попросила відправити Службу Божу з подяки до Матінки Божої.

Савчин Мар'ян Дмитрович, заступник голови братства храму св. влмч. Парасковії міста Болехова, засвідчив про те, що до п'яти років він не міг ходити, тільки повзав. І вдень Пресвятої Трійці його привезли возом до джерела, обмили водою, і назад він вже сам пройшов пішки п'ять кілометрів.

Блаженної пам'яті Сорока Ольга розповідала, що її вмираюча мама оздоровилася ковточком води на Святий вечір. Після того ще прожила сім років. На знак подяки вона кожного місяця ходила до чудодійного джерела та молилася у капличці.

Хоч почалися комуністичні гоніння на греко-католицьку громаду, люди не переставали ходити до каплички. Тоді влада вирішила остаточно зруйнувати місце, де була капличка. Бульдозером вони згорнули на джерело до 4 метрів ґрунту. Але джерело не переставало пульсувати і жива людська ріка не переставала тягнутись угору до каплички.

Після того, як Українська Греко-Католицька Церква вийшла з підпілля, блаженної пам'яті о. Ярослав Лесів освятив місце і під його керівництвом люди збудували та встановили нову капличку та прочистили джерело.

У 1998 році на пожертви вірних почалося будівництво нової цегляної каплички. На даний час будівництво майже завершено.

## ЧИ ПРОСТИТЬ БОГ?

"Я знав, що буду Богом тяжко покараний... Знав з першого дня, коли я розібрав, та навіть не розібрав, а по-татарськи зруйнував старовинну церковцю у селі Рахиня", - мовив Михайло, задихаючись не стільки від тілесного болю, як від болю душі та страхом перед страшним і правдивим судом. Все його тіло час від часу здригалось, обличчя то червоніло до фіолетового кольору, як стіна, то викривлювалося і набирало нелюдського вигляду. Після кожного вимовленого слова Михайло намагався проковтнути якусь тверду грудку, що застрягла у його горлі і не давала йому ні говорити, ні дихати.

- То що ж тебе, друже, змусило піти на такий гріх? - спокійним голосом запитав співбесідник.

- Що?.. - протягне перепитав чоловік. Довго хитаючи головою, відповів: "Страх перед тюрмою. Мені загрожувало три роки ув'язнення за крадіжку заготовлених деталей із заводу, а я тільки що оженився, народився синочок. Тоді в слідчий ізолятор прийшли "друзі" і запропонували волю і повний спокій, коли я піду з подібними до мене в село Рахиню розібрати старовинну церковцю. Роздумувати не було часу. Мені поставили коротке і конкретне питання: "Так, чи ні?" І я погодився.

Для сміливості нас усіх добре почастували кого горілкою, кого вином, а пива було

стільки, скільки хто хотів.

Ні благання бабусь, ні плач жінок, ні прокльони чоловіків тоді на нас не діяли. Оковита взяла верх. Запам'яталися слова старенької бабусі: "Дитино, хоч дзвіничку запиши нам, щоб ми мали де молитися". І коли я відвернувся від неї, то вона таким благальним голосом промовила до мене, що аж серце защемило: "Сину, спам'ятайся, ти ж хрещений; від мене можеш відвернутися, але від Бога не сховаєшся. Він все видить. І тебе мама в якійсь церкві хрестила...".

Михайло тяжко зітхнув. Його очі заблищали і тяжкі сльози каяття одна за одною покотились на спітніле обличчя.

"Якби ця бабуся так промовила до мене на початку, я, напевно, і пальцем не торкнувся б святого храму, та що ж... пізно...

Вкрай знервований, я самовільно залишив село і поїхав власним авто додому. Тепер я найбільше переживав, щоб хтось не впізнав мене і не сказав моїй мамі, яка була дуже побожною і богобоязливою. Вона б не витримала цього встиду. Вона ж щонеділі і в свята спішила на Ясну Гору у Гошів, щоб поцілувати замкнуті двері і годинами молитись під храмом...

І ось як диявол "подякував" за службу йому. Лише я виїхав із села, на схилі між Рахинею і залізничним полотном перед с. Новичка невідомо звідки на дорозі появився кривоногий хлопець у червоних штанах, червоній шапці з великим, довгим кутасом і почав танцювати. Мені захотілося зігнати злість і заспокоїти нерви на ньому. На якусь хвилю я забув про матір і про все те, що тільки-но сталося. Додавши газу, я обігнав його і хотів швиденько вийти з машини, щоб добре його провчити. Та чомусь вперше заїло у дверях замок, і я ніяк не міг відкрити їх. А коли нарешті відкрив, вийшовши з машини, я кинувся у різні боки - в рів, у льон, в кукурудзу, але зловмисник щез безслідно. Спересердя я грубо вилаявся і сів у машину. Тільки машина знову набрала швидкості, як той кривоногий хлопець у червоному одязі знову вискочив з рову і почав танцювати на дорозі. Я, додавши газу, обігнав його і різко повернув, щоб перегородити йому дорогу. Від швидкості і різкого повороту машина на рівній дорозі перекинулася разів п'ять. Обірвався двигун, вирвалися і поламалися дверцята, а я залишився живий і майже неушкоджений.

В розпачі вирішив, що покінчу з ним і ніхто знати не буде. Однак пошуки і біганина виявилися даремні. Зловмисник ніби під землю провалився. Вкрай знервований і змучений від пошуків та біганини, я вийшов на середину дороги, дивлячись у різні боки з надією побачити винуватця мого лиха, і покінчити з ним. В цю мить хтось засміявся так голосно і різко, що я увесь здригнувся. А коли повернувся в той бік, звідки чувся сміх, то побачив, як, кружляючи по полі, нісся вихор, збираючи на своєму шляху все сміття.

Мене огорнув страх. Лише тепер до мене дійшло, яким тяжким є гріх воювати з Богом. З того часу я кожного дня чекав Божої кари".

Біди впали і на сім'ю, голова якої повалив церкву. Спочатку від нервового потрясіння, не дійшовши кілька метрів додому, померла від серцевого нападу його дружина, котрій повідомили про діяння її чоловіка. Потім хвороба почала підточувати і самого Михайла, який відзначався міцним здоров'ям і фізичною силою: через кілька років він помер від хвороби серця.

Особливо великий страх охопив мене, коли я дізнався, що руйнівникові святого храму в с. Вишків Остапові шість разів обрізали ноги... Він ще прожив років сім і... не знати, до кого відійшов, бо під кінець своїх днів широ каюся.

Скільки ще грішних справ творилося довкола.. Знімаючи історичний пам'ятний хрест в с. Надіїв, встановлений громадою Січових Стрільців на честь 25-річчя з дня смерті Т. Г. Шевченка, спокушений на більшовицькі блага чоловік загинув від святого хреста, який полетів просто на нього. А Зеньо з Осмолоди, який так само зі страху перед тюрмою дав згоду розібрати в Підлютому резиденцію митрополита А. Шептицького... Знімаючи хрест, він зійшов з розуму і досі ходить поміж люди, а у просвітлені хвилини розповідає, за що дістав таку кару. Він пригадує, що як лише став знімати хрест, то почав свистати в пальці, співати, сміятися і плакати та кликати нечисту силу.

А Настуня, випивши "оковитої", хизуючись своїм "героїзмом", виносила образи з Довжанської церкви. На докори людей: "Тобі нема що робити?", з веселим сміхом

відповідала: "А ви не можете кудись інде дивитися?". Тепер вона дивиться на свої руки, бо взимку і влітку ходить в рукавицях.

І я, мій побратиме, лежачи на цьому смертному ложі, все передумав. Ох, даремні наші інститути й університети, коли нема розуму.

Пригадую страшну трагедію, як батько, зруйнувавши храми, з "друзями" в лісі біля с Тростянець спалювали образи, церковні хрести та хоругви. Вони хотіли насміятися з Бога, що, мовляв, ми їмо шашлики, запиваючи оковитою та свіжим пивом, і ніякої кари з неба нема. Але кара не затрималась: син власною машиною вбив свою маму...".

Михайло спокійно і врівноважено дивився на образ, що висів на протилежній стіні, і, ніби з собою розмовляючи, продовжував спогади: "Не знаю, можливо, то Божий палець, що дуже часто мені трапляються люди, які розповідали такі історії. Пам'ятаю, під час Всеукраїнської вервиці, яка відбулася на Ясній Горі, жіночка з Мостиського району, що на Львівщині, розповіла, яку 1964 р. польські комуністи оголосили: "Хто зголоситься розібрати цегляну церкву, може забрати матеріали на свої потреби. Це було в Кальварії Пославській у Польщі. І от знаходиться один "герой", який будує собі хату з тієї цегли. За рік з його родини померло десятеро осіб, а сам господар закінчив життя самогубством.

Так, часто я чув про ту кару Господню за війну проти Бога, і страх все більше огортав мене, але такої душевної муки я не уявляв. Жаль, скоро помру, бо чую, що сили мене покидають з кожним днем і не зможу хоч якусь частку дати на відбудову церковці, котру власноручно зруйнував.

Мені вже все одно. Моє життя закінчується. Але мучить совість: чи не покарає Господь наш рід до сьомого покоління?".

## **СИЛА МОЛИТВИ**

Іноді не лише миряни, а й духовні особи з іронією говорять мені, що я великий філософ і фантазер. А мені так хочеться, щоб люди, зокрема вчителі, виховували молоде покоління у вірі до Бога. А буде віра до Бога - буде й до ближнього. Щоб ви, любі у Христі брати і сестри, ти, дорогий юначе, і ти, люба дитино, зрозуміли, що немає і не може бути життя без Бога ні тут, на цій Творцем даній нам планеті Земля, ані колись у вічності. Щоб ми зрозуміли і повірили у силу Святої Літургії і молитви. Не я розповім вам цю історію як фантазер, а розповість мама малолітнього хлопчика.

А я лише хочу коротенько сказати про силу Святої Літургії, яку я протягом року відправляв за безневинне ангелятко Миколку з часу травми і до видужання (щонайменше - сто разів), і про силу молитви, яку відмовляли члени Апостольства молитви кожного дня, а всі вірні - щонеділі і кожного свята.

18 вересня 1999 року під час моїх відвідин хворої людини в лікарні, в палату прибігла схвильована медсестра, благаючи мене негайно зайти у реанімаційне відділення до вмираючої дитини. В палаті я застав рідних і зауважив дитину, всю в бинтах, через які просочувалася кров. У тій тяжкій атмосфері я тричі відмовив молитву над недужими і несплячими. Швиденько повернувшись у храм, я в супроводі їмості відправив Святу Літургію за Божу опіку і видужання маленького Миколки.

І хоч Миколчина мама в своїй оповіді про це не згадує, остерігаючись, що їй не повірять, але мені не раз казала, що, перебуваючи в обласній лікарні, їй багато разів з'являлася Матінка Божа коло ліжечка її дитини: то сумна і заплакана у чорній одежі, то усміхнена і весела у світлому одязі.

Любий брате і сестро, дорога молоде, коли ви в земних клопотах забули про Бога, неділю, Святу Літургію і молитву, і з лінощів забули Господні заповіді, то уважно прочитайте розповідь мами й лікарів про чуда, які діються посеред нас. Все інше розповість вам мама Миколки, котра, як сама визнала, колись так само вірила байдуже і сумнівно, зате тепер - цілим серцем.

\* \* \*

18 вересня 1999 року мій син Миколка разом зі своїм татом вирішили піти до бабусі в с Гузіїв. Але не судилося їм там побувати. Вже коло самого села їх спіткало велике нещастя. П'яний водій, їдучи на великій швидкості, не справився з керуванням і вбив на смерть

літнього чоловіка з с. Підбереж, а мого синочка Миколку тяжко травмував.

...Коли я прибігла в лікарню, то перше, що зауважила - це свого чоловіка, який був увесь оббризканий кров'ю. Тоді я збагнула, що сталося горе, може, й непоправне. В цей час я нічого не думала, лише сказала: "Боже, дай сили витримати те, що є, а є щось страшне".

І не помилилася. Згодом, коли лікарі зробили все, що могли, мене впустили до дитини, напевно, щоб попрощалася, тому що картина була страшною. Голівка дитини перев'язана, кров просочувалася крізь бинти, ручка і обидві ніженьки також забинтовані, а маленьке личко мого сина було настільки набряклим, що годі було його впізнати. Пізніше мій чоловік розказував, що шкіра з голівки дитини була знята на очі, кістки ніг проривали штанці, а череп був наче сокирою розрубаний. Лікарі робили все, що могли, але ніхто не міг сказати, чи буде Миколка жити.

А що я, мама, котра має лише єдиного сина, єдину радість, могла зробити? І тут мною почала керувати велика Божа сила, котра підказала: "Помолися". Я згадала, що маю біля себе образок св. Філомени і книжечку з молитвами, тому негайно почала щиро молитися, бо зрозуміла, що більше нічим не зможу допомогти своїй дитині. Мене втішало лише одне - мій синочок напередодні прийняв Святе Причастя. Я знала і вірила, що лише щира молитва може або врятувати мого Миколку, або полегшити його страждання.

Мій батько пішов до священика, пароха Болехова о. Володимира Серемчука, щоб він помолився за хлопчика, адже ще зрання Миколка сам попросив його: "Дідусю, давай помолимося!". І дитина молилась так щиро, що у всіх дорослих на очах виступили сльози.

Лише тато пішов до душпастиря, як сталося чудо. До цього часу ми питали лікарів: "Може, Миколці потрібна кров, тому що втратив її багато?" Нам відповіли, що нема кому кров вливати - організм надзвичайно ослаблений (адже гемоглобін лише 40, а еритроцити - 0). Але буквально за кілька хвилин ввійшла медсестра і розпорядилася знайти донора. Почали вливати кров, і це дозволило дочекатися нейрохірурга з Івано-Франківська. В дитини починалися спазми і здавалося, що це вже кінець. Але ні. Лікар п. Юліан Худецький негайно розпочав оперувати нашого синочка. Скільки тривала операція - точно сказати не можу, тому що цей час мені здавався вічністю. Післяопераційний стан нашого хлопчика був тяжкий. Єдине нас тішило - синочок всіх пам'ятав. Це вже була маленька надія на краще.

З цього дня почалися великі страждання нашого Миколки, бо ніжка була невправлена, а в ній всі кістки поламані. Дитині страшенно боліли рани, а в усіх рідних і близьких - серце. Ми надіялися лише на Божу поміч, а тому щиро молилися за одужання хлопчика. Дитина, коли пробуджувалася, говорила: "Боже, яке горе!". Це було настільки тяжко слухати, що я, пересилиючи сльози, говорила "Нічого, синочку, лише молися!". І наш Миколка так щиро молився, що шикали всі дорослі.

21 вересня ми змушені були їхати в Івано-Франківськ, де дізнались про страшний діагноз нашої дитини: поєднана політравма. У Миколки був відкритий перелом лівої стегнової кістки зі зміщенням відламків, відкрита черепно-мозкова травма, забій головного мозку, перелом лобної кістки, закритий перелом кісток лівої гомілки зі зміщенням відламків, закритий перелом правої/гомілкової кістки без зміщення відламків, рвана рана тильної поверхні лівої кисті з пошкодженням сухожилків-розгиначів третього-четвертого пальців. Крім цього всього, післятравматичний остеомієліт лівої стегнової кістки.

Але Бог нас не залишив у біді. Коли дитину оглянули, то сказали, що потрібно негайно оперувати ліву ногу, в противному випадку її можна втратити. Проте операцію змушені були відкласти через тяжкий стан Миколки. Три дні очікувань були дуже важкими, бо ніхто не гарантував, що дитина буде володіти ногою. Але вже по операції появилася надія на краще - лікарям за допомогою апарату вдалося врятувати ніжку. Хіба це не ласка Божа!?

Проте сталася інша біда - почав розвиватися післятравматичний остеомієліт (гноїлася кістка). Почалися регулярні перев'язки. Гноїлася рука, голова, а нога була прошита спицями та ще й утворилася така порожнина, в котру вмещався добрий кулак. При перев'язці оброблялася ця страшна рана. Дивлячись на свої рани, зіниці Миколки від болю і страху збільшувалися вдвічі. Так тривало три місяці.

Але Господь нас не залишив, а зіслав нам ласку, що навіть лікарі дивувалися.

Коли нейрохірург п. Юліан Худецький перевірів усі рефлекси, то сказав, що в дитини все добре, а потім додав: "А ви знаєте, що в Миколки був пошкоджений мозок? Пройшов би

скальпель на міліметр нижче чи вище - і дитина залишилась би калікою". А Миколка все пам'ятав, мав логічне мислення, володів руками і ногами.

Але цим чудом Господь не обмежився. При перев'язці лікар п. Воробець виявив, що третій і четвертий пальці в дитини не розгинаються, що згодом, коли будуть знімати апарат з ноги, зроблять ще одну операцію, тому що пошкоджені сухожилки. Це було в жовтні, а в січні, коли ми повторно пішли в лікарню, то лікар помітив, що Миколка цілком володіє пальцями. Він стверджував, що в своїй практиці такого ще не бачив. Так Господь потішив всю родину якраз тоді, коли здавалося все безнадійним.

З вересня по квітень лікарі боролися за видужання нашого Миколки. За цей час він з Божою допомогою пережив чотири операції на лівій нозі і дві - на голові. У березні зняли приспособлення і помітили, що дитина ходить погано. Миколка був вимучений лікарняною атмосферою, тому лікар порадив нам їхати додому і всі процедури робити вдома, а згодом приїхати на консультацію. З одного боку, ми були щасливі, адже дитина жива і практично здорова, а з іншого - душили сльози, дивлячись, як Миколка сильно налягав на ніжку, яка в коліні практично не згиналася. А найбільше боліло, коли на Великдень діти біля церкви водили гаївки, а Миколка стояв осторонь.

Але Господь і тут нас втішив. Те, що неможливо у нас, людей, для Бога все під силу. За той час, що ми перебували вдома, нога практично цілком розгиналася. Коли я дякувала масажистові п. Парахонякові, то він сказав: "Дякуйте Богові, а не мені. А в тебе, синочку, дуже сильний Ангел-Хоронитель, що врятував від такого горя".

Під час наступного огляду лікарі констатували, що Миколка ногою володіє, але зауважили ще одну велику ваду - права нога довша за ліву. Лікар втішав: "Зі страшнішого вийшли, то вийдемо і з цього. За півроку поставимо витяжку і все буде добре". Але це мене дуже мало потішило, адже в дитини всі кістки були поламані, що вже там тягнути?

Але я вірила, що Господь і Матінка Божа і тут не опустять нас. І дійсно, коли через два місяці ми прийшли на операцію на голівку, то лікар, сам собі не вірячи, зауважив, що ніжки рівні.

За два дні ми з Божою допомогою перенесли ще одну операцію (за рахунком вона була шостою). Ми дуже хвилювалися, тому що в Миколки на той час було хворе серце. Чи зможе витримати? Але ласка Божа нас і тут не залишала. Дитині поставили пластинку в середу, а в п'ятницю він уже почав бігати.

Так Господня ласка, щирі молитви поставили на ноги дитину, котра, здавалося, була приречена на смерть чи на довічне каліцтво. За все це ми щиро дякуємо своєму Творцеві, Пречистій Діві Марі, нашим Ангелам-Хоронителям, які за нас заступаються і ревно моляться.

*Лілія Сеньків*

## **ПРОСТИ МЕНІ, СВЯТА ПОКРОВО!**

Темна, холодна пивниця. Слизька від людської крові і сліз домівка. Немов материнські сльози, одна за одною котяться по стінах краплини холодної роси, спливаючи на запеклі від крові уста. Життєдайні сльози тюремної пивниці і нічний холод поступово повертають пам'ять Катерині Мандрик.

Пересохлим язиком вона облизує губи, а опісля стіну... "Де я?.. Що зі мною?.. Що так шумить і хто невидимий так гірко плаче?..". Хоче піднятися, та не має сил.

"Ага, - догадується Катерина - Це я, певно, шукаючи грибів, зірвалася зі скелі і опинилася на березі річки. Це вода так шумить. Невже поламала ноги, що не можу піднятися? Я перекочуся до річки, нап'юся води, і вона додасть мені сили, наша Сукіль!..".

І раптом: що це? Місяць... Чому він поступово яснішає? А може, це сонце пробивається з-за хмар. Але де ж так плаче мама?.. Напружуючи останні сили, гукає до матері:

- Мамо, не плачте, я жива, я буду жити, дайте тільки водички напиться із нашої річечки. - Та замість крику з уст зривається шепіт.

Важкі, болючі руки піднімає угору і благає: "Пречиста Діво, дай сили вийти з пропасті, повернутись до мами".

Вщухає біль.. "Ні... Ні.. Мамо, це я не в лісі, це я в тюрмі болехівській. Це не ліс, не

Сукіль шумить, це голова болить після вчорашніх побоїв. Більше вони мене мучити не будуть, - краще смерть, ніж такі тортури. Тільки як укоротити життя? Чим? Шнурівки з черевиків забрали, пояс забрали, більше нічого немає. Ага... сорочка... відірву смужку і повішусь або на дверях, або на решітці електролампки". Хтось додав сили. Піднімається з колін, стає на хисткі ноги, упирається спиною у холодну мокру стіну пивниці, обома руками береться за пазуху, щоб розірвати сорочку. Нестерпний біль у пальцях і руках. Але самоткана сорочка не піддається. "Чого так болять руки, а особливо пальці? Ага, та це вчора мені під нігті пхали голки, дроти; відливали водою і знову пхали, і знову відливали. Ні! Я мушу розірвати сорочку, щоб більше мене так не мучили московські кати. Все одно вмерти колись треба. Дякую Тобі, Боже, що Ти дав мені сили вистояти..." І вдруге береться за сорочку, щоб таки видерти смертельну смужку. "А що це? Прядиво? Ключчя?" Витягає, придивляється. "Це ж моє волосся з коси. То вчора після процедур "терапії", як говорив капітан, тикаючи голки й дроти під нігті", її відлили водою, а потім затиснули пальці у двері, і, намотуючи на паличку волосся, виривали жмут за жмутом. Коли втрачала свідомість, знову відливали водою. Потім двоє гарнізонників били гумовими шлангами по всім тілі, особливо по ногах, голові...

- Так, з свого волосся зроблю шнурок, - думала, - і муки закінчатся...

За кілька хвилин шнур був готовий. Катерина закинула його на сітку електролампочки, щоб прив'язати. Коли прив'язала зашморг, ноги підкосились і вона впала на долівку. Проснулась від крику: "Вставай, бо скоро сонце зійде. Вішайся швидше!". Пересилюючи біль, встала навколішки. Піднесла руки догори і гірко заридала. Хотіла, щоб її плач почула мама, покійний батько, якого теж катували в тюрмі, і він, харкаючи кров'ю, помер через дві неділі.

Знала, що замордують кати. То чи не краще смерть? Ще вище підняла зболені руки, відшукала шнур із власної коси. Але коли поспробувала встати, хтось наче держав її за плечі і тиснув донизу. "Що це? Ні, не буду... Хай доб'ють". І знову чийсь голос: "Вставай, бо сонце зараз зійде, вставай".

І хтось невидимий узяв Катерину під боки, страшно затормосив і поставив на ноги. Але ноги не слухались. Заливаючись сльозами, Катерина підняла руки вгору і востаннє сповідалась: "Господи Боже, Ісусе Христе, Сину Божий, Святий Душе і всі Святі, і Ти, Пречиста Діво Маріє, прийми мою душу, бо я не кінчаю своє життя самогубством, щоб віддати душу сатані, але жертвую свої муки і життя Тобі, мій Сотворителю, Тобі, мій Відкупителю, Тобі, Утішителю, і Тобі, Страждальна Мати мого Відкупителя. Віддам і жертвую своє життя і муку за Пресвяту Тройцю і свій Народ. І ти, найдорожча матусю, і ти, покійний батьку, простіть. Простіть, друзі-повстанці, мученики за рідний край і волю України...". Хотіла ще щось сказати, та раптом...

Відкрились тюремні двері, і все в пивниці осіяло небувалим і ніким неописаним світлом. Такого світла не бачила Катерина. Посеред світла стояла Пречиста Діва Марія, піднявши над нею амофор, з очей котилися сльози. Теплим, ніжним і лагідним голосом промовила до неї тричі одні і ті ж слова: "Дитинко, не плач, тільки молися, бо твоя така доля. Вір, Бог тебе спасе". Катерина витирала сльози і щось хотіла сказати Пречистій Діві Марії, але не знаходила слів. Закрила очі від різького сяйва, а коли відкрила, побачила знову темінь і ледь жевріюче світло електричної лампочки. Впала знову на коліна і молилась до Пречистої за її ласку. Знову піднялась на ноги і, як на диво, пройшлася по камері. "Що це? Не болять ноги, тіло, руки, пальці. А може, поруч смерть? Ні! Ні! І ще раз ні! Це диво Пречистої Диви Марії біля мене. Що сьогодні за день? Так... Учора мені капітан говорив, що сьогодні день чортової днини, тобто 13 жовтня 1950 року. А сьогодні? О, Пречиста Діво Маріє! Це день Твого святого Покрову. Дякую Тобі за Твою ласку небесну, за те, що Ти не дала загубити душу".

Заскавчали металеві двері. Катерина впізнала знайому постать енкаведиста.

- Ну, бандітка, вихаді. Селі не падохла!..

І знову допити, і знову муки, побої, але болю вона не відчувала. То Пречиста Діва не відпускала її з-під Своєї опіки.

...Тринадцять років сибірських таборів. Але як не було прикро, Катерина Мандрик не забувала "Отче наш". Поруч неї завжди була Пречиста Діва Марія. Молилася вона і за

себе, і за чоловіка свого, а також за каторжника Степана Куйбіду. І Пречиста Діва Марія врятувала їх. Хай зболених, замордованих, нещасних, але врятувала. І сьогодні вони живуть у Болехові, як колись, вірять у свої ідеали і майбутнє України.

## ЗІРВАНИЙ ХРЕСТ

Перший рік волі багатостраждальної України. Літо... Медовий запах Карпатських гір і полонин, сухого сіна і прив'ялого чебрецю. Терпкий, незрівнянний запах диво-квітки-гірської арніки, живиці і хвої ніс легкий південний вітерець на своїх невидимих крилах, розсипаючи цей хвилюючий скарб по містах і селах, по кожному дворі, до кожної хатини: кружляючи по ярах і ущелинах, вдарявся у скелі і знову, крадучись, повертався у Богом витканий різнобарвний килим Карпатських гір, щоб там опуститись синьою млою і раннім туманом та спочити холодною росою на полонинах.

Ніби вартовий, який пильно береже цей Богом даний дар, без жодного помаху крил, в небесній блакиті кружляє гірський орел. Рай тай годі... Своєю мовою шепоче струнка смерека до віковичного скрипучого бука, ніжним шепотом говорить річка Латориця до каменів і коріння, які стають на прох з її плином. Здається, що лише незрячий і глухий не радів би цій Богом даній красі.

Але чому в цій селі вже другий день ніхто не бачить цієї краси?.. Ніхто не радіє, ніхто не веселиться?.. Кругом зітхання і плач.

Тут сталася тяжка трагедія. У ямі з гноївкою втопився трирічний Йончик (Іванко) та ще й на самого Івана Хрестителя (і батька Іваном звати...). За що ж така кара Господня? Ніхто не знав, тільки бабця, на яку батько залишив синочка, коли від'їжджав на заробітки у Запорізьку область.

Здогадалася бабуса, коли витягнули внучка з ями і вона уздріла в мертвих ручках: в одній - тенісний м'ячик, а в другій -хрестик, який зять зірвав з шиї свого синочка.

...А було це так. За шири і "сумлінну" працю в комсомолі і за активну пропаганду атеїзму серед молоді Івана забрали працювати у райком комсомолу. За вірність партії і комсомолу ріс Іван, як гриб після дощу.

Одружився, а коли народився синок, то радості не було меж. Тиждень "обмивали" сина... "Обмивали" і в кабінеті, і на природі, і в ресторані, і в буфетах. Зрадів і навіть з повагою віднісся до тещі, яка запропонувала дати внучкові ім'я Іван. Не тому теща порадила дати ім'я Іван, що дуже поважала зятя, а тому, що народився перед святом св. Івана Хрестителя. Однак про христини сина не могло бути й мови. Адже попереду в зятя кар'єра, все життя, та й пообіцяли допомогти поступити у вищу партійну школу.

Ідучи додому, Іван планував, що своєю впертістю і наполегливістю доб'ється великого чину, може, навіть посаду секретаря райкому.

Відкривши двері рідної домівки, він побачив, як його улюблений малюк лежав у ліжечку. Його мрія, його гордість-синок Йончик.

Швидким кроком Іван наблизився, щоб поцілувати своє дитинча. Однак різко зупинився. Невже привиділося? На шийці дитини на золотому ланцюжку висів хрестик!

- Що це означає? - на цілу хату крикнув Іван. - Хто почепив, хто посмів? Хто мені вкорочує життя і псує майбутню кар'єру?..

- Іванку, заспокойся. Про це ніхто, крім мене, не знає. Нашого хлопчика охрестив підпільний священик, - лагідно мовила теща.

- Охрестив?! Та як ти посміла?.. Відьма! Потвора! А я тебе ще мамою називав. Геть з моїх очей, а то я..., - і працівник райкому комсомолу затремтів цілим тілом. Потім обома руками схопив ланцюжок і розірвав його.

Дитинка заплакала. Однак татові було байдуже.

Ніби вражений електричним струмом, Іван вибіг на двір з хрестиком у руці. Так само рвучко повернувся в кімнату і став найстрашнішими брутальними словами поливати тещу. Після того він майже півроку не говорив до неї. Але коли тяжко занедужав Йончик, зять заговорив до тещі.

...З Божої волі повстала Україна, воскресла з катакомб Церква. Втратили владу (правда, не всі) колишні активісти райкому. Як і більшість жителів Закарпаття, Іван поїхав на сезонні роботи в південні області України. Не знала теща, де зять подів хрестик. Проте



не раз спостерігала, як він цілковито вичерпував гноївку і приглядався до того місця, де її виливав, але це були її припущення і здогади.

Знаючи впертий і запальний характер зятя, жінка сподівалася побиття і смерті, але в думках благала Бога, щоб зять навернувся і покався, і ось... Куди кинув хрестик, там дитячко і знайшло його у час своєї смерті.

...Від автобусної зупинки Іван не йшов, а біг додому, хоч усвідомлював, що вже нічим не допоможе. З жалем і слізьми на очах проводжали його поглядами односельці. На півдорозі додому він здибав сусіда.

- Вуйку Цилю, скажіть, що сталося?

- Та., дитино..., - запнувся сусід. - Втопився твій Йончик у ямі для гноївки.

- О Боже! Прости... То я винен у його смерті.

- Дитино, не муч себе. Хіба ти перший яму копав?.. Та вона і закритою була... Там упав м'ячик і... очевидно, на це була Божа воля.

- Ні, ні, ні... Ви не розумієте, вуйку Цилю. То не Божа воля, а Божа кара. Тая...

Іван зайшов до хати. Довго, довго молився, потім цілував хрестик, синочка. Після молитви довго мовчав. Все його тіло дрібно тремтіло. А потім спокійно, без сліз, повернувся до жінки, тещі, людей, які, хлипаючи, витирали очі. Обвів усіх поглядом і промовив: "Мамо, жінко... Люди, простіть. Бог не простив, а, може, простив, але напоумив".

І лише тепер гірко заплакав, обмиваючи личко мертвого синочка сльозами каяття.

## **ХРЕСНА ДОРОГА СЕСТРИ АНДРЕЇ**

...Весна. Місто Болехів. Рік 1987-й.

Ніби розполохані бузьки, розсипалися по небі біляво-сірі хмари. Уже давно збудилася зі сну диводійниця весна і розмалювала в різні кольори луки, сади, поля. І лише там, далеко в Карпатських горах боровся безсилий мороз з княгинею весною, зі страхом втікаючи все далі на полонини і вершини гір.

Духмяний запах садів і полів сміло вривався до кожної хатини: чи то через відкрите вікно, чи просто у двері, бо знав, що всюди він бажаний. Покружляв теплий вітер разом з пелюстками вишень, яблунь і груш подвір'ям і лагідно, ніби крадучись, заніс їх через вікно і легенько опустив на ліжко, на якому лежала 84-річна "настоятелька" Андрея Березовська. Уздрівши радість у її змучених очах (і сум - у відвідувачів, які вже від Великодних свят кожного дня не покидали її), вітерець ще раз рвучко вибіг на вулицю, зібрав, скільки зміг, пахощів і разом з пелюстками сипнув на всіх присутніх. Зробив це з такою бешкетливістю і силою, що й сумні засміялися.

- Отак би давно, - зболілим, але радісним голосом промовила сестричка Андрея. - Ато чогось сумуєте, сльози утираєте. Чого?! Я вже своє віджила. А Бог ще на цій землі мене тримає, щоб я спокутувала свої гріхи в терпіннях.

Сестричка звела свої очі на хрест з розп'яттям Спасителя і радісно, ніби дитина до тата, промовляла:

- Дякую Тобі, мій Учителю, дякую Тобі, мій Спасителю і мій судде, за всі ласки і терпіння та благаю: тут мене карай, та дай ще більші терпіння. Лише там будь зі мною - у небі.

- Хіба, сестричко, потрібні ще більші муки, ніж ті, які ти маєш? Забрали твоє здоров'я кати, а відтак в Сибіри і тюрми запакували.

- Сестро, не гріши, без Божої волі нічого не твориться. Я свідомо випросила в Бога цей хрест. І пам'ятайте, любі сестри, нема більшого болю, як душевний біль. І нема більшого нещастя, як жити в неволі. Поправ мені, сестро, подушку...

Вперше за цілий день Анна-Андрея тяжко зітхнула, хвилинку помовчала, потім обвела всіх поглядом і, ніби сама про себе, почала розмову:

- Чомусь сьогодні цілий день переслідує мене пісня, яку співали наші дівчата-каторжанки у Норільській тундрі, коли дали нам десять хвилин відпочинку коло вогню. А найбільше ось ці слова:

*Якби'с, мамо, знала, Яка в нас тут біда, То ти б передала Горобчиком хліба. Горобчиком хліба, Синичкою соли, Ой мамо, ой мамо, Як тяжко в неволі.*

Щоб врятуватися від цинги і хоч трохи зігріти нутрощі та прогнати голод, ми у відрі

варили чай з гілузок сосни і так без цукру випивали. Вжили ті, хто не падав духом, а найбільше ті, хто вірив в Бога і щиро молився.

У нашій бараці я всіх навчила молитися на вервичці, які ми поробили зі звичайного шнурочка. У найбільш тяжкі години, особливо вночі, коли нас підіймали з ліжка, виганяли з бараків і робили обшуки, тоді ми у хуртовину і сорокаградусний мороз вголос молилися, що ще більше озлоблювало катів.

...Часті і довгі відвідини втомлювали сестричку Андрею. Тепер, коли пекли рани-пролежні і дошкуляли варикозні рани на обох ногах, їй так хотілося бути на самоті з вервичкою в руках і Спасителем на хресті, Якому розповідала всі свої болі. Іноді сестра шкодувала, що сили покидають її, і вона не може у щоденнику розповісти про свою тернисту дорогу до монашества і ті страшні звірства більшовицько-сталінських катів, які й тепер з'являються їй у сні і в спогадах.

Про себе сестричка не любила розповідати, хоч мала про що. Найбільше хотіла вона поділитись про нелюдську поведінку з ними, каторжанами. Вона так прагнула, щоб хтось колись доніс до народу України правду про те, що робили "визволителі" з нашим народом.

Бажаним для неї гостем був молодий лікар з Болехова Ярослав Паньків, який лікував її не лише ліками, а й щирою розмовою. Часто с. Андрея, уже будучи прикутою до ліжка, довірялася п. Любі Мицко з Болехова.

Народилася Анна Березовська у 1903 році. Змалку не довелося зазнати їй материнської ласки. Всього один місяць мала Анничка, коли померла її мама. Усі батьківські і материнські піклування узяв на себе її тато о. Роман Березовський. Але і вдруге доля була немилосердною до малої Анни. Зазнавши поразки від російських військ, розлючені мадяри в 1915 році повісили її тата. Дальшою долею Анни заопікувався її дідусь, також священник. Коли Анна дожила до своїх років, попросила у дідуса благословення у монастир сестер Василіянок, прийнявши під час обличчя ім'я Андрея.

В монастирі сестра Андрея була взірцем для всіх черниць, що дуже втішало настоятельку Марію Діку (останній час свого життя вона проживала у Львові). Сестричка Андрея постійно молилася до Спасителя, Який давав їй терпіння і мужність. Книжечка Томи Кемпійського "Наслідування Христа" була для неї дороговказом через ціле її життя.

У 1946 році, коли було ув'язнено владик та священників УГКЦ, "брати зі сходу", ніби люті вовки, кинулися на монастирі. Зайшли і до сестер Василіянок. Найперше запитали, хто головна. Настоятелька з переживання втратила дар мови. Вона перед тим часто жалілась, що найбільше боїться у своїх 72 роки померти у дорозі.

Сестра Анна-Андрея сміливо заявила, що вона є настоятелькою. Відбула с. Андрея вісім років сибірських "курортів" на повалі і заготовлях лісу. В камерах, де могло вміститися 5-7 чоловік, часом тримали по 30 чоловік, отож та людина, яка померла, стояла разом з тими, що спали стоячи. Та найбільшим жахом була, так звана "санітарна чистка вагонів", коли серед тайги зупинявся поїзд і з вагонів просто на сніг викидали багнетами мертвих немовлят та дорослих... Тоді, бувало, матері в божевільній агонії, напівроздягнуті, вискакували з вагонів і залишалися на поживу звірям, а п'яні кати реготали, не знаючи, що в таких же самих вагонах, траплялося, везли їхніх рідних.

Не міг стертися з пам'яті один епізод. Їх привезли у Норильськ і вели попри лісопалат у бараки. В Сибіру якраз починалася весна. Робочих огородили гілузками з сосни і вони не мали права і крок ступити за межу тих гілузок. Одна жіночка років 40-45 просила солдата, щоб дозволив їй напиться чистої води, бо в неї сильний розлад кишечника. Охоронець нічого не сказав їй, але коли вона зробила крок поза ті гілузки, він вистрілив у неї.

- Що ж ти зробив, синку, - востаннє промовила жінка, падаючи в болото.

Щоб заохотити інших до "чесної служби", офіцер тут же зібрав вояків і оголосив вбивці п'ятнадцять днів відпустки. І коли, карбуючи кожне слово: "Бандітка номер..., с Тернопольської області, фамілія..."- убивця замість того, щоби відповісти: "Служу Советському Союзу!", на цілу лісосіку нелюдським голосом закричав: "Мамо!" і кинувся до жертви. Але не добіг, бо офіцер збив його з ніг. Чи його вбили, чи сам грішно покінчив з собою - цього ніхто не знав, але на другий день їх поховали в одній ямі.

Уже перебуваючи в табірних бараках, сестра Андрея була свідком одного чуда.

Сестри-монахині зі Згромадження св. Івана Хрестителя зі східних областей України

навідріз відмовилися йти на роботу, поки їм не повернуть монаший одяг, їх нагих, як мати на світ народила, силою кинули на сани і, прикривши наготу коцями, відвезли у лазню. Звідти - назад у бараки. І - о, диво! Ні одна з них не заслабла навіть грипом. Така Божа сила. А потім усе ж таки повернули сестрам їхній одяг.

Пробувши чотири роки у Сибіру, про сестер-каторжанок дізналися у діаспорі, і через Червоний Хрест посилали їм пакунки: цукор, печиво, конфети, одягу. Звісно, сестри того не одержували. Згадувала сестра Андрея, як офіцер закликав, щоб вона розписалася у квитанції про одержання пакунка. Без вагань, посміхаючись, вона заповнила листок і розписалась. Це так вплинуло на офіцера, що він вирішив дещо дати їй. Посміхаючись, сестричка відмовилася: "Ви нас охороняєте і мерзнете, то вам треба краще їсти". Це ще більше розчулило його і він вирішив віддати їй третину пакунка. Черниця подякувала за його доброту і попросила, щоб він відніс, скільки хоче, хворим дітям і старшим людям. У офіцера на очах з'явилися сльози, і він тремтячим голосом промовив: "Нам нельзя. Отнесі сама", - і віддав їй половину посилки. А коли переконався, що сестра дійсно все віддала дітям і хворим, він при одержанні наступних пакунків залишав собі третю частину, а решту віддавав сестрі. Чесність сестри Андреї так вплинула на охоронця, що він змінив своє ставлення не лише до монахинь, а й до всіх каторжан. В тяжкі хвилини його життя просив, щоб монахині молились за нього та його сім'ю.

По восьми роках каторги сестрі Андреї не дозволили жити на Львівщині. Вона знайшла притулок у Болехові. Її під свою опіку взяли сестри Василіянки: настоятелька Миколая-Надія Олексюк, сестри Катерина, Климента, Михаїла, Тереса, Модеста. Сестри не сиділи склавши руки. Болехів, село Бубнище стали центрами католицького віросповідання. Тут, як і в багатьох селах з Болехівщини, кожної неділі правились Святі Літургії, Молебні, Акафисти, проводилась катехизація дітей, похорони, хрещення. Відбувалися реколекції для священиків під керівництвом о. професора Тимчука, отців Лопатинського, Антонія Буцяцького, Йосифа Каваціва, Городецького, Дуди, Проціва, Ключика. Всі вони ризикували волею і життям, але заради Бога все пережили.

Хоч сестри ніде не працювали, та болехівчани і люди з навколишніх сіл не дали їм пропасти, помагали, чим могли. Надія на волю Католицької Церкви додавала неабиякої сміливості і винахідливості всім - від маленької дитини до сивого діда, що ні КДБ, ні сексоти не могли впіймати підпільних священиків. Як лише появлявся душпастир у с. Бубнище чи Липі, то з уст в уста передавалось: "Вуйко йде". Коли появлялася незнайома людина, то естафетою передавалось: "Лис іде". І вже священик у жіночому одязі порався на городі чи на подвір'ї.

Жаліла сестра Андрея, що так багато тайн забере з собою в могилу, і як прийде воля для Церкви і України, то забудуть люди про страждання християн, бо не було можливості записувати спогади.

25 квітня 1987 року Господь Бог звільнив її від туземних страждань і поселив її душу там, де немає "ні болів, ні зітхання". Тлінні останки сестри Андреї спочивають на Болехівському цвинтарі. Так як вона взяла хрест ігумені Марії Дикої і добровільно пішла в Сибір, на пам'ятній табличці заслужений напис: "...мати-ігуменя Анна-Андрея Березовська".

Сестричко Андрее, навчи нас, негідних, заради Бога і вічного життя, нести хоча б свій хрест.

## **"ТА ПОВІРТЕ МЕНІ!.."**

Неначе на крилах летіла додому Тетяна. Ще ніколи їй не було так весело і радісно на серці і душі. Хотілось співати, співати, співати. Найбільшим бажанням було зустрітись з сестричкою і поділитись своїм щастям. Ні, не тим, що вона без жодного "блату" успішно закінчила сесію (про це вона розкаже татові і мамі), а про те, що вона зустріла справжнього хлопця, сина професора. Та хіба справа у тому, чий він син? І не врода полонила серце Тетяни, а його розум, культура, а більш всього - скромність. Так, вона розкаже сестричці все: починаючи з того, як Мартуся, рідна сестра Назара, однокурсниця Тетяни, майже силою затягла до себе, бо коли вона дізналась, що її тато професор, якимось не по собі і соромно було їхати до Марти.

Але перша зустріч з рідними і її братом Назаром розвіяла всі сумніви. Простота і

скромність цієї інтелігентної сім'ї, а особливо Назара, який найбільше приділяв уваги Тетяні, вразили її. Більше всього хотілось розказати сестричці, як вона з усією сім'єю Назара відпочивала за Львовом на запашних луках, серед різноманітних квітів і трав. Як багато розповідав Назар про різні квіти! В кінці розкаже сестричці, як вперше в житті Назар поцілував її. Потім зізнався у любові... І коли вже з Мартусею проводжав її на електричку до Моршина, подарував золоту обручку, як доказ щирої і чистої любові.

До власної хати не ввійшла, а просто вбігла. Але що це?.. Чому усі такі похмурі, непривітні? На привітання відповіла тільки сестричка.

Не поділилась своїм щастям Тетянка ні з сестричкою, яку так любила, ні з батьками. Не встигла добре зачинити двері за собою, як батько схопив за руку і з усієї сили шарпнув до себе. Вона ледве втрималась на ногах.

- Звідки у тебе золотий перстень на руці? - це було перше, на що звернув увагу батько. І замість того, щоб вислухати вкрай збентежену дочку, він вирвав з рук сумочку і висипав все, що в ній було, на стіл, нервово обмацуючи речі, і коли не знайшов нічого, взяв за плече і різко повернув до себе дочку.

- Дивись мені в очі, - крізь зуби процідив батько, - і говори правду. Вже третій день, як ти закінчила сесію. Де ти була і де решта золотих речей?

Від несподіванки у Тетяни перехопило дух.

- Які золоті речі, про що ви говорите?

Замість відповіді батько кинув в обличчя дочки листа.

...Не знала Тетяна, що три дні тому подруга по квартирі привезла батькам листа від господині, в якому вона вимагала, щоб батьки разом з дочкою з'явилися і привезли золоті цінності, які Тетяна вкрала, в противному випадку вона заявить в інститут і міліцію.

Всі зусилля сказати щось на виправдання були даремні. Замість того, щоб спокійно вислухати дочку, на неї сипались зневага, прокльони, недовіра. На просьбу Тетяни поїхати разом до господині і все з'ясувати, знову посипались образи. Ще два дні чекала Тетяна, щоб знайти нагоду і спокійно пояснити все батькам. Та тільки починала розмову, як батько запитував:

- Скажи мені, як я подивлюся людям в очі? А я думав... Та для тебе все... А ти? Даю тобі час до вечора, щоб усі цінності були на місці!

- Тату, мамо!.. - нелюдським голосом кричала Вікторія. - Шукаймо Таню... Ось записка.

Переляканими очима батько швидко водив по рядках, які розлились від сліз: "Сестричко, тільки ти мене зрозумієш, бо ти мені віриш. Я так хотіла тобі розказати... Обручку віддаш Назарові. Ось його адреса... Львів., (далі були вказані вулиця, дім, номер телефону). Свою чемність і невинність я доказую своїм життям".

Батько кинувся до шафи.

- Рушниця!.. Де рушниця? - і всі вибігли на подвір'я. З вулиці на подвір'я входила, весело посміхаючись, подруга Тетяни по квартирі.

- Ось лист!.. Господиня щиро вибачається. Знайшлися всі цінності...

- Негідники!.. Вбивці-і-і, - крізь сльози закричали батьки, вибігаючи з двору.

Від лісу долинув постріл, який понісся понад полем, річкою, вдарився об будівлі і розсипався по всіх домах, благаючи: "Не проклинайте...".

...Як велику реліквію заховала сестричка перефотографовані "Отче наш" і "Богородице Діво", які Тетяна відмовляла у ті заборонені часи кожного дня, а особливо перед екзаменами і сесіями. А ще не забуває провідувати могилу сестри, яка понад усе цінувала правду і боялася поганої слави.

## ТОДІ ВЖЕ ЧОГО ВСТИДАТИСЬ?

У салоні автобуса Городенка-Івано-Франківськ цього ранку було шумно, ніби у розбурханому вулику. Всі з обуренням обговорювали страшну трагедію. Четверо молодиків по-звірячому убили маму і доньку. І то хто? Наймолодшому - чотирнадцять років. Найстаршому - двадцять два. І серед чотирьох садистів не знайшлося ні одного здороводумаючого, щоб зупинити злочин.

- Що ви бороните, що родичі не винні? - голосно мовила літня жінка - А хто винен?

- Телевізор і керівники нашої держави, - відворкувала співрозмовниця. - Раніше такого

паскудства ніколи не показували. Коли хлопець з дівчиною лише поцілувалися, то на рекламі був напис "Дітям до 16-ти років дивитись не можна". А тепер все наяву. І то від ранку і до ранку: Вчіться, діти, розпусти, любуйтеся. Дивіться, бо йде карнавал, а там безстидниці перед тисячами народу з гордо піднятими головами, роздягнені, як мати на світ народила.

А от бойовики... А фільми жахів... Вже не одна дитина заїкою стала, не кажучи вже про нічні зриванки зі сну та крики на цілу хату.

Я була на заробітках в Італії, але ні разу не бачила того, що в нас показують кожного дня. За те паскудство і розбещення дітей в цивілізованому світі судять, а в нас міняють міністрів телебачення, як рукавички, а по телевізору як була розпуста, бандитизм, такі є.

- А хто вас заставляє дивитись? Не дивіться, коли вам недовподобі, - воркнув, ніби про себе, середніх років чоловік. -У нас демократія. Хто що хоче, то і дивиться та робить.

-Я вас підтримую, - обізвалась червонощока молодичка. -Досить, що ми турками жили і нічого не розуміли, поки заміж не вийшли.

- Перепрошую, - втрутився в розмову літній інтелігентний чоловік. - Я лікар-гінеколог. Слухаючи вашу бесіду, відчуваю, що моє обличчя палає від стиду... Якщо ви вже така "добра" мама для ваших дітей, хочете, щоб ваші діти не жили "турками", а змалечку бачили всю людську безстидність, то ви скоро пожнете плоди вашого виховання. Я вас запевняю, що ви обов'язково те відчуєте.

Приведу вам приклад... Одна сім'я поїхала в Німеччину, залишивши дітей на бабусю. Через рік повернулися з доларами додому, та ще й в додаток привезли декілька касет з порнофільмами. Дуже їм хотілось похизуватись перед своїми друзями, знайомими, сусідами і показати все наяву, щоб вони, як ви кажете, "турками" не росли.

Спочатку самі, криючись, дивилися, пізніше-зі знайомими, а через деякий час-разом з дітьми, забувши про те, що дитина, та ще й підліток, тягнеться до того, що забороняють. А донечка шестикласниця ще й похвалилася перед подружками. Небагато часу пройшло, як їхній будинок перетворився у телекінозал.

І знаєте чим все закінчилося?.. А тим, що мати відвезла свою семикласницю у велике місто, щоб там породити і продати дитинку, бо знищення плоду лікарі побоюались робити - шостий місяць вагітності. А сусідам і рідним казала, що донечка лікується від ревматизму у знайомих на курорті.

Але шила в мішку не втаїти. Переполохані мамусі і бабусі повели своїх діточок на перевірку. На щастя, нових вагітних не виявилось, та, на їхній встид, всі дівчата втратили невинність.

І хто, ви думали, забрав їхню честь?.. Дівчатка дівчаткам.

Частенько нарікають родичі, що їхнім дітям, зокрема хлопчикам, хтось щось наворожив. Бо були нормальними, а в 15-16 років втратили розум і закінчують життя самогубством. А їхні діти з 12 років займаються онанізмом, бо вчили їх, щоб "турками" не стали. А ті як не стали жертвою, то стають сімейними каліками, бо вже в 30-40 років не здатні до сімейного життя. А там йдуть ревнування, розлучення, пекло у сім'ях. Отож, пані добродійко, думайте. Будьте обережні не лише з відео- та кінофільмами, а й з висловами. Бо як вже інтимного не встидатися, тоді чого встидатися?

Тут в розмову втрутився сивоволосий дідусь з пишною бородою:

- Не можуть наші українці усвідомити, що ці всі паскудні фільми роблять ті, в кого немає у грудях серця. Ті, кому не потрібна Україна, ні воля. Хіба може бути здорова сім'я, коли морально розкладена? Коли в сім'ї-зрада, пиятика, розпуста, коли лягають гірше тварин, не помолившись, бо телевізор забирає весь час. А кожна сім'я -це маленька держава. Якби наш парламент починав роботу з "Отче наш" або "Царю небесний", тоді би ми всі жили, як люди у світі. Якби там думали над словами зі Святого Письма "Кому більше дано, з того більше спитають", не крали б мільярди... Та й звідки ми будемо багаті? Повинь за повинню, урагани, обледеніння, катастрофи на шахтах і так далі і тому подібне. На кожній вулиці по дві-три корчми, через хату гонять самогонку, споюють таки свого брата і думають, що не грішать, бо не п'ють. Та це пекельний гріх, бо руйнують чужі сім'ї, а собі готовлять пекло.

І запам'ятайте: поки не навернемося до Бога-ліпшої долі нам не знати, - трохи

помовчавши, колишній директор школи продовжував:

- Мав я колись розмову з покійним отцем Миколою. Розповів мені про цвіт нашої України - дівчат, яких силою вивезли у Німеччину на каторжні роботи, їх було 112. І от, побоюючись, щоб ця "нижча раса" не завезла їм венеричних хворіб, їх всіх перевірили. І, на велике здивування німців, лише 5 дівчат були негідні імені дівчини, а решта всі зберегли невинність. І тоді німецька центральна газета опублікувала імена всіх дівчат. А знаєте, чому була така чистота? Тому, що наші родичі боялися Бога і мали встид. А ви, - помовчавши та хитаючи сивиною, чоловік звернувся до молодички з опущеною головою, - дивіться, щоб вас не прокляли ваші діти.

І ти, тату, і ти, мамо, бабцю й дідусю, гніть прутик, поки м'який. Нам колись забороняли віру, але хто розумний був, ніколи не виступав проти Бога. Вчіть дітей, ведіть їх у храм святий. Ми скоро відійдемо у вічність. А діти наші - то наша Церква, то наша Україна, то наша воля.

В автобусі запанувала тихість. Всі думали і мовчали.

## ДВА ЧУДА БОЛЕХІВСЬКОЇ БОЖОЇ МАТЕРІ

*...А ми тую червону калину підіймемо, А ми нашу славу Україну, Гей, гей розвеселимо,* - линув тисячоголосий спів у селищі Перегінську, а по цілій Україні розлилася жива людська ріка надії і щастя. Ріка, яку більше сімдесяти років сковувала крига кривди, тортур, брехні, братовбивства, недовіри і ненависти. На кінець так довгоочікуване сонце правди, волі та любови вийшло з-за густих хмар і враз розтопило кригу. Раділи всі і все. Плакали люди, з радості вітаючи одні одних зі святом Волі і Державности. Всі спішили на віче, до Божих храмів, до могил полеглих героїв, які віддали молоде життя за волю України.

Плакала мама завтрашнього священика Василя Ковалю, стоячи на тротуарі коло центральної вулиці, обпершись на дві милиці. Плакала з радості і горя: з радості - бо діждалась волі, з горя - бо недуга (хвороба обох ніг) не давала разом з усіма крокувати вулицями, славлячи Бога і Україну.

Народилася пані Магда в 1919 році. Поєднала свою долю з чесним, побожним, працьовитим хлопцем Іваном. Не прожили, а відмучили свій вік. Війна, голод, холод, страх, національно-визвольна боротьба УПА, колгоспи та безплатна праця у них, - все це відбилось на її здоров'ї.

"Та біда не хоче йти самою, а в парі", дивлячись на внучку Марійку, якій всього один рік і чотири місяці, думала бабця Магда. Та, бідна, лежала прикута до ліжечка: кошуля, все тіло вкрите струпом, ніби дубовою корою.

- Васильку, чуєш, Васильку! Кажуть люди, що в Гошеві, на Ясній Горі, буде Відправа нині. Відвези мене, сину, може, Матінка Божа змилюється наді мною та поверне мені здоров'я.

- Мамцю, та як ви вийдете на гору?! Та там здоровій людині тяжко вийти.

- Бог і люди допоможуть.

...Так і сталося. Уздрівши жінку, яка не метрами, а сантиметрами підіймалася вгору, отець Ярослав Лесів попросив людей, щоб люди допомогли бідній жінці. Одні несли милиці, а дві жінки середніх літ, взявши під руки Магду, майже винесли її на гору.

Отець Ярослав Лесів, відправивши Святу Літургію в капличці на монашому цвинтарі, звернувся до людей:

-Хто має силу і здоров'я, прошу їхати в Болехів, в урочище Бучинки, де в 1854 році з'явилася Матір Божа. Там я відправляю Святу Літургію і Молебень до Пречистої Діви Марії.

В пориві забули люди про втому та голод, і майже всі поїхали за отцем. Від болехівської дороги до каплички довів маму син Василь.

Магда попросила у людей, щоб подали їй цілющої води. Помолившись три рази "Богородице Діво", напилася водички, а потім облила ноги. Нагинаючись низько, якось випустила обидві милиці, які полетіли під перехідний місток. Ойкнула, забувши про слабкість, поквапилася, тримаючись за поруччя, щоб дістати милиці.

- Мамо, куди ви? - кваплячись на допомогу, промовив син Василь. Опам'ятавшись від несподіванки, мама зиркнула спочатку на ноги, потім на людей та сина, і з радості заридала.

- Сину! Люди! Пречиста Діва змилювалася наді мною, простила мої гріхи. Я без помочи йду!

Святу Літургію і Молебень простояла Магда міцно на своїх ногах, до машини дійшла без милиць.

Вертаючись додому, згадала про слабу внучку Марійку і набрала в півлітровий слоїк цілющої води та кусник кореню з дуба, коло якого об'явилась Покровителька Карпатського краю.

До хати Магда не увійшла, а вбігла.

- Чого бігаєш по хаті. Я все вже поробив, - зиркнув чоловік Іван. - Сядь і відпочивай.

- Іване! Хіба ти не видиш, що Матінка Божа забрала у мене милиці, я бігаю своїми ногами?-через сльози радості мовила жінка.

Чоловік довго стояв мовчки, а потім заплакав, клякнув разом з дружиною і сином Василем коло образу Пречистої Діви Марії. Вони щиро молилися до Матері Божої, дякуючи за її ласку зцілення від тяжкої недуги.

А Марійка, яку бабця ще того вечора скропила чудодійною водичкою, через два дні вперше стала на свої ніжечки і зробила перші кроки, промовивши слово "баба", а через декілька хвилин - "мама". Так віра, надія і любов до Бога та Пречистої Діви зцілюють того, хто вірить не на словах, а на ділі.

А ви, заблукані сектанти, щоб переконатися, що Пречиста Діва є вибрана Отцем Небесним за Матір Божого Сина, запитайте щасливу добродійку Магду і її внучку Марію, які нині живуть з її сином отцем Василем (якому Господь Бог дав дар виліковувати людей і виганяти нечистих духів), і переконаєтеся, що це є правда. Живуть ці щасливі люди у Перегінську.

Просвітїться, заблукані вівці! Марія - не просто жінка, а Божа Матір.

## ЧУДО ГРУШІВСЬКОЇ БОЖОЇ МАТЕРІ

Під час різних Відправ, а особливо Святої Літургії, парох все зауважував стареньку жінку, яка у своїх 85 років ніколи не сиділа, її струнка і висока постать кидалася в вічі всім, зате Святе Причастя кожної неділі і у свята вона приймала на колінах. Іноді у священика у душі мимоволі виникала образа на молодших мирян, які не вступили їй місце.

Якось по Молебні до Матері Божої, на які кожного дня регулярно приходила Олена Скрипук, донька Василя, жителька м. Болехова, священик підійшов до неї. Зі співчуття до її літ лагідно старався пояснити, що в її віці, а також для всіх недужих людей, не є жодним гріхом вислухати Святу Літургію і всі Богослуження сидячи.

- Отченьку! - весело усміхаючись, не лише устами, а й очима та серцем, промовила Олена - Я вже давно хотіла зайти до Вас, щоб поділитися тою великою радістю і чудом, яке створила зі мною Матінка Божа Грушівська. І я дала їй обітницю, що як я виздоровію, то до смерті буду вислуховувати Святу Літургію лише стоячи, а, по можливості й усі Відправи. Дякуючи Богу і Пречистій Діві Марії, я без усякої змученості, стоячи вислуховую усі Богослуження.

- З радістю вислухаю Вас, пані-добродійко, - з цікавістю сказав священик.

- У мене на лиці з'явилася бородавка, яка весь час збільшувалася. Почалися запальні процеси. Пухлина перекрила носову порожнину, перекривило уста, метастази дійшли до ока, все око залилося кров'ю, повіка вивернулася, в голові постійний шум і тупі болі. Коли я звернулася до лікарі, то в той же день дали мені направлення в Івано-Франківський онкологічний диспансер. Я зрозуміла: "Кінець".

Того самого дня, коли я прийшла додому, почула радісну вістку, що в Грушеві з'явилася Матір Божа, і люди день і ніч безперервною живою вервичкою йдуть і йдуть до Неї.

На другий день ми всьов сім'єв, і всі наші сусіди, вільні від роботи, рішили поїхати поїздом. У вагоні велисі всякі бесіди про чудо, а я цілу дорогу плакала і молилася на вервичці з надієв на оздоровлення.

Лише я підійшла до Грушева, як уздріла Матінку Божу у цілій постаті і сяйві 12-й зірок. З радості я впала на коліна і благала про поміч. Ні діти, ні сусіди в ту мить не увиділи її. Вони, залишивши мене з речами і харчами, побігли на протилежний бік храму, щоб

подивитися на об'явленні на куполі. Я стояла під деревом і молилася з вірою і надією на оздоровленні.

-Люди, - почула я голос, -хто має які терпіння або слабкість, підійдіть і помийтеся водою і цим рушником обітріться. Це рушник з Чудодійного образу першого об'явлення.

Забувши про всі клунки, я пропхалася до рушника і обтерлася. Обтираючись, я відчула лагідний і теплий подих вітру. Поки я приїхала додому, з ока кров зникла, і повіка стала на своє місце. А ще через два дні пухлина з носа і перекіс лиця цілком зчезли. І з того часу я дотримуюся обітниця, яку я дала Грушівській Матері Божій. Я жива і здорова.

Слід зауважити, що ціла сім'я Скрипук Олени, зокрема, донька Марія, внучка Руслана і її чоловік, постійні відвідувачі святого храму та братства "Апостольство Молитви". Із вдячності за Божі ласки, Пречистій Діві Марії, перед всіма святами у Божому храмі вони проводять генеральний порядок і прибирання, є організаторами і учасниками вишивок обрусів, рушників. Постійним супутником пані Олени, яка народилася 24 червня 1916 р. в м Болехові по вулиці Стрийській, де і понині живе, є в руці вервичка, а на устах пісня:

*Ще не чувано ніколи, Щоб Вона не допомгла, Чи у горі, чи в недолі Цього земного життя.*

## **ВЗІРЕЦЬ УГКЦ УКРАЇНИ**

Наближаються треті роковини з дня смерті отця-мітрата, канцлера, крилошанина, катехита, капелана і Людини о. Андрія-Романа Кияка.

Всі ми - смертні. Час так швидко стирає з людської пам'яті згадку про добрих людей, справжніх патріотів, безстрашних, саможертвних, до всіх доброзичливих (навіть до ворогів), преподобномучеників за волю України і єдино правдивої мученицької УГКЦ. Щоб час не стер пам'ять про о. Андрія-Романа Кияка і щоб зарозумілі зрозуміли, хто у час страшної руїни і переслідування будував фундамент тої великої твердині, ім'я якій Воля, я, його учень і студент підпільної духовної семінарії, хочу поділитися своїми спогадами із пережитого, побаченого і почутого з уст цієї Людини з великої літери.

У Грушківську середню школу я вступив 1951 року. Хоч школа існувала вже другий рік, педагогічний колектив часто змінювався, не вистачало кваліфікованих спеціалістів. І ось - звістка про те, що в школу прибув новий директор, який не допускає до уроку вчителів, котрі не мають конспектів і плану ведення уроків. Всі з нетерпінням очікували першої зустрічі. До класу увійшов середнього зросту із всеохоплюючим поглядом мускулистий чоловік. Хоч надворі була негода, його взуття аж блищало, одяг, хоч і не новий, був ретельно випрасуваний. Майже пошепки привітався з учнями, а потім витягнув з кишень білу носову хусточку, протягнув нею по кріслі, глянув на хусточку, потім - на класну дошку, і поглядом обвів цілий клас.

-Хто черговий? Прошу встати і навести порядок біля дошки, а на перерві - і в цілому класі. І так щоденно. Сам перевірю, -промовив майже пошепки і дуже чітко вимовляючи кожне слово. - Зрозуміли?... Що?... Не чую!.. - ці кілька слів, порівняно з попередньою розмовою, вимовив з таким піднесенням, що вони видались наче криком. Хтось з хлопців хихикнув.

- Вам смішно, дитинко? Буду дуже радий, якщо ви будете сміятися після успішної відповіді на уроці. А тепер будемо знайомитись.

І новий директор тим самим спокійним тоном безпомилково називав прізвища та імена учнів, пильно вдивляючись кожному в обличчя. Потім пройшов по класі між рядами, дивлячись на наш аж надто убогий одяг, на босі, потріскані від вітру і дощу ноги (більше половини дітей були босими). Зупинився біля столу, зітхнув, постояв якусь мить у задумі і чітко вимовив:

- Я буду викладати у вас німецьку мову, астрономію, логіку і психологію. Тепер стосовно порядку і дисципліни. У класі має бути тиша, щоб було чути, як муха летить, нікому не дано права розмовляти, крутитися і обертатися. За підказки буду карати. Вдома треба вчитися. Важко самому-збирайтесь групами. Що не зрозуміло - питайте вчителів. Усе зрозуміли?

Не зважаючи на суворість нового директора, кожен із нас, учнів, після закінчення школи хотів бодай чимось наслідувати свого вчителя і директора. Особливо у пам'яті



закарбувались уроки астрономії, на яких директор так старанно викладав, що кожен учень мусів зрозуміти, що все на цій землі, увесь всесвіт є творінням Бога (хоч імені Всевишнього обережний учитель не називав). На все життя запам'яталися патріотичні приклади з української та світової історії, на основі яких Роман Павлович намагався виховати з нас справжніх патріотів рідного краю і збудити ненависть до зрадників, запродавців, підлабузників, яничар. І це було після кожного уроку протягом 3-5 хвилин. Ось один з них.

Під час війни один з полководців привів своє військо до Олександра Македонського, впав на коліна і мовив: "Великий завойовнику, я привів усе своє військо і прошу прийняти мене як вірного слугу, який буде служити тобі до смерті". Македонський відштовхнув його ногою і наказав своїм підданим: "Вбити зрадливу собаку. Коли він зрадив свій народ, зганьбив честь своєї держави, то в будь-яку мить він зрадить і мене. А військо відпустити на волю".

Таких і подібних прикладів було сотні, де любов до матері переходила у любов до Бога, до України, правди, гартувала силу і волю, ненависть до ворогів, гнобителів, а найбільше - до зрадників і запродавців свого народу.

Пригадався момент, коли в 1952 році, після закінчення мною 8 класу, директор організував екскурсію до Чернівецького університету. Знаючи про те, що більшість учнів зовсім не мають грошей на поїздку, він заздалегідь подбав про це. Гроші були зібрані на концертах, з якими виступали в навколишніх селах. Люди жили надто бідно, бо, відпрацювавши в колгоспі, цілий рік не одержували ні копійки. Дорогою ми зупинилися у м. Снятині біля цвинтаря.

"Діточки, ми зараз підемо поклонитись тлінним останкам справжніх патріотів і борців за кращу долю нашого народу. Тут спочиває письменник-класик Марко Черемшина. Сподіваюсь, що ваші батьки навчили вас, як ви маєте поводитись на цвинтарі. Подумаймо і згадаймо. А тепер парами входимо на цвинтар, але так тихо, щоб було чути як росте трава.

Ай-яй-яй!.. Ви тільки, діточки, подивіться, який вандалізм, як насміялися над нашими предками, скільки знищено величавих пам'ятників. І хто ж ви думаєте це зробив?.. Патріоти України?.. Розумні люди? Горе нам!..".

Майже у повній мовчанці і пригніченому стані ми доїхали до м. Коломиї. Там відвідали Гуцульський музей, де, після слів екскурсовода, Роман Павлович виголосив слово про фасу, талант, героїзм і волелюбність мешканців гуцульського краю, його прагнення до волі та єдності. Наш вчитель говорив так натхненно, що екскурсовод заплакала і щиро дякувала.

-А оце, діти, були митрополичі палати, а тепер, як бачите, Чернівецький університет. З цього джерела пливла і пливе жеттєдайна вода, яка додає сили усьому буковинсько-гуцульському краю і його незборимому народові.

Після екскурсії діти із заможніших родин пішли купувати ласощі. А отих босоногих, які крадькома діставали зі своїх кишень чи вузликів шматочок паляниці або чорного хліба, директор майже силою повів у буфет, купивши на двох пляшку солодкої води, по булочці і пару солодких тістечок. (Ці діти пробували такі солодощі вперше). Можливо ті співчутливі очі до всіх знедолених не усвідомлювали того, що через 50 років його учні з вдячністю згадували ті солодкі тістечка, які їли, а сльози сорому і жалю за свою убогість стискали їм горло.

Давно відійшли у вічність старенькі люди села Грушка, які зі сльозами вдячності і співчуття згадували дивну людину і добродійця директора Романа, який не соромився взяти з їх рук відра з водою і занести аж на подвір'я чи поріг, або знайти учнів-добровольців, щоб взяти від дідуся чи бабусі в'язанку дров, які вони крадькома несли з Олешівського лісу на віддалі 4 кілометрів. І тепер тільки їхні внуки розповідають про це.

А скільки-то учнів одержало від його сім'ї матеріальної і грошової допомоги, не кажучи вже про напутнє потішаюче слово, добру пораду! Не один учень згадує про те, як змінився його батько після того, як директор поговорив з ним, завітавши у дім. Чоловіки, схильні до алкоголю, намагались не потрапляти директорові на очі, бо з сорому горіли, а потім наvertsалися на праведний шлях життя.

Менше як через півроку слава про Грушківську середню школу розійшлася не тільки по районі, але й по області. Хоровий, музичний і танцювальний гуртки зайняли перші місця

в районі. У спортивних обласних змаганнях учні вибороли також призові місця. Роман Павлович разом зі своєю дружиною Марією Іванівною, крім вищезгаданих гуртків, організували також домбровий оркестр.

В середині навчального року у нашій школі з'явилися нові учні -Ярема Парашук, Антоніна Козак, Зиновій Завідовський, яких виключили з Тлумацької школи за відмову вступити в комсомол. Батько Яреми перебував у "сибірських курортах", мама тяжко хворіла. Мамі Антоніни під час облави на повстанців граната відірвала руку. Зиновій вуйко - підпільний священик УГКЦ - п'ять разів суджений за релігійно-патріотичні проповіді і переконання, найбільший ворог дикої системи атеїзму. І всі вони одержали притулок та батьківське піклування від директора-патріота, успішно закінчивши середню школу.

При врученні атестатів Роман Павлович сказав слова, які на все життя залишились у серці: "Діти, ким би ви не були, не забувайте, звідки ви вийшли. Не всі ви станете вченими, але всі повинні бути людьми. Дорожіть своєю національністю, любіть Україну, будьте завжди готові віддати за неї навіть своє життя. Бо хто не любить своєї держави, той не гідний ходити по цій землі.

І ще, діточки... Ви всі дорослі, кожен з вас колись подумає про сім'ю, будуть у вас діточки, отож змалечку привчайте їх до праці. Як нема що робити, нехай перебирають фасольку, чорну до чорної, а білу до білої. Гніть прутичок, бо гілку трудно зігнути...".

Кожному судилася своя доля після закінчення школи. Та більшість з нас прямо зі шкільної парти пішла в армію. Три роки у війську затерли сліди найдорожчої у моєму житті людини. Між однокласниками велися різні розмови про долю нашого директора. Одні говорили, що його разом з сім'єю засудили і вивезли в Сибір, інші - ще страшніше і тільки в 1958 році приємну звістку приніс Михайло Ровенко, що бачив і навіть привітався з Романом Павловичем в Івано-Франківську. Велике бажання зустрітися заповнило моє серце. Дуже хотілося повернути борг, який тягнувся ще з шкільних років. Та доля звела нас аж у 1963 році в м. Долині. І тільки тоді я дізнався про все достовірно.

Круглий сирота Самборський, який був майже своєю дитиною в домі Кияків, доніс у КДБ на Романа Павловича. В той час, коли Грушківську школу ставили за взірець у навчанні і дисципліні, Самборський заявив про те, що в сім'ї директора всі моляться, а люди вітаються з ним "Слава Ісусу Христу!". Завдяки попередженню інспектора обласно Петровського про небезпеку репресій, родина Кияків переселилась у село Горохолина Богородчанського району. За велику віру до Бога Всевишній охоронив сім'ю від ув'язнення, та не охоронив від злих людей, які могли заради власної вигоди і підвищення по службовій драбинці продати рідного батька хоч і самому дияволу, щоб тільки почути слово "молодець".

Всі заслуги - навчання, дисципліна, різні гуртки, зокрема, ансамбль сопіларів, які виступали навіть у Києві, були нічим, бо "враг народу" не хотів написати статтю проти "уніатської церкви", обпаплюжити своїх батьків, яких вивезли в Сибір. Батька, піднявши на штики, кинули з баржі в річку Обь. Мама, залишившись сама, в нужді, злиднях і горі з підірваним здоров'ям померла в тайзі у таборі на каторжних роботах. Рідного брата завезли у Бурятію.

Тільки тому, що Роман Кияк не захотів обливати брудом своїх рідних та Греко-Католицьку Церкву, у нього забрали більше половини уроків і повністю позбавили палива на зиму. Щоб якось звести кінці з кінцями і забезпечити п'ятеро дітей (де остання дитина ходила у шкільній формі першої дитини), Роман Павлович вже вкотре їде шукати роботу у м. Долину, де доля нас і звела. Дирекція школи з радістю запропонувала йому уроки. Тим часом Господь покерував по-іншому. Богородчанське райвно побоялось втратити такого педагога і просвітянина, отож йому та дружині повернули уроки, правда не всі. Вдячні учні забезпечили свого вчителя паливом на всю зиму. В той надто важкий час хрущовського періоду по можливості допомогли продуктами харчування.

Однак псевдопатріоти не могли змиритися з тим, що людина трималась своєї лінії-Любові до правди, Бога, У країни, свого народу. Незламний дух Романа Павловича перекиривав їх дихання, і вони старались, наче павутиною, огорнути його та всю його сім'ю сексотами, зрадниками. Але людина, яка, крім Бога, нічого і нікого не боялася, на зло ворогам жила з гордо піднятою головою, з посмішкою на устах і постійною молитвою в

серці, з вірою у майбутню волю.

У 1974 році комуністичні активісти під тиском КДБ зробили сільські збори, на яких заздалегідь підготовлених учнів примушували виступити, щоб очорнити чесну людину - Романа Павловича. Та Боже провидіння покерувало інакше: усі учні та односельці с Горохолина розказали правду про учителя Кияка. Замість наклепу звучала похвала. Сексоти проковтнули гірку пілюлю.

Жаль, що вже пройшло 25 років і ми не маємо через амністію права відіслати вас вслід за вашими батьками, - сказав слідчий КДБ. - На вас ми витратили стільки часу, написавши цілі томи, а ви-нескорені".

Божеволіли сексоти і працівники КДБ, бо не тільки здогадувались, але й знали, що Роман Павлович - підпільний греко-католицький священник. Однак, доказати не могли.

Виїжджаючи на свої парохії в Дору, Ланчин, Делятин, Ослави та інші села, о. Кияк ніколи не брав з собою ні служебників, ні молитовників. Про все піклувалися сестрички-монахині та миряни. Не могли собі простити вороги Церкви та України моменту, коли приїхали в с Дора за донесенням зрадника, щоб "поймать уніата". Кмітливі жінки та сестри-монахині переодягнули о. Романа в жіночий одяг і першим випхали його з хати. Нашвидку перевели у сусіднє село, відправили Святу Літургію, а потім знову повернулися в Дору і вже після опівночі відслужили тут Службу Божу. На все була Господня воля та опіка.

У м. Івано-Франківську по вулиці Морозова на квартирі підпільної сестрички-монахині Ігнатії тільки що закінчилася Відправа, яку двері різко постукали і російською, а потім українською мовою вимагали відкрити двері.

- Все, - стурбовано промовила сестричка, - запасного виходу нема.

Отець Роман швидко перейшов у другу кімнату. Перевіривши першу кімнату, кадебіст пішов до другої, за дверима якої стояв отець. Щоб виглядало більш переконливо, кадебіст заглянув під ліжку, а потім, підвівши голову, приклав палець до уст і сказав: "Тут нікого нема".

- Є Бог на світі і є ще люди, які вірять в Господа, - промовив о. Роман до сестрички, яка все ще нерухомо стояла після виходу непроханих гостей.

В Білих Ославах після нічного Богослужіння о. Роман випадково зустрів свого учня з Грушківської школи Ізидора Антоновича, який разом зі своєю дружиною учителював у цій місцевості. Отець хотів вдати, що не пізнав його, бо зустріч була небажана. Та Ізидор сам підійшов і привітався. По короткій розмові Ізидор попросив свого колишнього директора, щоб чим скоріш виїжджав звідси і бажано не автобусом, бо його спеціально прислали стежити і дізнатися, до кого і чому сюди приїхав Кияк. На прощання Ізидор дав імена людей, яких потрібно остерігатися, але попросив спалити папірець і помолитись за нього та його дружину.

У вільний час після екзаменів, які я кожного місяця здавав (підпільно), або під час поїздок на реколекції на підпільні квартири, чи їдучи у вагоні до Владики Володимира Стернжука, о. Роман іноді розкривав мені свою душу. Якось, коли ми поверталися зі Львова від Владики Стернюка, сказав у задумі, немов про себе:

- Щасливий я, Володимире, що дотримався обітниці, даної Богові. Це було в с Романів. Я сильно захворів на гнійну ангіну і лікувався в помешканні місцевого священника. Раптом садибу оточили бійці НКВС, обступили цілий двір. Втекти неможливо. Я вискочив на горище у стайні, де було сіно. Ховаючись, забрався під пласт сіна майже на середину. На горище вискочило два гарнізонники і почали штиками проколювати сіно. Штик пройшов біля моєї шиї, другий раз - біля самої ноги. Я поклявся Господу Богу, даючи обітницю, що коли виживу, то стану священником.

- Єво здесь нету, - промовив солдат.

Після того я більше півгодини пролежав під сіном, де від поту і страху вилікувався. Чую, знову повернулися і українською мовою говорять: "Друже командире, вони вже пішли. Виходьте". А другий голос "Бандіт, здавайся, а то ми тебе счас поджарім". "Товарищ капитан, єво здесь нету. Ілі убежал, ілі в бункере спрятался". І тільки через годину прийшли повстанці, сказавши пароль.

Так, Володимире, якщо дав слово перед Богом - дотримуйся. І пам'ятай: скупий, грошолоб і боягуз не має права бути священником. Пам'ятай золоті слова, сказані

Митрополитом Андреем Шептицьким: як би ти убого не жив, не проси, і як би ти багато не жив, не покажи. Будь священником з покликання, бо за все треба відповісти перед Богом. Пам'ятай, наше життя - не тут. Ніколи не бійся труднощів, Бог допоможе. Кого Бог любить, тому дає терпіння. Моє життя - це терниста дорога, але я дякую Богові за все.

І немов здогадуючись про мою цікавість (бо запитати я не посмів), о. Роман продовжив:

- За своє життя я ніби п'ять разів погорів, бо після кожної втечі від ворогів я все залишав, брав валізу та найбільший мій скарб-дітей, і починав все спочатку.

В сорок сьомім за наказом вищого проводу я пішов працювати на учительську роботу, керуючи підпіллям. Перша учительська праця - с. Підгородці Дрогобицької області (1947-1949 рр.), 50-й рік - с Мізунь, 51 р. - Шевченкове Долинського району, а потім з Божої допомоги і доброї волі Ярослава Леськіва, який був завідувачем райвно в Отинії, переїхав у Грушку. Добряча людина була, хай з Богом спочиває. В 1973 році, коли тяжко занедужав (рак шлунку), спеціально прислав за мною, щоб я його відвідав. При зустрічі я зізнався йому в тому, що я - священник. Леськів відповів, що знав про це давно, але мовчав. А після того дуже щиро висповідався, і помер як праведник.

Так що, Володимире, приїдеш додому-добре проаналізуй своє життя і подумай, чи можеш бути священником. Не спіши, бо священник - це не слава і гордість, а хресна дорога з хрестом до Христа.

\* \* \*

Отче мій і духовний батьку, порадинику і помічнику у всіх тяжких хвилинах, додай сил своїми молитвами і порадами, щоб я гідно виконував те, чого навчав Ти мене. Бо навіть сексоти й зрадники любили і поважали Тебе.

Сім'я Кияків жила в с. Горохолина у дуже чемної і напевно віруючої вчительки, чоловік якої був затятим атеїстом, їхня дитина дуже плакала і вдень, і вночі. Від безсоння плакала й мати, бо нічого не могла вдіяти. Чоловік дивився на родину Кияків, скреготучи зубами. Іноді з перекошених від злоби п'яних уст злітало: "Ух... націоналіст". Одного разу, коли чоловік поїхав в обласний відділ народної освіти, а жінка - в Богородчани, щоб купити якихось інших ліків, бо вже все перепробували, а дитина й далі плаче, отець Роман з імовістю Марією взяли довірених людей за кумів і таємно охрестили дитину. Коли її мама повернулася, то, на своє велике здивування, побачила, що дитинка міцно спала. Марія Іванівна сказала, щоб вони не давали дитині ніяких ліків. І батько, і мама були безмежно вдячні родині Кияків, і відношення до них з боку батька дитини цілком змінилися. Мама відразу здогадалася в чому справа, але тільки перед смертю запитала про це. Померла вона в молодому віці.

Боже, дай нам більше таких священників і патріотів, щоб повернути нашу молодь до Бога, а народ-до правди.

Отче Романе, моли Всемогутнього Бога за добрих священників, за Церкву і Україну.

## **"АБИ ТИ ДЕНЬ СВЯТИЙ ПЕРЕСВЯТКУВАВ"**

"Так, я, отче, і недоробилася... І лише тепер усвідомила і все обдумую, коли слабкість прикувала мене до ліжка, коли сама не можу себе обслужити і вийти на вулицю у своїх потребах... Якби то Господь змилювався наді мною, простив мені мої тяжкі гріхи і повернув здоров'я, бодай настільки, щоб я своїми очима уздріла світ і могла ходити. Я б тоді йшла від хати до хати, від двору до двору, до кожного села і міста, на усі поля і будови, а найбільше - на базари, ярмарки, у кожний буфет чи корчму, клячучи зі сльозами, благала би: "Люди, опам'ятайтеся, наверніться до Бога, поквартесь до церкви святої, перестаньте грішити, бо я грішила. Не було для мене ні свята, ні неділі, хотіла доробитися. І так доробилася, що двадцять років будувала хату і, напевно, з літньої кухні поховують мене". Так і сталося.

На хвилину Тетяна замовкла. З її незрячих очей, які дивилися в один бік на стелю - одна за одною котилися тяжкі сльози, які вона і не старалася обтирати, бо лише ними облегувала біль своєї душі.

Ніби місяць з-за темних і важких нічних хмар, впливали один за одним спогади,

спогади, спогади... Найбільше боліла душа, коли згадувала день П'ятидесятниці.

Дуже раненько, першим поїздом, багато людей їхали у м Стрий. Ні, не на базар, як вона, а в римо-католицький костел, бо всі греко-католицькі храми були закриті, а за підпільними священиками працівники КДБ, міліції і сексоти полювали, як за зайцями, а особливо у святкові дні.

Для неї цей день був особливо щасливим. До одинадцятої години продала увесь товар, та ще й за більшу ціну, як думала. На radoщах квапилася на вокзал у буфет.

-Тьотю Клаво, коньячку, дві порції, сто і сто п'ятдесят грамів, добру закуску і дві шоколадки.

-А шоколаду немає. Він у нас рідкість. Шоколад, лимони, апельсини і перець я замовляю у провідників вагонів, які їдуть у Москву і Ленінград. А вони, безсовісні, деруть втридорога, навіть зі знайомого, - ставлячи замовлене на столик перед Тетяною, виправдовувалась буфетниця.

- Сідайте, тьотю Клаво, до столика, я пригощаю. Мої - сто, ваші - сто п'ятдесят.

- Спасіба, доченька, но я на роботі, - російською мовою намагалася відмовитись працівниця буфету. - Навірно, павезло тебе, што так расщедрілась?..

- Навіть дуже. Майже за годину усе продала, і то дуже добре. Тепер за щастя можна і повеселитись, - посміхаючись, мовила замовниця. Хильнула сто, а потім сто п'ятдесят, від яких відмовилася працівниця буфету. Веселий настрій розв'язав язик Тетяні. Вона почала викладати свої плани, які уявно бачила перед очима: про будову нового будинку, який розпочала, і про меблі, нову загороду-про все і вся...

- Прасті, Танечка. Я очень часто встречаюсь с тобой у празднікі і воскресенья. Скажі мне: ти веруєш в Бога?

- Що за питання? Звичайно, що вірую, - дивно скрививши обличчя, відповіла вона.

-Так вот, слушай меня.. Мой дед бил батюшкой. Какая его судьба - не будем об этом... І вот что он нас всех учил: "Штоб ти день святой празновал". І я тебе, мілая, скажу: веріш у Бога, верь на делах, а не на словах. І дай Бог, чтобы твої мечти стали действительностью, но очень сомневаюсь. Какая вера, такая Божья помощь, - сказала на закінчення буфетниця.

Про напутню розмову простої жінки Тетяна забула відразу за буфетними дверима. І все продовжувалось, як і раніше. Та не відомо звідки почали з'являтися хвороби за хворобами: все нові та нові. Але замість каяття у гріхах, розпочалися нарікання на свою долю та нарікання на Божу несправедливість.

Майже на закінченні новий будинок, та хвороба не дозволила його завершити. Усі запаси грошей витрачалися на ліки. Не спалося довгими ночами, та й день для Тетяни ставав ніччю, бо світу не бачила.

Згадувала про різні нещасливі сім'ї, в яких забули про Бога та Його заповіді.

Так, в селі Шевченкове на Долиншині, на свято Божого Тіла вбило громом п'ятьох людей, у різних місцях, на полі та під час роботи. У місті Болехові два рази громом спалювало все майно. А скільки нещасть на дорогах, в лісі, на річках з тими, хто замість іти до церкви - спішив на розваги, де замість молитви линули з людських уст сміх і спів!..

У тяжкі хвилини, коли вільну молоду Матінку-Україну старалися задушити і голодом, і холодом (і то не зайди, а свої ж, українці), накуповували продуктів і вдень та вночі - йшли торгувати. А Бог мовчав і чекав на покаєння, а потім показував свій палець. І все перетворювалося в попіл.

Думка Тетяни зупинилася на безбожній державі, яку хотіла вона зробити винною. Але ж чому?..

Кожна людина обдарована тими великими Божими дарами: розумом, пам'яттю, свободною волею. Але як ми їх використовуємо?

## **О, ТО БУЛА КУЛЬТУРА!**

Липень 1980 року. Збирання урожаю. Полтавщина, одне із сіл Решетилівського району. Неділя. На небі ні хмаринки. Сонце досягло свого апогею і, ніби навіки, застигло у зеніті, посилаючи пекучі промені на тих, кого силою заставили забути заповідь Творця "Щоб ти день святый, неділю святу пересвятував". Шістдесят два роки насильницького атеїзму зробили людей слухняними рабами. Спекотні промені сонця здавалось карали людей за

гріх. Вітер сховався за козацькими, напівроззораними могилами, які сумно дивляться з степу на село. Ні спека, ані порох, які оповили село і степові дороги, порох на яких підняли самоскиди, везучи зерно від комбайнів на тік і елеватори, не зупинили допитливого механіка колони, який крокував по курних вулицях села. Змучений, але не сумний, наближався він до місця знаходження відряджених машин.

-Синашу!.. А, синашу., іди-но сюди - звернувся до механіка старенький дідусь, який сидів у тіні під вишнею. - Сідай та пригощайся вишеньками і малосольними огірочками з медом та домашнім хлібом.

-Дуже дякую за запрошення. Хоч я й не голодний, а від вишень і малосольних огірочків не відмовлюся. Та й хлібець якийсь незвичайний. Уже надто пахучий і смачний. Та й запах... справжній запах хліба, степу, літа і сонця.

Між механіком колони і колишнім директором школи, пенсіонером, зав'язалась щира і невимушена розмова про красу Карпатських гір, карпатські курорти, родючу Полтавщину, розорані козацькі могили і зупинились на селі.

- То кажеш, синашу, що гарне наше село, культурне, впорядковане, народ щирий та привітний?.. А от я тобі розкажу, яка колись була в нашій селі культура, це мені покійний дід розповідав.

О, то була культура!.. На жодному будинку не було замка, а коли всі йшли з дому, то на столі залишали окраєць хліба і горня молока (хто був заможніший) - або води, щоб подорожній підкріпився.

Про крадіж не було й мови. Не дай Боже якого нещастя - все село помагало. Як якийсь вогонь стався ненароком, то за місяць громада безплатно збудувала хату і всім забезпечила. А сиріт чи калік сама громада утримувала. Селом керували три старійшини, яких вибирала громада. При одній пляшці горілки справляли весілля. Та, ще й, яке!.. Коли траплялось хлопець звів дівчину і не хотів з нею женитися, то його навіки виганяли з села, а дівчині стригли волосся, і священник оголошував на цілий храм про ту ганьбу для села.

А от відносно злодіїв... Один украв у сусідньому селі разом зі своїми друзками колісницю і упряж з волів, та продав євреєві у Решетиліві. Через день узнали хто. Тоді їх одягнули в хомути і три дні водили по селу і Решетиліві, а вони тягли за собою колісницю, зупинялись коло кожного будинку, виголошуючи: "Ми всі три злодії, обкрадали комори: перший злодій, другий злодій, третій злодій"-і всі виголошували своє прізвище. А коли хто з них запізнився з виголошенням, відразу оперізував його голі плечі батіг. Нікого з них у в'язницю не посадили, але й ніхто з ними не спілкувався. І по сьогоднішній день їхніх внуків і правнуків звуть дітьми злодіїв. А щоб якесь жовтороте закурило при старших людях?.. Та то був би встид на всьє село. А тепер?.. Спробуй йому не дати сигарети, або покартати його, то воно, шмаркاته, ще й в бійки полізе... Ото бачиш, синашу, - он там єдиний хрест стоїть. Там був цвинтар, та він і тепер є, лише всі хрести давно поламали по вказівці парторга. Та нехай їм грець, я відхилився від бесіди. Отож на тому місці минувшої зими п'яний академік на самий новий рік заїв сімнадцятирічну дівчину.

-Даруйте, як заїв?.. - здивовано подивився механік. - Який академік?..

- Килинка, так звали дівчину-студентку, приїхала на канікули додому, була одна в матері. Отож: вона з подружками зустрічала Новий рік. Коли поверталася додому, її підстеріг бузовір, у якого теж двоє дітей та жінка, і хотів її збездістити. Воно, бідне дитятко, боронилось скільки могло. А потім він звалив на сніг, роздягнув, як мати на світ народила, від'їв обидвоє грудей, перегриз горло, знівечив усе обличчя і згвалтував. Ось тобі і академік сільськогосподарських наук, ось тобі і культура.

На мить перед очима механіка появилася та страшна картина зверхзвірського згвалтування, бо ні тварина, ні звір на це не здатні. Він зробив декілька кроків в сторону хреста і зупинився, глянув у старечі очі співрозмовника і спитав.

-І як ви думаєте, батьку, в чім причина, хто ж винен у цій трагедії?..

- В чім причина, в чім причина, - ніби сам про себе бурмотів дідусь-ти сам, синашу знаєш... та й з тобою можна говорити, бо ти західняк, та ще й безпартейний, бо бачу хрестика на грудях носиш. Мені немає вже чого боятися, я пенсіонер. А причина в тому, що хотіли знищити Бога, а знищили себе, культуру, історію, честь, совість, людяність, повагу, взаємну любов, гідність і все інше. Якби був Бог у їхніх серцях, то не знищили би голодом

сім мільйонів українців.

- Ні, пане добродію, не сім, а більше дванадцяти. - Скажи мені, синашу, чи ми ще колись пройдемося по вільній нашій українській землі? - промовив сивоволосий пенсіонер-директор. - Чи ці мученики-козаки, які віддали своє життя за волю України, над кістками яких височать могили, лише коло нашого села їх аж дві. А он той яр, де поховані жертви голодомору наших односельчан, - співрозмовник закліпав старечими очима, з яких покотились важкі сльози. - Боже, Боже!.. Невже їхні душі не вимолять у Тебе кращої долі для нашого страдницького народу. Замовкли на мить співрозмовники. Обидва думали про одне - про волю.

- Так, я більше чим упевнений, що той час прийде, бо брехня піднялась на найвищу висоту і правда має її здолати. Але коли? - механік розвів руками. - На все Божа воля.

- Дуже дякую тобі, добрий чоловіче, за підтримку на душі. Ти молодий... доживеш, а я...

І тільки у час Волі пожалів механік, що не взяв адреси у співрозмовника. Чи дожив до завітної мрії?

## ПІД ПОКРОВОМ ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ

- Простіть, отче, це сльози радості і подяки Господу Богу і Пречистій Ліві Марії за опіку і відвернення нещастя від моїх внуків. Вже третій рік у цей день я наймаю подячну службу Божу і цілий день присвячую молитві, - співрозмовниця, витираючи сльози радості, продовжувала розмову.

- Всечесний отче, я, жителька гірського села Лужки Долинського р-ну, - того села, в якому народився борець за Христову віру і Україну, мученик отець Ярослав Лесів, Олена Кобилиця, прийшла до Вас, щоби засвідчити про те чудо яке Пречиста Діва Марія створила у нашій сім'ї. Усім, хто бачив цю подію, здавалося, що вона без трагедії не скінчиться.

А було так. Мати шестилітньої Іванни, трьохлітньої Марійки і Віталіка, щоб проіснувати у вільній Україні (про яку забули усі ожирілі депутати, які лише на словах так любили і люблять її і тих, хто їм довірив свою долю, а насправді - патріоти своєї кишені і живота, бо не мають віри в Бога і не думають про слова Господні: "Кому більше дано, того більше спитають"), була змушена виїхати за кордон заробити якусь копійчину, щоб вдягнути і нагодувати дітей.

- На Божу Матір і на вас, мамо, залишаю своїх дітей-ангелів, - через сльози промовляла схвильована мама - Слухайте бабці і тата, - цілючи дітей, промовила вона, дивлячись на образ Покрови.

Прийшла весна. Хоч дуже тяжко, але треба обробити карпатську землю, яка так щедро засіяна камінням. Ще звечора молодий господар, батько дітей положив на віз плуга, колісницю, а наверх - дві борони. Найбільше переживав за те, як впорається з молодими кінями, які в упряжі майже не ходили, а цілу зиму простояли у стайні. З тривогою у серці ліг, з тривогою піднявся, бо всілякі тяжкі сни снилися. Запріг коней, забувши про обережність, посадив на сидіння спереду Іванку і Марійку, поставив коло них батога, а сам пішов, щоб взяти в'язку сіна, харчі, та їхати в поле. Тільки відійшов тато від воза, як коні в момент зірвались з місця і галопом помчали по сільській гірській дорозі. Брезкіт плуга, колісниця і борін нісся через ціле село і страшним гримотом відбивався між горами.

- Мамо, на возі діти!.. - крикнув переполошений тато і кинувся наздоганяти воза. Пробігши зо п'ятсот метрів, впав на дорозі, в роті і горлі зі страху все пересохло.

Односельці, дивлячись на цю страшну картину, затулювали очі і кричали: "Гей люди, на возі діти!"

- Я, отче, - через сльози радості промовила Олена, - зрозуміла, що крім Матері Божої, ніхто їх не спасе. Забігла до хати, здоймила образ Пречистої Діви Марії, вибігла на дорогу, впала на коліна і через сльози благала про опіку над внуками.

Вибігши за село, як розповідали очевидці, коні ще вдвоє додали швидкості.

- Марійко, як хочеш, а я скакаю з воза, - мовила Іванка до сестрички і, перехрестившись, скочила з воза.

Переполошена трирічна Марійка по лавочці-сидінню старалась присунутись до краєчка драбини, щоб зіскочити. Та лавочка вискочила з-під неї і впала на спід воза.

Великий страх огорнув дитину, коли побачила залізні зуби борін, які скакали над нею. Зібравши всі сили, маленькими рученятами вчепилася за драбину і перевалилась головою в долину. Падаючи з воза, на щастя, зачепилася кишенею балонної куртки за щабель драбини. І так, висячи головою донизу, ще зо сто метрів несли її коні.

Коли підбігла Іванка, а за нею і люди, до Марійки, вона стояла край дороги, плакала і, хлипаючи, промовляла: "Я курточку подерла, я не хотіла, я зачепилася за драбину. Бабця буде бити". Щасливі односельчани оглядали неушкоджену дитинку, передавали її з рук у руки і потішали дівчинку. Коні змучилися від гальопу, та ще й назустріч їм їхав трактор з села Слобода Болахівська Вони стали.

- Воістину чудо - промовив хтось з гурту.

- Це Матір Божа вислухала молитву бабусі Олени, яка серед дороги навколішки молилась за спасіння внуків, - промовила одна із жінок.

Слухаючи розповідь щасливої бабці, пригадалось священикові декілька розповідей про силу молитви і віри, які розповідали прихожани. Син, років чотирнадцяти-п'ятнадцяти, просив відправити подячну Службу Божу за вислухання молитов. Він на протязі трьох років відмовляв дев'ятниці до Пречистої Діви Марії і Юди-Тадея за подорожнього п'яницю-тата, котрий збиткувався з усієї сім'ї, забороняв дітям ходити до церкви і навіть молитися. Коли тато зневажав всіх у сім'ї, син у його присутності клякав перед образом і вголос молився за нього.

Щира молитва була вислухана Одного вечора тато-п'яниця скликав усю сім'ю, засвітив дві свічки, поставив святе письмо і хрестик. Довго стояв на колінах, все тіло здригалось від плачу. Витер очі, глибоко зітхнув і промовив:

- Боже, прости мені за всі мої гріхи, і ви, діти та рідні -простіть. Присягаюсь, з сьогоднішнього дня я пити не буду.

Слова додержав.

Віра і щирі молитви мури ламають. Інтелегентна, побожна сім'я. Та от горе. Син зійшов з праведного шляху - більше десяти років коловся наркотиками. Виключили з інституту. Здавалося все пропало. Та й лікар-нарколог говорив його родичам: "Хочете мати дитину - народить нову, а про нього забудьте". Та щира молитва, віра і надія на Бога потішили їх і їхнього сина. Три місяці кожного дня ходив син на молитву і до святого Причастя. Кожного дня правилася св. Літургія і, от наслідок: більше року він в рот не бере ні спиртного, ні наркотиків. Відвідує св. храм, молиться, працює.

Ще один приклад відвернення від алкоголю подорожнього п'яниці Остапа. Заробляв великі гроші у Сибіру. "Друзі-п'янички" так вивчили час його повернення, що вже не по днях, а по годинах зустрічали його на вокзалі. Грошей додому ні жінці з сином, ні рідним батькам майже не давав. Постійні п'янки, зневаги, а потому і побої не витримала ланка, набридло вночі через вікна тікати. Покинула Остапа. Щоб заспокоїти нерви, почав знущатись з батьків, та не тільки словом, а й побиттям. У нападах білої гарячки брав з собою матрац і біг містом до священика, щоб поміг йому розправитись з чортом, який вилазив з матраца і дразнив його. Остап з такою силою бив його, що з обох рук від ударів потріскала шкіра. А жінка з дитиною і батьки не кляли йому. Не проклинали, а щиро молились і наймали Служби Божі за відвернення від алкоголю.

За дві неділі сконали три "друзі" від алкоголю. У хвилини тверезого розуму задумався Остап над майбуттям, тим більше вигнали з роботи, і знову пішов до священика, вже не воювати з чортом, а просити поради.

- Сину, кожній людині Бог дав той великий дар - трійцю: розум, пам'ять і свободну волю. Не керуйся тільки свобідною волею, але і розумом. Пізнай добро і зло, і тікай від зла, та пам'ятай: де горілка - там диявол. Якщо ти сам захочеш, то й Бог тобі допоможе.

Прощаючись, священик поблагословив знедоленого і дав багато настанов.

В неділі і свята спішив Остап на святую Літургію, а в будні дні вночі йшов під Місійний хрест, клякав на коліно, відмовляв молитви і в сльозах благав про поміч. Так було багато разів. Але повністю не міг опанувати себе. Помогла Пречиста Діва Марія. Коли образ чудотворної Зарваницької Матері Божої з великими почестями носили від парафії до парафії, Остап повірив, що Вона допоможе йому. В присутності одинадцяти священиків, сестер-монахинь і тисяч народу серед дороги впав на коліно і заридав, як мала дитина,



благаючи допомоги. І, о чудо!..

З того дня став людиною, а не людською подобою. Повернулася дружина, народилась дочка. Радіють сином батьки, який був помер, але знову ожив. Тепер Остап порядний селянин, люблячий чоловік, тато і син. За ради каяття, віри і сили волі, Божа Мати змилювалась над ним.

Інший приклад сили святої Літургії і молитви. Хто з порядних батьків не думає про щастя своїх дітей. Навчаючись в одному інституті Львова, Марта була для других не тільки взірцем у навчанні і природній красі, якою її Бог обдарував, а й в дівочій поведінці, культурі і охайності. У вільні хвилини брала до рук вервичку і щиро молилась. Цього дня у Марти в грудях стояв камінь. Чомусь не знаходила місця. З вервичкою в руках лягла у ліжко. Та на жаль у вузи попадають й інші діти, в котрих у серці немає Бога, немає контролю совісті, ні батьків. Вночі напали на сонну дівчину, щоб збезчестити її. Честь дитина свою захистила, але психіку нарушила. На невизначений час студентку виключили з вузу. Лікування залишилось без наслідків. Тоді батько дає обітницю перед Богом - відвідувати кожного дня св. Літургію, і кожного місяця наймати Службу Божу. Після трьохмісячної обітниці Господь Бог і Пречиста Діва Марія змилосердилися над татом і його донечкою. В повному розсудку, немовби збудилась зі сну, Марта закінчила інститут, а батько кожного дня дотримує своєї обітниці: уже роками відвідує святий храм.

## **"І ЦВІТ СПАДАТИМЕ ДО ТВОЇХ НІГ"**

Бишів - невеличке, але мальовниче село, що розкинулось на схилах двох горбів недалеко від лісу, за 14 км від райцентру -м. Галича. Перша згадка про село датується XV ст.

У давні часи тут був монастир. Древня легенда, що передається із покоління в покоління, розповідає про жорстоку татарську навалу. Напад ворогів був цілком несподіваний. В монастирській церкві відбувався шлюб. В паніці люди почали вибігати з церкви і одразу потрапляли під нещадні удари татарських шабель. Один з ворогів стяг голову молодій нареченій. На тому місці виріс барвінок у формі вінка і стрічок, його можна і тепер побачити. Село і монастир були знищені вщент. Вцілілі жителі переселилися в інше місце, де якраз розташоване село сьогодні. З останків монастиря була збудована дерев'яна церква, яка існує й донині.

Жив у селі побожний чоловік - Василь Карпак. Був людиною дуже убогою. Він умів добре пошивати дахи соломою, тож цим і заробляв собі на хліб. Коли п. Василь постарів, люди подавали йому допомогу-хліб, молоко, одяг. І так доживав чоловікового віку. Правда, допомоги ніколи не просив: односельчани самі приносили йому харчі, дивлячись на його вбогість.

Пан Василь завжди ходив до лісу на те місце, де стояв монастир, там молився, а пізніше збирав гриби чи ягоди.

Було це на початку 60-х рр. Якось між святами Успіння та Різдва Пресвятої Богородиці п. Василь пішов, як завжди, помолитися на улюблене місце, потім збирав гриби. Раптом побачив саяво перед собою. У тому дивному світлі стояла Пречиста Діва Марія. Була зодягнута у білу сукню та блакитну накидку. Стояла на хмаринці босими стопами. Побачивши чудову з'яву всього один метр над землею, п. Василь впав навколішки, охоплений великим страхом. Зненацька почув: "Не бійся!" Після цих слів переляк зник безслідно. Богородиця заговорила:

- Збираєш гриби? Збирай. Отець Небесний дав їх людям на поживу... Я прийшла напідмнути вірним, щоб змінили своє життя, щоб так тяжко не ображали Господа. Передай, щоб багато і щиро молилися, каялися, дотримувалися постів, давали милостиню. І якщо хтось тобі подасть допомогу, то буде мати велику ласку від Бога. Скажи людям, нехай почистять монастирську криницю, бо там вода цілюща, допоможе при різних недугах. Також на місці, де був монастир, треба побудувати капличку, а на місці об'явлення - хрест. Передай людям, щоб образ Ісуса Христа, який був колись в монастирі, а зараз знаходиться у церкві, перенесли з процесією назад, на місце, де був монастир... Ти будеш багато страждати після того, як розкажеш про те, що бачив... Помреш на дуже велике свято... На твоєму похороні буде дуже багато людей... І цвіт буде спадати до твоїх ніг...

Чутка про видіння миттю рознеслася по Бишеві та навколишніх селах. Незабаром монастирську криницю було розчищено. Люди руками наносили цегли для будівництва каплички. Поставили хрести на місці з'яв та на місці колишнього монастиря, розпочалися Богослужіння. З кожним днем все більше і більше вірних приходило на місце з'яви Пречистої Діви. Люди з навколишніх сіл добиралися різними видами транспорту. Невдовзі про це паломництво дізналася комуністична влада і почала вживати всіх заходів, щоб припинити прощу.

Пана Василя забрали до району. Віз його дільничий на тачанці. По дорозі жорстоко бив, домагаючись, щоб відмовився від своїх слів. Знущалися над чоловіком і в районі, і в міліції. З'явилася замітка в районній газеті, яка заперечувала усі слова п. Василя. Пізніше він згадував, що зазнав дуже великих страждань, принижень, однак фізичного болю зовсім не відчував.

Через деякий час ліс був оточений міліцією, і туди нікого не пускали. Людей лякали пострілами в повітря, записували номери транспорту, штрафували.

На місці, де був монастир, комуністичні активісти почали чинити свою диявольську справу. Вирішили засипати криничку цеглою, яку люди наносили для побудови каплички. Та дивна річ. Цілюща вода все одно просочувалась крізь купу каміння та цегли, якою комуністи хотіли прикрити святе джерело. Безбожники палили хрести, образи, рушники. Відбирали у людей молитовники, пісенники і кидали їх у вогонь.

Один з чекістів витягнув пістолет і розрядив цілу обойму в образ, який принесли з церкви, а потім кинув у вогонь. Активну участь у цьому диявольському розгулі, а особливо в засипанні кринички, брав Голова Деліївської сільської Ради, до якої входило село Бишів.

Комуністичній владі через певний час таки вдалося зменшити потік прочан.

Хрести спалювали, а на ранок виростали нові - то бишівські патріоти дбали про це. З часом люди стали рідше приходити сюди, видно, тут добре попрацювали атеїсти та комуністична влада. Але в свята та неділі впродовж усіх років Бишівці приходили на місце об'явлень, молилися, співали, приносили квіти.

А п. Василь помер на самий Великдень. На третій день свят був похорон. Людей прийшло дуже багато. Тоді стояла прекрасна весна Яблуні, груші, черешні зацвіли майже одночасно. День похорон був теплий, ясний. Коли везли п. Василя на цвинтар, напротязі усього шляху вітерець підіймав опадаючий цвіт котив валами на процесію... "І цвіт буде падати до твоїх ніг..."

Так було, аж поки не поховали праведного чоловіка. Отже, пророцтва здійснилися.

Пройшли роки. Але вчинки атеїстів не минули безслідно. Зненацька втратив зір Голова Деліївської сільської Ради. Його помічники, які особливо відзначилися у фальсифікації подій у Бишові, закінчили життя самогубством.

Ніякі ліки не допомагали голові сільради від сліпоти. Він знав, чого осліп. Просив, щоб його привозили на місце об'явлення, там лягав під хрестом і плакав, каючись у своїх гріхах. Односельчанин, який перебував із головою у лікарні, згадує його слова: "Якби мені, Василю, твої очі, я б побіг і почистив криницю, яку засипав, і молився б, молився, аби лише Пречиста Діва простила мені і повернула зір... Знаю, за що терплю. Бив я Василя Карп'яка, копав ногами, зневажав... Якби можна було повернути ті часи... Я б того вже ніколи не робив..." Так і помер незрячим, але відкрилися його духовні очі... Богородиця виявила своє велике милосердя в такий спосіб...

Божя ласка зійшла на нашу Україну. І накази Небесної Матінки через Василя Карп'яка стали втілюватися у життя. Піднялася капличка, відновлюються хрести на місці об'явлень, розчищено монастирську криничку. Вже недалекий той час, коли тут зберуться тисячі людей, духовенство, щоб спільно опуститися на коліна і просити прощення і відпущення наших і чужих гріхів.

Зміст об'явлення знаходить відгук у серцях все нових і нових християн... Молитва, покута, піст, жертва, добре християнське життя... Просто і доступно... Як і всі інші веління Богоматері у різних частинах світу - у Фатімі, Люрді, Междугор'ї. А тепер і в Бишеві. Вона не наказує, а закликає до поправки нашого життя, як Мати своїх любих, але неслухняних дітей. Від того, чи відгукнемося ми на її прохання, залежить наше майбутнє.

*С Мислюк, П. Стрембіцький*

## **ЧАСТИНА ДРУГА СИЛА МОЛИТВИ**

### **ГОШІВСЬКА МАТЕР БОЖА ПОВЕРНУЛА ЗІР**

Цілу ніч при засвіченій свічці мама відмовляла вервички до Пречистої Діви, Юди Тадея, Філомени і всіх святих за повернення зору її улюбленому і так доброму для всіх синові Михайлові. Одне її тішило, що син не повірив лікарям, що він більше світла не побачить. Та віра, яку змалечку прищепила до Бога, тепер давала йому впевненість, що Бог змилюється над ним.

Вже не один водій зупинявся пропонуючи свої послуги мамі і молодому чоловікові у воєнній формі, який паличкою стукаючи по асфальтній дорозі, тримаючись мами за руку з речовим мішком за плечима йшов до Гошівської Матері Божої. Михась відмовився. Дорога з Калуша до Гошова не була такою важкою, як від каплички під горою до храму, але Михась не зупинявся.

-Дорогу, дорогу дайте, - благали прочани один одного-йде молодий сліпий чоловік. Ще трошки, ще трошки дитино, вже видно святий храм.

Перед сходами храму Михайло зупинився, витираючи спотіле і забруднене обличчя від тяжкої дороги.

- Мамо... мамо... - знаючи хворе серце мами, син спокійним голосом, хоч увесь тремтів, пригорнув маму до грудей тричі поцілував в обличчя, взяв її зашкарублі руки з потрісканими мозолистими долонями і цілував, цілував, цілував.

- Приклякнім, мамо, отут, на сходах. Я хочу подякувати Матінці Божій. Карбуючи кожне слово син спокійно продовжував. Мамо будь спокійна, радій, я бачу все. І мама заридала сльозами радості.

Уже у вітальні після короткого відпочинку і перекуски щаслива мама з сином розповідали ігуменові Іванові Шмадили, як син повернувшись з війська скупався в одному з кар'єрів хімічного комбінату. І того ж таки дня втратив зір.

І в Калуші і в Франківську лікарі твердили одне - "Спалена рогівка. Одна надія на інститут Філатова, або на Бога". В інститут хворий не поїхав, не було грошей. Та до найсильніших лікарів Триєдиного Бога і Матері Божої звертався постійно і в день і в ночі.

Велика віра і сила молитви в одну мить оздоровили Михайла.

Вірмо і надіймось на Бога у нього немає нічого неможливого.

### **ПОКАЯННЯ**

Така Твоя доля, як в тої вдовиці, моя люба Ненько - Україно моя!

Чи є ще у світі така держава, як Ти, Україно? Напевне, нема... Яка Ти багата, і яка убога. Чому так? Тебе розпинали, Тебе грабували, голодом морили всі орди й навали, війни і роздори пройшли через Тебе, а Ти все жива. І будеш жити! Бо Тебе перші князі-християни віддали під покров Божої Матері, яка у найтяжчі часи лихоліття брала Тебе під Свій покров.

Але ти, мій народе, ще не повністю очистився від гріха, братовбивства, зради і зневаги Бога. Син Божий простив за покаяння розбійникові на хресті, Савлові-Павлові, Петрові, невірному Тому, Марії Магдалині, Марії Єгипетській - явній грішниці-розпусниці, а мільйонам грішників і тепер прощає після щирого покаяння.

Навернімося до Бога, впадимо у покаянні на коліна, піднімімося з колін рабства, станьмо стіною у боротьбі проти телевізійно-диявольської розпусти і бандитизму, що псує нашу молодь, наших дітей і внуків. Якщо наш уряд цього не встидається, то повстидаймося ми. До цього нас прикликають скалічені дитячі душі, яких уже, напевне, більше половини.

Покайся, мій український народе, єднайся, братайся, навернись до Бога, пам'ятай, що жоден наїздник не приніс і не принесе тобі щастя-долі. Бо не тільки твоє, тобі Богом дане багатство грабував і грабує, а навіть з допомогою псевдопатріотів, які не мають Бога в серці, хоче викрасти найбільший твій скарб-мову; хоче написати твою, кров'ю і сльозами обмиту, тернистим шляхом пройдено, славу на весь світ історію.

Покайся так, як покався нищитель славетної статуї Матері Божої одного із сіл Подільського краю (Наддністрянщина).

Багато старожилів після сибірських "курортів" померло, багатьох знищила червона

комуна. Та найбільшим ворогом став час, якого не повернеш. І досі розповідають люди про величаву скульптуру Пречистої Діви Марії з Ісусом на руках-з білого граніту-мармуру, висотою п'ять з половиною метрів.

Хто висік її і на честь якої події? Вона постала силою вдячної громади села С. По-різному розповідають про неї. Одні старожили твердять, що цілою громадою протягом тижня волами тягли гранітну глибу по кругляках, щоб спорудити статую покровительки України - на знак подяки за те, що відступила хвороба чуми і холери. Інші твердять, що це було зроблено на честь скасування панщини. Одне достовірно відомо, що у всі Богородичні свята, якою б не була погода, всією громадою (а також приходили вірні з навколишніх сіл) з процесією і піснями спішили до своєї Матері і Заступниці, щоб подякувати за всі ласки. Навіть Митрополит Андрей Шептицький та Владика Григорій Хомишин відправляли тут Святу Літургію. А в травневі дні після цілоденної праці збиралась молодь і вірні з навколишніх сіл на Молебні до Матері Божої.

У часі Першої світової війни Січові Стрільці-новобранці складали тут присягу на вірність Богові і Україні. Під час наступу коричневої орди навіть фашисти не ставили близько біля статуї гармати і не рили тут окопів. Матері вояків УПА приходили сюди і благали Пречисту Діву про опіку над їхніми синами і дочками, які боролися в лісах з окупантами, мучилися в катівнях, тюрмах, сибірських снігах і болотах, але не здавалися, бо їхнім гаслом було: "Бог і Україна".

Та от прийшли "визволителі" зі сходу, сталінсько-хрущовсько-брежнєвські "деоклеціани", які поставили за мету знищити спочатку все святе і Боже, а згодом і Україну. Вони забули, а може і не знали, що нашу Україну князі віддали під покров Пречистої Діви Марії, яку Вона не один раз чудесним способом рятувала...

Час стер з людської пам'яті багато подій. Проте народ не забув і ніколи не забуде тієї темної літньої ночі, коли диявольські діти, наче звірі, нищили преславну статую. Усіх учасників тієї акції диявол давно забрав у своє царство. Половина з них покінчила життя самогубством, інші роками мучились від страшних хворіб тіла і душі. Усі спились.

І тільки одного з них Бог пощадив. Відреклись від нього жінка і діти, але не відрікся Господь. І тепер, коли народ збудував новий пам'ятник з сірого граніту висотою понад шість метрів, він приїжджає машиною-"інвалідкою" і зі сльозами на очах розповідає про ту страшну ніч, коли під його керівництвом руйнували святиню.

— Коли статуя впала і залишилась зовсім неушкодженою, великий страх охопив мене. Я готовий був розірвати собі груди, щоб викинути камінь, ягій не давав мені дихати. Та ще більше я налякався тоді, коли тракторист гусеницями наїхав на голову Матері Божої. З-під гусениць сипались вогняні іскри, а статуя не розсипалась. В ту мить мені самому хотілося кинутися під гусениці. Я зі страху стояв, мов кам'яний. А коли побачив, як один із моєї "бригади" ломом втретє вдарив по голові Матір Божу, я хотів закричати на весь голос: "Зупинись!". Та в горлі пересохло і я не зміг видати і звуку.

Не пам'ятаю, як завезли мене додому. Вранці на роботу я не міг іти, був наче паралізований. З ліжка, напевне, так і не підвівся б, якби не нагла смерть одного з нищителів статуї. Приїхав мій водій, блідий, як стіна, і ледве вимовив: "Товаришу голову, там нещастя: загинув агроном".

Уже по дорозі від нього я дізнався, що агроном, очевидно, йшов на господарство у великій задумі, бо різко вийшов з-за рогу, а тут саме на великій швидкості проїжджав "МАЗ". Водій тільки тоді загальмував, коли кров бризнула на скло. Вискочивши з машини, він побачив тулуб людини, без голови, з якого фонтаном біла кров.

Після похорону я місяць пролежав у лікарні, потім - на курорті, але той камінь і досі стоїть у грудях.

Усі свої заощадження я віддав на виготовлення нової скульптури. Люди, простіть, якщо Ваша ласка. Сім'я мені так і не простила. Може, заради мого каяття і Ваших молитов Бог простить... І пам'ятайте, що немає більшої муки, ніж мука душевна.

...Коли він так каявся, хтось із людей сказав: "Я вірю, що Бог простить йому, коли щиро покається перед народом через пресу - чи то релігійну, чи світську. А ця історія буде мати величезний вплив на підростаюче наше покоління".

## ХАЙ ТОБІ СТАНЕТЬСЯ ПО ТВОЇЙ ВІРІ

Всі нижчеописані історії-то дійсні факти, які засвідчують велику силу віри силу Святих Літургій, Молебнів, Акафистів.

\* \* \*

Приблизно два роки тому лікар-хірург Омелян Кушнір серед ночі присилає із запискою жінку, яка зі сльозами на очах просить негайно відправити Службу Божу за здоров'я і успішну операцію її чоловіка — 74-річного Василя. Вночі разом з її мостою відправляємо Святу Літургію, вранці—другу. Після Святої Літургії мене покликали до тяжкохворих у лікарні, і там я прочитав молитву над хворим, якому вночі робили операцію на скрут кишок (до речі, до операції хворий пролежав по байдужості своїй і родини два дні вдома).

Через 10 днів хворий виписався з лікарні.

\* \* \*

Молода жіночка Галина з м. Болехова, якій лише трохи за тридцять, у великому розпачі прийшла до св. Сповіді і св. Причастя, бо лікарі призначили операцію на фібриому і кисту матки. Під час сповіді найбільше побивалася за двох дітей: "На кого я їх залишу?"—бідкалася прибита горем жінка. У неї хворе серце, отож переживала, що воно не витримає.

Я порадив Галині найняти Службу Божу, а зараз клякнути на молитву. Протягом тижня щодня читав над нею молитву. І Господь вислухав нас.

За день до операції лікарі зробили ще одне обстеження і були неабияк здивовані, бо хвороба зникла. Медики направляють її в Івано-Франківськ, а з Івано-Франківська Галина їде у Моршин. Всюди їй кажуть одне і теж: "Ви цілком здорові. Попередній діагноз був помилковий". І знову—сльози. Але тепер уже це були сльози радості. І полинула до небес Свята Літургія — в подяку Господу Богу і Пречистій Діві Марії.

Шістнадцятилітнього Михайла терміново відправили з м.Болехова у Івано-Франківську обласну лікарню. Діагноз — вітрянка. Захворіти у такому віці на цю "дитячу" хворобу є дуже небезпечно. Температура протягом семи днів була стабільно високою — 40 градусів. Хтось з лікарів порадив рідним найняти Службу Божу за здоров'я і прочитати молитву над недужим.

Того самого дня, коли священник приїхав до хворого, вже відправилось три Служби Божі в один і той же час. Хворий лежав без пам'яті, не реагував ні на розмову, ні на дотик, з тіла постійно стікали великі світлі горошини поту. Священник тричі прочитав "Молитву над недужими і несплячими", потім скропив хворого чудодійними водичками з Люрду, Зарваниці і Гошева. Щоб ніхто не бачив, на ліжко посипав землі з могили Блаженного Миколи Чарнецького. Хворий вперше застогнав і підтягнув ногу, закліпав очима і обливав губи.

- О, це мене тішить, — промовила медсестра, яка під час молитви майже не відходила від ліжка.

Через ніч температура знизилась до 38. На другий день, коли священник знову приїхав читати молитву, хворого уже годували ложечкою, забравши зонд. Михайло впізнав священника.

Через короткий час юнака виписали з лікарні.

Василь мав неабиякий талант. Школу закінчив на "відмінно", Дрогобицьке музичне училище—теж. Одна біда—дефект мови. Так, Василь відчутно заїкався. А душа прагнула до Бога. Мріяв бути якщо не священником, то хоч дяком або регентом у храмі.

І Василь повірив у Божу силу та доброту. Коли лиш випадала можливість — відвідував Святу Літургію, а після Літургії йшов на молитву до священника.

Віра в Божу силу цілком оздоровили юнака. Він закінчив дяківські курси. В даний час Василь є студентом V курсу Теологічної Академії. Вчиться на "відмінно".

\* \* \*

Майже місяць пролежав житель села Слобода у обласній лікарні (Пасічна) без діагнозу. Усі припущення лікарів лабораторні аналізи та комп'ютерні обстеження не підтвердили. Як кажуть у народі — "живий труп".

Івана годували за допомогою зонда, він не виявляв ніякої реакції. Консиліум лікарів

вирішив порадити родині забрати його додому. Значить — вмирати.

Старенька мама і сестра уже відвідали і екстрасенсів, а стан все погіршувався. Щось підказало їм шукати допомоги у Бога, в молитві і Святій Літургії. Священик порадив відправити хоча б три Літургії в один день. Відправили шість. Після перших відвідин і тричі прочитаної молитви Іван широко відкрив очі, обвів присутніх поглядом і ледь чутним голосом попросив їсти, сказав, щоб забрали у нього зонд. Його погодували з ложечки теплим борщем.

Через день, коли священик знову прочитав тричі молитву і дав напитися чудодійної водички з Люрду, хворий почав розпитувати про маму, сестру, дім.

Івана перевели у невропсихіатричний диспансер, але лікарі не знайшли жодних відхилень. Лікар Костюк порадив шукати ліків у Бога. Після шести Святих Літургій, які правились в один день, стан здоров'я хворого буквально з кожною годиною почав покращуватися. Через тиждень Івана виписали додому.

\* \* \*

"Як тривога—то до Бога", — так говорить народна мудрість.

Молода супружна пара жила уже третій рік, та Бог не благословив їх діточками. А чи є більше щастя для батьків, як веселий дитячий гамір у домі? І от чоловік спокійно, без сварки заявив: "Нема дітей, не буду з тобою жити".

Зі сльозами прийшла мирянка до священика і виповіла про свою біду. Священик порадив віддатись під Божу опіку і дати на Службу Божу за плід лона. Тут же, у храмі, клякнув з нею перед образом Пречистої Діви, потім відмовив молитву, поблагословив.

Через місяць щаслива майбутня мама прийшла, щоб найняти подячну Службу Божу. Нині щаслива подружня пара потішається своїм ангелятком.

\* \* \*

Цю студентку IV курсу одного з львівських ВУЗів священик знав ще з четвертого класу. Членкиня братства Апостольської молитви сповідалась і причащалась кожної першої п'ятниці місяця. Коли приїжджала зі Львова, завжди відвідувала храм, приймала Найсвятіші Тайни, сповідалась.

Господь обдарував Тетяну неабиякою природною і душевною красою. Завжди і до всіх усміхнена, ласкава та примітна. Поклонників у неї було багато, та заради науки нікому не обіцяла ні руки, ні серця. Вчилась дуже добре, хотіла після закінчення стати справжнім фахівцем своєї справи. Але її краса стала її горем.

Викладач, батько трьох дочок, чоловік порядної жінки, забувши про те, що він віруюча людина, задумав грішні плани. Хоч Тетяна відповідала, як завжди, упевнено, "завалив" з свого предмету. Скромна студентка не пішла на конфлікт, а вирішила перездати екзамен. Та лишенько! Замість того, щоб дозволити передачу, відверто заявив: "Ти тільки тоді здаш у мене, коли будеш моєю". Студентка хотіла присоромити його, та викладач різко обірвав: "Розмова закінчена! Або-або..."

Зізнатись батькам Тетяна не наважилась. На запитання, чому пригнічена, відповіла, що погано почуває себе. Вирішила попросити поради у сповідника.

- Не переживай, дитино, - сказав священик. -Я за Божу опіку над тобою відправляю Святу Літургію і Молебень до Матері Божої. Коли у тебе буде свій час, візьми свою залікову книжку і йди на перездачу. Якщо вимагатиме, щоб ти поїхала з ним "на природу", поїдь і заяви йому, що в тебе свій час. А при нагоді спитай, чи він віруюча людина, і що він зробив би з негідником, який би так вчинив з його власною дочкою?

Через два тижні Тетяна прийшла до св. Сповіді і попросила відправити Святу Літургію в подяку Господу Богу і Пречистій Діві Марії. Вона розповіла, що зробила все так, як радив священик. Викладач поставив їй всі оцінки. Подякував за науку, попросив, щоб нікому про це не говорила, по-батьківськи пригорнув, поцілував у чоло і... заплакав.

\* \* \*

Діти часто кривдять своїх матерів — чи то словом, чи непослухом. Але вони — діти, і їм це ще простимо. Та коли ми, дорослі, які прожили вже десятки років, забуваємо, що

Жінка (дружина чи мама) є найбільшою героїнею у світі, бо при народженні дітей ризикує не тільки здоров'ям, а й життям, то нам має бути принаймні соромно. Та чи Бог простить нам?..

Молода мама Оксана при родах втратила розум. Не признавала ні рідних, ні чоловіка, а дитятко-ангелятко взагалі було для неї нічим.

Інша мама, Світлана, під час тяжких пологів другої дитини теж втратила розум: постійно плакала, впадала в істерику. Священик відправив три Служби Божі і три молитви "Над недужими і несплячими" у наміренні цих двох матерів і все пішло у забуття. Тепер уже це для них — наче сон, бо ні одна, ні друга мати не пам'ятають про лихо, яке Бог забрав від них.

\* \* \*

Мирославу з с. Тур'я десять років мучила недуга — рак груді. Десять років молилася, відвідувала чудодійні місця по всій Україні. І віра врятувала її: Матір Божа змилосердилась над нею. Три роки тому, після відвідин Колодіївського монастиря, Мирослава міцно заснула. Вранці, прокинувшись, побачила на простині і подушці гнійно-кров'яні нечистоти, що витекли з груді.

В подяку за видужання Мирослава кожного дня прибирає у храмі Пресолодкого Серця Ісуса і Марії.

\* \* \*

Складний воєнний і повоєнний час тяжко позначився на здоров'ї старших людей. Втім, може це кара за деякі гріхи, вчинені у ті сумні роки?

Раб Божий Микола з Долини занедужав на тяжку форму склерозу. Вийшов з дому і, як кажуть в народі, пропав безвісти. Три дні пошуків виявились безрезультатними.

Щирі сусіди подзвонили священикові з іншої парафії і попросили, щоб відправив Молебень до Матері Божої і Святу Літургію за Миколу, щоб Бог допоміг знайти його (живим чи мертвим). Таки вночі священик відправляє Молебень, а вранці, коли спішить на Службу Божу, біля храму під лавкою знаходить ту бідну людину. Через віру сам Бог привів Миколу до храму. І хоч чоловік цілу ніч на дощі спав під лавкою, він навіть не захворів.

\* \* \*

Подібних прикладів можна навести не десятки, а сотні. Той, хто вірить і надіється на Бога, тому Бог допомагає. Найбільш налогові п'яниці і наркомани, якщо наворачтаються до Бога, за короткий час стають повноцінними людьми. А скільки заїк і епілептиків, особливо дітей, через молитву і Святу Літургію в дуже короткому часі виліковуються! Бо сказав Христос: "Хай тобі станеться по твоїй вірі".

Але не надіймось надмірно на чудо. Спочатку щиро висповідайтеся, особливо ви, батьки, бо діти так часто страждають за ваші гріхи. І не тільки ти, мамо, але і ти, тату, бо спільно радились, як знищити плід, вчинити вбивство невинних дітей.

І ще одне нагадування: будьте розсудливі і Богобоязливі. Не дивіться і дітям не дозволяйте дивитися бандитсько-розпусницькі телепередачі. Бо вони демонструються спеціально для того, щоб здеморалізувати нашу молодь і весь український народ, а значить — знищити нашу державу.

Все, що гниє—розпадається. В єдності—сила народу. Боже, нам єдність подай!

## ГІРКИЙ МЕД

"Ви ж любіть ворогів ваших..." (Лк. 6,35)

Бідні ми, бо нам так тяжко любити своїх рідних по крові і плоті, а не те що ворогів. Ця родина жила неподалік повітового (районного) містечка. Батько, мати і четверо дітей: три дочки і один син. І ось: рідні сестри відцурались брата Павла. Чому? Та тільки тому, що не мав виразної вимови, або, як кажуть в народі, з'їдав окремі букви.

Великий гріх мали батьки, а разом і сестри, що не навчили рідного сина і брата вимовляти слова. Павлик із малого пастушка став сімейним роботом і поштуркувачем. Його сестри тільки й думали про те, як успішніше вийти заміж. Замість подяки за щоденну

виснажливу працю, та ще й за умов, коли залишався без обіду і вечері, не говорячи про сніданок, вони обзивали його дурнем.

Нікому і на нікого не жалівся Павлик, а часто піднімав очі до неба і довго та щиро молився. Розмовляв з Богом, не тільки тією молитвою, яку навчили люди, а своєю, особистою, вимовляючи свої жалі і благання. Найбільший жаль мав тоді, коли всі сідали до обіду, а йому давали окремо, на останку, та ще й те, що не доїли. А як не залишалося, то тим ніхто не журився - дурник і так промовчить. І повсякденна, і святочна одежа була одна і та ж, та й то подарована добрими людьми. Від снігу і до снігу ходив босоніж. Ніхто і ніколи з рідних не питав його, чи щось болить, чи він голодний, чи холодний, чому в нього заплакані очі. Від ранньої весни і до пізньої осені спав у stodolі на соломі без подушки і накриття. Та й не любив Павло, коли хтось жалів його. У таких випадках часто переривав розмову: "Бог свідок, Бог все бачить".

Однак життя стало ще нестерпнішим тоді, коли сестри вийшли заміж. Тепер не лише сестри, а й їхні діти кожного дня сипали десятки докірливих і грубих слів. Він був тільки тоді потрібний, коли хтось з працюючих членів сім'ї занедужував і було багато роботи. З ранньої весни і до пізньої осені по черзі працював у сестер, а коли поставало питання, у кого він має зимувати, завжди виникали між сестрами сварки.

Не стало й батьків, які вряди-годи жаліли його і хоч рідко, але все-таки заступалися за нього. Почалась світова війна. Одні кати і окупанти змінювали інших. Чутки про гори трупів невинних людей у тюрмах навіювали жах. Певну радість викликав прихід визволителів із Заходу, бо на пряшках ремнів у кожного з вояків був напис: "З нами Бог". Але облудне гасло вже скоро зрозуміли всі чесні українці, побачивши великі колони невинних людей єврейської національності, яких, неначе худобу, гнали на найтяжчу роботу, а ввечері - за огорожу з колючого дроту.

Кого Бог любить, тому дає терпіння.

Чи то навмисне, чи з необачності послали сестри Павла у місто купити хліба. Коли він повертався додому, ще тут, у центрі міста, гітлерівець, який охороняв євреїв, котрі ремонтували дорогу, підклав Павлові ногу і сильним ударом в спину повалив на землю. "О, дас іст юд", - радісно і злобно зареготав п'яний гітлерівець, і з усієї сили почав бити його палицею. Невинна жертва корчилася від болю. Озвірілий садист сів Павлові на спину, вийняв з піхви багнет і почав рубати палицею на його голові. Продавець хлібного магазину бачив все це. Бувший вояк австрійської армії, який добре володів німецькою мовою, набравшись сміливості, вибіг з магазину і схопив гітлерівця за руку, коли той черговий раз замахнувся багнетом. Продавець пояснив окупантові, що цього чоловіка добре знає, бо він часто заходить у магазин.

Щоб переконатись у достовірності слів смільчака-продавця, гітлерівець зняв зі своєї жертви полатані штани, які були підперезані звичайним шнурком, і переконався, що він хрещений не обрізанням. Тільки тепер побачив фашист блискучий хрестик на грудях Павла. Гітлерівець наказав фірманові, який розвозив камінь, негайно відвезти побитого у лікарню.

Після місячного лікування Павло більше додому не повертався. Його забрала до себе санітарка тієї лікарні, жителька с. Стриганці. Її чоловіка забрали "визволителі". Втім, за що, вона так і не знала, як і невідомою була його подальша доля. Додому він не повернувся.

Жінка жила з трьома дітьми і старенькою мамою. Ось тут, у цьому домі вперше за своє свідоме життя Павло почав жити, як людина. Робив усяку роботу і на полі, і в господарстві, завжди був ситний, разом з сім'єю їв, спав у хаті, на чистій, хоч і полатаній ряднині. Як згадував він: "Тоді я був паном".

Та "панство" закінчилось у 1946 році. Разом із господинею приїхав Павло на ярмарок продавати свиню. І тут зустрів він одну із своїх сестер. Своїми облесливими словами переконала його покинути свою спасительку-господиню. Відразу з ярмарки він пішов до сестри.

Місяців, зо два вона ставилась до брата добре. А потім все почало повторюватись, як і колись: голод, холод, приниження і навіть побиття. Літом і восени, коли було багато роботи на полі, то сестру з чоловіком і сином ще можна було терпіти. Але ось настала зима. Щоб позбутись брата, сестра поширила чутку, що він украв гроші. Важко збагнути, як



можна було сказати таке на цю надчесну людину. Адже Павло, хоч і ходив голодний (такий-сякий харч йому здебільшого давали чужі люди і діти-пастухи), проте він ніколи не зірвав навіть стручок гороху з чужої грядки, бо боявся гріха. Серед зими Павло покидає хату рідної сестри і йде проситись до стриганецької господині, у якої жив як "пан".

... Хтозна, чи господиня не чула, як він стукав, чи не пустила у хату з остраху, бо то був тривожний час національно-визвольнопартизанської боротьби УПА? Але вранці господиня знайшла Павла замерзлого у stodolі. Вона запрягла коней і повезла покійного до сестер, які жили ближче до міста. Відмовились хоронити. "Хай хоронить та, де ціле літо проробив", - почула жінка у відповідь. Завезла і скинула з саней на хуторі, перед самим порогом. Не спитавши, чи будуть хоронити. Та навіть тепер не защемило серце у сестри, не збудився розум в її чоловіка. Ні свічки не засвітили, ні в хату не занесли, ні труни не зробили, ні сусідам не сказали. Взяли три дошки з воза, зв'язали дротом і, щоб ніхто не бачив, на санях відвезли на цвинтар. Напевно, в якомусь окопі, яких так було багато довкола цвинтаря, присипали. Думали, ніхто не побачить. Та Бог все бачить. Не вдалося затаїти це навіть і від людей.

...Йшли роки. І настала розплата за скоєне...

У розквіті сил чоловіка тієї сестри розбиває параліч, йому віднімає мову. Щоб покращити долю мами, син забирає її до себе у велике місто. Живучи в усіх достатках, мама постійно скаржиться на... голод. Так, він насправді у неї був, бо мала розвільнення шлунка і кишечника. Ще не встигла щось з'їсти, як все з неї виходило. Добре, якщо у відповідному місці, але це було переважно на ліжку, або відразу за столом. Хоча мала все, але за старою звичкою завжди ховала продукти чи прянощі під подушку, - чим лише нервувала невістку, сина і внуків. Зрештою втратила будь-які смакові якості.

Одного разу, коли вона хворіла на запалення легень, син-одинак купив травневого меду. Спробувавши його, мама розридалась. "Я думала, що маю сина, а ти дав мені гіркої отрути, щоб я скорше сконала". З розпачу заривав і син: "А я думав, що моя жінка дійсно вас кривдить".

Таке пекло творилось у домі її сина майже сім років. Нічого не пам'ятала, коли помирала, лише, ридаючи, благала: "Павле, прости... Прости, брате".

Хай ця історія буде уроком для інших. Будьмо розсудливі і пам'ятаймо: якою міркою міряємо, такою і нам відміряють. Це тут, на землі. А що буде там, у вічності?

## **ПРОЗРІННЯ (ПАМ'ЯТІ О. ЗЕНОВІЯ КИСЕЛЕВСЬКОГО)**

- Відійдіть від мене, а то я покличу людей на допомогу, -старечим, але грізним голосом, чітко вимовляючи кожне слово, промовив отець Зеновій Киселевський. - У мене посвідчення, що я законно звільнений з ув'язнення. Чи вам захотілось моєї смерті?! Ви добре знаєте і переконались, що за Христа і правду я ніколи не боявся мук. Терпіти і вмерти за Бога - це насолода для мене. Я незмінний: яким я був, таким і залишусь до смерті. Можете мені вирвати пальці, руки, ноги, язик чи інші члени мого тіла, але Бога не вирвете, бо Він - в моєму серці навіки!!!

Останні слова настільки вплинули на слідчого, який вів останню справу отця Киселевського, що той затремтів цілим тілом і з очей покотились сльози. - Отець..., мученик святой, -напівпошепки промовив, - прості мене, за всьо прості... І ти должен простіть мене, бо ти святой..., ти настоящий священік. Ти обязан і должен меня вислушать.

Отець Зеновій пильно дивився в очі свого небажаного співрозмовника, який раз у раз кліпав очима і витирав неслухняні сльози. Слідчий старався опанувати себе, але тіло не слухалось, особливо підборіддя. Ні, це не артистизм, це відчай, навіть -горе. Це не ті очі, що два з половиною роки тому, ні разу не кліпнувши, намагались просвердлити не тільки тіло отця, а й душу. За п'ять ув'язнень отець навчився на тільки пізнавати людей, а й читати їхні думки. За любов до Бога і України його судили поляки, німці, а "визволителі" найбільше-тричі. У розмові з священниками-підпільниками часто говорив: "Кого Бог любить, тому дає терпіння, але стільки, скільки той може витримати".

- Отець святой, твоє останнє слово на суді мене вкорне змінило. Ти у мене останній. Ти должен меня вислушать і не отказать в моєй просьбі. У мене троє дітей і все не крещьоніє. Ти мене снілся і я третій день тебе дождаю. Во сне какая-то сіла мене

говоріла, чтобы зустрітї тебе.

За час короткої зустрічі і розмови безліч "чому?" роїлося у думках о. Киселевського. Адже він мав сидіти п'ять років, а випустили через два з половиною. Кому потрібний старенький священик, який постійно молиться? Пробували кидати між кримінальних злочинців, так він з них робив справжніх людей, які готові були не тільки тюремний пайок, а навіть своє життя віддати за нього. Та й тут отець не сидів, склавши руки. Десятки в'язнів охрестив, з поміж них - навіть єврея, сотні навернув на праведний шлях життя, любові до Бога. Більшість в'язнів вважали за велике щастя поспілкуватись з цим святим - як вони його називали. Та не тільки в'язні, а й табірне начальство. І ось тепер приніс йому миро для хрещення, Святу Літургію Івана Золотоустого і вино. Це й викликало безліч думок. "Але від хрещення я не маю права відмовитись. А якщо захочуть знищити - знищать, й поки я додому доїду. Боже, хай буде воля твоя. Йду..."

- Тут мене ждїть, на оцій лавочці. Через годину я прийду, -наказним голосом промовив отець.

На велику радість, зустрїв отець метку і геройську жінку з Тарновиці. Він їй все міг довірити. Тому попросив, для певності, щоб вона прослідкувала за його колишнім "опікуном". Дійсно, за весь час з лавочки він не підвівся і ніхто до нього не підходив.

- Я готовий - їдемо.

Майор з радості аж посміхнувся.

Таксі їхало в напрямку тюрми. В одну мить пригадалися тортури на останньому слідстві. Бити не били, бо один необачний удар міг обірвати його життя. Зате стамескою кололи корені зубів, щоб завдати сильного болю.

Таксі доїжджало до тюрми.

- Боже! Хай буде воля твоя, - вголос вимовив о. Зеновій. Від несподіванки майор оглянувся. Але, не зменшуючи швидкості, машина залишила тюрму позаду.

- Остановіться. Мене здесь... Ви, батя, тоже здесь сходите?

- Так, так, я теж тут...

По дорозі слідчий давав останні настанови і поради.

- Медленно ідіте прямо. Вам навстрєчу вийдєт жєнщїна, одєта...

...-Прошу діти, взяти собі аркуш паперу і ручку. Перш, ніж вас охрестити, ви повинні знати молитву "Вірую", - сказав отець Зеновій. Прошу писати те, що я вам буду диктувати. І ви дасте мені слово, що в найкоротшому часі вивчите цю молитву напам'ять.

- Батюшка, - втрутилась у розмову мати дітей, - онї виучілі наїзусть все єжедневнїє молїтви два года тому і постоянно молятсья все. Это ваше последнее слово на суде ізменїло мужа, а муж ізменїл всех нас. Спасибо вам, большое спасибо.

Тепер у отця Зеновія заблищали сльози на очах. Це були сльози радості. Щоденні молитви на вервичці за навернення грішників даремно не пропали. Знайшлися три заблукані овечки, а може і п'ять. В старечих, змучених грудях по-юнацьки забилося серце і тепла кров зігрїла усе тіло. Господь Бог вислухав молитви о. Зеновія.

-Отец святой, умоляю, еслі можна, скорее совершіте обряд. Почему?.. Самі понїмаєтє...

... З Івано-Франківського автовокзалу о. Зеновій вирушив до Тлумача в таксі, яке наказав "покаянник".

- Панє добродїю, - звернувся отець до водїя, - якщо ваша ласка, вкінці Тисмениці звернемо направо на польову дорогу. Дорога гарна і на шість кілометрів ближче.

- Ще так мене ніхто не називав, як ви. Хоч ви можете бути моїм батьком... Раз направо, хай буде направо.

Швиденько проминули надорожнянський лїс. Ось і таке дороге та миле серцю село Надорожна. Скільки спогадів пов'язано з ним. В цьому лїсі, і на цвинтарі, і в хатах правилась Свята Літургія, акафісти, молебні, маївки. Тут він хоронив людей і давав шлюби. Але, як кажуть, в селі не без болота: знайшлась заблукана овечка, яка продала його. І вмить згадалися навколишні села: Тарновиця, Королівка, Грушка, Тарасівка-Яцівка... Та хїба всїх згадаєш? Де просили, туди і їхав чи йшов.

Не ждав ніякої винагороди, не шукав слави, все робив для Бога і людей. Як траплялася якась копійчина, то роздавав калікам і сестричкам-монахиням. Дбав тільки про

скарби на небі. Вже десятки років ходив у потертому плащику. Завжди носив з собою таку ж стару парасольку, бо часто в дорозі погода мінялась. З молитвою на устах, з вервичкою в руках, з Богом у серці. А ще поряд з ним завжди була Пречиста Діва Марія, яка вела його за руку, - саме так часто говорив отець тим, хто хотів його провести, або жалів його.

- На одну хвилинку зупиніться, - попросив водія. - Катерино, це я. Скажіть рідним (так називав отець своїх підпільників-парафіян), що в неділю прийду в гості...

- Ой, це ви вуйцю, - від несподіванки радісно скрикнула Катерина.

Отець Зеновій приложив до уст палець і вона все зрозуміла.

Уже у хаті отець розв'язав бандероль, у якій були молитовник і релігійні книжки, конфісковані при обшуку в день арешту. Найбільше його багатство знову повернулось до нього.

Але що це? У Святому Письмі - товстий конверт. Він відкрив його. Це були гроші, причому їх було багато. Між ними священник побачив записку: "Отец, знаю что вы за крещение не берете денег. Прошу роздать бедным й таким отцам, как вы. Помолитесь за прощение грехов й по возможности отправте Св. Литургию. Ви меня збудили со сна до новой жизни".

Просьбу о. Зеновій на другий же день виконав.

Страднику Божий, душе праведна, хоч у сні завітай з того світу до тих, хто одягнув на себе єпитрахиль і нагадай їм, яку відповідальність вони взяли на себе. Нагадай їм, що вони - не заробітчани, а намісники Христа і слуги Божі. Бо дехто забув слова Спасителя: "Візьми свій хрест і йди за мною". Щоб не руйнували той міцний фундамент, який був закладений муками, кров'ю, сльозами і потом в тюремних камерах, сибірських снігах і болотах. І хай на тім фундаменті будують міцну твердиню, ім'я якій - Церква Христова.

## **"...БО Я НЕХРЕЩЕНИЙ"**

- Я тебе зараз як охрещу, то ти не знайдеш собі місця ні в хаті, ні на подвір'ї, ні в цілому світі, хіба в могилі! Я - атеїст, і вся моя рідня не хрещена і не вірує в Бога. Нас в сім'ї четверо дітей і всі маємо вищу освіту. Хто нам дав освіту - Бог чи партія? А синок постійно плаче і хворіє тому, що клімат йому не підходить. Збирай усі речі і завтра я тебе відправляю до своїх батьків. Як виздоровіє Дениско, тоді повернешся сюди, в Болехів. А може так бути, що за час відпустки я підшукаю роботу, візьму відкріплення і повернусь в Миколаїв.

Знаючи незламний, упертий характер Тимофія, військового політрука, Ольга, щоб остаточно не розбити нервову систему, старалась мовчати, хоч тяжкий камінь розпирив її груди. Шкодувала лише за одним: що у свій час не послухала батьків, а тепер не має з ким порадитись, не має кому вилити свій душевний біль.

Ні південне сонце, ні сухе повітря, ні хвилі Чорного моря і різні натуральні вітаміни не могли заспокоїти Дениска. Дитячко плакало вдень і вночі. Не тільки Оля, а й батьки Тимофія виснажились вкрай. Адже найкращі повоєнні лікарі-педіатри і багато професорів медицини твердили одно: дитина здорова. Ні трави, ні баби-шептухи, ні різні ворожбити не могли заспокоїти дитини. І врешті сталось непоправне: замість відпустки Тимофій поїхав на похорон найдорожчого синочка...

Життя пливе, як хмарина по небі, котиться, як хвиля по морю. Наближався рік сумної дати. При тогочасних повоєнних статках Тимофій з Олею складали плани, як поїхати на могилку сина. Оля готувала продукти на дорогу, а Тимофій, заклавши руки за голову, приліг на канапу і задрімав. Поспавши хвилин десять, він почав перекидатись з боку на бік, щось у сні бурмотіти, потім засміявся, а нарешті по-справжньому заплакав. Його сльози уві сні навіяли страх на дружину.

- Тіма, Тіма, Тимофій!.. Проснився, що з тобою, що тобі наснилось?

- Чому ти мене розбудила?..

Крізь сльози, які градом котилися по цьому, як їй здавалось, мужньому, але безсердечному обличчі, Тимофій заледве вимовив:

-Я був з Денисом..., своїм синочком... Я з ним розмовляв, хотів взяти на руки, а ти мене розбудила.

На цього рішучого і мужнього чоловіка важко було дивитись. Перекошене від болю обличчя, весь заціпенілий, він з усієї сили стискав кулаки і вже вкотре запитував: "Чому?"

- Олю, Олю!.. Він мучиться... прости мені. Ти і твої батьки були праві... Він мучиться, бо він нехрещений. Є, є, є Бог на світі! Все є. Є пекло, рай, чистилище. Дякую, Боже, що Ти дав мені видіння у сні.

Посеред кімнати, пригорнувшись одне до одного, не жаліючи сліз, ридали Оля і Тимофій.

- Олечко, я такої краси ще не бачив. Сниться мені, що я йду шукати Дениска. Десь чую веселий дитячий сміх. Спішу туди, а там сад невимовної краси: одні дерева цвітуть, другі плодоносять. А квіти!.. Таких квітів я ніколи ще не бачив. Під ногами - зелена травичка, довкола - пташиний спів, трохи далі - річечка, і цій красі не видно краю. Увесь сад переповнений діточками різного віку, усі бавляться, сміються, всі такі веселі і життєрадісні. А Дениска не видно. Біжу далі. І ось на краю саду бачу єдиний сухий кущ, а під тим кущем, у поросі, сидить замурзаний наш Дениско...

Тимофій знову розридався.

- Я... Я... до нього. Синочку, ти чого не йдеш до дітей, а тут у поросі заховався за цим кущиком? А він з таким жалем промовив до мене: "Мене туди не пускають, бо я нехрещений". Я хотів взяти його на руки, але саме в цю мить ти мене розбудила. Олю, піди до батюшки Володимира Сухого, спитай, чи можна його по смерті охрестити. Ні! Підемо разом, я хочу теж охреститись... І попросимо, щоб він нас повинчав.

Після відвідин Денискової могили Тимофій всіх рідних і знайомих переконав і навернув до хрещення і Христової віри. Душа Дениска пожаліла батька-атеїста і всіх рідних.

Довгий час друзі не могли зрозуміти, що сталося із Тимофієм. Життя його докорінно змінилось. Він повірив у Бога. Сказав-бо Господь: "Я не прийшов до праведних, а до грішних".

## **Я НЕ ПРИЙШОВ ДО ПРАВЕДНИХ, А ДО ГРІШНИХ**

- О, кого я бачу! Йосипе! - Здивовано і водночас радісно промовив Юрій, розвівши руки для обіймів колишнього товариша і співпрацівника, а люди вже тебе хоронити збирались. От і вір їм. Добре, що не повірив, а то лише сорому набрався би, якби прийшов до тебе з вінком.

"Так, це не сон, це дійсність, - перебуваючи в обіймах товариша, думав Йосип. - Який добрий Спаситель! А ми? Які ми невдячні..."

- Юрасику, друже ти мій, не від тебе першого чую я ці слова, бо так воно й було. Але Бог змилосердився, простив мої гріхи,

- і Йосип у своїх сімдесят п'ять захлипав, мов мала дитина. Плакав більше з радості, ніж сорому чи жалю. - Все було: інсульт, параліч, палиця, був прикутий до ліжка, але Бог любив мене, негідного, і простив. Ніколи не думав я, що прийду на ріку, на Водохрестя, та ще й без палички.

Повз них проходили сотні людей, тримаючи в руках прикрашені посудини з освяченою йорданською водою. Але вони, захоплені розмовою, здається, не помічали того.

- Юрасю-ю-ю! Ти не повіриш, бо я й сам не міг спочатку повірити... Христос мене вилікував... Так, так, Христос... І то через сон.

Йосип стишив голос майже до шепоту і чітко викарбовував кожне слово, немовби боявся, що люди почують, не повірять та ще й висміють.

- Сниться мені, що я лежу на ліжку. Раптом відкриваються двері і входить Ісус Христос. Не промовивши ні слова, Він підійшов до ліжка і почав пильно дивитися мені в очі. Обличчя Його було лагідне, і в той же час відчувався якийсь докір. Я не витримав того погляду і, більше з сорому за свої гріхи, ніж страху, хотів закрити обличчя подушкою. Саме в цю мить Спаситель промовив до мене: "Скажи мені, Йосипе, чим ще мені спасти тебе від вічних пекельних мук? Я покарав тебе хворобою - ти не каєшся. Щоб ти подумав над своїми вчинками і спас свою душу - прикув тебе до ліжка, але ти і далі грішиш. Повернув тобі мову, аби ти молився. А ти?.."

В цю мить я побачив, як з добрих Ісусових очей покотилися сльози, а обличчя Ісуса стало ще суворішим. Я дуже налякався, сором обпікав мою душу. Хотів піднятися з ліжка, упасти до стіп Ісуса і попросити прощення за всі мої провини, але згадав, що недуга прикувала мене до ліжка. Саме в цю мить Спаситель підійшов до моєї палички-помічниці і

милиць, взяв їх і різким голосом наказав мені: "Встань і вилий оту отруту, що не допив вчора і вовіки..."

Я прокинувся. Піт облив мене з ніг до голови, я ввесь тремтів. "Встань!" - той голос ще довго дзвенів у моїх вухах. Це Ісус сказав мені: "Встань!" І я повірив. Я повернувся на ліжку і опустив на підлогу ноги, які вже більше півроку були неслухняні. Без милиць попрямував до шафи, де залишилась невикрита "отрута" і вилив її.

До ранку я не заснув. Клякнув перед образом Спасителя і довго-довго, плачучи, молився. Сповідався перед живим і всюди присутнім Ісусом, Який і досі стоїть перед очима. Сповідався з цілого життя. Згадав, як Його Матір, Пречиста Діва Марія, рятувала мене у найнебезпечніших обставинах часів війни, голоду і лихоліть. У роки гоніння і переслідування Церкви кожного дня і неділі спішив до чудодійного джерельця в урочище Бучники на місце спаленої каплички, або у Стрийський костел. Залишав усе і спішив до Бога.

Та ось, коли з Божої волі Україна і Церква стали вільними, я згрішив перед Богом, і то тяжко згрішив. Після Служби Божої я часто став відвідувати всякі пивнушки - "Ластівки", "Левади", "Лілеї". Через деякий час я зовсім покинув Церкву, перестав молитися. На просьбу, а інколи докори дітей та жінки, відповідав грубо, здебільшого сам старався вчинити скандал, аби була причина випити. Так я став налоговим алкоголіком.

А там - хвороба за хворобою. Замість лікування я продовжував віддавати все на горілку. Заборона лікарів і жінки для мене ніби не існували. Я кричав, вимагав, аж плакав, щоб дали хоч сто грамів.

Добрий Спаситель, явившись мені уві сні, в одну мить вилікував мене. Соромно мені, але я про цей випадок розповідаю всім, хоч не всі вірять.

-А я, Йосипе, вірю тобі. Пам'ятаєш Федора Загайного з Кіровоградщини, який у нас працював? Так він розповідав мені про свого батька, голову колгоспу, який дванадцять років пролежав у ліжку: хвороба відняла ноги після того, як він дав вказівку познімати на цвинтарі усі хрести.

Хоч і пізно, але він зрозумів свою помилку, почав щиро молитися і просити Бога про прощення за гріхи. І ось у Велику П'ятницю пробудився зі сну і попросив, щоб жінка зварила йому моркви на сироватці. Це вибагливе прохання немало здивувало його рідних, але волю чоловіка-страдника жінка виконала. І ось, як розповідав Федір, на другий день Паски, коли все село йшло на гроби, щоб помолитися за душі померлих, його батько без милиць прийшов на цвинтар, щоб просити пробачення у всіх за злочин проти них і Бога.

А ще рівно через три роки скликав до себе усіх дітей, близьких і далеких рідних, сусідів, представників влади. Перед тим покупався, молився з самого ранку до обіду, а коли всі зійшлися, мовив до них: "Дорога дружино, рідні мої і вся громадо. За те, що я наказав зняти усі хрести з гробів, Бог і душі померлих тяжко покарали мене. Не так боліло мене тіло, як душа. Я 12 років просив у Бога прощення за мій гріх. У сні мені явився Ісус Христос і промовив: "Твоя молитва вислухана. Я не прийшов до праведних, але до грішних... Приготуй їжу з моркви і сироватки, а рівно через три роки, якщо ти праведно житимеш, я тебе заберу до вічного життя".

Потім дав настанови дітям. Усіх благав не грішити і виконувати Божі заповіді. Сказав, де його похоронити, а як настануть кращі часи, а вони скоро настануть, поновити хрести і відправити заупокійну Службу Божу за всіх померлих.

## **ВІН ЖИВ ДЛЯ БОГА І ЛЮДЕЙ ПАМ'ЯТІ О. АНДРІЯ-РОМАНА КИЯКА**

Районне містечко Долина відоме багатьма героями-мучениками, які, незважаючи ні на що, сміливо ставали на прю з брехнею і гнітом, що їх на наші землі принесли на своїх багнетах червонозоряні "визволителі". Згадаймо хоча б незламного духом доктора Горбового. Всім гнобителям - польським, німецьким, а найбільше - радянським - він був, наче кістка поперек горла. Десятки років томилась ця мужня людина у катівнях, тюрмах і сибірських нетрях за свої націоналістичні погляди.

Боже провидіння благословило наше місто борцем за Христову віру блаженної пам'яті Кардиналом Мирославом-Іваном Любачівським і десятками інших патріотів свого народу. Та найбільш героїчною постаттю в боротьбі за правду був Петро Січко разом зі своїми

синами Василем і Володимиром. Щоб морально зламати його дух (бо фізично, хоч тричі його судили, не змогли), "брати-визволителі" ув'язнили обох синів. Дружину Стефанію звільнили з роботи. Останню грядку картоплі вночі гусеничним трактором зрівняли із землею. Наймолодша дочка з матір'ю залишилися без засобів до існування. Але світ не без добрих людей, про що і хочу коротенько розповісти.

Одного разу під час здачі екзаменів у блаженної пам'яті о. Андрія-Романа Кияка, він запитав: "Скажіть мені, Володимире, який у даний час найбільший обов'язок щодо ближнього?" І тут же, не чекаючи відповіді, сказав: "Допомагати у біді. Ви чули вчора передачу радіостанції "Свобода"?"

- На жаль, ні, - відповів я.

- Вчора передавали про вашого долинянина Січка і про всю його сім'ю.

- Я їх прекрасно знаю, їхня вулиця майже поряд, а син Володимир з моїм сином ходили в один клас.

- Дуже добре. От вам п'ятдесят карбованців, прошу по можливості їм сьогодні вручити, а далі - щось будемо думати.

Я розповів, як чесні люди - сім'я Готлібів, Костурів, Чаплів і ряд інших - щомісячно складають кошти, і через Миколу Захарка передають жінці або донечці. Але це був мізер. Бо пані Стефа кожного місяця їздила до своїх синів-мучеників і чоловіка в тюрму. І мені випало щастя: я виграв на 3-відсоткову облігацію 100 крб., і зразу ж таки вручив їй.

Десь за тиждень після нашої зустрічі з о. Кияком, з'являється до мене незнайомий чоловік з вимогою, щоб я негайно відвів його на квартиру до Січків, запевняючи, що його направив отець, який дав 50 крб. для цієї знедоленої сім'ї. Не знаючи цього професора Львівського університету (так він відрекомендувався), і точно знаючи, що за квартирою Січків день і ніч ведеться нагляд "добрих сусідів" і працівників КДБ, я відмовився.

Зате другого дня після роботи я вже був у о. Романа. А тієї ж таки ночі я навідався у село Ямниця до професора Михайла Іваночка. Розмова наша тривала хвилин десять. Трохи себе покартали, а трохи похвалили. Тоді п. Михайло передав мені тисячу карбованців, які я через добрих і довірливих людей вручив пані Стефі. Через місяць на майдані Урицького я познайомив їх. Так, дякуючи о. Роману і добрим людям, сім'я не пропала.

Другий подібний випадок. На вулиці Конєва жив блаженної пам'яті о. Микола Паснак. Оточений з усіх боків сексотами, з підірваним до краю здоров'ям, не мав засобів до існування, майже не виходив з дому.

Отець Роман для нього, а через нього іншим підпільним священикам і сестричкам-монахиням передавав інтенції у великих сумах, хоч ті інтенції вірні давали йому, щоб сам міг проіснувати. Частенько жартував: Людина повинна їсти, щоб жити, а не жити, щоб їсти. Хліб і вода - і нема голода".

Все життя о. Роман жив не для себе, а для людей, для України, яку так безмежно любив, за яку карався; мучився, але не каюся. Та, на жаль, уже в часи незалежності і виходу Церкви з підпілля не всі його розуміли. Він жив і працював не заради слави, а заради ближнього. А слава сама знайшла його, і запорукою цьому було його світле життя, яке він до останку віддав Богові та Україні.

## **АНГЕЛ У ЛЮДСЬКОМУ ТІЛІ**

### **СПОГАД ПРО ОТЦЯ ІЄРОМОНАХА РАФАЇЛА (РОМАНА) ПРОЦІВА**

15-го грудня минуло вісім років, як Господь Бог покликав на вічний спочинок блаженної пам'яті отця ієромонаха Рафаїла Проціва.

З того часу, як я дізнався через добрих людей, що бухгалтер бази механізації Роман Проців - це священик Рафаїл, ми часто з ним зустрічались. Найбільш безпечним місцем зустрічі був цвинтар. Ми старались сидіти обличчям до обличчя, щоб могли спостерігати, що твориться за спиною у кожного з нас. Годинні розмови пробігали мов хвилини. Після того, як я відкрив таємницю, що вчусь підпільно на священика, о. Рафаїл, напевно, для того, щоб підтримати мене морально і скріпити на душі, часто розповідав про різні пригоди та історії з підпільного священичого життя.

"Наприкінці 1958р., згадував ієромонах Рафаїл, -за порадою порядної людини, одного

з начальників КДБ, я переїхав у місто Долину, щоб загубити свої сліди серед великого напливу робочої сили. В цей час активно розвивалась нафтовидобувна промисловість. Але і тут я прожив у спокої тільки три місяці. Мене покликали у військкомат для звірки документів, а звідти у супроводі людей у цивільному завели до начальника КДБ Мяконоса. Замість допиту і знущань, яких я очікував, він спокійно розповідав мені про весь мій життєвий шлях, повну біографію. А після двогодинної розмови сказав мені: "Поки я в Долині, з Вашої голови волос не впаде, але пам'ятайте, може настати такий час, що в цьому кабінеті в присутності всіх я можу Вас добряче потрясти за груди, а то й вдарити. Це ради того, щоб Ви вижили".

На моє щастя, жодного разу начальник КДБ не потряс мене за груди. За час його перебування в Долині багато разів ми зустрічались, але тільки з тою метою, щоб він міг попередити мене про сексотів. Хоч їхніх прізвищ він не називав, але так характеризував, що я всіх впізнавав і старався поводитися з ними якнайпривітніше. Вмираючи в районній лікарні, через сестричок-монахинь, які там працювали санітарками, просив негайної сповіді і єлеопомазання. Та, на жаль, я тоді був у Бережанах. З сестричками-монахинями ми заочно відправили всю похоронну службу, 9-ий, 40-ий день і річницю. Так, що і серед тих, які називали мене "враг народа", теж були порядні люди.

У нас, підпільників, було святе правило - ніколи не питати свого співрозмовника, тим більше священика, як його звати, звідки він, або щось розповідав про себе. Але коли людина входила в довір'я, то співрозмовник сам хотів поділитись, як ми говорили, "казусами з життєвої практики."

"А ще був такий випадок, - вів далі розмову о. Рафаїл. -Одного осіннього вечора заходить до мене додому чоловік середніх років і наказовим голосом говорить: "Прошу негайно взяти все, що потрібно для Хрещення, і-йти за мною.

Якщо не вечеряли, прошу повечеряти і одягнутись тепліше, бо дорога буде далека". Я хотів заперечити, але гість перервав моє заперечення. "Прошу взяти те, що я сказав, час обмежений. Потрібно встигнути вчасно повернутись".

І дійсно, їхали ми довго, більше двох годин. Після хрестин підійшов до мене батько дітей зі своєю дружиною, яка тримала наладовану сумку, і силою впхав у кишеню солідну суму грошей. Я старався їх повернути, пояснюючи, що за хрестини я гроші не беру. "Я знаю, що Ви не берете за хрестини, тому я Вам даю на Службу Божу за здоров'я двох синоків і донечки, ну і за прощення гріхів нас, батьків. А звати нас... (тут дружина замахала рукою, мовляв, не кажи). Не хвилюйся, - продовжував далі батько дітей, - це не піп, а священик, підпільний, він не продасть. Так, отче Романе-Рафаїле?! - з великим піднесенням і радістю запитував він. -І щоб ви не переживали. Знайте, ви хрестили дітей у львівського прокурора. Те, що в сумці - для Вас і Ваших сестричок-монахинь, яких я всіх знаю. За гроші раджу для себе і для сестричок-монахинь купити теплий одяг, бо ви більше всього ходите по ночах. Не простудіться. Ви нам ще потрібні. Будьте такими, як Ви є".

Радісна мама і бабуса втирали сльози.

-А тепер, діти, приклякніть, хай отець вас поблагословляє, - веселим голосом промовив батько-прокурор.

Я, уділяючи кожному благословення, радів за них, а ще більше -за батьків."

"Вірте, отче-дияконе, - звернувся тоді о. Рафаїл до мене, -ми часто помиляємося у людях. Тому нам треба завжди говорити і думати про них добре, тим більше про померлих."

Направду, тільки цей Ангел у людському тілі, як я назвав би о. Рафаїла, міг увійти в таку довіру в ті часи гонінь і переслідувань, що не тільки простий люд, а майже всі райкомівські працівники, вище начальство, міліція Долинщини хрестили у нього дітей, підпільно сповідались, приймали Єлеопомазання. Вірю, мій отче-пораднику, наставнику і друже, що Господь Бог поселив Вас у Небесних оселях за Вашу безстрашну, безкорисливу працю, любов до Нього і ближнього.

## ВІДПЛАТА

"Сину, сину, сину, ангел мій! Я тобі щасливу зичу долю, Добре серце матимеш в груді, А я, а я пишатимусь тобою...

-Линула мелодія пісні, яку ніс на невидимих і теплих крилах літній вітер. Вона, немов танцюючи танго, кружляла по саду, між кущами пахучого жасмину, духмяного сіна, дозріваючої малини, злегка торкаючись спілих вишень, підносила у небесну синь і, не знайшовши жодної хмаринки, знову лагідно опускалась у щасливі сім'ї, сади, городи.

На одну мить вся сім'я - тато, мама, два сини і дочка (всі— студенти вищих навчальних закладів) залишили роботу, напуваючи серце і душу цим воістину Божим даром, який линув із радіоприймача.

Радісна і щаслива, мама підійшла до синів, один з яких оперся на граблі, а інший - на вила, котрими перекидали сіно, наче маленьких пригорнула до грудей, цілючи то одного, то другого. Тарас і Любомир віддячували мамі тим самим. Щасливий батько з гордо піднятою головою, усміхаючись очима та устами, дивився на сльози радості, що текли по обличчі дружини.

-Тату, а ви поцілуйте мене, - підбігла Тетянка до батька. -Бачите, мама забули про мене.

- Ох, ти ж моя лисичко. Не забула мама про тебе. Ти чуєш -пісня про сина.

- Діти мої, студенти мої... Ви для мене всі однаково дорогі. Вам би сьогодні усім відпочивати після важких екзаменів, а ви з першого дня канікул печетеся з нами на сонці, - мовила мама, прямуючи до Тетянки з розведеними для обіймів руками.

- Ні, мамо, - заперечив Тарас. - Ви нас так навчили: якщо робимо - то всі, а коли відпочиваємо - то разом.

- Все, діти, пісня закінчилася. Пора обідати. Мамцю (так Микола часто звертався до своєї дружини), накривай стіл тут, у саду, на повітрі.

За обідом, який складався з молодого картоплі із зеленню, малосолених огірків та ягід, велася щира й відверта розмова про екзамени. Тато з мамою почали згадувати свої студентські роки, як вони влітку на канікулах їздили аж у Сибір чи в колгоспи на збирання фруктів, щоб полегшити матеріальний стан батьків, котрі з усіх сил хотіли вивчити дітей.

- Ну, діти, обід закінчився. Подякуймо Господові та нашій мамці за обід. Годину відпочинемо, поки висохне сіно.

Першим із-за столу піднявся батько, а потім - вся сім'я. Тричі перехрестившись, батько голосно і виразно промовив подячну молитву до Господа Бога та Пречистої Діви Марії.

...А поряд, через дорогу, на подвір'ї, зарослому кропивою, лопухами та різними бур'янами, слова і мелодія пісні розривали душу іншим батькам. Щоб полегшити біль, що застряг у грудях незворушним каменем, мама дала волю сльозам, а батько час від часу поправляв чорні окуляри, якими прикривав закривавлені очі. І чорні, наче п'явки, синяки під ними.

- Здоров був, сусіде Михайло! Чого то ти одягнув чорні окуляри, та ще й закурив? - запитав Микола.

- З добра, з добра, Миколо... Щасливий ти. У тебе діти - аж серце радіє. Вночі приїхали і всі дружно працюють, допомагають вам. Дивлюся я на вашу сім'ю і заздрю. Усі щасливі, веселі, життєрадісні... А мені й жити не хочеться. Подивися, що мій виродок зробив зі мною, - і Михайло тремтячою рукою зняв окуляри.

- Так кажеш... Твій виродок?... Пробач за відвертість, Михайле... - Микола якийсь час помовчав, потім неспішно перейшов дорогу, підходячи до брами сусіда, який усе ще тримав у руці окуляри. - Добре розмалював тебе твій синочок... А хто з нього зробив виродка? Ти, Михайле... Так, так, ти...

Михайло, який очікував співчуття і жалю, від несподіванки аж подався назад.

- Пам'ятаєш, -спокійно продовжував Микола, - як ти називав мене безсовісним і безсердечним деспотом, коли я примушував своїх дітей полоти бур'ян на грядках, сапати, щодня прибирати подвір'я, взимку увесь сніг з подвір'я викидати та промітати стежки від снігу?

А пригадуєш, Михайле, як я тобі дорікав за те, що ти з діточками граєш у карти, та ще й на гроші, розкидаєшся вульгарними словами, даючи дітям щигля? А хто посилав дітей як штрафників за програш по пиву, і разом з ними випивав?

Ти бачив колись, щоб мої діти сиділи разом з гостями за столом? Синів від армії я не відкупляв. І солдатської баланди попробували, проте не жалкують. Коли мій син прийшов з



армії, то не пізніше десятої години вечора він уже мав бути вдома.

Однак найбільша твоя провина в тому, що ти хотів жити без Бога. У свята й неділі, коли люди йшли до Божого храму, з вікон твоєї хати на всю вулицю неслись "фуби-буби", а ти з синами "різав козла" або підкидного. Люди поверталися з церкви, а ви все ще сиділи за тим самим заняттям. А коли твоя жінка казала, щоб ішов до хати, бо соромно перед людьми, то ти в присутності дітей називав її бовдуром, відьмою, дундуком і сибірським валянком. А діти раділи, що мають такого захисника.

А чи пам'ятаєш, як діти з цілої вулиці перед Зеленими святами прибирали вулицю, а ти силоміць забрав своїх дітей додому?... "Хай дурні роблять", - казав ти.

Слухаючи те, що говорив Микола, Михайлова дружина Марта тільки тепер усвідомлювала власні помилки у вихованні дітей. Так, це вона казала дітям закривати двері перед убогими прошаками. Це вона карала дітей, коли ділились цукерками чи іншими солодощами зі своїми однолітками на вулиці. А її особиста зневага і жорстокість до чоловікової матері... Ще й дітей своїх налаштовувала проти бабусі... А найбільшою помилкою було те, що в храм Божий не ходили, самі не молились і дітей не привчали. Тепер сумління мучило Марту, що майже ніколи не приголубила дітей, напевно, тому, що від чоловіка ніколи не бачила ні ласки, ні похвали, ні розради. А як хотілося тієї ласки дітям! Так, Микола має рацію. Вони зробили з дітей виродків.

Шкода, бо вода, що потекла в річці, назад ніколи не повернеться. Якщо не гнули прутика, то й гілля не зможуть.

## НАЙ ТОБІ СТАНЕТЬСЯ ПО ТВОЇЙ ВІРІ

- Вибачаюсь, пане-добродію, - після привітання почав розмову інтелігентно одягнений чоловік 45-50 р., - скажіть мені де тут живе ворожка.

- Ворожка? - не відкриваючи дверей, через опущене вікно легкового авто перепитав водій. - А котра?... Бо їх тепер розвелось..., майже на кожній вулиці є. Вам тої, що роздає шнурки з повішеників, а потому ті ж самі відвідувачі кінчають життя самогубством, чи тої, що з допомогою диявола насилає всякі прикрощі з одного клієнта на другого, чи тої, що просто обдурює легковажних людей?

- Простіть мені, коли в людини горе, то вона на все здатна, неначе той потопаючий хапається за соломину.

- І ви вірите в те, що з допомогою диявола якась ворожка може вам зарадити у вашім горі?... - ехидно всміхаючись перепитав водій.

- Чоловіче любий... Я вже за десять років цього терпіння не знаю кому, в що і в кого я маю вірити.

І тільки тепер водій звернув увагу на молоду вродливу дівчину, років двадцяти, яка міцно трималась руки батька, увесь час ховаючись за його спину, ні разу не піднявши голови і не промовивши ні слова.

- То яке ваше терпіння і горе? - співчутливо, а навіть і застидавшись перепитав водій.

- Дочка моя вже десятий рік хворіє.

- Зверніться до лікарів.

- Вибачте, я сам лікар, і дружина теж лікар. Ми вже об'їхали всі світила науки, науково-дослідні інститути, екстрасенси, а результатів - нуль. Навпаки ще гірше.

- Так що у тебе, донечко, - спитав водій.

Замість відповіді вона ще більше притиснулась до батька, ховаючись за його спину.

- Вже десятий рік вона спить не більше години на добу, а за останні два роки особливо. І сама мучиться, і нас мучить. У ванні купається - мама за руку держить, йде у місце загального користування - з нею треба йти, як з малою дитинкою.

- А до священиків ви звертались, щоб помолились над нею, Службу Божу відправили за її здоров'я?

Тепер голову опустил батько і видавив з грудей:

- Ні... Не подумав я про Божу Силу, стидно признатись, але не подумав.

Водій вийшов з машини, відкрив дверцята, вказуючи жестом на сидіння.

- Сідайте, я вас відвезу до духовного лікаря, а ви вірте і Бог допоможе.

- Невже?

-Тільки не сумнівайтесь. Допоможе.

На здивування батька священник не питав ні його, ні дочку звідки вони, якого віровизнання, а лагідно, немов з маленькою дитиною розмовляв, бажаючи, щоб дивилася у чашу і приклякнула. Не відпускаючи батьківської руки Таня покорила просьбі священника.

Другого дня Тетяна клячала уже без батьківської руки, а батько під час молитви навколішки молився і плакав.

Прощаючись, крізь сльози радості сказав, що дочка спала більше чотирьох годин.

Дев'ятого дня батько і мама відкрили свою душу перед священником. "Тепер ми мусимо будити Таню, бо не може виспатись, сама себе обслуговує у всіх потребах, спить теж сама, йде між люди, життєрадісна і весела, неначе вдруге на світ народилась."

В тата і мами котились сльози радості, плакала і Таня. Батько кинувся до ніг священника, щоб їх цілувати, але священник вчасно зупинив і не дозволив і руки поцілувати, і тільки всім клянучим на колінах дав поцілувати Хрест, благословляючи кожного зокрема.

- Отче, дякуємо за молитву.

- Не мені дякуйте - Богу. Це не моя молитва вам допомогла, а ваша віра. Наш Спаситель сказав: Нехай станеться тобі по твоїй вірі".

- Всечесний Отче, це Вам за молитву - промовив тато.

- Пане-добродію і брате у Христі, за молитву я не брав і не беру. "Туніасте, тунідасте". Даром отримав, даром віддаю.

## **НЕ МОЖНА СЛУЖИТИ ДВОМ ПАНАМ (З ПОКЛОНОМ ДО ДИЯВОЛА, А В БІДІ ДО БОГА)**

Так в житті було, є і буде - вік міняє погляди на життя. Обставини життя - спогади про минуле, та надія на майбуття. Квіти, зелені луги, пташиний спів, купання у теплій річці, бігання за метеликами, збирання кольорових листочків, ковзання на санчатах чи ковзанах, солодка втома - щасливе дитинство, яке так швидко минає.

Навчання, перші шкільні друзі, злети і невдачі, перше кохання, перші поцілунки, даровані квіти, слухання солов'я, зустріч світанків, холодні, колючі роси, мрія про щасливе одруження і сімейне життя. Гоніння за модою та гіркі докори батькам. Душевний біль, зневіра, а іноді і плач від зрадливого кохання, картання за легковажні і необдумані вчинки, які часто печуть серце і розривають душу через все життя; щасливе перше кохання і єдина вірна любов до смерті - ніколи незабутня юність.

Побрались молодята, закінчилось безтурботне життя. Щасливі ті, що слухали поради батьків і добрих людей, та ще й не лінувались до праці. Тепер самостійно піклуються про ложку, миску, ще й колиску. І вони щасливі, і батьки раді. Найбільше щастя, що батьки навчили жити по-божому. Встають з молитвою, до роботи приступають з молитвою, лягають чи їдять - все з Богом, і Бог їм допомагає. Прожили десять років у злагоді і взаєморозумінні. Збудували власний дім, правда з допомогою батьків, купили машину. У святкові дні з двома синовками і донечкою відвідують батьків. Немає у них "тещі", "свекрухи", а є татко і мамця, які зустрічають і проводжають дітей з поцілунками і сльозами радості. Кожного свята і неділі всією сім'єю спішають до Святого Храму. Щасливі, котрі вірять і бояться Бога. Такі не змарнують великий і дорогий скарб, який ніколи не повертається. Ім'я йому - Час. Вони не зруйнують своєї і чужої сім'ї. Не пустять рідних дітей блудом, не виженуть на старість батьків із рідної хати, не вкоротять їм передчасно віку.

Думав про щастя і багатство Денис. Та на про таке щастя, як думають чесні і побожні люди. Красти і не думав. Займатись рекетом боявся Людей і Бога, а робити чесно не хотів. Робив так, щоб не спотіти і не замерзнути. А завидки брали, коли дивився на чужі машини і будинки. За порадою "добрих" друзів вирішив Денис розбагатіти через ворожбитів з допомогою чорта.

Хоч декому ця історія буде здаватися байкою, але це факт дійсний.

Вислухавши Дениса ворожка дала йому кусок шнурка з повішеника, запевняючи його, що всі засоби збагачення будуть плисти до нього рікою. Повіривши запевненням ворожки Денис зичить три тисячі доларів, щоб поїхати у Португалію на заробітки. Його радості не було меж, коли друзі без вагання позичили запропоновану суму. Та радість повернулася у

горе, коли німецька поліція після трьохдобового спостереження на вокзалі за ним і його друзями відіслали додому, а їхній "бос" пропав безвісти, забравши долари. Та на цьому "допомога" диявола не закінчилась. Тільки повернувся додому, як зразу звалились сім бід на один обід.

Захворіла теща, жінка і дитина. Доброчинці, які зичили гроші, вимагали негайного повернення, та ще й з процентами. Ліки, які рекомендували лікарі, не давали хворим жодного полегшення. Кожен лікар встановлював інший діагноз, а покращень жодних. Та шнурок не навчив Дениса. За порадою і рекламою телебачення і радіо, він їде аж у Рівненську область до цілителя і екстрасенса, бо лікарі не можуть встановити діагноз.

Кожний сеанс екстрасенса-цілителя обходився Денисові десять доларів і оплата за легкову машину в обидві сторони. Після десятих відвідин, які замість покращень хворих, виснажили їх повністю, Денис зрозумів, що це все обман і в розпачі заявив "цілителям":

- Простіть мені. У ваших здібностях я розчарувався. Ви не тільки не допомогли хворим, а і я зовсім втратив сон і якийсь важкий тягар стоїть в моїх грудях, якого я не можу ні відкашляти, ні зрушити з місця. Я готовий все покинути і йти в світ, щоб мене ніхто не бачив.

"Лікар-екстрасенс", посміхаючись, з-під лоба глянув на Дениса і спокійно промовив:

-Я тому не винен, що у ваших кімнатах протилежно розміщені поля. Ось і вся біда.

-Але ви говорили, що все можете і все зробите.

- Будь-ласка, зробіть все, що я вам скажу і буде все гаразд, і самі все побачите.

-Так що ж мені ще зробити, бо я вже у відчаї - розвів руки перед собою і пильно дивився в спокійне обличчя екстрасенса.

- Що зробити?... Зніміть отой хрест, що над вхідними дверима, отих два образи, що в кімнатах, вони і так старі, аж почорніли і винесіть з хати.

- Так простіть мені. При чому тут розп'яття і образи - уже нервово запитав Денис. - Ви ж обіцяливилікувати дружину, тещу і дитину.

-А при тому-таким же різким голосом відповів екстрасенс, - що саме у цих місцях є негативні поля і я не можу зробити того, що хочу.

Довго Денис переконував тещу, щоб дозволила зняти хрест з розп'яттям і образи, які подарувала її бабуса, коли вона виходила заміж, а бабусі подарувала її мама. Ці образи освячували в Почаєві і Золочеві, в Гошеві і Ченстохові, і де тільки відбувались відпусти.

Після зняття, за порадою екстрасенса почалась перестановка ліжок і меблів, шукаючи "сприятливого" поля.

Обдурений Денис думав, що "горе-лікар" допоможе у біді, а він особливо тепер зробив те, що до цього часу не дозволяли розп'яття і образи.

Скріплений надією, з піднесенням настроєм, але з каменем в душі повертався Денис додому. Ще на подвір'ї він почув не плач, а лемент у хаті. Напевно сам Господь Бог дав йому те видіння, щоб спасти його душу. Щоб він переконався, що є Бог і диявол. Відкривши двері, відчув страшний сморід. На місці розп'яття над дверима і на тих місцях, де були образи, на ліжку і біля ліжка дружини і тещі і по всіх кімнатах на меблях, вікнах і всіх закутках у найстрашніших зображеннях людей і звірів реготали і бешкетували чорти - нечисті духи. Тільки дитина у сні спокійно посміхалась в оточенні Ангелів.

На перших порах Денис подумав, що він збожеволів. Але лемент і плач тещі і жінки привели його до тями. Тільки тепер він зрозумів, що знявши образи і хрест він відкрив вільний вхід нечистим духам через "цілителя-екстрасенса". Не знайшовши ні хреста з розп'яттям, ні образів, він вибіг на вулицю. Зупинив таксі, кинувся навздогін за "спасителем".

- Що ти зробив з мого дому і з моєю сім'єю? - забувши про обережність, уже в домі екстрасенса кричав Денис.

- Абсолютно нічого, - спокійно посміхаючись відповів той -я тільки показав тобі, що є у твоїм домі і чому тобі так не везе. А хочеш щоб тобі було добре, заплати мені 300 доларів і я їх всіх вижену.

Таки ж того вечора позичив 300 доларів і віддав тому, хто їх запровадив. Другого дня запросив священика, посвятив всі кімнати, аж у коморі віднайшов хрест з розп'яттям і образи, і повісив все на свої місця.

Без ліків і курортів видужала вся сім'я. Живуть всі щасливо, тільки одне тривожить Дениса: не може знайти шнурок з повішеника і не знає де і як заробити долари, щоб розрахуватись з боргами. Хату висвятив, у сім'ї мир і спокій. Кожної неділі вся сім'я відвідує святий храм, кожного місяця усі сповідаються і приймають Найсвятіші Тайни. Про своє видіння не сказав Денис ні жінці, ні тещі щоб не нав'язати на них страху. Тільки поділився з своєю мамою, яка кожного дня відвідує Святий Храм і згромадження братства Апостольської молитви.

## ПІД ПОКРОВОМ ВСЕВИШНЬОГО

-Дворянчиков Олександр Анісімович, 1918 року народження, одружений 1936 року з Гашніковою Клавдією Василівною. В армію призивався 1938 року, звільнився 1947-го. Поранень немає, одна контузія. Нагород аж двадцять чотири, два Ордени Слави.

- Оце так старший сержант! Подяка від міністра оборони, іменний годинник. Дай, щасливчику, хай я обніму тебе. Дійсно щасливчик, цілу війну пройшов з боями, і жодних поранень, - з-за столу підвівся сивий підполковник Єршовського військкомату. Правою рукою міцно притиснув до себе Олександра, і військові побратими тричі поцілувались.

- Можеш називати мене просто: Захарій Іванович. А мені, як бачиш, не повезло... Перше поранення під Москвою, а на Курській дузі... - підполковник вдарив правою рукою по лівому плечі, з якого звисав рукав гімнастерки, підперезаний ремнем.

Підполковник пройшовся по кімнаті, підійшов до відкритого вікна, з якого, разом із запахом квітів і жовтої акації, доносився пташиний спів і зозулине "ку-ку". Мовчки постояв хвилину-дві, різко повернувся і промовив:

-А все ж таки, Сашко, я щасливий, що не праву, а ліву.

Півдня просиділи два побратими - сивий підполковник і гвардії старший сержант - за традиційними військовими сто грамами, гарячим чаєм з польових квітів, вишневих та малинових прутиків. У цьому чудо-чаї вони розмочували сухарі.

Сашко, до якого підполковник з першої зустрічі виявив велику симпатію, розповідав про неймовірні пригоди з військового життя: про будні піхотинця на передовій, про підбитих і підірваних на мінах п'ять танків, про кермо "студебекера", "полуторки", "катюші"... Після війни-старший інструктор "Т-34". Останній рік взагалі "райське" життя: водій командира частини.

-І... - демобілізація, - останні слова далися Сашкові якось важко, у голосі забриніли нотки суму.

- Не зрозумів. Радіти треба, а ти так закінчив, ніби тебе знову беруть на фронт.

- Повірте, товаришу підполковник...

- Но-но-но, домовились, як фронтові друзі - Захарій Іванович, або просто Захар, - заперечно піднявши угору руку і голову, промовив до старшого сержанта воєнком.

- Ну, добре. Повір, Захар, тяжке було моє життя. Батьків своїх майже не пам'ятаю-рано померли, виховували мене дві тітки. Все було: і голод, і холод, життя заставило женитись у вісімнадцять років, а потім ще й принесло пекучу втрату-захворів на дизентерію і помер наш первісток. Зрештою, армія розлучила з жінкою. На війні втрачав найвірніших друзів, скрізь лютувала смерть, чи не щодня доводилось стикатися з кров'ю і муками, плачем матерів і дітей, проходити спаленими містами і селами. Після війни бачив, як вдови зі своїми дітьми і сивими дідами запрягались у шлею і орали та волочили свої городи; безрукі, безногі, сліпі каліки сиділи біля входу на базари і благали про милостиню... Я не плакав, а тільки співчував їм.

З цими словами у мужнього, загартованого життям і війною воїна затремтіли руки. Зрештою, він так розхвилювався, що з очей полились рясні сльози.

Військком затягнувся димом "Казбека", прикурив другу цигарку, а тоді підійшов до Сашка і сам вставив її йому в уста.

Трохи постояв перед ним, міряючи з ніг до голови; нічого не говорив, не розраджувався-хай поплаче. Сашко затягнувся димом раз, вдруге, втретє. Здавалося, що він шукає спокою у тій цигарці. Він не витирив сліз, що котилися і котилися по його обличчю. Тяжко зітхнув і продовжив:

-А от коли я підходив до рідного Єршова, мені назустріч вийшли усі жителі

залізничного вузла: два інваліди - один без ніг, а другий - без руки, а також діти, вдови і сиві босоногі дідусі та бабусі. Кожен питав, чи я не бачив його тата, чоловіка, сина... Я відчув себе винним у тому, що залишився живий, навіть не поранений. Ця зустріч перетворилась у суцільний плач. Плакали всі, плакав я, плакало небо. Людські сльози змішались з дощем і болотом. Тоді я вперше пошкодував, що повернувся з фронту не калікою.

- Так, це важко. І все ж ти щасливий, Сашко. Тебе, очевидно, сам Бог беріг.

- Так, Захарію Івановичу, сам Бог мене спас. Ось, бачиш, - і гвардієць розщепив кишеню гімнастерки, а на устах і в очах чи не вперше заграла весела усмішка. Він витягнув засмальцьовану чорну стрічку-пояс, на якій срібними нитками сяяла виткана молитва.

- Ти що, живеш під Всевишнього покровом? - підполковник аж піднявся і став виразно чеканити кожне слово. "Нехай і тисяча упаде біля тебе і десять тисяч праворуч від тебе, до тебе не підійде... Бо Господь-твоє прибіжите, Всевишній твій захист. Тому, що він виявив свою любов до Мене, Я його врятую... Довгим віком його насичу і явлю йому Моє спасіння".

Останні слова Захарій вимовив з особливим піднесенням, повторив їх знову: "Явлю йому моє спасіння".

З широко відкритими очима і ротом мовчки дивився підполковник на 29-літнього героя. Ще раз перечитав молитву, потім довго дивився на свого співрозмовника, запитуючи подумки та очима. І нарешті якось по-особливому запитав:

- І ти думаєш, що тебе Бог спас?

- Так, тільки Бог, бо я постійно молився цією молитвою до Нього. В останні дні війни Він чітко дав мені зрозуміти це, старший сержант зробив паузу, а потім продовжив. - Якимось увесь екіпаж залишився в танку на перепочинок, а я пішов до церкви, щоб подякувати Богові за те, що ще живий. І саме в той момент, коли я відмовляв оцю молитву, пролунав сильний вибух. Вибігаю з церкви і бачу, що мій танк горить. Як з'ясувалося, сталося пряме попадання авіабомби. Біжу в надії, що когось з товаришів врятую. Посковзнувся, падаю.. І саме в цю мить стався другий, ще потужніший вибух: то розірвався увесь боєзапас, що був у танку... А тепер, Іванович, подумаймо: це випадковість, чи опіка Божа?

І в часі війни, і згодом, коли я писав додому, я дякував своїй тещі Олені Єрмолаївні Бобришевій за "Отче наш" і "Богородице Діво", які вона в останній день мені переписала, А "Під покровом Всевишнього" відмовляв і відмовляю постійно.

Коли я прийшов з фронту, до мене бігли всі, але я найперше обняв Олену Єрмолаївну. Впав на коліна, поцілував її босі, худі ноги, стомлені жилаві руки, зоране, не так старістю, як горем і бідом, обличчя, і промовив: "Мамо-о-о! Дякую за молитву, завдячуючи їй я живий".

Тепер всім можу доказати, що без Бога ні до порога. А за сльози пробач - нерви. Хотілось би всім допомогти, всіх потішити - дітей-сиріт, вдовиць, передчасно посивілих батьків і матерів. Та... - і гвардієць винувано розвів руками, - нерви не дозволяють.

- Будь мужнім, Сашко. Бог тебе зберіг, думаю, що Він буде з Тобою і надалі. Дякую за щире і відверте розмову.

Військові побратими довго стояли в обіймах. Кожен думав про своє...

P.S. Цю історію розповіла рідна сестра Клавдії- Валентина Василівна Побєдіна.

## НА ДИТЯЧИХ СЛЬОЗАХ ЩАСТЯ НЕ ЗБУДУЄШ

- Та-а-ту-у-у, тату! Пусти мене, я хочу до тата. Тату, почекай, - лементуючи на цілу вулицю, намагався вирватись з рук бабусі голубоокий Василько. Здається, його не чула двадцятип'ятилітня мама, яка притискала до грудей таку ж голубооку Катрусю, якій всього півтора рочки. І доля, і липнєве сонце, і погляд перехожих - пекли і розривали тіло і душу, а найбільше - серце і мозок молодій матері. В одну мить Вікторія пожаліла, що не кинулась з діточками під колеса машини, у якій її чоловік їхав зі своєю любаскою і її діточками. Більше, ніж липнєве сонце, пекли слова чоловікової коханки: "Чого витріщилася на мене? Якби ти була добра жінка, то чоловік не покинув би тебе". На спітніле, не так від спеки, як від стиду, тіло і одяг, який щільно огортав стан і талію цієї надто вродливої, стрункої як смерека, молодої мами з волошковими очима, спадав порошок, піднятий колесами машини, на якій чоловік втікав від дітей і жінки.

- Вікторіє, Віко... Невісточко моя, донечко, та отямся. Ходімо додому. Ходімо, най на

нас люди не дивляться, бо не всі нас зрозуміють. Все буде гаразд. Я ще сьогодні перепишу на тебе і дітей все - хату, стайню, город, - благала свекруха, тримаючи зашкарублюю, порепаною худою рукою Василька, який все ще пручався, постійно лепечучи: "Я хочу до тата".

Минали дні. Ось вже і місяць пройшов, а Василь додому так і не появлявся. Спочатку Вікторія старалась не виходити з дому, їй здавалось, що все село тільки про неї й говорить, тільки на неї дивиться. Може і легше стало б на душі, та нікому пожалітись -сирота. А свекруха дійсно заступила їй і маму, і батька. Хоч нишком часто плакала сама, зате невістку завжди розраджувала і потішала.

...Морський прибій, небесна синь, південне пекуче сонце, ласкаві слова любаски Насті відтіснили десь далеко і стареньку маму, і вірну дружину, і голубооких діточок. Все було б добре, якби не ті кляті сні і голос синочка: "Та-а-ту-у-у, тату! Я хочу до тата!". Щоб заспокоїти душу, бо совісті в нього не було, випивав зранку пляшку "Рислінгу", і спішив приймати морські ванни.

"Медовий місяць", а за ним і рік пропливли, як хмаринка у небі. Замість щастя, на яке сподівалась "подружня пара", у нову сім'ю прийшло горе. Не синок, якого так хотіли батьки, а донечка народилась, до того ж - інвалід. Майже безперестанку дитина плакала. Щоб хоч трохи виспатись перед роботою, батько у другій кімнаті накривав голову подушкою.

Постійний плач дитини вкрай виснажив Настиних дітей від першого шлюбу. Вони зривались вночі і собі плакали без упину. Кудись поділися краса та свіжість на обличчі мами: замість рум'яних щічок - на обличчі впадини, покриті мохом, під очима - сині набряки, запалені вії, очі стали сумні і не хотіли дивитись на білий світ, який так зненавиділа Настя. Постійне недосипання і нервові перевантаження, помножені на докори батьків і людей, сприяли всяким хворобам - як у матері, так в чоловіка та дітей. Тепер не вистачало грошей на ліки, а не те що на коньяки чи "Рислінги".

Довгими безсонними ночами мати-блудниця роздумували над своїми гріхами. Вона твердо вирішила будь-що направити чоловіка до законної сім'ї, бо зрозуміла, що на дитячих сльозах щастя не збудуєш, їй не хотілося жити, не милим був рідний дім. Але стримували діти. Хотіла крикнути на весь світ: "Люди опам'ятайтесь, не робіть ближньому те, що вам не миле, пам'ятаючи слова Господні: "Те що ви зробили одному з найменших братів моїх, ви мені зробили".

Якщо така кара тут, на землі, то що нас чекає у вічності?

## **Я ТЕБЕ НЕ ЗНАЮ**

Уже другий тиждень Катруся плакала майже щодня. Наближався час родити дитятко. Замість радості їй все більше опановував страх. На запитання батьків і "чоловіка" відповідала стримано і скупко, уникаючи прямого погляду з ними. Якийсь невідомий клубок стояв у грудях і вона не могла зрушити його ні кашлем, ні сльозами і тоді старалась молитися, але молитва була вкрай розсіяною, не щирою і механічною. Уста промовляли одне, а думки розсівались, летіли у другий світ, у вічність, у майбуття. Коли їй у сні явилась чоловікова жінка з двома плачучими діточками, які не проклинали її, не дорікали, а впали перед нею на коліна, піднесли руки вгору і безмовними устами щось благали, то пробудившись з сну вона з ненавистю картала їх і в душі і наяву.

А ось цей сон... Що ж він віщує їй, чому не дає спокою, чому розриває душу.

Бабуся... її найдорожча, яка була для неї і мамою і нянею, і найдорожчою вихователькою, порадицею і розрадницею, чому вона відмовилась від неї і навіть не захотіла з нею розмовляти? Адже вона перша навчила її молитись, разом з нею ставала навколішки цілими годинами відмовляючи вервечки і дев'ятниці до Пречистої Діви Марії і всіх святих. "Найбільше щастя, - часто повчала бабуся - жити чесно і з чистою совістю, бо за все треба дати звіт перед Богом, і пам'ятати, що всіх і все можемо обдурити і скрити, тільки не Бога, бо Він всевидючий і всезнаючий. І ніколи не робити другому, навіть ворогові, все те, що тобі не миле. Перш ніж робити - думай, перш ніж говорити - думай, бо Бог дав тобі той превеликий дар - розум, пам'ять і свободну волю". Жадоба до грошей, цінних дарунків, веселого сп'янілого життя, улесливих слів і компліментів забрали у неї розум і відкрили широку дорогу свободній волі. Уже п'ять років, як ти відійшла у вічність...

Чому ти мені явилась у сні, адже я собі цього не бажала? Ти із того світу хочеш мене повчити. Та вже запізно, бабусю. Мені на днях йти в пологовий будинок. "Бабусю, бабусю - і думки вилились у слова - чому ти не явилась мені у сні перед тим, як я мала упасти у гріх?". І Катруся уже вкотре за останній час залилась сльозами, хоч знала, що її душевний стан може вплинути на здоров'я дитини.

І тільки тепер їй стало жаль і стидно за своєю втраченою і змарнованою молодістю. Хіба вона знає, що таке любов?... Ніколи з милим не слухала співу солов'я, не зустрічала ранкові зорі, не йшла по колючій ранковій росі, не відчула палкого поцілунку на своїх устах, руках. Хіба це була любов? - ресторани, дорогі напої і закуски, а потім - сп'яніла грішна любов у авто і кабінетах, знаючи, що вдома жінка і діти дожидають батька і чоловіка. Яка у нього могла бути ласка до дітей, повага до вірної дружини після грішної любові з нею? Де її розум був рік тому? і сама дала відповідь своїм думкам. "У чарці вибагливих напоїв і безконтрольності батьків, які так вірили у її порядність". Вже в котре вона хотіла перекласти вину на "чоловіка", але... їй ніхто силою не заставляв сідати у авто і їхати у нічні ресторани після роботи. Вона знала, що у нього є діти, жінка.

І тільки тепер зрозуміла Катруся, як мало і як багато потрібно для щастя. Чиста і спокійна совість, а не гроші, вибагливі делікатеси, розкішні машини і модний одяг. Щастя - коли дивишся у очі людям з піднятою головою і не думаєш, що може ці люди говорять про мене. Може і легше було б на душі, як би поділилась тим сном з мамою, татом і милим, але який він їй милий, коли не має спокою ні в день ні вночі.

І знову сон стояв їй перед очима, вона без віночка, без дружок, у чорному одязі йде просити бабусю на весілля. Крутими, вузькими і тяжкими стежками йде до бабусі. Вже й сили її покидають. Чує її голос, та не може збагнути в котрій стороні. І ось закінчилась та крута і важка стежина і вона попадає у прегарний, раніше не бачений сад, в якому одні дерева цвітуть, а інші уже плодоносять. А квіти... Які квіти?... Усе наче в дивовижнім віночку, та переважають білі лілеї.

Посеред саду пливе спокійна сріблясто-голуба річечка, у якій плакуча верба купає свої довгі віти-коси. З усіх сторін лине пташиний спів. Одне чудо, чому ж вона раніше не бачила цих птахів?... Зачарована цією красою на мить зупиняється і підводить очі у небесну голубизну, з якої своїм не пекучим, а лагідним промінням, якесь особливе сонце голубить всіх і все. Серед цієї ніколи не баченої і неописаної краси вона побачила свою бабусю, але дуже молодою, яка з діточками поливала квіти. Всі діточки, як мати на світ народила. Інші діточки ставили віночки на її голову з чудових диво-квітів. "Бабусю" - на весь голос кричить вона, але бабуся спокійно йде далі з веселими діточками. "Бабусю"-удруге кричить вона. Та бабуся в оточенні діточок, які все більше наповняли сад віддаляється від неї. Зібравши всі сили Катруся біжить до бабусі. Їй хотілося розштовхати усіх діточок, щоб скоріше добігти до бабусі. Але діточки неначе по команді зробили живий коридор. Забігши наперед стає перед бабусею і втретє уже крізь сльози вигукує: "Бабусю, зупинись!... Я твоя внучка, Катруся. Я прийшла просити тебе..."-та бабуся не дозволила докінчити розмову.

- Я тебе не знаю - карбуючи кожне слово різко відповіла бабуся прямуючи з діточками в глибину чудо-саду.

-Я прийшла просити тебе на весілля.

- На весілля?... А де твій віночок?... Де дружки?... То ти на них будеш своє щастя? - і бабуся показала рукою на дружину і двох діточок її "чоловіка", які не посміли увійти у квітучий чудо-сад, а стояли на його окраїні. "Я тебе не знаю" - удруге повторила бабуся. - Я своїх внуків вчила чесно будувати своє щастя".

Щоб хоч трохи розвіяти гнітючі думки Катруся бере у руки Святе Письмо і не думаючи відкриває сторінку, і перше, що попадає їй перед очі: "П'яниці і розпусники не одержать Царства Небесного".

## **"ГОСПОДИ, РЯТУЙ НАС!"**

1947-й рік. Листопад. Тайга. 40-градусний мороз.

В таку погоду нас, політв'язнів більшовицьких таборів, борців за волю України, виводили з бараків і ладували у товарні вагони, —для відправлення у дальший етап, в Монголію.

Але чи нас заскоро запакували, чи відмінили тимчасово наказ — не знати, бо ми ні не рушали в дорогу, ні не виходили з вагонів. Лише час від часу "возилися" кільканадцять кілометрів до водокачки, де заправлявся паровоз, і назад. Та одного разу ми відчули, як стрімко котимося, але — без паровоза, від якого ми якось відчепилися. І хоч сталося це посеред ночі, ми відчули біду (вагони рухалися з чимраз більшим прискоренням — лінія рельєфу була спадиста). Ще коли б стріла залізниці мала рівне спрямування, було б півбіди. Але недалеко, за мостом, колія робила скрут, і це означало зйдення з рейок і катастрофу.

"Господи, рятуй нас!" — на різних мовах (а з нами у вагоні були і литовці, і латвійці, і естонці) почали ми просити Всевишнього. І Вседержитель почув наші слова. Перед скрутом виявилася платформа, в яку вдарилися наші вагони. І хоч наш вагон був середнім (отже, стався удар з двох боків), ніхто не зламав собі навіть пальця (в інших вагонах були значні жертви). От що значить пам'ятати про Творця постійно, не лишень у біді (ми постійно в своєму вагоні вечорами відмовляли спільні молитви). І коли ми не забували про Господа у спокійні дні, Творець не забув нас у небезпеці.

*Любомира ХЛІБКЕВИЧ, Львівська область*

## **І МАТІР БОЖА ВИСЛУХАЛА МОЛИТВУ...**

Непроста твоя доля, мій бідний український народ! Кому ти тільки не прислуговував і кого лише не просив на допомогу, щоб здобути жадану волю? І татари, і ляхи, і шведи, й москалі та німці - всі обіцяли тобі золоті гори, а насправді гострили ножі та готували пекельні пастки на твоїх синів та дочок... У ХХ столітті ти, мій збідований народ, навчений минулими облудами лукавих ворогів, зробив відчайдушну спробу протистояти зайдам, і на своїх теренах зродив загони УПА... Було неможливо змиритися з тим, що після "Золотого Вересня" по численних тюрмах, криницях і шахтах, гаях і лісах Західної України залишилися гори трупів, безвинно загинули чийсь батьки, діти, брати і сестри, пішли у безвість лише за те, що говорили українською та мріяли про волю для своєї Вітчизни. Ті, хто вийшов живим із цієї колотнечі і хто міг тримати зброю в руках, гуртувалися в ряди Дивізії Січових Стрільців "СС-Галичина". Молоді українські юнаки та зрілі мужі, пам'ятаючи усі жахіття навали "перших совітів", прагнули за будь-яку ціну захистити своїх рідних від нових тортур та убивств. З такою метою до лав Дивізії "СС-Галичина" прийшов і наш земляк Дмитро Ількович Мислюк.

Він та його побратими по дивізії були відважними вояками, але в жорстокому бою, на жаль, замало лише відваги: потрібна вміла тактика й стратегія, добре обмундирування й озброєння. А цього якраз не вистачало, і українська дивізія, яка розташувалась під Бродами, щоб зупинити наступ Червоної Армії на Львів, після виснажливих трьох днів боїв, опинилася у ворожому оточенні. Чимало наших вояків полягло, а ще більше потрапило в більшовицький полон. Разом з побратимами ув'язнили і Дмитра Мислюка, і повели етапом у напрямку далекої Московії. Для полонених не вистачало харчів, ліків, колона ув'язнених рухалась неохоче, чимраз частішали спроби втечі. Отож, задля того, аби зламати дух українських вояків, аби присмирити їх і залякати, на кожному, привалі лунала команда: "Счітать десятого!..." і советські командири шикували полонених та відраховували кожного десятого українця, відводили цей гурт неподалік і покvapливо розстрілювали. Труп скидали у наспіхвикопану яму та й зривалися в дорогу.

За кілька днів такої мандрівки рідною землею лави полонених значно порідшали. Тепер уже кожен із живих стрільців тільки й думав про те, що наступною буде його черга. Дмитро Мислюк також готувався до смерті: переглядав своє життя, сповідався Богові, згадував рідних. Це ж у його мальовничій Галичині, на невеличкому хуторі Колонія, що посеред лісів та зелених нив, залишилася його люба дружина і двоє маляток-діточок, яких так любив, якими так тішився, для яких так хотів доброго майбутнього. Якими вони виростуть без нього? Чи житимуть у вільній Україні, а чи й над ними збиткуватимуться зайди так, як оце зараз над ним. Кривавилось Дмитрове серце від однієї лише гадки про те, що хтось може образити його кохану, принизити його діток, що хтось може заборонити їм говорити рідною мовою та співати рідних пісень, а він - такий завжди мужній і сильній - нічим не захистить їх, нічим не допоможе, хіба лише молитвою...



Майже так само думалось у той час і молодій Марії Мислюк. Пішов чоловік на фронт, залишив удома саму з діточками, і ні звістки від нього. Чи й живий? Чи не поранений? Полетіла би птахою до нього, залікувала рани, закрила власним тілом од небезпеки, але як знати - де він? Єдине залишалось - молитва. Зранку та ввечері разом з діточками, а посеред днини й сама по десятку разів зверталася до Господа-Бога, щоб охоронив її Дмитруся від лиха, щоб зберіг йому життя. Особливо ж ревно і часто молилася до Божої Матері, адже "від віків нечувано, щоб Пречиста Діва не вислухала молінь своїх вірних"... І линуло з обійстя Мислюків триголосо: "Під Твою милість прибігаємо, Богородице Діво, молитвами нашими не погорди, але від бід визволи нас, єдина чиста і благословенна..." Якби не щоденна праця удома та в полі, якби не догляд за малюками - певно, молилася б Марія безупину. Але ж хто подбає про господарку? Тепер вона сама собі і косар, і жнець, і фірман - і газда й газдиня в одній особі.

Та одного ранку, хоч і стояла надворі гаряча трудова пора, не змогла Марія взятися до роботи. Усю ніч перед тим не давали спати гул канонади і криваві відблиски на зоряному небі. Звідкись іздалека вітер доносив сморід згарищ, а в світанковій тиші вчувалися звуки пострілів та вибухів... "Чи ж не мій Дмитро у тій колотнечі?" - непокоїлася Марія, - "Боже милий, Пречиста Діво, заступи й охорони!" У тривозі минув ранок, а під обід серце просто заклекотіло від поганого передчуття. Марія гукнула дітей: "А, ну, мої пташенята, вклякаймо разом перед образами, молімо Матір Божу про нашого татка."

Так діялося на хуторі Колонія, а на відстані у сотні кілометрів від нього, посеред незнайомого лісу на галявині, гурт полонених січовиків спинився на черговий привал. Старшина-москаль підійшов до шеренги, в якій стояв Дмитро Мислюк і почав відраховувати кожного десятого. Ще мить - і над Дмитровою головою пролунало чужомовне і безжальне „дэсять". Чужі руки шарпнули його за груди і штовхнули у гурт смертників. Подесяткувавши усіх, січовиків повели на розстріл, вишикували біля свіжої могили, як раптом у повітрі замість автоматної черги пролунало гомове: "Отставіть расстрел! Нам срочно нужна рабочая сила!" - це кричав з кузова щойноприбулого студебекера

{9-1.jpg}

На могилі повстанців у с. Белеїв, 2005 р.Б.

{9-2.jpg}

На могилі о. Ярослава Лесіва біля церкви св. Параскеви Великомучениці у Болехові

{10-1.jpg}

Вшанування пам'яті Тараса Шевченка

{10-2.jpg}

Вшанування пам'яті Василя Стуса

{11-1.jpg}

На відкритті пам'ятника Катерині Куйбіді

{11-2.jpg}

На прощі у Зарваниці

{12-1.jpg}

На першому дзвонику в школі

{12-2.jpg}

Біля каплички пластунів на свято "Юрія"

{13-1.jpg}

Біля пам'ятника Наталії Кобринській у Болехові

{13-2.jpg}

Вшанування пам'яті письменниці та громадського діяча Н. Кобринської

{14-1.jpg}

На могилі Наталії Кобринської

{14-2.jpg}

Вшанування пам'яті письменниці та громадського діяча Н. Кобринської

{15-1.jpg}

Біля каплички в урочищі "Бучники"

{15-2.jpg}

У Глиненому

{16-1.jpg}

Відкриття меморіальної дошки на будинку Черешньовського

{16-2.jpg}

Під час зустрічі з директором радіопрограми "Радуйся, Маріє!" п. Іриною Будзь з Канади

більшовицький майор. "Випоняють приказ штаба!" Ці слова врятували Дмитрові життя. Уже пізніше, після повернення додому, співставивши свої пережиття із розповідями дружини, Дмитро з'ясував, що пролунали слова майорського наказу тоді, коли його рідна Марічка з малютами в його рідному хуторі палко молилася до Пречистої Діви. Дмитро та його родина переконані, що це Божа Мати врятувала його від загибелі, що Господь совершив для них чудо...

Божа опіка справді не опускала Дмитра. Важким етапом, нещадно експлуатуючи, доправили його більшовики аж до Солнечногорська. Там було його туземне пекло, де відмучив-відболів два роки. Долівка з цементу - ліжко, небо - перина, повітря - харч. Якби мав хоч клаптик соломи, то здавалось, що він би змінив м'яку постіль. Коли відпускали додому, то важив, як дитина - 36 кілограмів. Начальник табору, підписуючи документи на звільнення, єхидно зауважив: "Іді-іді, хахол, через місяць всьо равно подохнеш". Однак Небо відписало йому набагато більше: у рідній хаті під опікою родини дожив до глибокої старості, збагатив рідний край працею своїх майстровитих рук, а людські серця - мудрою наукою і добрим прикладом. В усі часи, коли й забороняли думати про Бога, пильнував молитву та інші християнські обов'язки/доглядав поруйновані каплички та хрести, потай упорядковував церковне подвір'я, шанував ікони у своєму домі, а особливо ревно шанував Пречисту Діву Марію-свою Опікунку та Заступницю.

## **"ЩЕ НЕ ЧУВАНО НІКОЛИ, ЩОБ ВОНА НЕ ПОМОГЛА..."**

На хуторі Колонія села Бишів Галицького району про одного зі своїх односельців Євстахія Барана люди кажуть, що він народжувався двічі. Вперше року 1927-го, як і записано в метриці, вдруге - року 1943-го, коли заступила хлопця своїм оомфором Пречиста Діва Марія. А було все так...

Початок Другої світової війни для мешканців віддаленого від шляхів Бишівського хутора минув майже непомітно. Заховані від чужинського ока густими лісами, хуторяни спокійно собі жниували, поралися на нивах, доглядали худібку, одним словом, у поті чола господарювали на рідній землі. Звісно, до них долітали чутки про звірства поневолювачів, а потім про нові німецькі порядки, поверталися на хутір скалічені солдати, приходили похоронки, хтось, відлучившись у справах, не вертався додому, арештований. Селяни те все переживали, обговорювали, та й дякували Богові, що війна не заходить у їх рідне село, не толочить стиглі ниви, не руйнує будівлі, не вбиває невинних дітей, жінок і старців.

Так минуло два роки, а в 1943-му краєм пустилися звістки про те, що москалі повертаються. Люди занепокоїлися, адже це означало, що далека війна знову має намір наблизитися, знову рідні терени опиняться під загрозою знищення. Люди, особливо з приміських та придорожніх сіл, відсилали, кого могли, до родичів у глухіші місцини. Так опинився на Бишівському хуторі уродженець с.Побережжя 16-літній Євстахій Баран.

Хлопцеві на хуторі велося добре. Він допомагав по господарству, пастушив, здружився з місцевими хлопцями. Життя минало розмірено й спокійно, аж ось однієї ночі вчулися на хуторі шум і гамір, іржання коней, скрип підвод та брязкіт зброї. До світанку селяни не виходили з хат - боялися з'ясувати, що ж то за непрохані гості у них, і потай сподівалися, що вони - ці гості - розвіються зранку, наче туман, зникнуть з очей із настанням нового дня. Але не так сталося, як гадалося. Коли сонце зійшло над Колонією, прибульці самі взялися будити господарів. Безцеремонно завалювали на подвір'я, брали собі те, що їм було потрібне, гупали у вікна і двері, вимагаючи харчу, випивки, одягу та всякої-всячини. Хуторян найперше здивувало те, що ці люди, хоч і виглядали на більшовиків, здебільш спілкувалися українською мовою, трохи не такою, як галичани, але рідною. Лише деякі з них носили форму Радянської Армії, а решта були в цивільній, причому селянській одязі. Однак усі мали багато зброї, навіть гармати. Трохи згодом з'ясувалося, що на хуторі отаборилися ковпаківці, які йшли рейдом на Карпати, і виглядало, що на хуторі вони затримуються: в лісі диміли похідні кухні, ладналися намети, по кутках села поставили озброєну сторожу -чотири добре замасковані пости. Нікого в село не впускали і не випускали, наказали припинити господарювання на землі і всі сили зосередити на допомозі партизанам: жінки прали і шили, чоловіки рубали дрова та носили

воду, ремонтували вози й реманент, хлопців заставили доглядати партизанських коней. З усіма пішов пастушити і Євстахій.

Раптом у синьому небі загуркотів літак, вороном черкнув поміж хати і люди розгледіли на його крилах чорний фашистський хрест. Партизани залягли в оборону, однак німецький пілот, мабуть, був висококласним льотчиком. Він управно маневрував поміж пострілами, сам влучно пускав кулеметні черги, і навіть зняв усі чотири спостережні пости. Партизани залягли у лісі, селяни поховалися, хто де міг, а хлопці-пастухи на полі просто попадали на землю, бо де сховаєшся серед широкого лану. Фашистський літак зробив над селом ще одне коло і не вгледівши нічого, що рухалось, збирався було відлетіти. Аж раптом посеред поля виринула людська постать. Це бідний Євстахій, не тямлячись від переляку, зірвався на ноги і побіг у напрямі лісу. Хлопець не розрахував, що перед ним цілий кілометр шляху, а з літака його вже помітили і якщо знову впасти на землю і причаїтися, то пілот просто пришпилить тебе пострілами до фунту.

Євстахію залишалося єдине - бігти, петляти, летіти до рятівного переліску. Фашист, мабуть, сприйняв хлопця за партизана, бо взявся його рясно обстрілювати. Кулі градом сипалися на втікаючого юнака, він шпортався і падав, знову піднімався і біг поміж куль. Його марафон з вікон своїх хат спостерігали усі хуторяни. Прикипівши очима до постаті хлопця, вони гаряче молились за його порятунок. І сталося диво: льотчик-професіонал, який збив чотири замасковані партизанські пости, серед чистого поля не зміг таки поцілити у хлопчину.

Заступництво Пречистої Діви, до якої так палко зверталися люди, дарувало юнакові життя.

Коли після нальоту родичі знайшли Євстахія ледь притомного серед лісу, його пересохлі вуста неустанно шепотіли "Богородице Діво..." Ця молитва з ним уже 50 літ, бо з того пам'ятного 43-го року, коли він вдруге народився, Богородиця йому справді Матір.

## **Я ЖИТИ БУДУ, МАМО!!!**

Вже тиждень день і ніч не відходили від лікарняного ліжка Параскевії мама, чоловік і рідні.

Усі дожидали смерті, або Божого чуда. Консилиум лікарів разом з професором вирішили - операційне втручання неможливе, дуже ослаблений організм, гемоглобін на критичній позначці. Шлунок крім води нічого не приймає і то не більше пів скляночки. Постійні рвоти до того виснажили організм, що Параскевія не тільки не могла піднятися з ліжка, а й не мала сили перехреститись, але вервечку з рук не випускала. Молилась день і ніч.

Молилась коли не могла спати, молилась і у сні, благаючи Господа Бога, Пречисту Діву Марію і всіх святих за їхнє милосердя над нею і трьома діточками. Адже найменшому Ромчикові ще нема двох років. А будинок тільки наполовину збудований. Що буде з діточками?

Більш всього серце стискалось від жалю, коли чоловік приходив з найменшеньким, а він не пізнавав її і просив тата, щоб ішли до мами.

- Ромчику, то я твоя мама - ледь чутким ослабленим голосом промовляла вона, але сили не мала, щоб підняти руку і витерти очі, з яких котилися сльози жалю і розпуки. Кволим голосом, зупиняючись після кожного слова просила чоловіка, щоб завтра узяв усіх дітей і приїхав до неї. Хотіла ще сказати, щоб після її смерті беріг дітей, та пожаліла чоловіка, бо хоч він не схлипував, а сльози безперестанку котилися з його запалених, утомлених очей.

- Ромчику, ходи до мами. Я твоя мама - вдруге, щоб зняти душевну напругу і біль в грудях промовила вона.

- Не, не, не - заплакала дитинка - я хочу до мами.

Не менше ніж дітей жаліла Параскевія і чоловіка, який цілими днями працював на закінченню будинку і по господарстві, і через день приїжджав до неї. Вперше пожаліла, що її Петро ніколи грубо і зневажливо не віднісся до неї. Не те, що вдарити фізично, а й словом не вдарив.

Втомлена цілоденною працею, а потім чергуванням біля ліжка дочки її мама сидючи на

кріслі задрімала. Відмовила всі молитви і власні благання до Пречистої Діви Марії, Параскевія знову відмовляла вервечку і на мить уснула. Щира молитва і надія на Бога спасли маму, жінку і дочку.

У сні три Ангели зайшли у палату. Два хлопчики стали по обидві сторони ліжка, а третій на крилах піднявся на ліжко. Правою ногою став на область живота і спитав: "Тут тебе болить?"

- Ні - відповіла хвора.

- А тут? - став лівою ногою під грудьми. - Ні.

- А ту-у-ут?-став двома ногами на область печінки і шлунка, переставляючи ноги на різні місця.

- І тут не болить.

- То вставай, їж все ї йди додому, до Петра і дітей. Твоя молитва вислухана, а віра спасла тебе.

І Ангели, які стояли біля ліжка своїми рученятами підняли її з ліжка. Невідома сила і енергія припливли до Параскевії. Перед сном вона не мала сили, щоб перехреститися, а тепер опустила ноги з ліжка, піднялась на повний ріст, вдихнула на повні груди повітря і крикнула на цілу палату, та так голосно, що мама, яка задрімала від перевтоми упала з крісла.

-Я жити буду, мамо!!!

І Параскевія через кожну годину просила їсти. І знову консиліум разом з професором, але уже на те, щоб послухати розповідь пацієнтки.

- А я думав, що у вас найстрашніша недуга, адже постійні рвоти. І дякувати Богу, що ми помилилися.

Тепер у свої 76 років Параскевія згадує про ті тяжкі роки, як виганяли з рідної хати, грабували не тільки майно, а й вузлики та кошики з харчами, обзиваючи бидлом. Не набагато краща доля ждала і на Львівщині. Голод 47-го панував по всій Україні. Врятувало молоко, яке співчутливі люди приносили для дітей. А самі існували на лободі, листі буряків, пташиних яйцях та грибах, які так щедро росли у лісі.

Щаслива Параскевія часто розповідає, скільки разів Господь Бог у найтяжчих хвилинах вислуховував її. З гордістю і радістю розповідає про своїх трьох синів - бізнесменів і підприємців, які чарки у рот не беруть, а стараються допомогти потребуючим а також помагають у будівництві церков. У дійсності, хто у Городоцькому районі Львівщини не знає тих добрих, побожних людей.

## ЧАСТИНА ТРЕТЯ У БОГА ВСЕ МОЖЛИВЕ

### ВІДЬМА

Ці історії зібрав і белетризував у вигляді одного оповідання звичайний священик з невеличкого містечка нашої області. Свідком деяких із них він був сам. Вірити написаному чи ні -ваша справа, але ніхто не ризикне заперечити, що ми ще багато чого не здатні пояснити у нашому світі.

- Я знаю, ви мені, люди, не вірите. Бачу, дехто з вас посміхається, а он дівчина зі страху ховається за спину хлопцеві. Але це є дійсність, реальний факт. Багато людей з нашого села пам'ятають її смерть і те, що тільки після дванадцятої спроби її вдалося поховати.

На прохання людей подорожній розповідав бувальщину, не забуваючи при цьому давати характеристику своїм героям. Це був кремезний дідусь із срібним віночком сивого волосся на голові.

- Що хотіла, те маєш, - тепер уже без усякого співчуття і жалю говорив Йосиф дружині, спершись на палицю та схилившись над нею. - Нікуди я, Текле, більше не піду. А не піду, бо мені соромно, і страшно дивитись людям в очі й просити прощення для тебе. Ех, Текле, Текле... Скільки ти мені горя завдала, скільки я набрався сорому, людських прокльонів, людської ненависті! І все через тебе. Яка велика наша рідня, та всі відцуралися від нас. Навіть твої рідні сестри. І все через...

- Йосифе, прости мені, я все зрозуміла, хоч надто пізно. За все я щиро каюся і

сподіваюся, що Бог мені простить, бо бачу, що вертає мене з того світу. Видиш, я не можу померти. Я ніби вмираю, але знову повертаюся до земного життя, ледь чутним голосом вкотре сповідалася перед чоловіком Текля. А на кінець, як завжди, просила: "Благаю тебе: піди ще до людей (вона безпомилково називала ім'я, прізвище та вулицю) і попроси, щоб прийшли до мене. А якщо не хочуть, то хай простять мені через тебе. Інакше я не помру."

і хоч Йосиф ще хвилину тому запевняв жінку, що більше ні до кого не піде, проте мив свої порепані ноги, мозолясті руки, обпалене сонцем і продуте всіма вітрами обличчя, і рушав по людях.

Все своє свідоме життя старався жити для Бога і людей, робити тільки добро, давати людям корисні поради. Був гордий з того, що походив з краю, де народився Маркіян Шашкевич. Книжечку цього будителя свідомості народних мас беріг за образом, як найцінніший скарб. Коли приходила неділя чи свято, то на вигоні або на пасовиську з таким натхненням читав "Кобзар" Шевченка, що не тільки літні люди і жінки, а й діти плакали. "Наймичку", "Катерину", "Гайдамаки" він знав напам'ять.

А от "судьба" його (так він часто називав Теклю) була цілком протилежна. Це були наче місяць і сонце. Зробити комусь зло-це було для неї великою радістю і насолодою. Ніколи не спілкувалась з людьми, у неділі чи свята ніколи не ходила в гості й не запрошувала до себе нікого. Сусіди, хоч тримали в серці ненависть і злобу, проте ніхто явно не виявляв цього, бо боялися, щоб вона не заподіяла їм лиха.

Правда, один з них, на ім'я Михайло, маючи дещо запальний характер, якось запитав його:

- Дядьку Йосифе, от ви такий добрий і мудрий чоловік, а взяли собі таку нелюдяну жінку. Як таке могло статися?

- Сину, - трохи подумавши, спокійно відповів той. - Від долі нікуди не втечеш. Якщо би доля збрала всіх добрих людей до однієї купи, а всіх злих - до іншої, то ті злі перебили б одні одних, а добрі жили б собі, як у раю. А так живуть "серединка - на половинку". Я ж, Михайлику, вчора читав вам Шевченка: "Долі не шукайте, кого любить - сама у колісці найде".

І ось Йосиф у великій задумі, опустивши голову, уже вкотре йде стежиною понад струмок, який розділяє поля навпіл, щоб попросити прощення у колись скривджених людей. Перед очима промайнуло дитинство, згадалися юнацькі роки, друзі, а особливо голубоока Катруся. Чому так сталося? Адже у них було таке щире, невинне і чисте кохання... А з Теклею зустрівся один раз і то на Івана Купала. Хотів покинути, та не зміг. Коли виходив з хати, то прямував до Катрусі, а опам'ятовувався у хаті... Теклі.

- Не піду просити прощення, вирвалось з грудей Йосифа. Але тут же він виразно побачив нещастя тієї, з якою промучився все життя. Промучився, бо лягав спати з Теклею, а думав про Катруся. І ось уже старість. Нічого не знає про долю коханої, а жар тліє у серці й пече душу. Може б і вернувся, але згадав той момент, коли вперше померла Текля: уже її нарядили, засвітили свічки, уже й посходились сусіди, а вона відкрила очі та кволим голосом промовила: "Йосифе, люди, простіть".

Зі страху люди порозбігалися і не спали не те що ніч, а цілими тижнями. Хто не бачив - не йняв віри, але на подвір'я боявся зайти. Найдужче біль стискав серце, коли на руках виносив її у повітку (прибудова до хати) і там залишав на цілий день, бо мусів іти в поле.

Коли вона вмирала вдев'яте, від неї відцуралися рідні діти, а особливо після того, як вона просила, щоб прийняли від неї те, що вона їм залишить.

- Нічого нам не треба й нічого не приймемо від тебе. З чим і з ким жила - з тим і йди.

Знав Йосиф, що це кара за гріх. Дуже мучився, коли бачив, як сусідські коти чи пси забігали до повітки і кусалися на тому місці, де вона лежала. Вереск був неймовірний. Але ніхто не йшов на допомогу, бо навіть дітей дорослі заказали, щоб обминали те подвір'я, тим більше - повітку.

Згадалось Йосифові, як люди, виганяючи худобу на свої пасовища, будь-що намагались обминути його хутір. І все одно тварини зі страшним ревом рвалися до брами, сплетеної з ліщини і рогами вщент розносили її, влітали на подвір'я, оббігали хату, хлів і, без упину ревучи, бігли у невідомому напрямку.

Уже втретє за рік привозив Йосиф священника. Після єлеопомазання заговорила Текля

до дітей, зятів і чоловіка зовсім виразним людським голосом: "Все... Я вмираю. Прошу вас всіх: живіть з Богом і не робіть другому те, що вам не миле. Може вам тяжко буде жити, бо ви не хотіли прийняти те, що я вам бажала залишити, зате легко вам буде вмирати".

Після останньої смерті два дні ніхто з сусідів не приходив до хати, тільки з появою священика прийшли і провели її в останню дорогу.

Ні діти, ні рідні не плакали, тільки чоловік стояв над гробом, витираючи сльози і час від часу кивав головою.

-Дякую тобі, Боже за все. Не пам'ятай її вчинків, а все прости. Бо Ти єдиний і справедливий суддя. Дякую і вам, люди, що віддали належну шану моїй жінці, - сказав Йосиф.

-...Знаю, що вам трудно повірити, але ще є живі свідки. Тому слід нам жити, користуючись розумом і пам'яттю, а не лише свобідною волею. Хто з Богом - Бог з ним, закінчив свою розповідь кремезний дідусь із срібним віночком сивого волосся на голові.

Молодий юнак, який постійно устами і очима посміхався, слухаючи дідову розповідь, спитав:

- Вибачте мені, пане, за нескромність. А яка у вас освіта?

- А чому ти, сину, запитуєш про це мене? - замість відповіді спитав у свою чергу дідусь.

- Та так собі думаю, що з вас був би добрий фантазер або письменник, сам Гоголь, якби ви мали вищу освіту.

- Юначе, - втрутився у розмову літнього віку чоловік. - В житті ви ще стільки побачите, - не те що почуєте, стільки життєвих історій, які вам не тільки байкою будуть здаватися, а неймовірною фантазією.

Я є свідком такої історії. Померла ворожка і ми пішли на цвинтар копати яму. Тільки почали копати, як з усіх боків на нас поповзли різних розмірів змії - і ласі, і жовті, і чорні... Це викликало в нас такий страх, що ми всі четверо покидали лопати і повтікали. Тоді одна побожна жінка, яка була старшою сестрою в церкві, порадила нам навхрест ями запалити чотири стрітенські свічки, а все довкола скропити свяченою водою. Ми так і зробили. Жодної гадюки ми більше не бачили. Правда, на другий день після похорону, коли рідні прийшли помолитись на могилу, то побачили змію, що обвилась довкола хреста і постійно шипіла, так що ніхто не наважився підійти до могили.

- Вірю кожному вашому слову, - до бесіди підключився ще один чоловік. - І хоч би я хотів вам збрехати, чи, як каже оцей молодий чоловік, пофантазувати, то правдивість моїх слів підтвердить мій співпрацівник, - він вказав рукою на свого колегу.

Тож слухайте, що було з нами. Наш гараж знаходиться на відстані 80-100 метрів від цвинтаря. Якось, а це було в липні, на цвинтарі здійнявся сильний вихор. Вітер трошив дерева, наче сірники, ламав гілля, особливо з верб. Той стовп пилюки і всякого сміття наближався до гаражу. Був такий шум, ніби то наближався літак. У вихорі, що в діаметрі сягав десь 4-5 метрів, на висоті до 60 метрів кружляв хрест. Коли вихор уже був над гаражем, хрест різко полетів вниз і зрештою впав на землю.

Цей випадок вкрай стривожив усіх, хто це бачив. Ніхто не знав, що робити з хрестом. Як виявилось, якусь годину тому на цвинтарі поховали повішеника, а на могилі поставили хрест. Священика не було, тож гріб ніхто не опечатував, свяченою водою ніхто не скроплював.

- А чому Бог дозволив, щоб вихор зірвав хрест з гробу? - все ще не здавався той юнак, який насміхався з дідуся.

-Та тому, юначе, - уже підвищеним тоном пояснював товариш співрозмовника, - що повішеник добровільно віддав душу дияволу, а диявол боїться хреста. Тим більше, він повісився на тому ж таки цвинтарі, на вербі, що схилилась над могилою його сина, який загинув у танку під час випробувань машини в умовах підводного пересування.

І згадалась священикові, який їхав у цьому вагоні, пригода. Як тільки Греко-Католицька Церква вийшла з підпілля, то одному душпастиреві доводилось обслуговувати по 6-9 парохій, щоб підтримати дух спраглого народу. Вдень і вночі доводилось добиратись з парафії на парафію, лише щоби відправити Богослужіння - чи то у храмі, чи під відкритим небом. На третій день Великодніх свят підійшла до нього жіночка одного з гірських сіл і

слізно благала: "Отченьку, хто знає, коли ви знову до нас приїдете. Я маю до вас велику просьбу. Опечатайте гріб, і якщо можна - відправте на могилі парастас".

Священик подивився на годинник. До приїзду автобуса залишалося трохи більше години. А там - знову поїздка за 40 кілометрів у інше гірське село.

Тільки священик з паламарем (провізором) почав правити парастас (дяків тоді майже не було), як миттєво зірвався дуже сильний вітер. Фелон кидало священикові на голову, тому він повернувся обличчям до вітру. Тепер фелон здіймався у повітрі вище голови. Треба було добре тримати пожовклі сторінки старенького требника. Але, о диво! Метрів за 20 вітру майже не було! А тут стару яблуню-дичку вітер гнув майже до землі. Гілля, на якому тільки починали розвиватися листочки, тріщало, свистіло, гуло і завивало. Священик глянув на перелякане обличчя паламаря: в його очах було стільки страху, що він здавалось ось-ось не витримає і втече з цвинтаря.

Мирянка, яка просила опечатати гріб, підняла очі до неба і раз у раз хрестилася, благаючи: "О Боже, змилуйся над нами! Прости йому, грішному! Не опусти нас з-під Своєї опіки!"

- Отче, а ви нічого не знали? - після парастасу, опечатання гробу та скроплення свяченою водою могили спитав провізор.

- Про що я мав знати? - перепитав священик.

- На тій яблунці, що так тріщала, на другий день Різдвяних свят повісився той покійний, над яким ви відправили парастас. А ви зауважили, що як тільки опечатали гріб, вітер стих. Пішов смугою метрів 20-30, навіть дерева біля церкви обминув.

-А покійний, що був несповна розуму?

-Та ні. Він був добрим господарем, чоловіком і батьком. Але тільки тоді, коли був тверезий. А як напивався, то був гірше вар'ята, гірше диявола. І от на Різдво напився і з таким, як сам, прийшов додому. Почав бити жінку, а дочка, захищаючи матір, вдарила його. Керований диявольською люттю, він вибіг з хати і повернувся назад з сокирою. На щастя, дочка встигла відвернути голову і лезо сокири вдарило у груди...

Рану заткнули м'якушем хліба, відвезли у лікарню, де її врятували. Ранком, коли диявол у людській подобі повернувся додому, то побачив закривавлену сокиру, а також сліди крові на долівці, ліжку, на снігу. З переляку він забіг до стодоли, зняв віжки і повісився на отій яблуні, яку нечистий дух так трошив і гнув додолу.

Хвилину промовчавши, провізор запитав:

- Скажіть правду, отче, чи і ви боялися так як я, бо я хотів уже втікати.

- Сказати правду?.. Ні, пане Миколо, бо на те мене Бог покликав до священства, щоб я воював з дияволом.

Знайте, що диявол боїться того, хто з ним воює. І ще запам'ятайте собі таку молитву: "Ото Хрест Господній! Втікайте всі ворожі й диявольські сили, переміг Лев з покоління Юди, потомок Давида". І тоді вам не буде страшна жодна зла сила.

## НАЙЩАСЛИВІША МАМА НА СВІТІ

Сумно хитають гіллям старі смереки на карпатських схилах. Вони обступили з усіх боків невелике село Розточки і ніби шепчуть одна одній сумну звістку: „Помирає мати...". Так, з життям прощається справжня Мати, скромна, працююча жінка, яка дала життя і вивела в люди восьмеро дітей. Вона навчила їх бути чесними, працюючими, щирими і, головне, служити Богові. Не шукала слави, нагород, похвали, а все віддала, щоб вирости справжніми патріотами України, вірними синами і дочками Греко-Католицької Церкви. Сьогодні вона стоїть на останній межі і готується до зустрічі з Всевишнім. Світяться радістю наповнені слізьми очі, на устах і в очах грає весела посмішка, старечі щоки покрились рум'янцем карпатської калини. Не хочуть вірити діти, що мама вже не підніметься з ліжка, адже вона така весела, життєрадісна, неначе готується до гостини, на свято. Вона відчуває, як з кожним ударом серця слабне пульс, стають важкими руки і ноги, як сили покидають її, але радіє, бо зібралась до Бога, до якого все життя готувалась. Як легко вмирати, коли твоя совість чиста і ти свідомо готувався до зустрічі зі своїм Творцем, Спасителем, Відкупителем і Суддею...

- Отці мої духовні, мої найдорожчі синочки, Петрусь і Васильку, - кволим, але

щасливим голосом промовила мама Розалія Витвицька, - поправте мені подушку і трошечки підніміть мене, щоб я Вас усіх добре бачила. Підійдіть до мене, мої любі і милі донечки-сестрички-монахині Павлінко, Стефаніє-Севастино, Настусю-Розаліє. А ти, Павлику, чого утираєш сльози? Ти дяк у *Святому Храмі*, ти маєш бути мужнім, адже усіх проводиш до Бога, і коли Бог покличе мене, ти маєш на повний голос співати разом із хором, супроводжуючи мене в останню путь. А де Тадей з жінкою і діточками? Ще не приїхав з Тяпче?

- Ні, мамцю, я тут, я допомагав сестричці Марії поратись по господарству.

Тадей із сестрою Марією, яка приїхала з містечка Долини, поспіхом увійшли до хати. Старенька Розалія спокійним поглядом обвела усіх і зупинилася на кожній своїй дитині, невістках та онуках. По усміхненому обличчю одна за одною котились сльози, неначе срібні горошини, на мить заповнювали зморшки-свідки старості, наслідки нелегкого життя, а далі спокійно збігали по обличчю. Ледве підняла мама тяжку, жилами покриту руку, щоб витерти обличчя.

-Любі мої, найдорожчі мої, дякую вам усім, що ви сьогодні зібрались. Прийшов мій час іти по нагороду і платню до Пана Бога. Я вчора сповідалась перед Богом і отцем духовним, а сьогодні хочу перед вами. Не знаю, з чого почати. Може, з того, що я була до вас суворою і вимогливою, може іноді, коли ви були малими, не дала їсти, поки ви не помолились, може когось з вас різкою вдарила, зате ніколи не кляла і не обзивала. Так вимагало життя. Степан, тато ваш (*Царство йому Небесне*), все життя дбав про те, щоб ви мали що їсти, не були голі і босі, а я була для вас і татом, і мамою, і господарем, і господинею. Затепер я бачу плоди того насіння, яке сіяла ціле життя у ваших душах і серцях. Тепер спокійно можу йти до свого Степанка і Господа Бога, бо я - найщасливіша мама на світі. На мить мама замовкла, ще раз пильним і спокійним поглядом торкнулась усіх.

- Чого, діти, плачете?.. Дивитесь, що я плачу?.. Я плачу з радості, що Бог обдарував мене такими дітьми і вислухав мої молитви. Чи може бути більше щастя, як залишати на цьому світі двох синів-священики, сина-дяка, трьох дочок-монахинь?.. Ні, немає більшого щастя. Прошу вас, мої сини-отці, і вас, любі донечки-монахині, як будете колись молитись чи правити Святу Літургію за мене, то обов'язково згадайте і за священиків-підпільників, які збирались у нашій хаті, у навколишніх селах, а особливо за отця Антонія Буцацького.

На якусь мить у хаті запанувала мертва тиша. Правду кажуть люди: настають моменти в житті людини, коли в одну хвилину перед очима постає цілий життєвий шлях. Згадалось мамі і дітям, як у кирзових тюремних черевиках, обмотаних ганчір'ям, о. Антоній через ліс у заметіль добирався з Липи, Лужок, Бубнища та інших сіл, щоб духовно і морально підтримати незламних духом християн, у яких закрили церкви... Ні, не задля слави, не задля збагачення подвижники-священики, які повернулися з ув'язнення, цілий день працювали на найпринизливіших і найменш оплачуваних роботах, а ночами добирались за сотні кілометрів, навіть у негоду, щоб вселити і зміцнити віру в те, що Бог нас не покинув, і прийде час, коли єдино правдива, Христом заснована Церква вийде з підпілля. Не забули діти, як вони взимку, хто на санчатах, хто на лещатах, мерзли на вітрі і в теплу пору ніби бавились, а насправді -пильнували, щоб при наближенні небезпеки попередити людей, передати умовний сигнал в ту хату, де правилась Свята Літургія, де освячувалися паски, зілля, овочі, вода, де хрестили дітей, вінчали молодят, проводили реколекції священики, катехизували дітей. Тяжкий і небезпечний був труд, але дуже потрібний і почесний. Тут "ковалі" правди, віри, надії, любові до Бога кували мужність і надію, що Бог не залишить Своїх дітей, що прийде воля для Христової Церкви і знедоленого українського народу.

Згадала Розалія, як удень Зіслання Святого Духа вона разом зі своїми діточками і вірними підпільними греко-католиками пішли у село Липу, де у храмі св. Параскеви Великомучениці, який був закритий на три замки, опечатаний і нахрест забитий дошками, отець Антоній Буцацький відправив Службу Божу і освятив зілля. Передбачливі люди ще в той день, коли яничари, запродавці і московські ординці ламали іконостас, престіл і нищили образи, обдумали разом з провізором Миколою Кулининим план, як мають заходити в храм. В підлозі під хорами зробили потаємний хід. Закінчилась Свята Літургія. Люди у два ряди стали під стіни, щоб освятити зілля. Саме у цей час дівчинка-вістунка повідомила, що в село приїхали два автобуси і два "бобики" міліції та людей у цивільному і йдуть до



церкви.

- Боже, хай буде Воля Твоя, - промовив о. Антоній, піднявши руки і очі до неба. - Люди, тихенько моліться "Царю Небесний", "Отче Наш", "Богородице Діво", "Під Твою Милість", "Згадай, всемилостива Діво Маріє" і ніхто не ворухнеться, щоб не скрипіла підлога.

Через хвилину-дві залунали навколо церкви голоси українською і російською мовами. Хтось, брутально лаючись, смикав за велетенський висячий замок.

- Товаришу підполковник, ми все кругом оглянули, іншого входу немає.

- Товаришу секретар, але у селі дуже мало людей, - доповідав інший голос.

- Тише... тише... слухайте?.. Где-то за селом пацани орут. Бегом туди, разбейтесь на две группы, чтоб поймать попа-униата. Первая группа-со мной, вторая-с подполковником.

Тим часом з галасом „їдуть! тікайте! вже близько!" все далі втікали хлопчак по обидві сторони гори і по самим гірським хребті. Працівники КДБ, міліції, райкому і секоти впіймали кількох і почали з'ясовувати, що сталося. Малі одноголосно твердили, що вони бавились у війну. В той час жителі села Липа і навколишніх сіл організовано і швиденько через потаємний хід вийшли зі *Святого Храму*. Жінка провізора з о. Антонієм скритими в гущавині стежками пішла до села Бубнище, а вороги ламали собі голови, хто серед них зрадник, не здогадуючись про хитрість і винахідливість дітей.

...Спогади, спогади, спогади... Роєм насідали і на дітей. Згадували, як перед Святою вечерею мама посидала хлопчиків до одиноких і стареньких людей, щоб занести німеччиним кутю та інші страви, а ходячих запросити до себе на вечерю. У сам Святвечір ніхто не мав права говорити підвищеним тоном. З появою небесної зірки всі сідали до Святої вечері, пропустивши цілий день. На Великодні свята відбувалось те саме. Тим, хто через хворобу не міг іти до Святого Храму, хто-небудь із дітей просто від церкви ніс освячене яєчко. Дітей змалку вчили допомагати ближньому. Коли сушили сіно і наближалась гроза, то тато чи мама в першу чергу поспішали з дітьми на допомогу німеччиним і старим. Так було при всякій роботі. Ще восени батько Степан старався безплатно завезти дров убогим і калікам, а діти мали їх порізати, поколотити і занести у дровитню або покласти в загаті. З раннього дитинства сини і дочки були навчені на поклик чи наказ батьків говорити "йду", а слів "зараз" або "не хочу" в цій сім'ї не існувало. В будь-який час батьки знали, де знаходяться їхні діти і коли повернуться додому. Батько часто говорив: "Без дисципліни військо гине".

Любов до Бога, яку з колиски прищепили батьки, стала любов'ю не тільки до ближнього, а й до ворогів. Не дивно, що виховані в такому дусі діти обрали шлях служіння Богові - стали священиками і сестрами-монахинями.

...Спокійним голосом і німеччиною рукою з усмішкою на устах мама благословляє своїх дітей:

- А тепер, діти, моліться за упокій моєї душі. Я йду до Бога.

З молитвою на устах і вервичкою в руках спокійно відійшла по нагороду. Провести на вічний спочинок Розалію Витвицьку зійшлися не тільки односельці, а й вірні з навколишніх сіл, вісім священиків і сестри-монахині з Івано-Франківщини, Львівщини, Закарпаття і Тернопільщини.

Боже, дай нам більше таких сімей і таких матерів!

## У БОГА ВСЕ МОЖЛИВЕ

- Мамо-о-о, - заливаючись рясними сльозами, хлипаючи, як мала дитина, видавлювала з горла кожне слово Софійка. - Я..., я..., я... Мене лікар Дринь післав до тебе на пораду. Я..., я... знову...

- Щознову?.. Вагітна?..

- Так...

Тепер уже заридала мама. Упавши на коліна перед дочкою і прихилившись до живота дочки, вона немов прислухалася до стукоту серця одномісячної крихітки, а при цьому не стримувала сліз, що котилися по її щоках. Бо це були сльози радості. Вона жваво піднялась на ноги, пригорнула до грудей Софійку, а потім взяла її за плечі, віддалила від себе і знову пригорнула. Заходила цілувати дочку в обличчя, в уста, в очі.

- Донечко моя, моя голубко, ластівко, це я вимолвила у Бога таке щастя для тебе і себе. Ти навіть не уявляєш собі, скільки Служб Божих правилось за тебе, щоб ти стала матір'ю. Я

кожного місяця наймала Служби Божі, до того ж в різних місцях.

-Але лікар сказав, що він остерігається за моє здоров'я, а тим більше - не дає гарантії на щасливі роди. Ти ж знаєш, що під час перших пологів мені робили кесарів розтин. Лікар пропонує аборт, тому і відправив до тебе на пораду, - все ще схлипуючи, але поступово опановуючи себе говорила Софія, чекаючи на мамине рішення.

- Ні, донечко... Тільки не вбивай дитину! Здайся під опіку Божу і Пречистої Діви Марії. Я вірю, і ти також вір, що все буде якнайкраще.

-Але ж Василькові всього півтора рочку, а я...

- Не переживай, не зможеш - я розрахуюся з роботи.

І мама знову пригорнула до своїх грудей дочку. Як і колись в дитинстві, вона гладила її голівку, потім її пальці чи то механічно, чи навмисне сковзнули із золотистого волосся на шию, доторкнулися до вух. Мама легенько обвела пальцем довкола одного вуха, потім зробила те саме навколо другого. На якусь мить вона затамувала подих; її серце забилося частіше - на згадку про ту страшну трагедію п'ятирічної давності.

Мама підняла очі до образу Матері Божої Неустанної Помочі і з її уст полинули слова: "Матінко Божа, яка Ти добра і милосердна".

- Софійко, немовби про себе говорила Марта, все ще дивлячись на образ, - коли тебе виписували з лікарні, то професор сказав: "Життя, з Божою поміччю, врятували, та вона ніколи більше не дасть життя. Ця аварія зробила її безплідною". А бачиш, який Бог добрий. І якщо на те Його Воля, не йди проти неї. Життя дається раз. Не бери тяжкий гріх на душу.

-Дякую, мамцю, дякую... Ти в мене наймудріша порадиця. Ти - найкраща мама в світі.

... 1991 рік. На автошляху Бучач-Чортків сталося зіткнення двох автобусів. Понад сорок людей потрапили у лікарню. Найбільше потерпіли Софійка і ще одна студентка. Поломаний таз, травмована голова, грудна клітка, живіт, майже обірвані вуха. Дев'ять днів не наважувались лікарі на операцію. Йшла боротьба життя і смерті. Страшно було дивитись, як із живота Софійки звисали сім дренажних катеторів.

А вона, Марта, жодного дня не відходила від ліжка, хіба що для того, щоби через знайомих передати на Службу Божу за виздоровлення Софійки. А її уста безупинно шепотіли молитву.

У день операції, що тривала чотири години, правилося шість Служб Божих, а Марта клячала перед дверима операційної і продовжувала молитися.

Після операції сили прибували до Софійки, наче вода із незамуленого джерельця. А лікарі не переставали дивуватися. Шрами на тілі не рубцювалися, а розсмоктувалися. Найбільше мама переживала за обличчя і вуха, що дуже важливо для дівчини. Але, дякуючи Богові, нині нічого не помітно.

...Роки пробігли, наче вода у річці. Тепер щаслива мама, бабуса і дідусь тішаться-потішаються внуком і внучкою, яких змалку навчають молитися і любити Бога. Адже у Нього все можливе!

## **ІСПОВІДНИК ВІРИ. ДРОГОБИЧАНИН, ЯКОГО ВРЯТУВАЛА МАТЕР БОЖА**

Сім моргів поля годували тринадцять років сім'ю Василя Куликовця із с. Волі Висоцької біля Жовкви. І годували сито. Бо й він з дружиною, і діти, підростаючи одне за одним, наче дубки, прилучалися до праці. Всьому давали лад дружні Куликовці: нивам у полі, городу, саду, коровам, коням, вівцям, свиням, пернатій живності. Та ще й надбали дерева на два нові будинки -у старих було вже затісно. Мудрістю, господарністю, плеканою з діда-прадіда національною свідомістю Куликовець заслужив і в селі, і в повіті великий авторитет. Воляни вибрали його своїм мужем довір'я і головою сільської кооперативи, жовківці - головою тутешньої філії "Маслосоюзу". А коли влітку-восени 1941 року через село і місто поверталися худі, мов скелети, з німецького полону додому на Східну Україну військовополонені і ними заопікувалися Отці Василіяни, Куликовець очолив громадський комітет допомоги братам-наддніпрянцям. Один прожив у них два місяці, добровільно тесав дерево на хату, аж поки цілком не оклигав і, споряджений на дорогу харчами та грішми, пустився у свою вінницьку Україну.

Спочатку комуно-російські "визволителі" "визволили" Куликовців від усієї живності. Підігнавши череваті величезні "студебеккери", майор Шкабаров з озброєною бандою

емґебистів зтягнули на машину худобу і відвезли в Жовкву. Потім непрошені зайди спакували готові до будівництва підвалини, буряки, моркву і теж відвезли в район. Якби частину урожаю Куликовці не заховали в сусідів або не закопали в кіпці, то їх чекав би голод у чотирьох стінах. Так Москва "по-братськи" знову обіймала галичан кістлявою рукою смерти.

Залишилось остаточно розкуркулити цю господарську сім'ю. Тато з дітьми якраз зібралися у поле на жнива. Мама розчинила в діжі тісто на хліб і пироги жниварям. Здавалось, лихий не наднесе людоловів. Думки - за горами, а ті вже тут, як тут:

-Собирайся, кулацкое отродье, на белые медведи!

Заголосили менші діти. Заломила руки почорніла з горя мама. Лише тато стиснув до хрускоту в кістках мозолисті п'ястуки і пішов складати поспіхом пожитки. Адже їх вивозили в Сибір, і на те не було ради. Так і загребли червоні песиголовці всіх Куликовців. Два пекельні місяці Львівської пересильної тюрми в неймовірній тисняві й задусі, три тижні хресної дороги в товарному потязі - і зустрічай, усіяна горем і полита кров'ю, засипана триметровими снігами, присипана кедровим шумом земля Хакасія майже на кінці світу. Приїхали до тебе не з власної волі "бандеровцы", нічого нікому не винні. Волянців разом з вісімнадцятьма іншими галицькими сім'ями висадили на станції Шири, решту повезли далі. Прийшли "купці" з місцевого начальства і розподілили, куди кому. Куликовцям випало йти в суворі дикі гори на золотий рудник "Комунар" - мити "золотишко" для диктатури пролетаріату, бодай би він був провалився на найглибше дно пекла разом зі своїми Ленінами-Сталінами. Так мріяли всі, але мовчали.

Куликовця із синами й доньками поставили на найважчі ділянки примітивного золотодобувного промислу.

Взимку Хакасію з її корінним монголоїдним населенням і сімдесятьма насильно завезеними групами європейських народів, більшість з яких тут становили українці, вкривала товстелезна снігова перина. Промисли завмирили до весни.

Рабів відсиляли заготовляти деревину, брати Тарас і Богдан Куликовці опинилися за 90 кілометрів від селища Антонівки, в якому zostалися батьки і сестри. Невдовзі закінчилися харчові припаси, і перед ними зримо замаячила зубаста потвора з гострою косою.

Порадившись із братом, Тарас, як молодший і сильніший, вирушив до селища "одинадцятим номером" - пішки. В кишені знайшов останні п'ять рублів і сяк-так заспокоїв у їдальні буркітливий шлунок. Зранку прошкував легше. Але з кожним подальшим кілометром ноги слухалися гірше. Не так від ходьби, як від голоду.

Нарешті надвечір вийшов на хатину і попросився переночувати. Зігрівшись, відчув голод сильніше. Господарі відвернулися від хлопця і сіли вечеряти. Тараса ніби не було в хаті. Він сидів, скулившись від жалю, і непрошені сльози градом сипалися з очей. Нічого, подумав, може, уранці щось дадуть. Помолився і поступово поринув у важкий сон. Ще затемна всі заворушилися і повставали до роботи. Господарі знову перекусили, а про Тараса знову "забули". Йому стало ще гірше. Промовив молитву, тихо подякував і вийшов. Надворі крутила куревільниця і то стихала, то починала білий танок з новою силою. Хлопець заплакав.

- Чим ви його, образили? - запитала жаліслива сусідка господарів.

- Йому далеко йти! Переживе!

- За кількадесят метрів Тарас уклякнув і в молитві звернувся до Матері Божої: "Візьми мене під Свою опіку Я ще хочу побачити своїх батьків!"

Тарас насилу перевалив через гору. В долину вже ступалося легше і скоріше. Згадав, що нібито десь попереду має стояти старий барак і загорівся мрією знайти там бодай мізерний сухарик. Барак справді побачив, але сухаря, скільки не шукав, не знайшов. Півтора доби і ні тріски в роті. А голодний шлунок розбуркотівся, мов ненагодоване дитя.

На черговому перетині дороги річкою подорожній хлепнув з ополонки дві пригорщі води. Шлунок заспокоївся. По тілу пробігла приємна млість. Однак за поворотом ноги раптом підкосилися, і Тарас упав. Піднявшись, відчув у голові памороки і через сто метрів знову впав. А там - ще і ще. Його огорнув жах. Зворохоблений вітром і куревільницею, ліс навкруги загрозливо шумів, тріщав, ламався, немов перед близьким кінцем світу.

"Все, тут мені кінець", - подумав мандрівник і став молитись. Відтак загорнув голову в фуфайку, ліг посеред дороги: хтось та знайде його, хай і замерзлого. Проте думки і гарячі сльози заважали спокійно замерзати. Тарас звернув погляд до Неба:

- Матінко Божа, візьми мене під Свою опіку... Не дай пропасти... Я так хочу побачити батьків...

І тут він почув над собою надзвичайно лагідний жіночий голос:

- Встань і йди! -Я не можу...

- Можеш, можеш. Встань і йди!

Ніби чийсь невидимі руки підняли його і поставили на ноги. В душі заграла невідь звідки радість. Ноги знову стали слухняними і твердими. Мандрівник не пішов - побіг. Голову заповнили думки: "Невже я розмовляв з Матінкою Божою? Невже то Вона мені звеліла встати і йти? Чи не диво все це? Якщо виживу і розкажу вдома, хто мене врятував, чи повірять?"

А попереду лежала дорога і кликала його вперед. Ось уже й скелі, під якими недавно замерзли вісім українських дівчат, красних, мов калина. Теж від голоду. Холодний піт зросив спину Тарасові. А мріяли ж, як і він, повернутися колись в Україну, знайти собі пару, народити дітей, діждатися онуків. Уже не повернуться. Не знайдуть. Не народять. Не діждуться. Навіки спочили у снігах на чужині, і ніхто не згадає. Хто вони? Звідки, кому тепер знати? Тільки й того, що були українки.

Тарас не хотів замерзнути і собі там само. Коліна схилились на сніг, очі й руки знову звелися вгору:

- Матінко Божа, пішли людину мене врятувати... Куревільниця трохи вляглася Він помітив хатину, з якої вийшов хлопець-підліток Усі його звали Толиком. -То-о-лик!

Не почув. Ще задалеко Тоді вдруге Тарас доступився ближче і вдруге гукнув: -То-о-лик!

О, мамо рідна, тепер почув! Прибіг.

- Що з вами, дядьку Тарасе? Не плачте! Ось я з вами! Не плачте!

-Ти мене врятував. Хочу їсти...

- Я вам дам хліба! У нас є. Мама пішла ще купити. Скоро прийде. Ходімо!

Толик переварив води, насипав цукру, давши йому напитись, аби наповнив порожній дві доби шлунок. Тоді вкраяв чималий кусень хліба:

-їжте, дядьку Тарасе!

Той їв і запивав солодкою водою Ще ніколи не їв так смачно, як тепер. Ніколи. Поволі відчув свіжість у тілі, повернення сил. Немов знову на світ народився.

-Синку,-до Толика, - я уже можу йти!

- Натє вам ніжик і сірники. Розкладете вогонь, якщо замерзнете. А ось ще хліб. Беріть! У нас є!

Ну й щира душа! Тарас поцілував хлопчика, подякував і пустився в дорогу. Решту дороги не йшов і не біг-летів щодуху. Коли нарешті дістався до Антонівки, удома вже світилося.

- Синочку, ти? - кинулися до нього тато з мамою. - Де ти пропадав? На повечеряй. Ти, напевно, голодний?

Лише опісля Тарас повідав рідним, а ті-сусідам і знайомим, таємницю свого порятунку. Його почали звати "той, якого порятувала Божа Матір", істинно так!

Під Її святим омофором наш герой ходив усі наступні літа: і коли настав кінець його неволі в сибірських снігах, і коли повернувся в Україну, і коли допомагав у підпіллі греко-католицьким священикам, і коли підняв перший синьо-жовтий стяг на 26-метровій щоглині в гаражі, де працював водієм, і коли пізнав радість батьківства, діждався онуків, у яких бачить майбутнє незалежної України.

Хто вірить і терпен, той і спасен. Дрогобичанин Тарас Куликовець засвідчує цю народну мудрість своїм щасливим спасінням.

*Матеріал автор подає за виданням газети "За Вільну Україну" від 4 квітня 2001 року.*

*Роман Пастух*

## КАРА ЗА ГРІХ

- А я ще і ще повторюю... я не буду робити Вам аборт. Питаєте, чому і яка причина? Тому, що Ваша вагітність становить уже п'ять місяців, і я живої беззахисної і невинної дитини не вбиватиму. Це по-перше, а по-друге: я боюся гріха.

- То ви комуніст і вірите в гріх, у Бога?.. А чому ви не бажаєте зрозуміти, що у мене двоє дітей, одна кімната і невеличка кухонька, і заробітна плата 130 крб.? Це наше спільне рішення з чоловіком. А до Вас я звернулася, як до старшого лікаря... Невже мені йти до гінеколога, який тільки-но вийшов зі студентської партії?

- Лікар докурював другу цигарку "Казбека" біля відчиненого вікна, вірніше не докурював, а доїдав, бо після кожної глибокої затяжки відкушував кусочок трубки і випльовував за вікно.

Знервованою ходою пройшов кабінетом вдруге, вп'яте і зупинився напроти крісла, на якому сиділа пацієнтка. На його обличчі грали мускули, час від часу він кусав свої губи. Пронизливий погляд лікаря зустрівся з очима не менш схвилюваної пацієнтки.

-Добре... хоч за свою лікарську практику впродовж 22 років я не зробив жодного аборт, не вбив жодної беззахисної дитини, однак спільно з вами зроблю це.

Юлія Степанівна з радості аж піднялась з крісла. На обличчі, спотвореному гримасою, засяяла усмішка надії.

- Дякую, докторе. Я вірила і знала, що ви зрозумієте і послухаєте мене.

-Так, я Вас послухаю, тільки не зараз.

-Без проблем. Коли назначите: завтра чи післязавтра.

- Не завтра і не післязавтра. Щоб мене не мучила совість і я сам не горів у пеклі, то ми з вами домовимось.

-І далі пекло... що ви за фанат?

- Прошу не перебивати. Дозвольте закінчити свою думку. Шановна Юліє Степанівно, а зробимо так.

Через неповних п'ять місяців ви народите дитячко, прийдете до мене в кабінет, і ми разом з вами уберемо вашу дитину.

Після цих слів пацієнтка зірвалася з крісла з такою швидкістю, немов би її вразив електричний струм. Ціле її тіло тремтіло, аж очі вийшли з орбіт, кулаки стиснулися з такою силою, що пальці аж посиніли, уста то відкривались, то закривались, у грудях усе перевернулося, а серце билось з такою швидкістю і силою, що аж здіймало шовкову блузочку на грудях. Вона підшукувала найдошкульніші слова, щоб принизити і допекти лікареві, на якого покладала всю надію.

- Я... Я... думала, що ви.., а ви.., а ви... безжалісний, бездушний не-е-е.., - і, не показавши слова, гримнула дверима й вийшла з кабінету.

Грішний задум Юлія таки здійснила, хоч в іншій лікарні, але "на зло", як вона думала, цьому лікарю-фанатику.

Як утішилася грішниця-жінка, коли з'явився новий метод убивства плоду - вакуумний. Юлія Степанівна була готова зі своєї невеличкої платні виділити частину грошей на нагороду. Навіть хотіла від імені жінок написати в комісію по присудженню нагород, щоб винахідникові вручили, якщо не Нобелівську, то хоча б Державну премію. Відтоді, поки не згасла молодість, вона не знала, скільки абортів зробила: чи 25, чи 50.

Недарма в народі кажуть, що час - найбільший скарб. Немов за вітром відлетіли роки, молодість, солодкі любові. Швидко промайнули весни і літа її життя, осінь спричинила зморшки не тільки на обличчі, а й на руках. Зимові вітри навіяли сніги на скроні й голову. Оженився син, вийшла заміж дочка, живуть у достатку: машини, квартири, вишукані меблі, модний одяг, вибаглива їжа і напитки. Люди збоку заздять. На перший погляд-повне щастя. Однак це-тільки ззовні. А насправді?! Майже щодня, якщо не сварки і прокльони, то докори та взаємозвинувачення. Син живе у шлюбі вже десятий рік, а дочка-сьомий, а Бог не благословляє діточками. Об'їздили світил медицини, усі стверджують, що вони - цілковито здорові. Відвідали і екстрасенсів, і травників, і цілителів, за порадою бабусь на схід сонця на Івана Купала качались у росі, купалися у відварі зозулиного цвіту, у народі цю дивоквітку називають ще "люби мене - не покинь", -усе даремно. Бог не благословив діточками.

І ось сусіди запросили на хрестини дочку з чоловіком, сина з невісткою та маму. Після "Многая літа", за щастя, здоров'я і добру долю маленького Тарасика підняли келихи. Юлія налила повний келих не шампанського, а оковитої, і махом осушила його. Даремно старалась угамувати душевний біль. Душа ще більше кричала, здавалося, що ось-ось розірвуться груди і вискочить серце. Очі наповнилися слізьми. Вона вибігла з хати. Куди йти, як вгамувати біль? Зупинила машину, виїхала за місто. Не знаючи для чого пішла по квітучих травах, луках, не зауважуючи Богом даної краси: співу жайворонка і різного птаства, голубого неба, на якому, мов білі лебеді, пливли одинокі хмаринки. Усе йшла і йшла, поки не втомилась, і безсила впала на землю. Отут Юлія дала волю сльозам. Сповідалася сама перед собою і невидимим, але всюдисущим Богом за вбивства своїх дітей.

Це через її гріхи Бог не благословляє дітей потомством. Як би їй хотілося повернути час назад. Вона віддала б усе, щоб діти були щасливі, а внуки називали її бабусею. Тільки тепер Юлія зрозуміла, що це - кара за *гріх*, та ще боялась кари на справедливому Суді після смерті.

## ВИШИВАНИЙ РУШНИК НА ПАМ'ЯТКУ

Спостерігаючи за знедоленими людьми, а особливо молодими дівчатами і юнаками, тим більше за невинними діточками, які через чародійства і ворожбитства переносили страшні душевні і тілесні муки (діагноз яких не могла і не може встановити медицина), священник не стільки жалів ці нещасні жертви, як тих, хто спричинився до терпіння через ворожбитство і чарування.

З допомогою глибокої віри і молитви вони виздоровіють, хоч може не з першого разу, а ті, нещасні, які заключили союз з дияволом, уже на цій землі терплять страшні муки, бо маючи більше 90 років не можуть не те, що померти, а навіть сконати. І самі не живуть, і нікому не дають жити, особливо ночами. Все свідоме життя займались ворожбою і чаруванням, а на старості щомісяця кличуть священників, монахів, щоб молились за них, бо не можуть в мирі відійти з цього світу.

Та дармна. За зло, зроблене людям, тим більше діточкам, хоч трохи мусять тут потерпіти, а після смерті - на вічні муки. Кому служили, до того і підуть.

Спостереження за знедоленими переконали, що найбільше ворожбитство і чарування відбувається в гірських районах Косівщини, Сколівщини і Турківщини. Там не тільки зло роблять чужим, а й рідним дітям, не говорячи вже про чоловіків, жінок і родичів. Ось сьогодні дівчинка Мар'яна з Турківського району в подяку за чудодійне видужання принесла священникові цілий плетений кошик карпатських білих грибочків, покритих вишиваним рушником. І коли священник намагався винагородити дитину за такий щедрий дар, вона розридалася.

- Отче, ви собі не уявляєте, яка я тепер щаслива, коли розчісую свої коси. Я кожного дня молюся за Вас. А шість місяців тому, на моїй голові не було і третини волосся, одні лише купочки. Я була посміховиськом для дітей. І якби не віра у Бога і любов, яку мені прищепила моя бабуса, я готова була на найстрашніше..., а тепер, дякуючи Господу Богу, Пречистій Діві Марії, всім святим і Вам, я найщасливіша від усіх. Тому прошу від щирого серця прийняти від мене цей рушничок, який я сама спеціально вишила для Вас, щоб ви, дивлячись на нього, пам'ятали, що Вам подарувала та, яка все життя буде молитись за Вас. А тепер прошу Вашого благословення.

Після благословення священник радісній дитині подарував образок Пречистої Диви Марії Неустанної Помочі і Ангела Хоронителя. По-батьківськи пригорнув та поцілував дитину у пишну голівку, яка віддавала запахом смерек і карпатських квітів і трав.

Вже далеко відійшла Мар'яна, все ще оглядаючись і махаючи рукою, а священник все ще стояв біля воріт церкви, благословляючи п'ятнадцятилітню юнку на щасливу дорогу і життя, любуючись її довгими і товстими косами, які звисали до самого стану. Ця дівоча краса сьогодні є рідкістю. Згадалась мовчазлива дівчинка з запалими худими щічками, карими очима, які глибоко ховались у голові, а на обличчі появилася мох. Як щастя змінило цю дитину. Тепер вона життєрадісна, балакуча, весела, навіть дещо кокетлива. Її дитяче тіло почало формуватись у юнку. Із уст мимоволі вирвалось у священника: "Люди, люди, не

робіть іншому те, що вам не мило. Бо за все треба відповісти перед Богом. Будь щаслива, дитино! Служи лише одному панові - Богу!

2005р.

## ЩАСТЯ, ЯКЕ ПРИЙШЛО НЕСПОДІВАНО

"Було мені, моя рідна мати, тих брів не давати, було мені, моя рідна мати, щастя долю дати", - завжди, коли доспівувала до цих слів, Яринка з очима, повними сліз, а якщо не було нікого поруч, давала волю своїм почуттям, виливаючи увесь свій біль. Про її горе ніхто не знав, тільки мама, яка теж у відсутності дочки падала перед образом Пречистої Діви Марії і в гарячій молитві з щирими сльозами надії благала про чудо для своєї донечки. У своїх 19-ть років Яринка відвідала усі знамениті світила медицини приймала ліки, які тільки приписували, купалась у трав'яних відварах, які давали травники-знахарі. На Івана-Купала за порадою травників не тільки ходила по холодній росі, а й качалась по лугових квітах, роздівшись, як мати на світ народила, і все надаремно.

Часто подруги і друзі допитувались, а іноді і докоряли Яринці за її замкнутість і самотність. Її краса не одному поклонникові тривожила серце, та даремно, вона відказувала всім.

Жіночі язика говорили, що вона готується в монахині. І дійсно думка про монастир часто засідала у її серце, але кому вона потрібна з своєю недугою. Єдине місце, куди з радістю спішила Яринка це був Святий Храм. І не тільки Служба Божа.

- Яка б не була пильна робота або погода на дворі, вона завжди спішила впродовж цілого місяця травня на молебень до Матінки Божої, який вислуховувала на колінах. Вірила в те, що колись Та, Яка є усім потіха, радість і любов, пристановище, покров і заступниця змилюється над нею. Так воно і сталося.

- Яринко, мені приснився сон, щоб ми сьогодні пішли до священика на молитву. На обличчі донечки засяяла радісна усмішка. Це рум'яне личко, з необскубаними чорними бровами, з-під яких світилися волошково-голубі очі аж пашіло українською дівочою вродою. Ямочки на щічках і підборідді, малинові уста-усе пасувало цій усмішці...

- Отче духовний, у нас горе. Я... та Яринка.

За спиною мами з опущеною головою стояла карпатська красуня. З очей, наповнених сльозми, іскрилась надія на видужання.

- Отче, у нас єдина надія на Бога і вас. З самого дитинства у моєї донечки "нетримання мочі", особливо вночі. Одне спасіння "памперси".

-Донечко, не на мене надійся, а на Бога, бо в Нього все можливе для тих, хто щиро вірить. І священик так щиро молився, що й у нього на очах блищали сльози. Через три дні Яринка поспішала до Святого Храму, щоб найняти подячну Службу Богу за чудодійне і повне видужання.

- Отче, я хочу жити. І мені тепер веселий світ. Я не нахожу слів подяки Господу Богу і вам. Для мене зовсім інакше світить сонце. Усе мені любе і мило. Моє видужання - це нове народження - радісно зізнавалася Яринка священикові.

Не менше радів і священик, дякуючи Господу Богу, Пречистій Діві Марії і всім святим. Згадалось Йому, як під час реколекцій мама-кианка з восьмирічним синочком дякувала за чудодійне видужання від такої самої хвороби. Від винагороди відмовився, зате порекомендував заїхати у Гошівський монастир Отців Василіян і купити там молитовники, катехизм та разом з синочком і всією сім'єю молитись кожного дня, розповідаючи іншим про силу молитви. І таким чином заохотити всіх до віри і молитви.

І все ж таки через два тижні щаслива мама принесла 50 грн. на подячну Службу Богу.

Купуючи молитовник, вона у монастирі розказала всім присутнім людям про Боже чудо. А через день, жінка з с. Гошева привела п'ятнадцятирічну донечку з такою ж хворобою. Завдяки своїй вірі і ця дитина була зцілена.

Не тому радів священик, що люди йому дякували, а тому, що його молитву вислуховує Господь Бог, Пречиста Діва Марія і всі святі.

Не пам'ятає, скільки людей навернув через оздоровлення до св. Церкви. Однак це найбільша його радість.

Травень 2006 р.

## У БОГА ВСЕ МОЖЛИВЕ

-Христос Воскрес, отче! Промовила тендітна з рожевими щічками дівчинка. Підбігла до священика, взяла його зморщену старечу руку своїми ангельськими рученятами, притиснула її до своїх уст, покриваючи поцілунками.

- Дякую, ангелятко, за повагу. А звідки ти мене знаєш, що називаєш ім'я моє, дитинко?..

Священик пильно вдивлявся в усмінене обличчя і щирі дитячі оченята, але ніяк не міг згадати, де бачив оці пронизливі очі.

-Чия ти, дитинко?

- А ви, отченьку, мене так і не згадали? - якимось особливо по-дитячому, хитаючи головою в різні сторони, запитала дівчинка.

-Я, Мартуся, що з бабусею до Вас приїжджали на молитву.

- Боже! *У Тебе все можливе*, - вихопилося з серця священика. Звівши очі до Неба, радіючи більше за дитину, священик підхопив дівчинку на руки, притиснув до грудей і цілував у рожеві щічки, чоло і руки. Старечі очі наповнились сльозами радості. Багато людей різного віку, які разом з дітьми відпочивали на розважальному майданчику біля Івано-Франківської ратуші -музею, звернули увагу на старечу сльозу, яка, як велика срібла горошина, котилась по щоці. Священик ще раз підняв очі до Неба, дякуючи Богу за вислухані молитви.

-Ти з ким бавишся, Мартусю? Може сама прийшла?

- Ні, отченьку, зі мною моя бабуся.

Тоді за спиною священика озвався знайомий голос. Священик з дівчинкою на руках повернувся в сторону знайомого голосу і з радістю промовив: "Я Вам казав, у Бога все можливе, тільки щиро моліться і вірте."

І знову зустрілись три погляди, тільки тепер з сльозами радості, а не смутку і безнадії.

І пригадалось отцеві, як чотири місяці тому, тамуючи сльози, щоб не вразити дитяче серце і душу, майже пошепки благала бабуся:

- Отче, ще залишилась одна надія на Вас, бо ми вже лікувались в Німеччині, Болгарії, а тепер пропонують на Кубу.

- Мої любі, не на мене надійтесь, а на Бога, я є тільки зброєю в Його руках. Хоч священик здогадався про горе відвідувачів, але для впевненості запитав: "Що вас привело до мене?"

-У моєї внучки, Мартусі, анемія...

Священик так щиро молився, що аж плакав над долею безвинної дитини.

Після шестиразового відвідування і молитви над дитиною, яка дивилась в чашу, батьки зауважили, що щічки з кожним днем все більше покривались рум'янцем.

*їхня надія оправдалась. І Івано-франківська, і київська лабораторії підтвердили, що кров у дитини зовсім здорова. Неймовірне чудо ще більше навернуло всю сім'ю до Бога. В подяку за отриману ласку, не тільки в неділю, але й кожного дня, якщо не до роботи, то після роботи спішать батьки до Катебри, щоб подякувати Господу Богу, Пречистій Діві Марі і всім святим. А Мартуся з бабусею по-декілька раз відвідують Святий Храм.*

2006р.

## МАМО, ЯК Я ПОЯВИЛАСЯ НА СВІТ?..

-Дивне запитання, Оксанко? Ти вже студентка п'ятого курсу університету і все розумієш. Чому ти мене запитуєш?

Усмінені голубі очі Оксани допитливо дивились на здивоване обличчя матері.

- Ні, мамцю! - посміхаючись устами і цілим виразом обличчя, ніжно продовжувала Оксана, - я появилася на світ у незвичайний, у неприродний спосіб, а якимось особливо.

- Хто тобі про це казав? - у мами аж затремтіло тіло, і так з відкритими устами стояла перед дочкою.

- Невже її моя сестра або священик розповіли, - майнула думка у голові. - Тільки вони знали тайну.

- Ісус Христос сказав мені у сні, після мого тяжкого гріха -все ще посміхаючись спокійно продовжувала Оксана.



- Якого гріха? - страшна думка пробігла через мозок, зачепила материнське серце і розпливлась по цілому тілі.

-Я зрадила Христа і тебе мамцю. -Як зрадила, коли, чим?...

І Оксана, яка не вміла брехати, ані кривити душею з дитинства, Богом даний їй той дар, сівши напроти своєї мами, яку так любила, попорядку розповідала, як попала на квартиру до єговістів, як вони щиро і добре відносились до неї, навіть не хотіли брати грошей за квартиру і поступово своєю літературою, немов павук павутинням окутували її.

Підлесливі слова довели її до того, що вона згодилась піти у дім молитви. Пішла раз і вдруге. Замість Святої Літургії і молитов там співали різні пісні, замість священика науки одної неділі провадив один чоловік, другої інший і все твердили, що Пречиста Діва Марія є звичайна жінка, а Хрест-прокляте дерево. Це найбільше стривожило її, коли всі заставляли зняти з грудей хрестик і медальйончик Пречистої Діви Марії. До кінця не змогла всидіти, передчасно вийшла на вулицю, до самого вечора ходила по вулицях міста, зайшла у парк, посиділа над озером, над річкою і все благала Пречисту Діву Марію, Ісуса Христа, і Духа Святого, щоб хоч у сні підказав, чи не збилась вона з дороги правди. На квартиру повернулась пізно ввечері. Відчувала себе тяжко втомленою і фізично, і душевно. Хоча цілий день нічого не їла, їсти не хотілось. Глянула по всіх стінах, на столик і стало страшно, бо тільки тепер звернула увагу, що ні в її, ні в жодній кімнаті немає ні образів, ні Хреста з Розп'яттям. Згадала мамину науку, першу сповідь, причастя. Зняла з шиї хрестик, витягнула з обкладинки паспорта з образом Гошівської Матінки Божої, поставила перед собою на столику і розридалась, як мала дитина. Довго, довго молилася і плакала, перепошуючи Ісуса і Марію за зневіру і зраду.

Не могла заснути. Старалася пригадати молитви на вервичці, адже вона колись маму вчила, а тепер по байдужості за п'ять років сама забула. І тільки заснула, як приснився сон. Ісус сходить з хрестика, який вона зняла і вмить в повний ріст стає перед нею з відкритими Ранами на тілі і ніжно-ніжно промовляє до неї: "Хочеш знати, дитино, чи ти не зійшла з дороги правди? Попроси свою маму, нехай тобі розкаже, хто поблагословив тебе на цей світ". До ранку заснути не могла.

- Так, Оксанко, тебе на світ поблагословив Ісус Христос і Матір Божа. Я у них вимолвила і виблагала тебе.

Тільки ми побралися з твоїм татом, як відразу ж почали будувати хату, та ще й робота в колгоспі. З'їли, не з'їли, а робили день і ніч. Я, будучи вагітною подвигалась і на четвертому місяці плід зійшов з мене. Так упродовж п'яти років все повторювалося у різні місяці вагітності. Нам з татом неначе хтось зв'язав руки. Хоч хата була у стані закінчення, не хотілось нічого робити. Тато часто запитував, задля кого ми будуємо. Адже за гріх нас Господь не благословить діточками. Ми часто, немов маленькі діти, пригортались одне до одного і довго плакали або мовчали.

А я куди лише ходила, то молилася до Господа Бога, Ісуса Христа і Пречистої Діви Марії, щоб нас поблагословив діточками. Хоч Гошівський монастир був закритий, сам храм був складом для міндобрив, а в монаших келіях панував гріх, бо спочатку поселили дітей з дитячого будинку, а пізніше зробили дім "відпочинку" Калушського калійного комбінату. Я з татом приїжджали, щоб поцілувати двері і стіни, благаючи чудотворну Матір Божу за здоров'я тіла і плід лона.

Коли ми повернулись з Гошева на Преображення Господнє, тобто Спаса, я тяжко втомлена лягла на диван відпочити, бо на півдорозі поламався автобус і більше п'ятнадцяти кілометрів прийшлося йти пішки.

Несподівано мені сниться сон, що я йду на Ясну Гору знайомою крутою стежиною. По обі сторони замість віковичних буків цвіте сад. В кінці стежини, на галявині, стоїть жінка вся в білому, підперезана голубим поясом, навпроти неї-чоловік, і дивляться в мою сторону. Вмить на стежині появляється двоє діточок-немовлят. Вони здіймаються в повітря і летять до мене. Метрів за п'ять опускаються на землю і в простягнутих рученятах несуть до мене книжку. Я читаю "Катехизм", а вище сяючими буквами: "Просіть і дасться Вам, шукайте і знайдете, стукайте і відчинять Вам", а ще нижче "Віра твоя спасла тебе, хай тобі станеться по твоїй вірі".

Я впала на коліна, щоб поцілувати дітей і запитую: "Хто вам дав цю книжечку?"

Замість відповіді хлопчик каже: "Ще три місяці будеш очищуватись, будеш жінкою".

А дівчинка: "На четвертий зачнеш і станеш матір'ю". В сльозах радості я пробудилась і побігла до рідної сестри, щоб поділитись радістю, бо дуже повірила, що так станеться, а потім за порадою пішла до священика Йосифа, що робити?

- Молитись і вірити, - сказав о. Йосиф.

-І так, донечко, я тебе зачала. У Бога виблагала і Пречистої Діви Марії, а через три роки появилась на світ твоя сестричка.

Оксанка уважно слухала сповідь мами, а сльози радості і віри текли з її очей по рум'яних щічках, на мить зупинялися на підборіддю і спокійно падали на мамині руки.

-Дякую, мамусю. Тепер я переконалась, що єдино правдива дорога до Бога через Марію з Хрестом до Христа.

## ОСТАННІЙ ДЗВІН

*(Дійсна і невигадана історія одного із сіл Долинського району)*

Недаремно в народі говорять: "де горілка - там диявол." Потяг до горілки і жадоба слави відібрали розум, знищили пам'ять і людську гідність у одного із директорів шкіл Турківського району Львівської області, який приїхав з Черкащини. Здається, що ще зовсім недавно, яких-небудь десятків років від голоду вмерло майже все його село і вся його сім'я: дідусь, бабуся, мама, дві сестри і вся родина, а батька-куркуля, як "врага народу", безплатно завезли аж на Соловки і там втопили в північних болотах. Але син Юхим, якого виховали в дитячому будинку, як курча в інкубаторі, заливаючись отрутою, так швидко про все забув. Воєнний політрук, а тепер директор школи з перших днів взявся наводити "порядки", тільки не в школі. На нараді в районі домігся, щоб "бандита-попа" виселили з резиденції, яку на другий день зайняв з сім'єю.

Поряд у будинку голови Просвіти, якого з сім'єю вивезли на "сибірські курорти", поселили директора школи-інтернату. Пора здавалося б найвища взятися за порядок, дисципліну і успішність у школі. Та було дві головні причини, які зв'язали руки і затьмарили розум - горілка і дзвін на дзвіниці - плебанії. Поки не вип'є, не в'яжеться робота, а вип'є часто згадує "маму" і то словами в три дуги загнутими.

На зауваження і докори учителів, зокрема жінок, відповідав: "Фронтowa звичка, з часом відійде".

Та от церковний дзвін, який дзвонив кожної неділі і свята та іноді в будні дні, сповіщаючи про смерть мирян, стояв йому не тільки в горлі, а й у серці.

Ні правління колгоспу, ні сільська рада не могли нічого вдіяти. Люди відверто заявили, що коли знімуть дзвони, або силою заберуть ключі від дзвіниці, вони не вийдуть на роботу, а тут почались жнива. Щоб уникнути конфлікту з людьми ні правління колгоспу, ні сільрада не підтримали вимоги директора школи Юхима Терентієвича. Озлоблений директор-політрук вирішив доказати своє "я", але і в районі одержав облизне. Покладаючи всю надію на "облвно" і обласну раду, завзятий атеїст намовляє, а поправді кажучи, майже силою заставляє директора школи-інтернату їхати до Львова. Для більшої солідності замість учительського портфеля бере воєнну польову сумку політрука, в яку вкладає всі документи з підробленими підписами на заборону дзвонів. Тільки всівся у старенького "бобіка", як над самою головою задзвонив дзвін, сповіщаючи, що нова душа переставилось на вічний спочинок.

- Все, - процідив крізь зуби завзятий атеїст, і незважаючи на те, що в машині була жінка, виразився самою брутальною нецензурщиною, згадуючи маму, - це останній мій дзвін, який я чую. Не я буду, якщо мої слова не здійсняться. Поїхали.

І дійсно це був останній дзвін. Тільки виїхали на дорогу, як ремінь з польової сумки зачепився за ручку дверцят. Знервований Юхим з усієї сили шарпнув за сумку. По інерції ремінь полетів на важіль коробки передач. Це ще більше роздратувала його. "Та що за чорт тримає тебе", - крізь зуби процідив Юхим, тепер уже обома руками смикаючи з усієї сили за ремінь.

І коли втретє з усієї сили смикнув, чорт пустив ремінь, і Юхим з усієї сили вдаряє спиною у двері старенького "бобіка", на якому не було тентово покриття. Від ваги і енергії тіла двері кузова відкрилися, якась мить і чорт так спритно викидає свого любимця з

машини, що тільки ноги блиснули у повітрі і голова летить під машину, так, що колесо проїхало через саму шию.

На третій день похоронили завзятого атеїста, пішов до чорта, якого так часто згадував. Не було ні священика, ні хреста. Спереді червоний прапор і колона вишикуваних учнів з учителями. Дзвін, який мовчав у день похорону, і досі висить, ніхто більше не наважувався знімати його.

І ось уже півстоліття старожили розказують дітям, внукам і правнукам, як диявол в людській подобі хотів боротись з Богом.

## **БОГ ВИСЛУХАВ МОЛИТВИ МАТЕРІ**

Вже сьомий рік несла тяжкий хрест уся сім'я, та найтяжчий був він для дев'ятнадцятилітньої донечки Віри та її матері Надії.

Ось і сьогодні зв'язана і прив'язана до ліжка Віра кричала, ридаючи нелюдським голосом від нестерпного болю голови, благаючи рідних укоротити її життя. В кімнаті, крім залізного ліжка, нічого не було. Після того, як дочка перекусила собі вени на руці від нестерпного болю, бажаючи кінчити життя самогубством, з кімнати все забрали. Нелюдський крик продовжувався іноді годинами, а то й цілими днями і ночами, поки зовсім обезсилена Віра западала у сплячку і спала добу, а то й дві, відходячи від мук. Як стоптана трава піднімається, так поверталось й здоров'я. А за стіною, на матраці, який лежав на підлозі, ще гірші душевні муки переносила мама. Від горя і сліз, і душевних мук у своїх сорок п'ять мати зовсім посивіла. В дочки боліла голова, а у мами все: і серце, і найбільше душа. Безсонними ночами, іноді затуляючи вуха, щоб не чути страшного крику вона передумувала все. Більше всього дратувало те, що здавалось з дрібниці настала така недуга. У дванадцять років захворіла дочка на свинку і, о горе, - за три дні гостре запалення мозку - менінгіт. Найкращі світила медицини Львова, Києва при сучаснім обладнанні та ліках не можуть не те, що вилікувати, а навіть зупинити болі при критичних приступах.

Одна єдина надія на Бога і Його Милосердя тримали на світі Надію.

У розпачі, дивлячись на страшні муки дитини, іноді миттєво закрадалась думка, яку зразу старалась загасити молитвою, краще смерть ніж таке терпіння, і тут же благала вже вголос: "Боже, прости, бо... бо вона, ще не жила, краще хай я помру. О ні, ні! На кого, вона залишиться, хто її догляне, хто буде піклуватися нею. Боже прости!... Хай буде Воля Твоя!" І знову молитви до Юди-Тадея, акафісти до Божого Милосердя, Матері Божої і всіх святих. А вервицю з рук майже не випускала. Сьомий рік страждань. Сьомий рік ніхто не бачив радісної усмішки на устах цієї колись веселої, жартівливої і завжди усміхненої жінки. Вже й північ минула, вже на горизонті появилися перші промені, сповіщаючи, що народжується новий Божий день, а приступ не покидав дочку.

І... в одну мить тиша. Що це? Невже, о ні, тільки не це, тільки не смерть... мама рвучно відкриває двері, механічно включає світло. Уся мокра від болю дочка миттєво заснула. Так, вона жива.

І перевтомлена мати безсило опускається на своє ложе і миттєво засипає. Сон... який дивний, який віщий сон?

- Я хочу, щоб моя дочка була здорова - раз, вдруге і втретє на повний голос закричала мама, та з такою силою, що чоловік, який спав у сусідній кімнаті розбудився.

-Надю!.. Надю!.. Надійко-о-о!..., що з тобою, розбудись... Що тобі приснилось, що ти так кричиш, чого ти плачеш?..

-Якщо мій сон здійсниться, я буду найщасливішою мамою і жінкою на світі, ще схлипуючи, але посміхаючись промовила жінка.

-Так розкажуй швидше, що наснилось, - просив чоловік?

- Ні, не пора ще розказувати, колись... пізніше. Дай Боже, щоб сон здійснився, - піднявши очі до Неба вже усміхненими устами і очами, повними сліз, благала мама. Пройшов тиждень, місяць, рік, ось уже другий доходить до кінця, а приступів недуги немає. Куди ходить, молиться мама, не випускаючи вервички з рук, дякуючи Богу. Кожної неділі і свята всією сім'єю спішать до церкви, сповіді і причастя. Цілий травень і червень щоденно ідуть на молебень до Матінки Божої і Серця Ісусового. Наслідуючи приклад побожної сім'ї,

спішати і сусіди та знайомі у Святий Храм.

- Мамцю, татку..., сестричко, - чомусь крізь сльози промовила Віра, - знаєте, що сьогодні за день?...

- Так, - за всіх відповіла мама. - У Тебе день народження, тобі 21 рік.

- А це тобі від нас подарунок, - простягнув батько золотий годинник.

- А від мене і всієї нашої сім'ї прийми цю статуїку, разом з чудодійною водичкою від Люрдської Матінки Божої, - урочисто цілуючи фігурку, піднесла сестричка Люба.

З такою набожністю прийняла Віра статуїку, перехрестилась і поцілувала. В хаті запанувала тиша. Немов по команді всі клякнули і голосно почали молитись.

- То може в честь такого свята "мамця", - так називав Андрій свою дружину в присутності дітей, - відкриє нам секрет свого сну, який два роки тому їй приснився.

- Ще не настав той час, - знову ж таки через сльози радості відповіла мама.

- Татку, мамцю, - личко Віри зацвіло рум'янцем, вона то піднімала то опускала очі, то відкривала, то закривала уста, в грудях так билось серце, що кожен удар відбивався на її білосніжній блузочці. - В честь мого свята маю велику просьбу. На мить Віра замовкла, її підборіддя дрібно тремтіло, з очей покотились сльози, чим ще більше прикрасили її вродливе обличчя.

-Донечко, ми завжди до твоїх послуг, якщо це в наших силах.

- Сьогодні на день народження прийде до мене дуже дорога мені людина. Прошу Вашого благословення... Я виходжу заміж. Настала велика тиша, яку порушило мамине схлипування.

Батько підійшов до мами, своєю хусточкою витер з її обличчя сльози, пригорнув до грудей і теж крізь сльози промовив.

- Ну чого ти?... дочка чекає нашого рішення .

- Раз тобі ця людина мила і дорога, хай Бог благословить і ми благословляємо...

Наближався день весілля, а мама у вільний час, куди ходила молилась і через силу вгамовувала сльози.

- Страх перед тим, що дочка почне нове подружжє життя, навіював сумнів, чи не відновиться страшна недуга.

Побожно, згідно християнських звичаїв і обрядів, відбулося весілля, де не змовкали патріотичні, любовні, жартівливі пісні. Веселились всі, тільки скриваючись від молодят, гостей, а найбільше сватів, щоб не дай Бог не подумали чогось лихого, плакала мама у страсі за майбутнє здоров'я дочки...

У тривозі і радості, мов сон, проминуло ще півроку, і донечка Віра у якої не було секретів перед мамою, поділилась радістю.

- Мамцю, привітай мене. Я теж буду мамою. Як народиться донечка, я назву її твоїм ім'ям, а як синочок ім'ям чоловіка, тобто його батька. І знову сльози радості та переживань, тільки постійні молитви і щомісячні Служби Божі заспокоювали маму і додавали надії та впевненості у Божій опіці і Милосерді над дочкою і її потомством.

Під час пологів правилась Свята Літургія, аж у трьох церквах. Господь Бог і Пресвята Діва Марія вислухали молитви всіх рідних, а особливо мами. Після переймів щаслива мати через сорок хвилин привела на світ потомка і продовжувача роду людського, синочка Володимира. І тільки тепер, на хрестинах, щаслива бабуся відкрила тайну того щасливого сну.

Втомлена муками донечки Наді, бідна Матір з вервичкою в руках заснула. І сниться їй сон, що в їхнім домі розсувається стеля і покрівля. Вона бачить, як миттєво розсуваються густі чорні хмари і на місці їх появляється сонце, але разів десять більше за звичайне, і опускається все нижче і нижче.

О диво!... Що це таке, чому воно мене не осліплює і не пече? І мама продовжує щиро молитись на вервичці. І миттєво пролунав могутній голос разом із промінням сонця: "Що ти бажаєш?"

- Щоб моя дитина виздоровіла

Сонце опустилось ще нижче і стало вдвічі більшим, так що тільки по краях видно голубе-голубе небо і знову ще сильніший голос: "Що ти ще хочеш, Надіє?"

- Більше нічого, хочу щоб моя донечка видужала, уже крізь сльози з усієї сили кричить

Надія в сторону сонця.

Сонце опустилось ще нижче, повільно закрило отвір у стелі і даху, і голубизна неба окрилася у його сьайві. І втретє могутній невидимий голос з потойбіччя питає: "Що ти ще для себе бажаєш?"

-Тільки, щоб моя донечка видужала, - з усієї сили, давши волю сльозам, кричить мати-страдниця. О!... Як жаль, чоловік перервав сон.

І ще три роки в душевній тривозі, в молитві і надії на Боже Милосердя і поміч жила побожна мама. І тільки сьогодні щаслива і радісна посмішка осяяла її обличчя, бо вона зрозуміла, що Бог вислухав її молитви.

- *Просіть і дасться Вам, стукайте і відчинять, вірте і Ваша віра вас спасе*, - закінчила свій сон щаслива мама. Прошли роки, щаслива бабуся бавить уже внучку Яринку, але як у тривозі, так і в радості звертається до Бога, дякуючи за всі ласки.

Всією сім'єю кожної неділі і свята, а по можливості і в будній день всі спішать до Святого Храму, несучи свої радості, прикромці, просьби, горе, бо переконались, що без Бога немає життя ні тут, ні у вічності. Тому бабуся Надя кожного місяця наймає Служби Божі в подяку за таке велике чудо.

Наслідуючи приклад цієї побожної сім'ї, усі сусіди і, навіть колись байдужі до віри односельчани, все кидають і спішать до Ісуса, утаєнного у Найсвятіших Тайнах. Цим життєвим прикладом бабуся Надя навернула уже не одну байдужу і сумнівну родину до Бога.

Тож молимося до нашого Творця і Спасителя, і Він нас вислухає, допоможе, спасе не тільки сім'ї, а й Україну і цілий світ.

24.07.2004 р.Б.

## **ЩЕ НЕ ЧУВАНО НІКОЛИ, ЩОБ ВОНА НЕ ПОМОГЛА**

-Все.... більше не можу... хай судять люди, нехай говорять, що хочуть, я все одно не почую. Жаль дітей... але як мають мати таку долю, як я, то краще смерть. Хіба це життя? Кожного дня приниження, зневаги, побої. Нічого не хочу, ні грошей, ні машини, ні багатства. Хочу того, що нема - ласки, хоч трішечки поваги і вдячності за повсякденну рабську роботу.

Що я можу дати діточкам, які знання, який приклад, як педагог?... На уроки йду не підготовлена, як слід, синці з-під очей майже не сходять, губи розпухші, синці по всьому тілі.

Прийду додому, а там всі роботи домогосподарки, кухня, город, а замість вдячності або хоч співчуття, чи щирого слова чую лиш одне: "Дундук, сибірський валянок, дура пришепелкувата". І нікому пожалітись і захистити, брат помер, а батькові чоловіка машина, гроші та посада засліпили очі.

Так готуючи все собі на смерть думала Даринка, складала вбрання на один вішак. Записку написала ще вчора, де мають її похоронити, в що одіти, а от слів для дітей не могла підібрати; хотілось дати пораду, втіху, написати правду, та якась невідома сила розвівала усі думки. Думка про самогубство уже рік не покидала Даринку. І з кожним днем, якась внутрішня невідома сила говорила і наполягала: "Йди втопись або повісься." Навіть електрошнур від старої настільної лампи оголила, щоб вбити себе електрострумом, та думка, що може дитина, живучи колись у цій квартирі, буде боятись, згадуючи про її смерть, заставила викинути це знаряддя смерті.

Згадала, як три місяці тому після садистських і звірських туртур п'яного чоловіка, якщо можна назвати його чоловіком, хотіла повіситись на газовій трубі; уже і шнур прив'язувала, як з страшним лементом, а не те, що з плачем Жанночка, її дочка, застукала кулачками у двері, благуючи: "Мамо, відчини!" Це жалюгідне "мамо" заставило її миттєво відчинити двері.

На порозі стояла її кровинка з розбитими губами і носиком. Зупиняючи кров і обмиваючи личко своєї тендітної донечки, думала Даринка: "Це певно Бог так дав, бо до кого б вона пригорнулася, і хто б їй допоміг, коли б запізнилась на одну хвилину". Згадка і думка про самогубство тільки на якусь мить покинули Дарину. А невідома внутрішня сила, як та змія, знову повзла до мозку, до серця і шептала: "Йди втопись, не мучся більше, твій чоловік не захоче більше тебе зраджувати, бо треба буде думати про Жанну і Тарасика".

Крізь вікно на ліжечках, на яких спали діти, розкинувши рученята, дивився білолиций місяць.

Згадала Дарина, як колись батько наказував мамі, щоб заслонила вікна, бо світло місяця дуже шкодить на здоров'я дітей, а особливо коли повний місяць. Але жаль до своєї долі і ненависть до батьків, які силою заставили вийти заміж за нелюба-багатія і підлабузника взяли верх над думкою самогубства. Чому вона повинна когось жаліти, та хоч би і дітей, коли, як їй здавалось, ніхто їй не жаліє.

Дарина нервово піднялась з ліжка, майже підбігла до вмикача і механічно включила світло.

Чому так робила і сама не знала. Перше, що вона побачила, ні не дітей, а свій дівочий портрет, що висів на стіні з розбитим склом.

То Орест постарався -її чоловік. Невже це вона?... І з її уст вирвалось голосне: "О Боже, на кого я подібна... де моя коса, де моя врода? Мені всього тридцять, а я схожа на бабусю. Косу мою ти вирвав... кате, та ранив!... Ти намотував на руку косу, щоб я не змогла втекти і з усієї сили вдаряв у стіну, а коли я не могла піднятись, то сідав на свою жертву і бив до того часу, поки сам втомився, або косою обвивав кругом шиї і душив. І я ще буду жаліти? За чим?... Хіба це життя?... Все... це моя остання ніч".

- Мамусю, то вже ранок? - і Тарасик піднявся з ліжечка, протираючи кулачком заспані очі. - А ти чого плачеш, мамо? Тебе щось болить?

- Ні, Тарасику, ніщо не болить.

-То чого ти плачеш?-і дитина піднялась з ліжечка, прибігла до мами обняла за коліна і ще раз запитала в неї, що їй болить.

-Душа мене болить і трохи серце, - сама не знала чому, але не приласкала, не погладила по голівці, не поцілувала, як завжди і не перехрестила, благословляючи на сон, а якось холодно промовила, - іди спати, Тарасику.

Ще довго перекидався в ліжечку синок, крізь сон плакала донечка Жанна, кличучи маму. А в Дарини було одне бажання -смерть і то цієї ночі. Поклала на столі записку і ще сіла на диван, щоб дочекатись дванадцятої години ночі. Чомусь саме в цей час хотіла вийти з дому. Нервові перенапруження і інша добра, невідома сила приспали її.

І сниться їй, що вона вже втопилась і зразу попадає на суд у Йосафатову долину. У світлому квітучому саду є посередині дорога, яка веде до двох інших доріг, які різко повертають - одна направо, друга наліво. В кінці дороги стоять дванадцять суддів і направляють одних направо, інших - наліво. Такої краси, яка з правої сторони, Дарина не те, що не бачила, а навіть уявити собі ніколи не могла, тому - то з усієї сили старалась пропхатись на праву сторону. Та даремно, хтось невидимий силою взяв її під руки і немилосердно штовхав на ліву сторону. Пругаючись, вона глянула у ліву сторону, де була суцільна темінь, з якої доносились благання про поміч, крик і ридання, і дикий (регіт) сміх.

Борючись і пругаючись з невидимою силою, Дарина знову опинилась на самому кінці колони. І о диво, вона побачила брата, який давно помер. Їй хотілось крикнути на цілий голос про порятунок, та два удари нечистої сили, повалили його з ніг і, взявши за ноги, поволокли у темінь.

- Все, - майнула думка, - порятунку немає..

Двоє нечистих у страшному, нелюдському вигляді, спішили до неї.

І Дарина побачила у сяйві Пречисту Діву Марію, яка стояла на роздоріжжі доріг вічного щастя і мук.

Пругаючись на якусь мить, Дарина вирвалась з рук нечистих. Стала на коліна і простягла руки до Пречистої Диви Марії, і скільки було сили крикнула: "Маріє!.. Рятуй!... Невже я за своє життя не зробила нічого доброго, що мушу йти на вічні муки?... Пречиста Діво, рятуй!.."

Усе тіло у Дарини дрожало. Вона з просоння і страху кидалась у різні сторони по кімнаті, все ще не вірячи, що це сон. І куди вона не глянула, бачила рятівну руку Пречистої Диви, простягнуту до Неї. Підбігла до ліжечка поцілувала сонних дітей, клякнула перед образом Своєї Рятівниці і молилась, молилась, молилась, виливаючи сльози покаяння і перепрошення. Тільки тепер вона зрозуміла, який страшний гріх самогубства.

Сходило сонце. Народжувався новий день. День початку нового життя, щирого

покаяння, навернення до Бога. І тільки тепер вона згадала, що вже більше року не була у сповіді. Сповідь, сповідь. Негайно йду сповідатись. Задзвонив телефон.

- Дарино Василівна, - звучав голос у трубці телефону, ваш чоловік просить, щоб ви прийшли у лікарню.

- Що трапилось, що з ним, - тривожним голосом запитала жінка.

- Він жити буде, поламані руки і ноги, машина згоріла.

- Боже, прости йому. Уже йду.

Проминули роки. Зрозумів чоловік, що те нещастя - це Божий палець. Дарина все простила, бо і її Матір Божа простила. Молитвою і вервичкою старається загоїти душевні рани, і чоловік хоч з куштуриком відвідує Святий Храм. Просить у Бога прощення за змарноване життя.

І тільки черствим і зарозумілим, щоб їх направити на християнський шлях життя, Дарина розповідає, як Цариця Неба і Землі врятувала її від вічних мук.

"Ще не чувано ніколи, щоб Вона не допомогла", - закінчує свою розмову Дарина, розповідаючи будівничим духовного закладу, яким готує обіди.

14.06.2004 р.

## "...ВІН МІЙ"

- Богдане, зрозумій мене, я так жити більше не те, що не хочу - не можу. Бачиш, за якийсь гріх Бог не дав нам плоду. Взяли Дмитрика за свою дитину. Подивися, що з ним сталося! Перший, другий і третій клас він вчився на відмінно. А тепер що?.. У навчанні - останній, постійно замкнутий, ні з ким не спілкується, майже постійно плаче, боїться сам у хаті бути. Це все твоя "заслуга". І я вже на людину не схожа..., - Надія старалася бути стриманою, спокійною, хоч все тіло, зокрема, підборіддя, тремтіло, як натягнута струна.

- Прости мені, так більше жити неможливо. За яку провину і за які гріхи ми з дитиною мусимо спати одіті, а вночі тікати через вікно, бо додому йде божевільня - п'яний чоловік і батько. Я більше не збираюся з Дмитриком спати по чужих стайнях і стодолах.

Богдан сидів на табуретці і мовчки вислуховував докори, обхопивши голову руками.

- А що, я вас з хати виганяю? - не підводячи голови, пробурмотів нарешті він. - Спіть, чого втікаєте?

- Спіть..., - хитаючи головою, з болем у серці повторила Надія. - Як спати, коли ти з сокирою йдеш до хати, спиш з ножом під подушкою. Який може бути сон?! Коли тверезий - людина як людина, хоч до рани прикладай. А вип'єш - гірше диявола. Бо від нечистого рятує знак святого хреста на собі, а від тебе -ніщо. Лише дурієш ще гірше.

Надія стихла, але відразу й продовжила:

- Я довго чекала цієї нагоди. Вибирай одне з двох: або горілка, або сім'я... Я даю заяву на розлучення. Раз переживу сором, аніж маю кожного дня відбувати такий страх. У тебе тільки подоба людська, а більше нічого немає: ні совісті, ні сорому, та й душа уже пропала...

- Ну, то давай, - Богдан підняв до неї неголене обличчя. Вона побачила червоні запалені вії, коричневі звисаючі мішки і фіолетове (від алкоголю) обличчя.

- А що буде з тобою? Де ти дінешся? - у її голосі з'явилися співчутливі нотки. -Тобі лише тридцять п'ять, а виглядаєш на діда. Невже горілка забрала у тебе розум? Подивись, що робить це диявольське зілля з іншими! Люди з вищою освітою стали останніми жебраками. Втратили сім'ї, батьків передчасно в могили загнали, діти з переляку неповноцінними стали. Тільки цього року скільки молодих людей пішло у могилу! І все через горілку!

Довго Надія перевиховувала чоловіка. Були і сльози, і благання, і погрози, і ласка. Не стільки серце боліло за свою долю і змарновану молодість, як за безвинного Дмитрика. Мами зовсім не знав, бо знайшли залишеного біля смітника. Виховувався у дитячому будинку. Тож скільки радості було у тих голубих, наче небо, оченятах, коли Богдан і Надія назвали його своїм синочком! А що тепер?

- Одне з двох вибирай: або ти знову йдеш на молитву до священика, або розходимось назавжди.

З цими словами Надія лягла у ліжко. Скільки вона спала - не знає. Прокинулась від

різкого стуку у вікно. Надія схопилась з ліжка, на ходу вдяглася у халат і з ліхтариком підійшла до дверей. На її запитання не відізвався ніхто. Вона відкрила двері, обійшла довкола хати, пильно вдивляючись у темряву і прислухаючись. Тихо. "Напевне, у мене вже нерви здають", - подумала жінка і попленталась у хату.

Але як тільки вона зняла халат і вже готова була лягти у ліжко, як знову почувся стук (тепер уже сильніший) у вікно. Серце Надії забилося ще сильніше і вона голосно скрикнула:

-Хто там?

- Відчепись від нього, не рухай його, нікуди його не посилай, бо він мій!

Голос був хриплий, басовитий, і долинав десь від вікна. Надію охопив страх. Вона повела рукою по столі, натрапила на ліхтар і ввімкнула його. Жінка спрямувала промінь світла на вікно, але як не придивлялась, так нікого і не побачила. Переборюючи страх, ще раз вибігла на вулицю, освітлюючи все довкола. Нікого. Ніч і цілковита тиша панували довкола.

Вона зайшла до хати, ввімкнула світло. Годинник показував рівно дванадцяту годину ночі...

До ранку не заснула. Відмовляла повсякденні молитви, вервички, зверталася до святих.

Богдан не повірив словам дружини, але ранком все-таки пішов до священика, відбув Св. Сповідь і прийняв Найсвятіші Тайни.

Той невідомий нічний голос зробив свою справу. Боїться Богдан потрапити до пекла, от і спішить тепер кожної неділі до Святого Храму. Боже, допоможи йому!

## ПОШИЛИСЬ У ДУРНІ

Дві неділі парторг разом з правлінням колгоспу складали плани, як відвернути людей від Церкви. Вони і в минулі роки немало сушили собі над цим голову, та цього року ситуація незвичайна: 1 травня і Великдень співпали. Що тільки не робили партійці у попередні роки: знімали трудовні, штрафували, висміювали у районній газеті, у колгоспних "Будяках" та "Колючках"... Не допомагало. Комсомольці разом з молоддю та всією громадою водили біля церкви гаївки. А тут ще й інша "прикрість": завідуючий складом комуніст Іван Нечипорук перед самими святами поховав свого батька разом із священиком...

Актив вирішив зробити відкриті партійні збори. А щоб заохотити людей, за колгоспний рахунок запросили духовий оркестр та артистів з філармонії. Скрізь по селі порозвішували афіші, а колгоспний "брехунець" вранці та ввечері інформував про безплатний концерт. Та навіть не зважаючи на це, людей до клубу довелося заганяти силою і погрозами. Заледве приміщення заповнили наполовину. Зважаючи на присутність представника з району, парторг вирішив всю злість зігнати на завідуючому складом, хоч спершу його думали пожаліти, адже був інвалідом з дитинства.

-Товариші комуністи і колгоспники! Сьогодні у нас на порядку денному справа комуніста, завідуючого складом Івана Нечипорука. Щоб винести справедливе рішення, просимо товариша Івана щиросердечно розказати про все. Прошу, -парторг вказав рукою на трибуну.

Іван підвівся з місця і підійшов до трибуни.

-Дорога моя родино, - почав він, - дорогі мої односельчани, товариші комуністи.

Іван повільно обвів очима зал, потім глянув на президію... Якимось кумедно позіхнув, навіть не прикриваючи рот рукою, загадково усміхнувся і продовжив:

- Коли мене приймали в партію, то казали, аби я чесно жив і все правдиво виконував. Тому брехати я не можу. Та хоч би й хотів, то не вдасться, бо ви все виділи, адже були на похороні. Мене звинувачують, що я похоронив батька з священиком. То неправда. Батька опустили в яму і закидали землею, а я сам видів, і думаю, що ви всі виділи, як священик з цвинтаря стежкою пішов додому поза городи, бо туди йому ближче. А де він дівся -я не знаю. Але точно знаю, що з батьком я його не похоронив.

А щоби доказати, що я говорю правду, я готовий хоч зараз піти до нього і привести сюди, щоб ви переконалися, що я говорю правду. Думаю, що він мене послухає.

Іван відійшов від трибуни, і не сходами зійшов вниз, а просто стрибнув зі сцени і подався до виходу. Зал зайшовся реготом, люди почали аплодувати.



- Стой! Остановите его! - кричав представник райкому.
- Іване, вернись! - горланив парторг.

Завскладом вийняв папіросу і, очевидно, для того, щоби й собі не засміятися, вклав її в уста і вийшов з клубу.

... Прошли роки. Люди в селі ще й досі зі сміхом згадують ту історію, як Іван пошив партію в дурні.

Напевне, пройде ще не одне десятиліття, а люди будуть згадувати комуністичний режим. Хай ти - найчесніший, найрозумніший, ти все одно був ніхто і ніщо, якщо не вліз у те сміття, болото. І, навпаки, хай би людина була не просто дурна, а навіть напівбожевільна, п'яниця і розпусник (не кажучи вже про злодія, бо вони майже всі були злодіями), якщо така вступила у партію, то вона автоматично здобувала владу, і прості люди змушені були з нею рахуватися.

На шляху очищення від того гною мине ще не одне покоління. Те сміття треба буде вимітати десятками, а може й сотнями років, поки всі не повірять у правду, а правда - це Бог.

## **ВІЗЬМИ СВІЙ ХРЕСТ І ЙДИ ЗА МНОЮ**

*Зарваниця. 21 травня 2006р. Б. Проща Івано-Франківської Єпархії. З усіх найвіддаленіших сіл, не говорячи про міста і містечка, йдуть і їдуть паломники, а ті, хто в час великого чуда дам обітницю щорічно хоч раз у рік пішком прийти з подякою до своєї Спасительки, ось уже третю добу йдуть пішки. На самому кінці гурту паломники з Івано-Франківщини йдуть з хрестом і образом Чудодійної Зарваницької Матері Божої, а з ранцем за плечима йде бабуса років 70-75. На хвилинку зупиняється, зволожує ковтком води пересохлі губи, ховає пляшечку у кишеньку ранця, робить на грудях чіткий великий хрест, цілує розп'яття, вервички і поспішає за гуртом паломників.*

- Пане водій, - звертається старший групи, - у нас є тут вільне місце. Підберіть оцю жіночку.

- Можете і не зупинятись, - говорить жінка, яку на її вимогу підібрали, - вона не сяде. А водій злегка плавно пригальмовує. Та даремно. Паломниця, посміхаючись устами і очима, чомно і щиро подякувала водієві, побажала щасливої дороги і якимось помолодецьки, підтюпцем, прибавивши ходу, поспішає за гуртом.

- А що ви її знаєте, вона з вашого села? - одночасно перепитали і водій і старший групи.

- Ні, вона не з нашого села, а з сусіднього, Добровода, Монастирського району, але її всі знають. І тепер, і за часів переслідування два-три рази в рік пішки йде до Зарваницького чудодійного джерельця, після того чуда, яке сталося з її дитиною.

- Де?.., дома чи тут у Зарваниці?

- Ні, тут у Зарваниці. У неї народилось дитятко. Лікарі зразу зауважили вади, хоч надії на виздоровлення жодної не мали, але щоб потішити молодих батьків, зокрема маму, говорили, що з часом може дитятко переросте.

*Але хвороба з кожним місяцем все більше прогресувала. Не говорячи вже про мову, блудний нецілеспрямований погляд, руки і ноги були майже безвладні. Після багаторазових відвідин дитячих лікарень району і області, та навіть столиці, старенький професор, напевно глибоковіруюча людина, сказав: "Вашу дитину хіба Господь Бог і Пречиста Діва Марія спасуть. Даремно витрачаєтесь. Медицина при цих недугах безсила. Шукайте поради у Бога."*

*"Шукайте поради у Бога", - ці слова додали сили, духа і надії на зцілення через чудодійну силу Зарваницької Матері Божої і її джерельця. Коли дитина була ще маленькою, то мама несла немовля перед собою на грудях у ношах із хустки. Від усяких транспортних послуг категорично відмовлялась.*

Дитятко росло, хоч не розвивалось. Обітницю, яку дала перед Пречистою Дівою Марією, мама сповняла сповна. Кожного року брала у ряднину-верету сина і пішки з молитвою долала 18 кілометрів. По дорозі вишукувала зручне місце, щоб могла присісти і зручно підняти свій хрест, свою ношу. Коли родина і друзі докоряли і застерігали її, а нерозсудливі язики називали її божевільною, вона спокійно відповідала. "Надія вмирає

останньою. Я вірю і надіюсь на Боже чудо. Адже Ісус Христос сказав. *"Візьми свій хрест і йди за Мною."*

Не знаю за чиї гріхи, бо своїх тяжких не пригадую, може батьків, дідів або прадідів страдаю. Кажуть старі люди, що за тяжкі гріхи, а особливо кривоприсягу страдає навіть сьоме покоління.

Незважаючи на злі язики, ця Мати-героїня, чи то дощ, чи спека, бо переважно літом, на власній спині, у сільській ряднині, крок за кроком, з сухим хлібом і чистою водою, з великою надією і любов'ю у серці, спішила до Заступниці скривджених і знедолених. Цілу дорогу молилась і плакала над долею своєю і дитини, але якимось особливо вірила у милосердя і поміч Пречистої Діви Марії і Господа Бога. І ось сьомий раз, долаючи відстань у 18 кілометрів, украй змучена, мама опускає з плечей на траву ряднину, щоб її розкрити і вкотре помити синочка цілющою водою. І... о диво! Дитина, яка від дня народження не ставала своїми ноженятками на землю, не доторкалась руками жодного Божого творіння: ні квітів, ні трав, які так люблять діти; до всього байдужа дитина, до співу небесного птаства, порханя метелика, і ніжної материнської ласки, вперше ніжно усміхається, немов з приємного сну піднімається, простягає ангельські рученята до мами-мучениці, мами-героїні, вперше піднімається на ніженьки і робить сміливі кроки. Чи то від щастя, чи від радості, бо на чудо вона завжди сподівалась, і вірила, тільки не таке, у мами відняло мову. Чи хвилину, чи дві вона стояла у заціпенінні, бо час здавався їй вічністю, а потім душею, як її здавалось на цілу долину, так голосно закричала крізь сльози радості, але це тільки їй здавалось, бо насправді з пересохлого горла і пересохлих потрісканих уст вийшли тільки тихі звуки: "Люди, вірте і любіть Бога, і ваша віра спасе вас і тих, за кого молитесь." Запанувавши над собою, щаслива мама цілувала, пригортала своє чадо до грудей і цілувала, цілувала і голівку, і рученята, і ноги, одночасно відмовляючи всі молитви до Пречистої Діви Марії. Потім впала на коліна і цілувала святу чудодійну землю. І так на колінах, тримаючи своє щастя за ручку, йшла до джерельця. Підкріпившись чудодійною водичкою, обмивши пересохлі уста, облила усе своє тіло, дала волю сльозам. Це були сльози вдячності і радості. Пройшли роки, щаслива колись мама, а тепер бабуся кожного року спішить до колишньої руїни, а тепер величавої святині, щоб подякувати Пречистій Діві Марії за те неймовірне чудо, яке одержала за велику віру, любов і надію до Господа Бога і Матері Божої. Незважаючи на роки, як і раніше пішки і натще серця. Щасливий, здоровий і життєрадісний син, з сім'єю по-декілька разів у рік відвідують чудодійне місце.

Пресвята Чудодійна Зарваницька Матінко Божа, Покровителько нашого багатостраждального народу, не опускай нас з-під Своєї опіки!

## **ДЯКУЮ ТОБІ, МІЙ БОЖЕ!**

Я, Марія з Болехова, хочу розповісти вам про могутню силу Господа Бога нашого і Його велике милосердя до нас, грішних.

Кілька місяців тому зі мною сталось велике нещастя, мене мучили і терзали всякі страхи і думки, такі страшні душевні муки були, що вже аж не хотілось мені жити.

Я пішла до ворожки, бо думала, що вона мені допоможе. Дала вона мені своєї води напиться, говорила, що вода свячена і мені стане легше і щоб я знову прийшла. Нічим вона мені не допомогла, а, навпаки, ще гірше зробила.

Мені так і не ставало легше, але все гірше і гірше. Я не могла ні їсти, ні спати, проте не занепадала духом, ходила на молитву, почала дуже багато молитися, ходити до церкви і просити в Бога, щоб Він подав мені розсудливий розум і не дозволив занепасти своє життя, бо дуже сильно хотіла жити. Я просила в Господа, щоб Він дозволив мені заслужити на те велике спасіння душі моєї! І такою була Воля Божа, щоб я жила. Він показав мені, що в Нього немає нічого неможливого. Він керував моїм розумом і життям. Він подав мені велику силу волі та віри в воскресіння з тих душевних мук, на яке я так чекала.

Сьогодні, я складаю найщирішу подяку і найнижчий уклін земний Господеві Богові за отриману ласку Божої благодаті, яку Він мені подав, і перш за все те, що Він мені послав в опіку і оборону таких могутніх помічників з Неба, як-от: Ісуса Христа, Св. Діву Марію, Св. Юду-Тадея, Св. Філомену, Св. Кипріяна, Св. Шарбеля, Св. Параскевію і всіх святих, бо вони своєю ласкою випросили у Господа Бога спасіння для мене.

Пам'ятайте, коли вам тяжко на душі і терзають злі думки, коли страждання і втома змушують вас занепадати духом і зневірюватись, не йдіть до ворожок, а йдіть краще до Церкви, помоліться до Бога, і Він, як добрий наш Отець Небесний, подасть вам неодмінно все те, що ви в Нього попросите. Головне те, з якою вірою і побожністю ви будете до Нього звертатися.

Я чекала на те велике спасіння кілька місяців, і з Божої Волі його отримала, бо немає більшого щастя на землі, як любити Бога і жити тим життям, яке Він приготував для добрих Своїх дітей. Люблю Тебе, мій Боже, і Матір Твою єдину, Пречисту Діву Марію, і всіх святих помічників, яких Ти мені послав, щоб спасти мене, усім серцем своїм і всією душею своєю!

Бо Ти є моє сонце, З-посеред темряви. Ти є моя надія, З-посеред зневіри. Ти є моє натхнення. З-посеред страждання, Бо Ти, Господи Боже Святий, Є все моє життя... Дякую Тобі, мій Боже!

22.06.2006р.

## "ГОСПОДЬ БОГ ЗНАЄ, ЯК НАС ЛІКУВАТИ"

*(На підтвердження цієї тези болехівський священник зібрав десятки фактів чудодійного зцілення земляків)*

Доля водила отця Володимира Серемчука через такі екстремальні ситуації, що їх описання вистачило б на кілька повноцінних томів пригодницького жанру. І авторам навряд чи довелося б щось дофантазовувати задля крутішого сюжетного "замісу". Власне, на священнослужителя він був висвячений у 1986 році, маючи солідний п'ятдесятирічний життєвий стаж. Спершу був призначений на парафію в селі Бубнище, нині - в місті Болехові.

Зустрічаючись з людьми вже будучи душпастирем, він дізнавався від них незвичайні, часом драматичні і навіть трагічні історії, які підтверджували очевидний вплив Небесного Творця на наше життя, що і підказало отцю Володимирі ідею видання унікальної книги.

І хоча вона написана у формі невеличких духовних новел, за кожною оповіддю - реальні події, місцеві адреси і персонажі. З "перевіркою" достовірності однієї з них автор цих рядків, тобто кореспондент "України молодшої", побував у Бубнищі, після чого з'явився нарис "Німії заговорив. На слові "Вірую", опублікований цього річного червня.

Сама ж книжка під назвою *"Божий палець"*, написана о. Володимиром, упродовж кількох останніх років, витримала чотири перевидання, останнє - в 2002-му. Щоправда, невеличкі накладі - дві-три тисячі примірників — суттєво звузили коло "можливих читачів".

**- Отче, у книжці ви коротенько згадуєте неординарні пригоди з власного життя, а також вашої родини, починаючи з дитинства.**

- Дитинства як такого в мене взагалі не було. Мама в 1940-му залишилася молодою вдовою з трьома дітьми на руках.

Попереду нас очікували тяжкі часи війни, голод, холод, повоєнна розруха. Безперервна гризота підточила мамине здоров'я. Вона перенесла шість операцій, одну з яких - без наркозу. Та я ніколи не чув з її вуст нарікання на долю, лише прохання: "Боже, ради моїх дітей, дай мені витримати".

Узимку, коли було більше вільного часу, мама розповідала мені про родину, зокрема про сліпого діда Матія. Він переселився з Львівської області на територію сучасної Івано-Франківщини і по короткій часі став незрячим, але продовжував виконувати всіляку сільську роботу.

Саме з дідом Матієм у мене пов'язана перша згадка про небесне покровительство. Дід, за розповіддю мами, одного ранку довго молився, а потім каже своїй жінці Катерині: "Щось велике має статися в моєму житті, або вмиру, або буде щось добре. Удосвіта приснився ангел, що летів просто на мене. Зі страху я хотів утекти, але він крилом зачепив мене, і тут я прокинувся".

Бабуся Катерина у відповідь зауважила: "Нині ти, Матію, не полізеш на дах латати стріху. Мені біди не треба". Але дід застережень не послухав, мовивши, що без Божої Волі нічого не стається - ні лихого, ні доброго - і поліз на дах. Невдовзі бабуся вибігла з хати на чоловічий крик і побачила, що той упав з даху, але приземлився на сніпки, які лежали долі.

Після цього дід Матій прожив ще рівно три роки. Одного ранку він покликав усіх дітей та наказав їм жити в мирі і злагоді. А потім зсукав з воску свічку, ліг на ліжко і за молитвою віддав Богові душу без жодного стогону.

Другий дивний випадок тих часів припадає на перші дні Другої світової війни. На нещастя, згоріла наша хата на хуторі Якубівка. Навіть стеля впала, а на образі Пречистої Діви Марії, що висів на стіні, ані шнурочок не перегорів, ані скло не тріснуло. Тоді вклякнула наша мама перед дивом збереженим образом, поставила усіх на коліна і щиро благала Матір Божу, щоб залишила нас під Своєю опікою.

**- *Кілька разів ваше життя трималося на волосинці, але все закінчилося щасливо.***

-За своє життя я був двічі поранений і майже осліп, пережив дві голодовки, два рази замерзав, падав з висоти і потрапляв у ще кілька небезпечних ситуацій.

Найдавніша пригода, про яку пам'ятаю, сталася зі мною на двадцятиметровій скелі, названій Віцків вертеп. Дітлахи з'їжджали з неї донизу, а я не втримався на горі і впав просто на камінь, зламавши руку і розбивши голову та коліна. Ангел-Хоронитель зберіг мені життя, але пам'ятка зосталася - крива рука.

У липні 1943 року, коли пас корову, біля хутора знайшов гранату. Не знаючи, що це таке, витягнув кільце, від чого спрацював ударний механізм. Наляканий шипінням згораючого в капсулі порошу, я випустив гранату з рук і кинувся тікати. Відбігши кілька метрів, заплутався в телефонних дротах і впав головою в яму. Якраз у цей час вибухнула граната, але лише один осколок поранив у ногу. З ним і проходив дванадцять років.

Другий контакт з боєприпасами також закінчився плачевно. Коли фронт перейшов наше село, у школі відновилися заняття. Писали саморобними ручками, вмокаючи їх у переварений сік бузини. Повертаючись якимось зі школи, я побачив у воді предмет, схожий на ручку (як пізніше з'ясувалося - запал від міни). Аби витягнути капсуль, хлопці порадили випекти його із середини. Перший дотик розпеченим дротом - і страшний вибух. Наслідки - покалічені пальці й тимчасова сліпота. Гіршої кари, ніж я завдав своїй бідній матері, важко придумати. Слава Богу, пальці зажили і через два місяці повернувся зір, а я з того часу навіть камінчик боявся в руки взяти.

А ось зовсім свіжий приклад. Після проголошення незалежності кожного року першої суботи по святі апостолів Петра і Павла люди різного віку збираються з усієї України в урочищі Яворина на місці героїчної загибелі провідника ОУН "Роберта" і вісімнадцяти його побратимів, котрі полягли в нерівному бою з карателями НКВД.

Цього дня, 8 липня 1998 року, я брав участь у вечірній Службі і панахиді. Притомився, тому вирішив годину перепочити. На Карпати опустилися перші сутінки. Навколо наметового містечка горіли вогні, лунали повстанські пісні. До мене зайшов товариш і запросив у намет, де поселився академік зі Львова. Водночас якась сила мене попередила: "Не йди туди". Посилаючись на втому, я відповів, що обов'язково навідаюся через півгодини-годину. Не минуло й двадцяти хвилин, як сталася трагедія. Через необачність водія з гори покотилася вантажівка і врізалася, зокрема, в намет, куди мене перед тим запрошували мало не силоміць. Один чоловік, що був у наметі, загинув на місці, невдовзі помер і травмований львівський учений.

- Це справді вагомі аргументи на користь заступництва Небесних Сил. Однак знайдеться чимало людей, котрі з недовірою поставляться до описаних вами фактів чудодійного зцілення. Що б ви відповіли скептикам?

-Любі мої, за кожним фактом конкретна адреса і конкретні люди. Часто, зважаючи на делікатність ситуацій, в яких вони опинилися, прізвища не називаються. Але вони самі, їхні родичі і свідки готові підтвердити кожну описану мною житейську історію.

Потім, хто може бути ліпшим лікарем за того, хто нас створив, кому відомі всі наші болі і немочі? Звісно, Господь Бог. Він знає, як нас лікувати. Треба лише вірити. Хто вірить, тому по вірі і стається.

Проілюструю сказане. Анна Лесів з села Лужки Болехівської міськради понад місяць пролежала в Долинській районній лікарні. Медики старалися, однак стан її здоров'я з кожним днем погіршувався. Перевели в обласну лікарню. І тут нічого не могли вдіяти.

У лютому 1967 року в клініку приїхали всі діти Анни і благали лікаря врятувати маму,

та згасали останні надії: через хворобу нирок ноги опухли й посиніли.

"Медицина тут безсила, - сказав лікар дітям, - майже цілком відмовили нирки. Візьміть маму додому, щоб менше мали клопоту по смерті. Їй залишилося жити два-три дні".

Анна крізь відчинені двері почула з коридору цю розмову і при дітях ледь стримала сльози. Зате вдома, коли, змучені, всі полягали спати, проплакала цілу ніч, а вранці, перемагаючи біль, з двома палицями дійшла до автобусної зупинки і поїхала на Ясну Гору, в колишній Гошівський монастир до чудотворної ікони Матері Божої.

Не пам'ятала, скільки годин піднімалася на гору, бо лізла на ліктях і колінах. Час від часу вклякала і молилася. Спам'яталася аж під дверима *Святого Храму*. А тут невидима сила відірвала її від землі і поставила вже на не тремтячі, а на дужі ноги. Зник біль у всьому тілі. Відчинила двері покинутого на горі храму і побачила купу міндобрив. Працювала дотемна, поки не вимела храм до останньої порошини. Тут же, знесилена, і заснула. Удосвіта поспішила на автобусну зупинку, щоб пошвидше дістатися додому.

У рідних Лужках люди не вірили своїм очам: Анна, котра однією ногою, як кажуть, була в могилі, не йшла, а бігла до своїх дітей, промовляючи крізь сльози: "Віра спасла, Мати Божа змилювалася наді мною".

Про своє чудодійне зцілення Анна охоче розповідає людям, коли приїжджає, незважаючи на похилий вік, на Ясну Гору, в тепер діючий Храм.

Скептики можуть перевірити достовірність цієї та інших історій.

#### **- Як ви ставитеся до офіційної медицини?**

- З великою шаною, і наголошую на тому, що лікуватися треба обов'язково. Дехто каже: "Навіщо йти до шпиталю, адже все одно померати". Ні, не так. Коли з'являється маленька дірочка на одязині і її вчасно залатати, одяг служитиме ще довго. Полінуєшся - розлізеться. Так і тіло. Отже, я вважає, що не лікуватися, байдуже ставитися до свого здоров'я - великий гріх. Водночас треба вірити в Бога й очищатися духовно, що, в свою чергу, допомагає позбутися таких важких сучасних недуг, як наркоманія та алкоголізм.

Можливо, те, про що я розповім далі, комусь також видасться неймовірним. Молодий юнак коловся наркотиками і вже наблизився до межі самознищення. Потім сталося якесь просвітління. Побачив, що один колега помер, другий-у тюрмі, третій - на ладан дихає. Хлопець вирішив рятуватися, звернувшись до Бога. Спершу його, як маленьку дитину, водили до церкви. Потім приходив сам. Три місяці, день у день, я читав над ним молитву. І сталося диво: він розпрощався з наркотиками без жодної таблетки, укола чи гіпнозу. Це дія Божої сили. Нині згадує про своє минуле, як про страшний сон.

Інший чоловік вахтовим методом працював у Сибіру. Приїжджав додому і впадав у запій. Мав таких, як сам, друзів. З ними пропивав зароблені важкою працею гроші до копійки. Дійшло до того, що дружина не витримала цього кошмару - пішла геть. Допився до білої гарячки. Одного разу прийшов до мене і запитує, як рятуватися.

- Ідіть, кажу, - під Місійний Хрест і Бог вам допоможе. Зима - не зима, ішов і молився. А коли обносили образ Зарваницької Матері Божої у супроводі семи священників та більше десятка монахинь, він упав посеред дороги перед іконою і мовив: "Матінко Божа, благаю Тебе, допоможи. Віднині жодної краплі алкоголю в рот не візьму".

З того часу на горілку він і не дивиться, сім'я - взірцева, з батьками - найтепліші стосунки.

#### **- Суспільство наше, поза сумнівом, серйозно вражене алкоголізмом. Чому ж лікування за допомогою віри не зробити масовим способом позбавлення від надто поширеної недуги?**

- Господь Бог кожній людині дав розум і вільну волю. Як сказав Ісус Христос, якби Я до вас не прийшов, гріха б ви не мали; якби ви не бачили див, які Я творив, гріха б ви не мали. А тепер ви бачили і знаєте, то робіть, як хочете.

Якщо людина усвідомила згубність цієї диявольської пристрасті і хоче кинути пити, нехай іде до Церкви. Священик мав би великий гріх, коли б відмовив хоча б одному з них у допомозі.

У державному масштабі "п'яні" гроші залишаються важливим джерелом поповнення бюджету, тому найвищі чиновники не зацікавлені в подоланні пияцтва й алкоголізму. Вони особистим прикладом учать народ пити, красти і говорити неправду. Вони не можуть чи не

хочуть зрозуміти, що релігія - це моральність, культура, взаємоповага і можливість самовдосконалення. Якщо не висвятити парламент, приміщення Адміністрації Президента, Кабмін, якщо там верховодитимуть нехристи, то як ми можемо чекати благодаті Господньої? Нами продовжують керувати невіруючі люди, дії і совість яких дуже далеко від Божих заповідей. А ми цього не хочемо зрозуміти.

- Отже, щира молитва дає надію на видужання, сприяє вдалому виходу з неприємних ситуацій. Але, вочевидь, не завжди. Пригадується випадок майже дворічної давності. У хлопчика віком близько восьми років виявили онкозахворювання - пухлину мозку. Зробили операцію в київському НДІ, але... Коли стало зрозуміло, що жити йому недовго, хтось порадив, як останній шанс, замовити одночасну Службу Божу в 33 церквах. Дідусь хлопчика виконав цю умову, та врятувати онука не вдалося.

- Знаєте, тут важке щось коментувати. Будете проїжджати через Долину, то отець Невицький вам скаже адрес жінки, яка мала рак молочної залози задавненої стадії, але ревно молилася і, помивши груди святою водичкою (якщо не помиляюся, з Почаївської лаври), повністю одужала, що підтвердять тамтешні медики.

У випадку з хлопчиком, то там уже було хірургічне втручання і батьки, мабуть, згадали про Бога лише в критичний момент. А до того молилися? Вірили в Бога? Навряд.

Нам ще багато чого не дано зрозуміти. Як і те, що гріхи попередників позначаються на долі нащадків. *На все Божа Воля.* Як і вільний вибір кожного: бути добрим чи злим, молитися щоденно чи вряди-годи, зрештою, вірити чи ні.

*Розмовляв Іван КРАЙНІЙ*

## ВИГНАННЯ ДИЯВОЛА. ХХІ СТОЛІТТЯ

І в наш час є священики, котрі з дозволу єпископа погоджуються виконати місію гонителя нечистої сили.

У середні віки це дійство, як оповідають хроніки, практикувалося часто і масово. Але, вочевидь, не лише для очищення людських душ від диявольської скверни, а й для профілактики єретичного інакомислення. Тодішнє Христове воїнство, особливо жорстокі інквізитори, явно перегнуло палицю у протиборстві зі злими духами. Настільки, що реформатор Папа Пій IX наклав суворі обмеження на виконання цих процедур. Діють вони й понині. Сьогоднішній священик може взятися за цю нелегку справу лише на прохання, так би мовити, носія нечистої сили або когось із його близьких родичів і тільки з дозволу єпископа.

Ті, хто бачив увесь "технологічний цикл" вигнання диявола, стверджують, що видовище надто лоскоче нерви. До того ж далеко не кожна духовна особа зможе це зробити.

Уже знайомий читачам "УМ" отець Володимир Серемчук, парох церкви святої Великомучениці Параскеви в Болехові, за шістнадцять років своєї душпастирської практики провів з десятків таких "сеансів". Нагадаємо, нині-ХХІ століття.

**- Отже, вигнання відбувається винятково з ініціативи самого, якщо можна так сказати, хворого чи близьких йому людей.**

-Тільки так. Якщо людина звертається по допомогу, то вона добровільно хоче позбутися напасті. Це вже плюс. Між іншим, вигнання диявола - непроста і виснажлива робота, що відбувається після Служби Божої. Бажаючи, особливо невіруючі, можуть бути присутні, щоб на власні очі побачити вибрики злої сили. З людиною, в яку вселився диявол, твориться щось страшне: то вона піднімається сантиметрів на п'ять над підлогою і починає крутитися, то їй вивертає долоні так, як не зможе зробити найвправніший фокусник, а тіло змороженої роками бабусі стає гнучке, як у немовляти.

**- Отче, що відчуваєте ви, як головна дійова особа під час цієї неординарної процедури ?**

- Відповім так: якщо боїшся чи не впевнений у своїх силах -не берися, бо нечистий дух може вселитися в тебе. Мусиш сміло, як Божий воїн, боротися з дияволом. Опісля відчуваєш неймовірне фізичне виснаження, наче увесь день тяжко працював у полі або на будові.

Розповім такий випадок. Прийшла до мене жіночка з Долини. Вразив уже її дивний

зовнішній вигляд: кожний локон волосся був зв'язаний клаптиком різнокольорової тканини-червоної, синьої, зеленої... Просила чимось зарадити, бо не мала спокою ні вдень, ні вночі. Снились всілякі жахіття, у грудях ніби камінь тиснув (цей симптом відчувають майже всі "мічені дияволом"). Прочитав над нею молитву "Для несплячих і недужих" і відпустив з Богом.

Другого дня вона - знову на порозі. Сказала, що їй стало ще гірше. Тоді я зрозумів, що це за біда, і взявся за справу з усією серйозністю. Коли читав спеціальну молитву проти опанування людини нечистим духом, жіночка так кричала, що моя дружина, котра працювала на городі, почула і прибігла, бо подумала, що зі мною сталося щось зле. Люди, які були в церкві й побачили диявольський спротив, упали навхрест і почали молитися. Я поклав ту жінку на хреста, з боків поставив ще два хрести, роззвівся, так учили мене *"старі священники"*. Коли почав водити хрестами по тілу, вона зайшлася нестямним криком, аж посиніла. Як дійшов до горла-звідтіля вирвалося звіряче гарчання. Жінка знепритомніла. Покропив її свяченою водичкою, і вона здивовано розплющила очі. "Що це, - каже, - зі мною було? Нічого не пам'ятаю". Відтоді подібне ніколи з нею не траплялося.

**- У все це важко повірити. Здається, таємничі історії з матеріалізацією злих духів, контакти з чортами і тому подібна бісівщина вигадані людською уявою у відповідь на незрозумілі, непояснені явища і події. Вони ніби існують в інших вимірах, деś між реальністю і небуттям.**

- Чому ж, є конкретні докази існування і появи диявола в людській подобі. Ось один з них. У селі Рахія Долинського району про нього добре пам'ятають. За рішенням тодішньої компартійної влади тут вирішили зруйнувати старовинну церковцю. Зрозуміло, що знайти охочих це робити - добровільно чи з примусу - було складним завданням. Побожні селяни нізащо не хотіли брати гріх на душу. Зрештою, виконавців знайшли. З-поміж них - Михайло (прізвище з етичних міркувань не називатиму). Йому загрожувало три роки ув'язнення за крадіжку заводських деталей. Слідчий пообіцяв зам'яти справу в обмін на згоду попрацювати на ліквідації Рахинської церкви. Молодому чоловікові, котрий недавно одружився і мав маленького сина, запропонований компроміс видався прийнятним.

Перед виконанням "історичної місії" його та ще кількох завербованих чоловіків добре почастували горілкою, а пива давали, хто скільки хотів. Оковита взяла гору над страхом і совістю. Почали розбирати храм. На прохання і навіть прокльони рахинців увагу не звертали. До тямі Михайла привели благальні слова старенької бабусі, яка просила хоч дзвіничку залишити: "Сину, спам'ятайся, ти ж хрещений; від мене можеш відвернутися, але від Бога не сховаєшся. Він усе видить. І тебе ж мама в якійсь церкві хрестила..."

Від почутого в нього наче просвітління настало і роздратування водночас - на слідчого, на себе і на весь світ. Вкрай знервований, Михайло кинув роботу, сів у власне авто і поїхав додому.

Що було далі, процитую за його записаними словами: "Тільки виїхав із села, як на схилі між Рахиною і залізничною колією, перед селом Новичка, невідомо звідки на дорозі з'явився кривоногий молодик у червоних штанах, червоній шапці з великим довгим кутасом і почав танцювати. Мені захотілося зігнати на ньому злість. Додавши газу, обігнав зухвальця і хотів швиденько вийти з машини, щоб його провчити. Та чомусь уперше заїло у дверцятах замок, і я ніяк не міг їх відкрити. А коли нарешті відкрив, то зловмисник зник безслідно - не було ніде: ні в льону, ні в рові, ні в кукурудзі. Спересердя я грубо вилаявся і сів у машину. Тільки вона набрала швидкість, як той кривоногий, у червоному одязі, знову вискочив на дорогу і почав танцювати. Я ще раз обігнав його і різко повернув, щоб перегородити дорогу. Від швидкості й різкого руху вбік машина перекинулася. Обірвався двигун, вирвалися дверцята, а я залишився живий і майже неушкоджений.

У розпачі вирішив, що порішу цього негідника і ніхто знати не буде. Однак він удруге наче крізь землю провалився. Але раптом хтось засміявся так голосно і різко, що я увесь здригнувся. Коли повернувся в той бік, звідки чувся сміх, то побачив, як, кружляючи по полю, нісся вихор, збираючи сміття на своєму шляху.

Мене огорнув страх: ось так диявол віддячив за службу. До мене дійшло, яким тяжким є гріх воювати з Богом. З того часу я кожного дня чекав Божої кари".

**- І, певно, не уникнув її. Переповідається чимало страшних історій про**

**покарання тих, хто руйнував церкви.**

- Прикладів таких немало і в нашій окрузі. Той же Михайло відзначався міцним здоров'ям і великою фізичною силою, але через кілька років помер від хвороби серця. Остапові, котрий знищив храм у селі Вишків, лікарі згодом шість разів обрізали ноги. Зеньо з Осмолоди, який погодився розібрати в Підлютому резиденцію Митрополита Андрея Шептицького, збожеволів. Названими іменами перелік покараних не вичерпується.

**- Як злий дух обирає собі жертву серед людей?**

-Для тих, хто вірить у Господа Бога і молиться, він не є небезпечним. Але бувають ситуації, коли, скажімо, дівчина хоче привабити хлопця і звертається до ворожбита. Де немає твердої віри, там шукають всілякі неправдиві сили і кличуть їх на допомогу.

Придивіться до книжкових розкладок. Майже скрізь ви побачите різноманітну окультну літературу - рекомендації, посібники, навчальні курси тощо. Ремесло мага стало загальнодоступним. Ось вам місцева ілюстрація. У селі Тисів глава сім'ї купив книжку "Чорна магія" і так начитався, що зумів викликати злого духа. А що з ним робити далі, не знав.

Пристрастився до алкоголю. Сім'я розпалася. Чоловік кудись виїхав, а нечисть причепилася до його доньки - заміжньої вагітної жінки. Народилася дитина з висолопленим язиком - страшно дивитися. Немовля почало задихатися. Ми тоді зі всією сім'єю поїхали в селище Перегінське до отця Василя Ковалю. Він прочитав над дитиною молитву, і вона відразу одужала. А мама ще тривалий час мучилася. Довелося вже і кілька разів читати над нею молитву, дати освячений медальйончик і пшеницю. Слава Богу, диявол відступив.

**- Отже, як ви ставитеся до замовлянь, зливання воску та інших нетрадиційних методів відвернення недуг, пов'язаних, як кажуть, зі злими намірами певної категорії людей?**

- На моє переконання, ворожбитство тісно пов'язане з дияволом. Скажімо, зникає людина. Її рідні йдуть до ворожбита і просять дізнатися, жива вона чи ні. Той робить якісь маніпуляції і дає пораду. Мовляв, ідіть у такий-то ліс, знайдіть такого-то дуба і під ним лежить мертве тіло. Часто цей "прогноз" підтверджується. Хто його підказав? Тільки нечиста сила.

Отже, треба пам'ятати, що у світі існують дві потужні непримиренні сили - *Господь Бог і диявол*. Це як добро і зло, любов і ненависть, світло і тьма. Диявол опанував темрявою, той нечестивий дух намагається вселитися в людську подобу, страхом й улесливістю вибираючи прибічників, здебільшого нерозкаяних грішників і войовничих атеїстів.

Віруючу людину від сатанинського впливу завжди захистить молитва і освячений хрестик чи медальйон.

**- Недобрі повір'я пов'язують з різними підозрілими предметами - клоччям волосся, лезами, підкинутими під двері помешкання. Чи не доводилося вам нейтралізувати їх дію? Що ви робите в таких випадках?**

- Найперше дізнаюся, чи освячена оселя. Дехто думає, що для цього достатньо покропити хату свяченою водою. Ні, на кожній стіні треба намалювати елеєм хрестик, покропити кожну кімнату, а потім обкадити ладаном. Ще освячують сіль і маквони як домашні обереги. Їх варто трохи посипати перед порогом, тобто там, де найбільше чарують. Перед воротами чи хвірткою, хто має обійстя. І сила чар розвіється.

Схожі випадки траплялися і в моїй практиці. Пригадується, 25 років тому в нас у Болахові повісився п'яний чоловік. Його донька виросла, вийшла заміж, але в сім'ї спокою не було: то посеред ночі чулися якісь крики, плачі, то несподівано падали тарілки. З настанням вечора всіх домочадців охоплював страх і заціпеніння. Хоч ця родина належала до іншої громади - православної, але висвятити хату попросили мене, греко-католицького священика. Потім приходила до мене їхня мама зі словами вдячності. Казала, що донька останнім часом перебувала на межі психічного потрясіння, за ніч спала хвилин 15-20. А після освячення проспала мало не дві доби, встала усміхнена. В оселю повернулися лад і спокій.

- З нашої розмови напрошується висновок про те, що злі сили можуть "інфікувати" людину поза її волею та бажанням.

- Переважно так і стається. Дуже вже багато в нас розвелось всіляких магів,



чарівників, ворожбитів та їм подібних. Як один із запобіжних засобів я раджу своїм парафіянам інколи замовляти Службу Божу за ворогів. Так, саме за них. За Божу опіку, ласку Божу над їхніми сім'ями, над ними. Кажуть, допомагає.

Та найперше потрібно самому щиро молитися. У того, хто прихилився до Бога, завжди буде мир у душі й злагода з навколишнім світом.

*Розмовляє Іван КРАЙНІЙ*

## СВЯТОТАТСЬКА ПРИСЯГА

-Дякую вам, щиро дякую товаришу механік, поки буду жити, буду молитись Богові за вас і ваше здоров'я.

- За що ви мені дякуєте, Анно Дмитрівно?

Замість відповіді, Анна повний інвалід, продовжувала свою розмову, - кажуть що ви безпартійний, то я думаю, що ви вірите у Бога, тому я буду молитися за вас і вашу сім'ю. Я вчора чула вашу розмову з начальником про мене. Дай Боже, щоб ніхто того горя не зазнав, що зазнав наш рід. Мучуся я, страшно мучуся. Боже, дай щоб ця мука на мені закінчилася!.. Упираючись лівою рукою на милицю, а правою на коштурик, Анна очима, переповненими сліз, дивилась на головного механіка. Як не старалася вона здержати сльози, все ж таки береги вій переповнилися і з запалених очей - озерець попливли рясні струмочки сліз, тяжко падаючи на пересохлу землю території гаражу ШРБУ.

І згадалась головному механіку вчорашня розмова з начальником організації, який довго стежив за Анною, яка віддаль не більше 25 метрів долала з допомогою вірних помічників і друзів - милиці і коштура, більше чим десять хвилин. Стрункий, завжди акуратний і підтягнутий, надто розважливий і добрий, дійсно козацької статури і сили, начальник, якого доля від прадіда гонила з квітучої, співучої, багатой і культурної Богом благословенної Полтавщини в саратовські засушливі степи, хотів дізнатися про Анну в головного механіка. За любов до волі і рідного краю, розпусниця і полюбовниця одинокого Потьомкіна, цариця Катерина II-а, після знищення Запоріжської Січі, прадіда з родиною і сотні тисяч волелюбних козаків виселила у Саратовські степи. А "старший брат", який на словах "всіх любить і бажає добра і здоров'я", коли німці наближались до Москви у 1941 р., лише за одну ніч завантажив у товарні вагони людей і насильно вивіз у Джезканган Казахстану. Пам'ятають кати козацьку завзятість і дух до волі. Сотні років не стерли пам'яті про волелюбний дух українського народу, який в нерівній боротьбі воював і перемагав трьох ворогів і поневолювачів, та хіба тільки трьох?..

-Дивлюся я на Анну, вона не живе, а мучиться - суржилом, але українською мовою говорив начальник, любов до рідного краю не привела у забуття материнської, солов'їної мови, хоч століття пройшли на чужині. Що будемо робити з нею, яка з неї прибиральниця, вона більше 20 хвилин іде. Вже деякі робочі дорікають, що за даром гроші отримує і конторські працівники наполягають на звільненні.

- Васильович, залишмо її, щоб наша совість нас не мучила. Як вона проживе за 60 крб? А з робочими я сам поговорю. Може тому вона ще живе, що вийде між люди?... На крайній випадок об'явите мені догану, а навести і тримати чистоту та порядок я попрошу самих механізаторів, вони мене зрозуміють.

- Вмовив. Будемо відповідати, так будемо разом. У вас добре серце, а за доброту Бог завжди винагороджує.

Щоб заспокоїти Анну механік старався перевести розмову на іншу тему.

-Анно Дмитрівно, а що це у вас за недуга, в аварію попали, чи якесь нещастя?

- Не називайте мене Анна Дмитрівна, кажіть просто Анно. А щодо хвороби - це кара за великий гріх несправедливої присяги на святому Євангелії і хрест при засвічених свічках. Я сама з Льп'янки, що коло Грабова. Розповідають люди, і з покоління у покоління передають, що колись прадід неправдиво присягав проти якоїсь вдовиці багатодітної, що її діти підпалили дідица сіно, а насправді це його діти. Кажуть, що його діти майже всі помирали від різних недуг, одні від укусу гадюк, другі від сказаних псів і грому, а він дожив до глибокої старості і в великих муках помер. Перед смертю закликав свідків і ту вдовицю, і признався, що несправедливо присягнув на Євангелії, бо не міг померти.

Він помер, але з того часу з покоління в покоління переходить якесь нещастя.

Всі народжуються здорові, повноцінні, а в самому розквіті літ на когось спадає якесь каліцтво і нещастя. Я теж була така здорова, що з коровою запрягалась у віз і з лісу возила дрова, або обробляла город. А от в 35 років заболіли ноги і спина. Об'їхали всіх лікарів, продали корову на ліки і все даремно. Дивіться, які мої ноги, що після колін, що до колін, однакові.

Деколи страшні думки йдуть на голову, але я перепрошую Бога і прошу Його, щоб на мені закінчився цей гріх кривоприсяги прадідів.

Якби я мала силу зайти до церкви, я б виступила перед усіма людьми і благала, не жартуйте з Богом, бо Він справедливий, хоч і милосердний. Минулого року, коли дочка тяжко захворіла на грип, у хаті два дні не було кусочка хліба, і я, пересилиючи всі болі, рішила піти у магазин дещо купити. На півдорозі упала і нізачо не могла піднятися. Якийсь чоловік підняв мене, розпитав, куди я йду і за чим? Не запровадив, а доволі мене до хати. Через пару хвилин за свої власні гроші приніс хліб і до хліба, цілу сумку продуктів і навіть плитку шоколаду. Після того, як я йому розповіла про горе у нашому роді, він назвав своє прізвище, добре пам'ятаю Данилів, що таке саме було в селі Сваричів. Налоговий п'яниця чи Тимчук, чи Темчук Іван заприсягнувся на Євангелії, що не буде пити. Не пройшло і місяця, як порушив присягу і так за столом у гадючнику помер, не допивши чарки. Та мало того, через порушення присяги у розквіті сил померло шестеро його синів упродовж 10-ти років.

- Анно, а я розповім вам приклад, який розказав мені робочий з Рожнятівського району, як Господь Бог нагороджує за велику Віру, Надію і Любов.

В чесній побожній сім'ї у Рожнятові тяжко захворіла донечка, гнійний плеврит. Рожнятівська, Франківська дитячі лікарні, травники - лікарі і все даремно. У Франківську вставили між реберце гумову трубочку, щоб витікав гній і відправили додому очікувати на смерть.

Мама звернулась до Матінки Божої, кожного дня і неділі постила до обіду, а в неділю йшла до церкви і постила, поки кінчиться Служба Божа.

Одного разу хтось сказав, що в Чайковичах з'явилася Матінка Божа. З великою Вірою, Надією і Любов'ю батьки поспішають до Матінки Божої за допомогою. Усю дорогу туди і назад з сльозами на очах щиро молилися. Коли в хаті роздягали дитину, побачили, що в дорозі загубили гумову трубочку. І о диво! Пречиста Діва щедро відплатила добрим батькам і їхній донечці за глибоку і переконливу віру. За добу рана повністю загоїлася, здоров'я поправлялося з кожним днем. Донечка виросла, вийшла заміж, народила трьох синів, вже має онуків. І дітей і внуків виховує в тій глибокій вірі, у якій виховали її батьки. Чи то негода, чи сніг, чи спека, ця родина шукає причини, щоб усі пішли до Святого Храму, бо не всі йдуть до нього.

Так, що шановна Анно Дмитрівно, щасливі ви, що благаєте Бога, щоб на вас закінчилися страждання за особисті гріхи родичів, за їхню кривоприсягу. Якщо ви віруюча людина, то вірте, що чистилищні муки ви вже відбули тут, на землі, а там, - і механік підняв палець угору, - за всі страждання ви одержите вічну нагороду. Хай Господь Бог і Пречиста Діва Марія додають вам сил нести свій туземний Хрест.

*м. Чорноморськ, Крим 12 липня 2006 р.Б.*

## **СЛЬОЗИ РАДОСТІ**

- Всечесний отче, остання і єдина надія на Вас і Господа Бога, бо вже всі світила медицини ми відвідали, навіть, Боже, прости, знаю, що гріх, побували у ворожбитів і екстрасенсів, бо потопаючий хапається за соломинку, та все даремно. Горе в нас, вірніше в моєї Настусі. Її вже двадцятий минув. Багато молодих людей пропонують їй свою руку і серце, а через недугу вона змушена всім відмовити. За чиїсь гріхи Бог покарав її. Допоможіть нам... Настусю, розкажи сама, не встидайся.

Поряд з мамою з опущеною головою стояла вродлива у повному розумінні і станом, і обличчям дівчина, з довгою косою, яка ще більше прикрашала її Богом дану красу. По рум'яному обличчю котились одна за другою сльози, легенько тремтіло підборіддя, з сорому і переживання Настуся кусала свої губи, щоразу витираючи сльози такою голубою хусточкою, як її очі.

- Не на мене надійся, а на Бога, я є тільки зброєю в Його руках і майте велику віру, тоді Бог Вам допоможе. Слухаю тебе, донечко. Настуся ще нижче опустила голову і затремтіла всім тілом.

- Отче, від колиски і по сьогоднішній день у неї "нетримання мочі", особливо вночі.

Згадалось священикові, як два роки тому під час реколекцій у Вигодівці мама з Києва благала помолитись за 12-ти літнього сина з такою ж недугою. Одна-єдина молитва за "несплячих і недужих" зцілила Артема з Києва. Замість винагородження священик порадив поїхати в Гошівський монастир і купити молитовник, щоб кожного дня відмовляти повсякденні молитви всією сім'єю.

Через місяць одержав листа і переказ на 50 гривень з проханням відправити подячну Службу Божу. Артем повністю видужав. В подяку за Божу ласку і поміч не тільки відмовляли молитви, а й вивчили всі напам'ять. Або другий випадок. Шістнадцятилітня Тетяна з села "Г" прийшла з своєю бабусею, благаючи про молитву. Один-єдиний раз помолився священик над Тетяною, яка дивилась у чашу, і Бог змилювався над нею. Через півроку зустрів священик щасливу дитину у Гошівському монастирі, яка з радістю повідомила, що кожної неділі відвідує Святий Храм і залучила ще п'ятеро дівчат, а як є можливість, то й буднього дня спішать на Ясну Гору. В подяку за видужання донечки батьки найняли 12-ть Служб Божих за опущені душі в Чистилищі.

- Клякай, дитино, дивися в чашу та вір, і Бог оздоровить тебе. "Хай тобі станеться по твоїй вірі", - так нас повчав наш Лікар і Спаситель.

Через тиждень Настуся знову завітала у Святий Храм уже без мами, щоб найняти подячну Службу Божу. І знову сльози, але сльози радості. На священика дивились голубі, як волошки, великі, усміхнені очі, такі ж усміхнені малинові уста.

- Всечесний отче, тепер я хочу жити. Дякую, Господу Богу, Пречистій Діві Марії, Юді-Тадею і Вам.

## ПОКУТА З НЕБА

Ця історія з налоговим грішником-п'яницею може декому здаватись фантазією або байкою, але це є достеменна правда.

- Отче духовний, звати мене Андрієм. Живу я дванадцять, або тринадцять кілометрів від вашої парохії. За наказом голосу із Неба я прийшов до Вас, щоб від щирого серця висповідатись від усіх гріхів. Я маю кожного дня приїжджати до вашого храму причащатися і раз у тиждень сповідатись до того часу, коли буде знята з мене ця покута.

- Сину, я тебе висповідую, але чому ти будеш їздити щодня, ти можеш причащатись у своєму храмі.

І священик подумав, що можливо в цього молодого чоловіка щось з психікою негаразд.

- Отче духовний, щоб часом ви не подумали, що я не зовсім..., я не сам приїхав, а з жінкою. А чому іменно до Вас, бо мені голос сказав не тільки Ваше ім'я, а й прізвище. Це покута за мої гріхи, бо я дуже тяжко образив Бога своїми гріхами. І ще голос наказав мені, щоб я про цей сон і сновидіння розказував всім, але впершу чергу своїй дружині, яку я так тяжко зневажав.

А було все це так. Я подружився з компанією таких п'яниць, як я сам, і кожного дня в нас були п'янки. З роботи вигнали. Мама, жінка і троє діточок були для мене ніщо. І щоб знайти причину для випивки, я часто створював сімейні скандали, ображаючи найбруднішими словами всіх. І коли мама і жінка плакали разом з дітьми, це ще гірше дратувало мене, тому я переходив в істерику. Щоб залякати своїх "ворогів" - маму, жінку і дітей, - я лягав спати з ножом під подушкою, або з сокирою під ліжком.

Та ще найгіршим моїм ворогом була моя тітка-монахиня, яка часто мені говорила, що за моє навернення до Бога і Церкви наймає Служби Божі. Ці слова найбільше мене дратували. І щоб виявити до них всю ненависть, я зовсім перестав ходити до церкви і відмовився від усіх домашніх робіт. Сам не молився і дітям забороняв.

І от три дні тому, коли я прокинувся від чергового похмілля, побачив, що жінка з діточками і мама, а також тітка-монахиня зібралися у хаті. Як виянилось, всі чекали, коли я прокинуся. Першою порушила спокій жінка.

- Вирішуй, Андрію!... Або я і діти, або горілка. Більше мучитись і терпіти я не можу і не буду. Якщо ти зараз підеш знову на п'янку, то, повернувшись, мене вже не застанеш. Я теж людина і ціну собі знаю... Щоб я цілими днями робила і в полі, і вдома, а потім ще боялась лягати спати, бо чоловік спить з ножем під подушкою, або з сокирою під ліжком, щоб діти зі страху стали заїками і каліками, цього більше не буде. Бачиш документ?... Вирішуй... Або ти чоловік і батько, або я їду за кордон... І то...

В розмову хотіли втрутитись мама і тітка-монахиня, та Мар'яна заперечила.

-Досить! Я вирішала сама постояти за себе і дітей. Сама буду будувати своє щастя. Сьогодні вирішиться моє і твоє майбуття...

- Андрію, - заговорила тітка, - ти чув про трагедію, яка сталась два дні тому у селі Кропивник? Якщо не чув, то ось послухай або прочитай. Твій "брат" у білій гарячці сокирою вбив свою жінку, а сам кинувся у криницю і залишилось двоє сиріт дітей - п'ять і три роки.

- Який брат? - з обуренням викрикнув Андрій.

- "Брат" по алкоголю, який теж спав з ножем і сокирою.

І тут тітка привела істинні приклади, як батьки ґвалтують своїх дочок, виганяють рідних батьків з дому, кінчають життя самогубством, як діти стають каліками від страху і нервових стресів, як вчені люди з дипломами інститутів і академій стають останніми жебраками через алкоголь, і що взагалі 85% всіх нещасть через горілку. Бо де горілка, там диявол; пригадала про переповнені тюрми і психіатричні лікарні молодими людьми.

- Андрію, не тебе я звинувачую, а в першу чергу нашу владу, яка до цього вас довела і вам допомагає. Їх треба судити, а не тих молодих людей, яких скалічила в'язниця через алкоголь. Невже ти є тварина в людській подобі?... Бог дав тобі розум, пам'ять, а ти тільки користуєшся свобідною волею. Пам'ятай, Андрійку, є Бог і диявол, є пекло і рай, і є вічне потойбічне життя.

-А тепер не спіши, подумай, де буде твоя душа?.. Як Мар'яна твоя поїде, діти не пропадуть. Я ними заопікуюся. Протри очі... подивись на Мар'яну, на кого вона подібна, скелет, а не жінка. Ні стану, ні грудей. Чи вона подібна на жінку, чи жебрачку-рабиню. Я що мала сказати, сказала. З усією любов'ю і повагою до тебе, хочу сказати, сьогодні дійсно вирішується твоя доля, яка в твоїй волі та розумі.

Поїхала тітка-монахиня, пішла спати заплакана мама, хоч цілу ніч не закрила очей, поснули стривожені діти, тільки Мар'яна, хоч уже північ минула наставляла чоловіка на правильний шлях життя. Сьогоднішня ніч має вирішити долю сім'ї. Рішуча наполегливість Мар'яни, яка переборола страх, заради дітей і сімейного щастя, розчулила упертого податкового п'яницю і довела до сліз покаяння.

- Все, що я мала сказати, я сказала, а тепер наше щастя і щастя наших дітей у твоїм розумі і силі волі. Я йду спати, а ти або спи, або думай! Ця ніч рішає нашу долю. Я дуже бажаю, щоб наші діти мали батька.

Довго в задумі, витираючи сльози каяття, ще сидів Андрій. Сон переміг. Не знає чого, сокиру і ніж покропив свяченою водою і викинув просто за поріг. Страх огорнув його. Тільки притулив голову до подушки, зразу заснув. Дивний і спасительний приснився йому сон...

Чує голос і, ніби в тумані, бачить "друзів-собутельників", які не те, що кличуть, а вимагають, щоб йшов до них у ресторан, але, о горе, чому їх розділяє така колись чиста річка Бубнищанка, а тепер переповнена чорним бушуючим болотом. Андрій розбігається, щоб перестрибнути її, та невідомий сильний, але спокійний голос зупиняє його і наказує повернутися назад.

На мить зупинився. Біжить угору проти течії, шукаючи вищого місця, щоб перескочити і наздогнати "друзів", які вже входять в ресторан. Але і тут замість прозорої карпатської води тече брудна, аж жовта каламуть. І знову ж той невидимий голос: "Вернись, зупинись! Іди вверх проти течії у село". Увесь втомлений, мокрий від поту, спішить по стежині назустріч уже чистому потоку. Збоку стежки стоїть перекошена стара, престара хатинка і також стара, худа бабуся стоїть на порозі і рукою манить його.

- Не йди, - той же голос наказує йому. Андрій підкоряється. Важко втомлений підходить під високу стіну-скелю, якої ніколи не бачив біля свого села. Хоч як не страшно і важко пробує лізти на скелю і знову ж той голос: "Обійди справа, там легше і швидше пройдеш". І дійсно зробив декілька десятків кроків і вийшов на рівну, квітучу поляну, якої

ніколи не бачив.

Перед очима відкрилось все село, навіть звідси невидиме. Церква на горі, рідна хата, біля хати дружина і діти, мама і тітка, всі по святковому одягнуті, веселі і життєрадісні. І знову ж невидимий голос: "Дякую, що послухав мене".

-Хто ти, що говориш до мене? - оглядаючись на всі сторони спитав Андрій.

- Твій Спаситель, - промовляє невидимий голос.

- А чому Ти не дозволив мені перестрибнути болото?

- Якщо б ти не послухав Мене, ти мав би там померти.

- А стара хатина з бабусею?

- Це смерть, яку ти обминув.

- А оця стіна-скеля?

- За твою слухняність Я тебе пожалів, звільнив від важкого життя і тернистої дороги. Тепер іди додому і до Церкви. Ти довго будеш жити за свою покору, дочекаєшся внуків, будеш щасливий. Молись за свою тітку, вона тебе цією дорогою вивела через молитву.

- Чи можу розповісти кому-небудь про свою подорож, як я вийшов на цю поляну.

- Розповідай всім, але в першу чергу своїй жінці. Сьогодні ж іди до такого-то священика. І голос вказав ім'я, прізвище і парохію, тому-то я з жінкою прийшов до Вас. Більше двох місяців день у день приходив у *Святий Храм* каятник, щодня причащався і щотижня сповідався. Хто хоче переконатись у спасаючому сні зайдіть до Андрія, який проживає у с. Бубнище. Про сон спасіння він з радістю розповість Вам.

## ДОБРО ПАМ'ЯТАЄТЬСЯ ДОВГО, А ЗЛО - ВСЕ ЖИТТЯ

Є в житті миттєвості, які неможливо забути. Шістдесят років минуло від Свят-вечора 1945 року, а згадка про нього і досі ранить серце і обпікає душу.

Тричі страшним руйнівним валом прокотилась війна через рідне село Озеряни, не пощадила і хутір Якубівку-Підпасіччя. У селі, де було більше п'ятсот дворів, залишилось хіба що третина. Решта або були розібрані німцями, а матеріал використаний для будівництва бункерів, або згоріли під час бомбардування чи внаслідок прямих попадань артилерійських снарядів.

І лише зовсім неушкодженим стояв посеред села бетонний міст завдовжки метрів 15, що з'єднував бруковану дорогу Тлумач - Городенка. Щоб зупинити наступ Червоної Армії і перервати шлях постачання з тилу, німецька авіація тричі скидала бомби, але він стояв, наче заморожений. Одна з бомб на самі Великодні свята потрапила у церкву і вщент зруйнувала її. Інша бомба вибухнула дещо ліворуч моста, ще одна - метрів 30 праворуч.

Та найбільше постраждало село у 1944 році - від середини квітня до 12 липня. Між селом Озеряни і містечком Обертин пролягала лінія фронту. Весь цей час щодня і щоночі бенкетувала смерть. Мовчазними свідками тих страшних подій були не тільки згарища і руїни, а й шість підбитих танків, що бовваніли довкола села - чотири німецьких і два Т-34, і один німецький бомбардувальник.

Жила на хуторі вдова з трьома діточками. Наймолодшому синові йшов дев'ятий рік, середульшій дочці - 12-й, а найстаршій -16-й. Три роки тому похоронила Анна чоловіка, якому було лише 36, та синовка Романа. Кровинці не було ще й місяця. У часи тих бомбардувань не обминуло горе і вдову: хата з усіма пожитками згоріла...

П'ять днів, починаючи від 12 липня (день св. Апостолів Петра і Павла), в районі хутора велись кровопролитні бої. Смерть дуже неохоче відступала на Захід. І все ж поволі люди почали повертатися у рідні місця. Застали тут лише руїни і гори трупів.

Вимучені і голодні, хуторяни почали нишпорити по окопах і збирати хліб, який не встигли спожити побиті солдати.

Анна з дітьми також дещо назбирала. Але де жити? І як жити? Впродовж трьох місяців харчувались з німецької військової польової кухні тим, що залишалось після солдатів. Але біда одна не ходить. У таких умовах не забарилася хвороба тифу. Анна і обидві дочки ледве переставляли ногами, ходили, немов примари. Про те, що це жінки, можна було дізнатися хіба що за одягом.

Дивлячись у кусочок розбитого дзеркала, обидві дочки не могли стримати сліз, бо на їхніх головах зовсім не було волосся. А до хвороби у старшої Ганни пишні кучері золотавим

вінком спадали на плечі; Стефанія ж зачаровувала багатьох товстою косою, що звисала до самого стану.

Та не час думати, що було і як було. Треба думати, як далі жити. Щоб захиститись від дощу, поселились у stodolі, яка не захищала від вітру, бо стіни були розібрані на бункери. Вдень ще можна було миритись, зате вночі... Допікав навіть не холод, а сморід, що доносився від трупів, що розкладалися десь у житах. Від цього смороду боліла голова, а дітей часто нудило.

З вошами люди ще якось боролися, хоч за кожним рубцем їх було не менше десятка. Одяг виварювали на вогні, а у волоссі вишукували один в одного, навіть не криючись. Значно важче було щось протиставити наступу корости, що непроханою гостею увійшла в кожен дім. Як з нею боротися - не знав ніхто. І тоді якась невідома жінка порадила вибирати із військових фанат тол, переварювати з коров'ячим маслом, додавати часнику і тією масою смазувати себе. Все тіло від того неймовірно пекло. Але за тиждень всі хуторяни вилікувалися. Усі місця, уражені коростою, вдосвіта промивали мочою, а через півгодини качались по росі не менше 10 хвилин. Про цей „винахід" негайно передали рідним та знайомим у навколишні села.

Анна з дітьми жила у stodolі до першого снігу. На всю сім'ю - одна пара черевиків; інший міг взути на одну ногу чобіт, а на другу-черевик; всі по черзі ходили в одній фуфайці, замість шапки-солдатська пілотка. Накривалися латаним-перелатаним коцом та більш менш пристойною периною, яку носили з собою всю війну.

Коли почали вже допікати холоди, пішла Анна до свого брата Степана проситися у прийми. Мав чи не найбільшу на хуторі хату, а з дітей - лише сина-одинака.

З першого дня, як тільки поселились тут, почалися чвари. Мусили все терпіти, бо діватись було нікуди. Анна просила дітей мовчати, а сама час від часу захищалась, але стримано, хоч у серці кипів гнів. Степанова жінка, побачивши, що докори та щоденні сварки не допомагають, вирішила змінити тактику. Щоб позбутись небажаних квартирантів-голодранців, Євдокія накинулася на чоловіка, звинувачуючи його у любовних стосунках з рідною сестрою...

Анна з дітьми перебралась у сіни, де не опалювалось, і не було навіть стелі. Всі четверо спали на одному ліжку. А тим часом між Степаном і Євдокією дійшло до бійки. Вогонь, що тлів протягом півтора місяця, спалахнув пекучим полум'ям на перший Свят-вечір. Щоб остаточно позбутися приймаків, Євдокія ганчіркою перекриває дірку у стрісі, що слугувала за комин, і ввесь дим почав збиратися у сінях.

- Боже, Ти за нас терпів, Ти мене любиш, бо даєш мені нести хрест через усе життя. Дозволь нести його і не образити Тебе, - Анна перехрестилась, зібрала все свою „багатство" у верету, завдала на плечі найстаршій дочці і сказала йти до стайні.

- Ходімо, сину, нас Бог не опустить, - взяла босоногого хлопця на плечі, принесла до стайні і поклала корові перед мордою, сподіваючись, що тварина зігріватиме його. Потім зняла черевики і дала Ганні, щоб віднесла сестрі, а сама босоніж заходилась носити соломі, вистеляючи ложе.

- Мамцю, - крізь сльози промовила завжди привітна Стефця, - візьміть черевики, я перебігла босоніж по снігу і не змерзла. Взувайтесь, бо застудитесь.

Анна обірвала з недогорілої малярської шинелі рукави і наказала дочці закутати ноги і обв'язати шнурком. Всі мовчки витирали сльози і закінчували робити загату із соломи.

- Діти, Ісус терпів і нам велів. Ісус народився у стаєнці, і ми будемо Святий вечір святкувати у стаєнці. Якось два місяці перебудемо, а там вже тепліше буде. А тепер йди, Ганно, до сусідів, візьми у горнятко вогню, будемо готувати різдвяну вечерю. Спечемо картоплі, зваримо фасолі, капусти. А завтра... як Бог дасть.

Ганна мовчки попрямувала через замети з горнятком до Івана Назара. На мить зупинилась біля згорілої хати. На тому місці стояла лише обгоріла піч, покрита тепер товстим шаром снігу.

Коли поверталася назад, почула крик і плач мами:

- Я сказала, що не піду, дай мені спокій! І дітей запиши! У вас хата в три рази менша, як у них. Що, будемо одні одним по головах ходити?

- Сильверку (так середульшого брата Анни Сильвестра звала його жінка Броніслава),

що ти її слухаєш. Бери Володю на плечі і неси додому, а вона як не хоче, то най тут конає, - сказала, наче відрубала. А потім до Анни:

-Ти що, зовсім здуріла? Видиш, який мороз надворі, а ти з голими і босими дітьми хочеш зимувати у стайні?! Позамерзають, дістануть запалення, що тоді будеш робити? Чи хочеш, щоб корова на когось стала і зробила калікою?

- Стефцю, на тобі Міськові деревешки (так називались черевики, у яких замість підошви було дерево берези) і швиденько біжи до нас, щоб не простудитись, - продовжувала завжди малоговорка, на перший погляд неакуратна і неповоротка Броніслава. Командувала чітко, наче військовий офіцер. За п'ять хвилин дала всьому лад.

А Анна продовжувала стояти, як вкопана. Броніслава, щоб якнайскоріше вивести її із заціпенілого стану, заходилася кидати жменями сніг на вогонь. Тільки тепер Анна впала на груди Броніславі і заплакала, як мала дитина.

-І де ми помістимося в тебе, Броню, як у вас така мала хата?

- Не журися, ми все обдумали. Якось перезимуємо. Половина зими вже минула. Йди візьми житній околіт і занеси до хати. Поставимо його на ліжко. Сильверко з Міськом вже забрали ліжко від Степана.

Свят-вечір був без коляди. Щоб не тривожити один одного душу, старались не згадувати те, що було. Помолились, повечеряли, чим Бог послав, і полягали спати. Анна з трьома дітьми знову полягали на одному ліжку-головами у протилежні боки. Сильвестр з Броніславою на своєму ліжку, а їхній син Михайло-на старенькій канапі. Насправді це був не відпочинок, а мука. Здавалось, що зранку вставали ще більш змучені, ніж були звечора.

Одягатися мусили по черзі. У хаті була така тіснота, що коли одному треба було пройти, то другий притискався десь у куточку, щоб пропустити його. Більше всього перепадало маленькому Володимирові. Вийти на вулицю не міг, бо був босий. Тож мусив бути або на ліжку, або на клаптику долівки, де стояв, доки тримали ноги, а потім знову забирався на ліжко.

Трохи легше було, коли надворі слабшав мороз. Тоді Анна або йшла сама, або посилала старшу дочку до стайні чи на згарище, це старались бути якомога довше, щоб хатнім було хоч трохи легше. За цілу зиму не було жодної сварки чи якихось нарікань.

- Ганно, вставай, звари дітям їсти, а я потім буду варити, -так кожного дня Броніслава нагадувала несміливій Анні.

Хоч яке там було готування? Кожного дня - картопля або квасоля, чи капуста і борщ. Рідко коли була кулеша чи каша з кукурудзи, розмеленої на жорнах. Деколи - помащена олією, а майже завжди - пісна.

Весна 1945 року була веселішою для вдовиці Анни. У березні народилось телятко. Наприкінці квітня вона разом з дітьми знову повернулась у свої „хороми" - у стодолу. Корова давала багато молока: вистачало і дітям, і навіть сусідам давала, бо у багатьох німці забрали худобу. З маслом та сиром ішла за 12 кілометрів у Тлумач на базар, а на виручені гроші купувала солі, сірників, нафти.

Забула Анна про всі прикромці та образи, і кожного дня старалась хоч літру молока занести братові Степанові, який хворів на шлунок, мав грижу. А коли телятко вже можна було вигонити на пашу, подарувала його Степановій сім'ї. І до сьогодні від того телятка потомство ведеться.

Та настав час нових турбот. Анна з дітьми розкопували військові бункери, запрягалися у шлею і стягували на згарище все, що могло знадобитися при будові нової хати. За три тижні настаралися трохи матеріалів. Кізли та дерево на лати носили на плечах з лісу за три кілометри. За останню єдину подушку і латаний коц брат покійного чоловіка Василь виміняв у поляків дві платви.

Найбільшою проблемою був брак цвяхів. Її вирішував найменший Володя: він від ранку до ночі виготовляв цвяхи з колючого дроту.

І ось рік проминув, як один день. За один місяць з допомогою родичів і добрих людей зробили скелет хати, а майже всі інші роботи, крім столярних, упали на руки вдовиці та її дітей. І тинькування стін, і виготовлення сніпків і пошивання сніпками -все робила Анна з дітьми, біда навчила все робити.

Святий вечір 1945 року святкували у темній, сирій, але теплій і своїй хаті. Хоч стіни не

тиньковані, не білені, в хаті і вдень, і вночі темно. Зенітна гільза, наповнена солідолом, з підбитого танка, була замість лампи. Дві скриньки з-під гарматних снарядів, покладені одна на одну, служили столом, замість крісел і стільців менші скриньки з мінометних мін.

Латаний-перелатаний одяг, одна пара черевик, один чобіт і черевик-от і все багатство вдовиці Анни і її дітей. Але в своїй хаті - своя правда. Ніхто не нарікав на долю, не проклинали один одного, а якщо були голодні чи холодні, нікому не жалілись і ніхто не знав. Якщо хтось і заплакав з горя чи жалю, то так, щоб інший не бачив. Але горе і випробування не йдуть поруч. Настав 1947 рік. Вже і хатину впорядкували, не тільки всередині, а й знадвору побілили, час і дощі змили запах погорілих будинків, зникла короста, більш не говорили люди про тифозну смерть, натомість нове випробування прийшло на людей. - Голод... страшний голод. Одне спасіння - все, що не було отруйне, лобода, кропива, пташині яйця і гриби, які щедро вродили у лісі, - використовувала сім'я Анни. Та найбільше вмирали люди, коли почало дозрівати жито. Люди смажили ще недозрілі зерна, розтирали, добавляли води і їли, що спричинило склеювання кишечника і заворот кишок, а медицина на нулю. За кілометр від села діти-пастухи найшли двох-мертвих чоловіків-молдаванів. Всі кишені переповнені грішми, а вони померли з голоду. В лісі біля села Олеша п'ять молдаванів напали на дітей-пастухів, наїлися напівсирого м'яса і всі повмирали на заворот кишок. До голоду приєднався страх, бо в цей період проводилася підпільна боротьба УПА з окупантами. Кожної ночі навкруги заграви і кулеметна стрілянина. Хутір Підпасіччя-Якубівка, який знаходився на однаковій відстані від сіл Озеряни. Олеша і Олеського лісу, був постійно під контролем яструбків с. Олеша і Озерянського гарнізону НКВС, яким керував капітан Бутаров, але Боже Провидіння так розпорядилось, що жодного разу не зустрілись з повстанцями УПА, які майже кожного тижня квартирували на хуторі.

Щоб прискорити ліквідацію партизанської боротьби, за наказом з Москви усі хутори в Західній Україні було зруйновано в 1948 році.

Ще не піднялись на ноги, тільки стали з колін, як нове горе завітало у вдовину сім'ю, разом з усіма хуторянами.

Розвалили хату в якій прожили трохи більше трьох років, переїхали в с. Озеряни. На той час найбільше багатство села, корова і двоє свиней здихають. Починається нове горе, друге будівництво після війни. Знову ж таки чоловікові брати допомагають зводити скелет з розібраної хати, але скільки поломаного матеріалу, де його брати?...

Тут увесь тягар паде на плечі найменшого Володимира. Щоб придбати поломані лати чи крокви, приходиться, якщо не кожного дня, то через день йти за 5-6 кілометрів у Олеський ліс і на плечах нести. Найбільше боліла душа і серце, коли повертався з лісу втомлений, а бідна хвора матір пригортала до своїх грудей, як маленького, хоч і був малого росту, гладила по голові і плакала над його дитинством. В той час, як його однолітки та ще й старші бавилися на вигоні, чи купалися у озерах, які оточували село з усіх сторін, її син від світанку до ночі працював на будові хати, напів або й зовсім голодний, бо яйця, які кури знесли, продавали або міняли на сіль, нафту і сірники. Про цукор, жир чи хліб, не говорячи про булочки, не було й думки. Рідко купували пляшку олії, щоб засмажити цибульку, яка хоч трошки додавала смаку і запаху. Таке "панське" життя продовжувалося більше шести років. Кому потрібна була бідна хвора вдовиця, яка на той час перенесла дві операції під наркозом, яку кожного дня боліло серце і голова, та її двоє, обдертих, голодних дітей. Брати Стефан і Сельвестер самі відчули, які всі сусіди по хутору, що таке будівництво. Хоч у Стефана щороку був приплід від телятка, яке Анна подарувала йому, однак, може від страху перед жінкою, він ніколи нічого не запропонував Анні, хоч за відробок, бо заплатити не мала чим, адже ж місяцями не мала в хаті ні копійки. Місцеві люди-сусіди, які не так відчули горя війни, бо їхні будинки залишились цілими, замість того, щоб хоч трохи допомогти, якщо не ділом, то добрим словом, з страшною люттю і ненавистю ставились до вдови-переселенки, бо наперед планували на згарищу і городі поляка, який виїхав у Польщу, будувати своїх дітей. Не те, щоб помагати, а, навпаки, старались шкодити і розтягати матеріал для опалення своїх будинків. Нікому не жалілась вдова, та й кому було жалітись, коли рідний брат покійного чоловіка, щоб заспокоїти розлюченого сусіда, наділив йому город, який належав Анні за метер від фундаменту хати. Всі забули про вдовицю, тільки один Бог пам'ятав, бо давав сили перенести всі прикрощі і хрести, хоч фізично не



могла, за те духом була сильна. Анна без нарікань на Бога і долю разом з дітьми несла свій хрест. Син Володимир за наказом і просьбою матері все ж таки пішов у сусіднє село Грушку в середню школу. Ніхто не знав, що всі найважчі турботи випали на його долю, за те часто називали його солом'яним відмінником, бо 7-й літню школу закінчив на відмінно. До школи йшов або їв, або й зовсім не їв, бо не було що взяти. З 8-го і до 10-го класів ходив босими ногами у латаному одязі. Під час канікул кожного року пішки йшов у Станіслав (Івано-Франківськ), щоб заробити гроші на книжки, одяг і взуття на зиму. Ніхто не жалів його, бо найтяжчі і найбрудніші роботи, як підсобник, завжди виконував він. Найтяжча фізична праця була ніщо в порівнянні з тими днями, коли майстри-п'яниці в кінці місяця розраховувалися з ним. Замість договореної платні старались видати менше половини, і то з допомогою їхніх сімей, або господаря, у якого працювали. Ту ненависть до п'яниць переніс через ціле життя, хоча сам працював на роботах, де міг купатись в горілці.

Ніколи не пив і других застерігав. На випускний вечір не пішов по атестат зрілості, бо не мав в що взутися і вбратися. Вступні экзамени у фельдшерсько-акушерське училище йшов здавати босоніж, правда уже в костюмі, який купив за зароблені гроші під час канікул. Коли зайшов голова приймальної комісії, то викладач, яка приймала экзамени, сказала до Володимира, що якби була оцінка 10, а не п'ять, вона була б для нього замалою. Вступникові попався вірш Т. Шевченка "Сон" ("У всякого своя доля"), який він знав повністю на пам'ять. Вчителька спитала, чи він ще знає що-небудь з творів Шевченка. На її здивування вступник почав декламувати вірш "Тарасова ніч", "Катерина", "Тополя", уривки з поеми "Гайдамаки" і інші. Вчителька притиснула сільського босоногого хлопчика до своїх грудей, поцілувала в голову і чомусь заплакала.

- Дитино, Бог би з тобою говорив, тобі не сюди дорога.

Ще більшим здивуванням у сивой пожилої вчительки було, коли через день Володимир писав твір за твором Корнійчука "В степах України", який десятки разів грав на сцені у навколишніх селах і на олімпіаді м. Отинія, де зайняли перше місце.

Таки під час экзамену вчителька стояла над його спиною, а він, не піднімаючи голови, безупинно писав твір, доповнюючи цитатами. Коли абітурієнт поставив крапку вчителька сіла біля нього і розпитувала про його сімейний стан. Тяжко зітхнула, глянувши на його босі ноги і чистий, але вже не новий одяг, і промовила: "Дитино, не зупиняйся, шукай своєї долі у житті, тобі не сюди дорога. Хай Бог тебе провадить". Ці слова додали ще більшої наснаги. Але Бог не так хотів і дійсно провадив Володю тернистими і крутими дорогами. На 24-ий день місяця вересня 1954р. за відмовлення вступити в комсомол жовторотий комсорг з ректором найшли причину, щоб відчислити з медучилища.

- Документи твої хай залишаються, відслужиш в армії, наберешся розуму і ми без экзаменів тебе приймемо, - видаючи довідку, заявив ректор.

Пройшов вересень і жовтень місяць, а в армію не брали.

Щоб даром не пропадав час Володимир з похвальною грамотою за 7-ий клас йде поступати у Снятинське культосвітнє училище, яке оголошує додатковий набір.

Окремі сцени із "Сватання на Гончарівці", роль Стецька і знову вірші, і поеми Шевченка, і похвальна грамота відкривають дорогу у світ і то з обіймами.

Але не таке було Боже Провидіння, коли "щасливчик" повернувся додому, а заплакана мама вручила повістку в армію. В армії успішно закінчив однорічну школу "ШМАС" - і став механіком по обслуговуванні авіації. Сержантську получку всю до копійки відсилав додому, бо там була чорна біда. В колгоспі, хоч був колгосп мільйонер, не платили за трудовень ні копійки від дня заснування і до 1957р. Жили на тому, що вкрали і для себе, і для худоби. Вдень робили, а вночі крали, інакше ніхто би не вижив. Таким був комуністично-соціалістичний рай (жаль що так скоро всі забули). Злидні, журба і тяжка робота загнали Анну у лікарню на третю операцію, а через дев'ять днів на четверту, бо горе-лікарі залишили в животі операційний інструмент. Після четвертої операції віднесли Анну у морг, бо не змогли збудити після наркозу. Тільки дякуючи молодому лікареві-анестезіологові, який був напевно з убогої сільської родини, коли прийшов у палату і дізнався, що Анна померла, на весь голос скрикнув: "Вона не може померти, бо сильно вірила в Бога". І тут же вибіг з палати. І дійсно через деякий час Анну принесли у палату. Після цього випадку ще 40 років Анна разом з дітьми молилась до Господа Бога за свого Спасителя, який її

повернув з того світу. Всього через рік після повернення з армії Володимира життя у сім'ї змінилося на краще. На третій день після звільнення з армії пішов працювати завідувачим гаража і обслуговувати все обладнання на фермах, одночасно і водієм лісовоза. За рік зумів справити сестрі Стефі весілля, купити телицю, і в хаті появилася хліб і все до хліба.

Та знову ж таки та проклята диявольська комуністична партія! За відмову влізти у те смердюче багно парторг Фученко В. разом з головою колгоспу Михайлюком В. І, всією підлабузною клікою підготовлюють провокацію.

Завферма, комуніст Стринаглюк Д., з столяром Зваричом Антоном завантажують цілий віз відбірних досок в той час, коли метрів за 10 від місця крадіжки, вкрай переутомлений Володимир, який щойно повернувся з Ворохти лісовозом, вирішив хоч хвилинку перепочити, щоб ранесенько знову їхати у Ворохту по ліс, бо післязавтра релігійне свято Чесного Хреста, і гуцули попередили, щоб не здумав у свято їхати в гори. Цей підступний задум проти Володимира чуть було не вдався, та Боже Провидіння оберегло його. Все відкрилося, але юнак був змушений покинути роботу. Проте переслідування зі сторони органів влади не припинялися. Тільки велика віра у Бога, надія на те, що воля для нього і його народу ще попереду, додавали йому сил переносити все мужньо. І коли, нарешті, засвітилася зоря волі, Володимир, ставши священиком в часи підпілля, продовжує своє навчання в духовному інституті, дивуючи не одного молодого студента своєю цілеспрямованістю і вірою у те, чим жив. А жив він правдивою, живою вірою у Бога, у свій народ, у свою Церкву...

## МОЯ МІТРА - ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ

- ... Що? - може вашому отцеві ще мітру дати?... Суспензувати його, негайно суспензувати, - виходячи з себе декілька разів повторяв це слово зовсім непричетний декан з іншого деканату. І на жаль, ніхто з присутніх не опам'ятав "героя", який в той час, коли немолодий за роками, незламний духом, твердий у своїх переконаннях; хоч з покаліченим тілом, підпільний студент ночами за сотні кілометрів впродовж дев'яти років добирався до своїх наставників, учителів і Владики Стернюка, щоб здати екзамени з усіх предметів, які повинен знати католицький священик, а "герой" тоді рахував, скільки ще потрібно тисяч, щоб купити модерне авто. Коли Господь Бог поблагословив нашу Церкву довгожданною волею, священик, уже будучи на парафії зрозумів, що знань замало і ще п'ять років вчився в духовному інституті; та й тепер кожного дня не розлучається з книжкою, пам'ятаючи поради підпільних учителів-теологів, що "священик до смерті повинен вчитися".

- Дякую Вам, мої вірні парафіяни, за любов і довіру до мене; але я Вас благав і здержував, а ви не послухали мене. А тепер благаю зупиніть цю розмову. Все... Амінь.

Якийсь твердий комок зсередини підсунувся до горла, і ніяк не міг його зрушити з місця, ні проковтнути, ні видихнути. Щось сильно пекло у грудях. І тепер згадав священик, що так його пекло, коли він з Івано-Франківського КДБ пізно ввечері йшов на останній поїзд. Після того, як напився з крана холодної водички і сів на лавочку, щоб трохи відпочити, бо земля тікала з-під ніг, підкошувалися коліна і всі будинки хиталися, невідома пожила жіночка підійшла до священика і співчутливим голосом промовила:

- У вас серце?

Не знаю... Такого ще в мене не було. Щось пече і дихати нічим.

- Ось у мене валокардин. Візьміть на долоню водички і накапайте 20-ть капель та випийте... А це адольфан, у Вас високий тиск, - тримаючи руку на пульсі констатувала жіночка.

- Ви йдете звідти... від чекістів?...

Не знав тодішній студент з сивиною на голові, що має відповісти, бо й не знав, з ким має розмову... Очі незнайомки світилися лагідністю і добротою, хоч були наповнені сльозами. "А може через пару хвилин смерть? - майнула думка в голові. - Хай знає."

- Так, від них.

- Бідні ми, але тримаймось. Бог нам допоможе! Я вірю, що це вже недовго... Хай Бог помагає.

"Який я щасливий", - думав сивоволосий студент, що моя совість чиста, а вмерти все одно колись треба. І тепер, як і тоді, знову подумав, "який я щасливий", що за душею не

відчуваю провини перед Богом і людьми, хоч кожного дня гріх ходить за мною, але я стараюсь тікати від нього, може згрішив і певно згрішив хоч навіть думкою. Прости мені, Боже! Мимоволі спливали на поверхню думки, як у той тяжкий, але щасливий час 1990 року, коли священик цинився на вагу золота і кожної неділі натще серця обслуговував по три парохії, Бубнище і Липу, яка на віддалі 56 кілометрів, а з Липи в Ілемню - 46 км. Приходив додому поза північ, а в хаті сиділа заплакана їмосць, бо не знала, чи повернеться чоловік. Був тяжкий, але щасливий час. В Ілемні цілу зиму правили на дворі, під церквою, відігріваючи Найсвятіші Дари у долонях, щоб їх освятити. Білили пальці від морозу, але люди без головних уборів стояли і молились цілу Св. Літургію і ніхто не захворів. А перша Свята Літургія в Ілемні?.. До Святого Храму під'їхали уже після обіду. Люди радили не йти, бо подвір'я храму перетворилось на пекельне збіговисько. Замість молитви з-під храму несло прокляття, образливі слова, страшний гул, клекіт і рев та брязання у тазики і відра. З дзвіниці, стараючись заглушити мелодію церковних дзвонів, дзвонар нелюдським голосом кричав за кожним ударом: "Амінь католикам!"

Не знав нещасний, що рівно через тиждень ці самі дзвони сповіщать йому "Амінь". З Богом жартувати не можна. Хоч ніколи не хворів, а того вечора жалівся жінці і дітям на нестерпний біль душі. Не допомогли жодні ліки.

Покійний отець-декан Ярослав Лесів, якого з-під храму проводили з сіллю, вапном, камінням радив священикові -початківцю з Бубнищанською громадою повернутись назад. Жаль обгорнув священика, коли він дивився на сльози католицької громади, тому вирішив відслужити першу Святу Літургію. Після Св. Літургії освятили символічну могилу і хрест.

Уже у передвечірніх сумерках до могили під'їхали Владики Високопреосвященний ординарій Софрон Дмитерко, Павло Василик у супроводі дев'яти священиків, повертаючись з села Грабів після освячення храму.

Розмова з священиком Панайдою Ільком у його власному будинку, куди поїхав священик з головою братства Кизимою не дала бажаного миру і почерговості у відправленні Служби Божої, а, навпаки, на Йорданське водосвяття під керівництвом і благословенням о. Панайди автокефальна, як вона себе тоді називала "незалежна українська самостійна православна громада" старалась усіма бешкетними засобами зірвати Св. Літургію.

Коли погрозливі слова, викрики і безперестанне дзвоніння у дзвони не домогли, то "незалежні" чоловіки з жінками, взявшись за руки в два ряди, цілим гуртом, скільки їх було, посунули на католицьку громаду. Зім'явши католицьку громаду, "незалежні" поламали престіл на найдрібніші кусочки і на ціле село понеслось буйне "ура".

- А тепер можете кричати: "Слава Сталіну і його партії!" -сказав священик. Ніщо не залякало священика і кожної, бо неділі та свята, хоч під церквою, відправляв Святу Літургію, поки прийшов отець Броніслав, якому з радістю передав цю ревну і побожну греко-католицьку громаду. Всього одну неділю втомлений, але щасливий священик правив на двох парохіях, в Бубнищі і Липі. А вже через тиждень служив першу Св. Літургію у селі Солуків Долинського деканату, правда на спортивному майданчику біля самої церкви, бо ворота і фіртка до Святого Храму були закриті на три замки. Щоб не загострювати відносин греко-католицька громада не ламала замків. Але і тут напасники, які постійно скандували "греко-католики - поляки", хоч у храмі правилась Св. Літургія не давали спокійно відслужити Св. Літургію. Під час Св. Літургії у священика і престіл, на якому здійснювалась Св. Літургія, полетіли тухлі яйця. На щастя Святі Тайни не були осквернені, бо тухлі яйця попали в голову сільської ради, просто в обличчя і інших вірних. На другу неділю "вірні" те місце, на якому здійснювалась Св. Літургія, обсипали карбітом і нечистотами. Прийшлося посвятити нове місце метрів 30 від огорожі Святого Храму. Ще через тиждень для роз'яснення і примирення між громадами приїхав голова обласної ради п. Волковецький і інші працівники області та району. Та замість діалогу громада "незалежних християн" поливала греко-католицьку громаду не тільки брудними і принизливими словами, а й туалетними нечистотами. Перепало п. Волковецькому, бо "духовний отець" дозволив поставити у бочках нечистоти біля церкви.

Ініціаторів і виконавців поливання диявол до року забрав у свій "Рай", одна жінка загинула від грому, а іншого чоловіка переїхав трактор...

Щоб залякати священиків, не брезгували жодними засобами, вплоть до анонімних листів, прямих погроз, зупинок на дорозі. Таким способом "незалежні" погрожували священикові і отцю Анатолію Левицькому.

Але жодні погрози не залякали священика, поки не прийшла належна заміна в особі отця Братини. Священик, будучи вірним Господу Богу і громаді, яка повірила йому, - жодного разу не зрадив і не покинув свою паству, бо мав перед собою образ Христа, Його тернистий шлях і свій терновий вінець, який ніс від 5-го року народження. Пам'ятав, що Бог є один і єдина правдива Церква Христова також одна, мученицька, з якої народилися всі християни та прийняли хрещення народи.

А чи можна з пам'яті стерти, як у 1991 р. правилась перша Св. Літургія в греко-католицькому обряді і відбувалося посвячення пасок у с. Козаківка і Сукіль. Не міг отець відмовити делегації від греко-католицької громади, які з сльозами благали відправити Св. Літургію і освятити їм паски. Такої агресивності щодо священика зі сторони "вірних православної громади" не сподівалася греко-католицька громада, тому і не вийшла назустріч священикові.

Як тільки священик вийшов з машини, перед якою лягли на дорогу декілька жінок, його зразу оточив гурт жінок різного віку, викрикуючи слова: "Лях, поляк, зрадник" і всяку нецензурщину, вимагаючи, щоб він негайно повернувся назад. Але священик, відмовляючи молитву "Царю Небесний", тримав на грудях хрест з розп'яттям, спокійно без слів прямував до греко-католицької громади, яка зібралася біля храму.

Одна середніх років жіночка, бачачи, що священик не звертає уваги на їхній крик підскочила до нього і своїми пазурами вп'ялась в його горло. Священик хрестом перехрестив її, вимовляючи: "Дияволе, відійди від цього створіння, бо воно не знає, що діє. Боже, прости їй! Дияволе, будь проклятий, відійди від неї". Перелякана жінка вмить зблідла і відпустила горло священика, і, задкуючи, попрямувала до крутого обриву. Якби не жінки, які її затримали, полетіла б у прірву.

-О Боже, мене проклинають, - яюсь з страхом витиснула з грудей жінка.

- Не тебе, дитино, а диявола, який опанував твою душу, бо він готує тебе до вічного осудження, до пекла.

Цей інцидент перемінив усе. Остовпілі жінки більше не викрикували образливих слів, не бігли, не штовхали уже священика. Знаючи, що колись це село було майже столицею партизанського руху, з жалем подумав священик. "За що ви віддали своє життя, юні партизани. І що зробила з вас безбожна політика, нащадки мучеників-партизанів, за 45 років? Не ваша це вина, а безбожного комунізму. Боже, прости їм. Очисти душі їхні, бо не знають, що роблять".

Коли священик підходив до *Святого Храму* група чоловіків вийшла Йому назустріч. Водій, який привіз священика, докоряв їм за їхню байдужість, але вони оправдовувались, бо не думали, що тягарівка під'їде аж до храму. Біля храму зібралась православна громада, щоб нізащо не дозволити відправити Св. Літургію і освятити паску. Була Велика Субота перед Воскресінням. Підійшовши до огорожі, священик наказав греко-католицькій громаді, щоб не сперечались, а робили як він. І яюсь по-молодецьки, не зважаючи на свої 58 років, як був у реверанді так і, перестрибнув через огорожу і став серед ворожої громади.

Православна громада немов остовпіла і замовкла. І тільки тоді, коли вже чоловік п'ятдесят були за огорожею, наново зашуміли. На руках через огорожу переносили двох рідних сестер Степана Бандери. Після Св. Літургії освятили паску. Пообіцяв, що на воскресіння знову відслужить Св. Літургію. Але вночі громада послала людей, щоб не важився священик їхати, бо один із чесних православних парохіян сказав, що завтра у трьох місцях буде засада на священика-поляка. І дійсно засада була, але після обіду її зняли, бо цілою громадою пішли шукати чоловіка "геройської" жінки, яка вчепилася у горло священика.

Ця жінка, прийшовши додому і не маючи на кому зігнати зло, вирішила зігнати його на п'яному чоловікові. Щоб налякати жінку, чоловік взяв шнур і сказав, що йде повіситися. Не появлявся він ні до вечора, ні вдень Пасхи.

Даремно шукали нещасного, бо як взявся його блуд, то тільки на Провідну неділю вийшов у с. Витвиця, увесь обдертий і голодний, розповідаючи людям, що ніяк не міг вийти

з лісу. Хоч підходив до сіл, але якийсь дивний страх відганяв його знову у ліс.

Приходилось у неділі обслуговувати по 3-4 парохії. І от знову ж таки на Йорданські водосвяття після Св. Літургії, яку відправили просто на леді річки Сукіль, вирішили свяченою водою окропити *Святий Храм*, до якого не пускали греко-католицьку громаду. Коли храм освятили, стали біля нього, щоб прославити свято колядками. Голова сільради, добре випивши, прийшов наводити "порядок". Священик свяченою водою покропив його аж на дорогу за церкву. За це голова подав скаргу прокурору, де звичайно цю подію сприйняли за жарт і добряче посміялися.

Після посвячення пасок у с. Козаківці громада с. Сукіль попросила і їм освятити паску. Священик, не вагаючись, знав, що без Божої Волі ніщо не діється. З невеликою групою мирян с. Козаківка священик на вантажній машині їде у с. Сукіль до невідомої греко-католицької громади, щоб освятити їм паску. Тільки виїхали з села, як за першим мостом його зустріла громада "незалежників". Дорогу перегородили смерекою довжиною 6-6,5 метрів.

На обох кінцях і посередині смереки стояло дванадцятьоро чоловіків з трьохметровими дрючками. Посередині дороги стояв майор міліції Лазар в оточенні міліціонерів. Вийшовши з машини, священик відразу попрямував до гурту чоловіків, які неначе по команді піднялися з дрючками від вогнищ, що горіли по обі сторони дороги. Глянув на стомлені, закіпчені, засмаглі від вогню і диму обличчя, запалені від безсоння і диму вії, священик тяжко зітхнув, жаль стало бідного і обдуреного народу. Хоч усе тіло було перенапружене, серце не билось, а товклося в грудях, він твердою і смілою ходою прямував до "охоронців".

- Слава Ісусу Христу і Христос Воскрес!

- Вітаю вас, дорогі брати українці, з наступаючим найбільшим святом Воскресіння Христового!

- Отче, назад!.. Я вас прошу і благаю, назад! Я не хочу за вас відповідати і щоб хтось за вас сидів в тюрмі. Ви розумна людина, ви бачите, з чим вони стоять і який настрій у людей. Перед священиком з розставленими руками стояв кремезний здоровань майор міліції, у якого напевно з переживання тряслися руки і підборіддя.

- Пане майоре, а я вас не просив, щоб ви ішли сюди? Вибачте, я сам за себе відповідаю. Дозвольте і вибачте, я хочу з цими партизанами поговорити. Ми ж українці. Правда, люди?

- Ми тебе не пустимо, йди до своїх ляхів, - хтось хриплим басом продуднів з гурту.

- Не ти, а ви, - усміхаючись промовив священик, - ми все ж таки з вами культурні люди. Нашою культурою і нашим героїзмом світ подивляється. Не хочете пустити, але я до вас не їду, а до своєї громади, української, греко-католицької. Не хочете пропустити машину, ми пройдемо пішком. Люди, ходімо, - звернувся священик до гурту чоловіків.

- Я благаю і наказую! Зупиніться! - став перед священиком майор міліції Лазар. - Огляньтеся назад себе, подивіться, що твориться, ви задумуєтесь, до чого це може привести.

Священик спокійно повертається, хоч на душі тривога, бачить, як з села Сукіль біжить шість чоловіків з дрючками на плечах.

- Усе розумію, п. майоре, і прошу за мене не тривожитись, я сам за себе відповідаю, - не зупиняючись на ходу промовив до майора і гурту.

Побачивши мирну розмову з священиком, підмога з дрючками "незалежників" зменшила біг Дух войовничості пригас.

- Дякую вам, добрі люди, що ви йдете мене охороняти. Не потрібно. Мене Бог охороняє, - спокійно з усмішкою на устах, звернувся священик до підмоги, яка прибігла з дрючками.

- А може хочете зробити зі мною те, що зробили з первомучеником Стефаном?

- Я перед вами. Люди, люди...

- І ми називаємось українцями?... Я до вас не їду. Я їду до своєї громади, греко-католицької.

І ті, що цілу ніч коптились і грілись біля вогнищ, і ті, що прибігли з дрючками, мовчки дивились один на одного і на священика.

Першим з плечей скинув дрючок наймолодший із них. Ще раз обвів поглядом усіх

присутніх, тяжко зітхнув, розвернувся і тяжкою ходою пішов у село, не промовивши ні слова.

Без жодної поради і слів один по одному скидали з плечей дрючки, хто у вогонь, хто на узбіччя дороги.

Коли священик з групою чоловік відійшов на сорок-п'ятдесят метрів в сторону, знову почув голос майора:

-Отче, заждіть. Вони пропускають машину.

Розмови, яка відбулася з охоронцями правопорядку і охоронцями рогатки священик не почув і по сьогодні не знає, але, оглянувшись побачив і почув, як по команді: "Гей руп, гей разом!.." сукільська громада забидала з дороги смереку. Коли під'їхала тягарівка з людьми і священиком до церкви, там клекотіло, немов у баняку з розтопленою смолою.

-Люди!-звернувся священик до всіх присутніх. Прошу заспокоїтись і хвилинку уваги! Якщо ви хочете, щоб я вам освятив паску, прошу вас, щоб я перед таким великим святом не чув з ваших уст жодного образливого слова. Зрозуміли мене?! Питаю ще раз, зрозуміли мене?! Інакше я розвертаюсь і їду від вас.

-А вони нас не пускають ні в церкву, ні під церкву, - крізь сльози пролунав жіночий голос.

-Любі мої, не сперечайтесь. По дорозі до вас мені розповіли, що на вашому цвинтарі є братська могила борців за волю України і ваших односельчан, дорослих і дітей, яких у сорок шостому році червона мітла по-звірячому повбивала в одну годину. Всього сорок два чоловіки.

Ця могила буде престолом і Святим Храмом. Там ми відправимо Святу Літургію і освятимо паски не тільки свяченою водою, але й кров'ю мучеників. Прошу ведіть на святу могилу і йдіть за мною.

В одну мить розбурханий людський рій замовк. Плакали не тільки жінки, плакали чоловіки і діти сімей, яких скосила червона комуністична мітла, плакали люди обох конфесій.

І коли священик з громадою уже були в дорозі, знову майор з стражами зупинив їх.

- Прошу, отця, верніться. Вашій громаді і вам дозволяють посвятити під церквою, говорять, що дорога дуже заболочена. А далше буде видно.

- Час покаже своє, - відповів священик.

-Дійсно, отче, в даний час дуже багато болота, крута дорога, - підтвердив старий високий дідусь, бувший партизан. - Посвятіть паску біля церкви, Бог є всюди. А Службу Божу не будемо правити, бо сильний вітер, щоб не перекинув Найсвятіші Тайни.

Освячення паски відбулось мирно. Плакали люди одні від радості, інші з жалю, ще інші від спогадів про страшну трагедію "визвольної червоної мітли". Священик вкрай перевтомлений морально і фізично після всього пережитого за цей день, але радісний і щасливий, що ще заснував одну Богом вручену паству, у супроводі уже Сукільської і Козаківської греко-католицької громад наближався до авто, як несподівано каменюка кілограмів зо два, просвистіла біля самої голови і з такою силою врізалася у кабінку, що залишила велику вм'ятину. Оглянувшись, священик побачив, як майор однією рукою схопив за комір дідуса і бабусю і з такою силою потряс їх, що вони обидвоє впали на коліна, а голови їхні безвладно тряслися в різні сторони, мов лист на осиці.

Молоденький лейтенант благав: "Прошу, отця, не звертайте уваги, які літа, такий розум. Прошу вас, беріть своїх людей і від'їжджайте, так краще для нас."

П'ять разів повертався священик на парохії сіл Козаківку-Брязу, Сукіль, Буковець-Лямерсток, щоб зберегти ці парохії, передаючи їх священикам о. Михайлу, о. Оресту, о. Петрові, о. Миколі, о. Дурикевичу, які із-за "невигоди" мінялися ними, як рукавичками, поки не прийшов о. Мирослав. Жодної неділі ці села не були без Служби Божої або у крайньому випадку без молебня. Заметілі, сніги, морози, карпатські негоди, гололедиці, тумани і бурі не були для підпільника перешкодою. Він знав, що його очікують з нетерпінням, не шукав вигоди, а служив Богові та людям.

І яка може бути більша радість для священика, коли ті, що його зневажали, проклинали, тепер просять освятити їм дім, господарство, прочитати молитву над ними і їхніми дітьми. Просять пробачення за колишні зневаги і кривди. Хоч все залишилось у душі,

але він каже, що такого не пам'ятає. За молитвою, порадою і розрадою йдуть до нього всі конфесії: римо-католицька, греко-католицька, православні, автокефальні, навіть лютерани, хоч він нікого не питає. За те вони всі відкривають йому душу, і він від щирого серця старається загоїти найбільючіші душевні і тілесні рани. Від нікого не чекає ні слави, ні нагороди, крім Бога.

Вже у всіх навколишніх селах правилась Св. Літургія, тільки громада с. Тисів, мов сироти, у свята і неділі, спішили в Болехів, с. Паляницю, або Бубнище, щоб послухати Св. Літургію, висповідатись, та запричаститись. Після того, як блаженної пам'яті о.-декана Ярослава Лесіва хотіли з машиною скинути з крутого берега у річку Сукіль, ніхто з священиків не наважувався відправити Службу Божу у цьому селі.

Священик, пам'ятаючи, що він слуга Божий, не відмовився взяти і цей хрест і йти за ним. Коли йшов на першу Службу Божу, всі, крім греко-католиків, відвертали від нього голови, а він з радісною усмішкою вітався: "Слава Ісусу Христу!". Через тиждень ті, що відвертали голови, вже самі кланялися і віталися з ним. Служив під відкритим небом. Коли правив другу Службу Божу під час Херувимської пісні зауважив, що більшість людей не дивляться на престіл, а в сторону живого плоту з гробів і глodu, перемовляючись щось між собою. Декотрі жінки плакали. І тільки тепер він зауважив гурт юнаків, з яких одні лежали, а інші стояли. В кінці Служби Божої хтось передав, щоб отець сам не йшов, бо є небезпека.

Скориставши з записки, священик побудував всю проповідь про любов, мир, згоду і прощення.

Ще проповідь не закінчилась, як вістун шнурочком один за одним спустились до ріки.

Та інше лихо через людські забобони підстерігало священика. Після похорону греко-католицької мирянки впродовж тижня померло п'ять православних мирян і рознеслась чутка, що той поляк не так опечатав гріб і наворожив, тому вмирають одні православні. І знову велике обурення проти уніата. Але завжди найдуться розсудливі люди, які зглядять людські забобони. Ще повністю не передав нововисвяченим священикам гірські села, як греко-католицька громада с. Княжелука цілою делегацією прийшла, щоб освятити хрест на окраїні села і відправити Святу Літургію. Після кривавого погрому 1990р. де поламали людям руки, ноги, ребра, намагаючись вбити о. Ярослава Лесіва, священики боялись і ногою вступити у це село. Без вагань священик дав згоду. Взявши з собою все необхідне для відправи Святої Літургії, прибув під хрест. Через декілька хвилин під'їхали о.д. Кирницький Василь і о. ігумен Флячок Михайло - Макарій з Гошівського монастиря Отців Василіян. Приїхали, щоб тільки освятити хрест. Побояючись нових побоїщ, Отці нічого не взяли для звершення Служби Божої. З Божої ласки ніхто не помішав відправити Святу Літургію. Окрилена спокоєм, громада вірних просить священика хоч через неділю відправляти Святу Літургію. З Божою поміччю священик кожної неділі у центрі села біля установлених хрестів і зробленого помосту править Службу Божу, сповідає і прищачає впродовж двох років. Згадується день, коли вирувала на вулиці заметіль. Приїхав священик. Люди питають:

- Що будемо робити, Отче?

- Відправимо молебень, а там Бозя підкаже, що робити? Ще й половини молебня не відправили, як вмить припинилась заметіль, стих вітер і засяяло на голубому небі сонечко. Окрилені Божою ласкою, люди ще голосніше заспівали: "Пресвятая Богородице спаси нас". Хвилин через п'ять люди, хто лопатою, хто просто ножами розчистили місце для відправи Святої Літургії.

- Після загадкової трагічної смерті о.-декана Ярослава Лесіва, багато священиків відмовлялось від Болехівської парохії, "Хоч би і мене суспензували, я не піду в Болехів", - заявляли декотрі, а отець знаючи що без Божої Волі нічого не відбувається, взяв на себе і цей хрест, щоб підтримати морально і духовно пригнічену паству. Вдень і вночі, незважаючи на негоду, разом з мирянами і братством капітально ремонтують і відновлюють Божий храм, закінчують розпочате будівництво о.-доктором Ярославом Лесівим каплички св. Івана Хрестителя, яка стала окрасою не тільки м. Болехова, Західної України, але й європейських країн, бо за проектом і планом зверталися і звертаються з Словачкi та Польщі.

В урочищі "Бучники", на місці спаленої яничарами-визволителями чудодійної

каплички, збудували величаву капличку над цілющим чудодійним джерелом, яке відкрилось під час появи Божої Матері в 1856.

Скільки і як може сприяє у будівництві каплички на місці вишколу і відпочинку пластунів у лісі за селом Довжка.

Будучи парохом м. Болехів з благословення Владики Софрона Дмитерка, кожної неділі і свята священник править дві Служби Божі, тому що храм не вміщає усіх вірних і дітей, а також обслуговує малі громади сіл Лужки (рідне село о. Лесіва), Тяпче, Яворів. Коли на прохання воїнів УПА або за благословенням Владики виїжджає у південно-східні області України для заснування греко-католицької громади (Херсон), або вшанування пам'яті борців за волю України (м. Базар), то ніколи не залишає громаду без Святої Літургії.

Заміщали його Отці-ієромонахи з Гошівського монастиря. Священник постійно відвідує майже щонеділі після кожної Служби Божої, у літній період, місця бойової слави борців за волю України, а саме: Маківку, де п'ять разів побував з громадою, Лисоню, вишкіл і постій воїнів УПА, місця геройської смерті борців за волю України (Долинщину, Болехівщину, Стрийщину, Жидачівщину, Дашаву). Ніколи не відмовлявся і не жалівся на втому і безсилля, бо знав і усвідомлював, що хтось повинен йти і підняти дух тих, які починають підніматись з колін. Та хіба варто все перечисляти. За те скептики, щоб довести його ще до другого інфаркту, запитують: "Скільки років перебув у комуністичній партії?".

Не дуже дивується священник, бачачи, як вони стараються для Церкви і народу. Напевно він не помиляється, коли думає, що якщо б вони займали ті посади, з яких його за партію виганяли з роботи, то напевно не руки, а й ноги цілували б комуністам, а він ради любові до Бога і України ніколи не зрадив своїх переконань та ідей, і не зрадить. Не очікував і не очікує нагород і слави в людей, а тільки у Бога.

Він вибрав свою нагороду-терновий вінець і хрест на ціле життя. З Христом, за Христом і до Христа! Знає, що всі ми, грішні, але немає більшого щастя, як жити з чистою совістю. Амінь.

## СЛОВО АВТОРА

За своє життя я пройшов через стільки подій, радісних і драматичних, здивався зі стількома розмаїтими явищами, обставинами та людьми, що якби їх лише перечислити, то вийшов би грубезний том.

Моє дитинство захопило дуже непрості і нелегкі часи. Народився я 1 січня 1935 р. на хуторі Підпасіча (Якубівка), який належав до села Озерян Тлумацького району Івано-Франківської області, у сім'ї Григорія і Анни Серемчуків.

Старша моя сестра, Анна, народилася 1928 року, середуща, Стефанія, народилася 1930 року. Основною моєю опікункою була дуже побожна бабуся Катерина, яка з чоловіком Матієм переїхала зі Львівської області (Золочівський район, с. Розважа), купивши землю у заможного чоловіка Якуба, який тримав велику пасіку, звідки і назва хутора. З розповіді мами і сестер, я був улюбленцем у тата, може, тому, що інші діти слабували. Одна з таких недужих сестер, Стефа, разом із моєю мамою, стали у моєму житті великим взірцем покірною, незлобленого несення своїх хрестів терпінь, моїми щирими розрадницями і порадницями, оскільки Дух Святий їх просвітлював (були вони побожними, чесними людьми, ревними християнами).

...Не довго мені довелося бути улюбленцем у свого тата: 28 лютого 1940 р. при загадкових обставинах він помер, заготовляючи ліс на школу і клубу Хотимирському лісі.

З цього часу і почалося страждання нашої родини. Мама залишилася вдовою на 36-у році життя. На її плечі ліг увесь тягар турботи про сім'ю у дуже тяжкі часи воєн, лінії фронтів, небезпек, повоєнної розрухи.

Услід за татом помер братчик Роман, що народився вже по татовім відході із цього світу (четверта дитина - Іванко - помер перед ним).

Потім прийшло нове горе: у 1941 році, згоріла наша хата. Біди, голод, холод, гризоти підірвали здоров'я моєї мами. Вона перенесла п'ять операцій під наркозом, а шосту - без наркозу. Та ніколи я не чув, щоби мама при хворобі нарікала чи стогнала. З її уст лише линув шепіт: "Боже, дай мені витримати всі болі".

Моє навчання у початковій школі було перерване війною, тому Грушівську середню



школу закінчив у 1954 році. Тоді ж поступив у Івано-Франківське фельдшерсько-акушерське училище, де провчився лише два тижні: мене повідомили, що зі своїм річником треба йти в армію (в училищі не було військової кафедри). Але, оскільки мене півтора місяці не призивали, я поїхав у Снятин і поступив ще в один заклад - культосвітнє училище. Але до радісного документу про вступ долучилася повістка про призив в армію, в якій прослужив із 1954 до 1957 року, набувши там спеціальність механіка.

Потім рік я працював завідувачим гаражем колгоспу "Перемога" у своєму селі Озеряни. Та за відмову вступити в комсомол на мене була сфабрикована справа, що я "загнав" лісопилні матеріали.

Покидаючи рідне село, я одночасно був змушений облишити навчання у вищій сільськогосподарській школі, оскільки "зłodії" не мали права вчитися у радянському вузі.

І хоч в Івано-Франківську, куди я подався, було достатньо місць праці за фахом, на роботу не брали, бо я не мав тутешньої прописки. У прописці мені відмовляли "за сприянням" мого колишнього голови колгоспу.

Аж через півроку "ходінь" я знайшов роботу і прописався у м. Долина, де в різних організаціях працював водієм, слюсарем-агрегатником, одночасно навчаючись у Дрогобицькому нафтовому технікумі. Перейшовши на посаду старшою інженера, змушений був розрахуватися з роботи за відмову поступити в комуністичну партію і повернувся на колишнє місце слюсаря. У Долині доля мене знову звела з колишнім директором моєї Грушівської школи о. Романом Кияком, який, переслідуваний радянськими спецорганами, шукав місце праці. Він і запропонував мені підпільне навчання на греко-католицького священика, ставши у мене керівником навчального процесу.

У 1986 році я був висвячений на отця-диякона (Владикою Володимиром Стернюком), а в 1990 році - на священика (Владикою Софроном Дмитерком).

У ті нелегкі, але радісні часи легалізації Греко-Католицької Церкви я, з Божою поміччю, перевів на вселенський обряд дев'ять парафій.

Першою моєю парафією було село Бубнище, а вже декілька років я є парохом церкви св. вмч. Параскеви у Болахові.

Разом з дружиною Михайлиною ми виростили двох синів -Ігоря та Володимира. Моя сім'я щиро мені помагала у моїй нелегкій дорозі до священства і далі сприяє нести життєвий хрест у цій долині сліз та печалі.

...За своє життя я був два рази поранений і майже осліп, пережив дві голодівки, два рази замерзав, падав з висоти, на мене стрімко летів великий тягар, перейшов також через три будівництва оселі, але Господь і Пречиста Діва Марія постійно опікувалися мною, не опускаючи мене зі Своєї опіки, за що я вклякаю перед Ними у вдячних молитвах.

## ЗМІСТ

### ПЕРЕДМОВА

### ЧАСТИНА ПЕРША БОЖИЙ ПАЛЕЦЬ

МАНДРІВКА У СВІТ ЛЮДСЬКИХ ДУШ  
МІЙ ДОБРИЙ АНГЕЛ-ХОРОНИТЕЛЬ  
І НАВІТЬ ВОРОГИ ПОВАЖАЛИ ЙОГО  
БЛУДНИЙ СИН  
ПЛАКАЛО НЕБО НАДІ МНОЮ  
НАЙСТРАШНІШИЙ БІЛЬ  
ЇЖ, ПИЙ, ДУШЕ, І ВЕСЕЛИСЯ  
"ПАМ'ЯТАЙ ДЕНЬ СВЯТИЙ СВЯТКУВАТИ"  
ЗАПІЗНІЛЕ ПРОЗРІННЯ  
СПОВІДЬ ПЕРЕД АНГЕЛЯТКОМ  
ЩАСЛИВІ ТІ, ЩО УВІРУВАЛИ  
ХРАМ ПАМ'ЯТІ  
ГОЛОС МАТІНКИ БОЖОЇ  
МОЇ ЛІКАРІ - ГОСПОДЬ БОГ І ПРЕЧИСТА ДІВА МАРІЯ

СИЛА ВІРИ І МОЛИТВИ  
ЖИТТЯ ДАЛА, А ЛЮБОВІ  
ПЕРЕСТОРОГА, АБО БОЖИЙ ПАЛЕЦЬ  
ДЕ ГОРІЛКА - ТАМ І ДИЯВОЛ  
"ЩО ВИ ЗРОБИЛИ З МОЄЮ ТРОЯНДОЮ?!"  
ВІДПЛАТА  
"РОБІТЬ ЛИШЕ ДОБРО"  
ПОГАНІ " ЖАРТИ"  
ДВА ЧУДА В ОДНУ МИТЬ  
І МАМА ВТІШИЛАСЯ  
СИЛА МОЛИТВИ І КАРА ЗА НЕВДЯЧНІСТЬ  
МОЛИТВА ВРЯТУВАЛА НЕВІСТКУ  
МОЛІТЬСЯ, ДІТИ, І ВІРТЕ  
МАТІНКО БОЖА, ЗМИЛУЙСЯ НАДІ МНОЮ!  
БАЙДУЖІСТЬ  
ПО ВЕЛИКИМ НЕЩАСТІ  
"НЕ РОБИ ТОГО, ДОНЮ!"  
"Я - ДОНЬКА МАТЕРІ БОЖОЇ"  
І ХРЕСТ УПАВ НА СІМ'Ю  
"І Я НЕ ВБИВ ЇЇ"  
МІЙ ХРЕСТ ТЕРПІНЬ  
МАТИ БОЖА І ВІРА ВРЯТУВАЛИ МЕНЕ  
ВІДБУДУЙ СВЯТИЙ ХРАМ  
НЕ ВІД ВІКУ КАЛІКА, НЕ ДО СМЕРТІ ПАН  
"НЕ МЕНІ, А БОГОВІ ДЯКУЙ, ДИТИНО"  
"Я БАЧИЛА ДИЯВОЛА"  
"РОЗКАЖИ ПРО СЕБЕ САМ, ВАСИЛЬКУ!"  
А ЧАСУ НАЗАД НЕ ПОВЕРНЕШ  
ЗАСТУПНИЦЯ І ПОКРОВИТЕЛЬКА ПРИКАРПАТСЬКОГО КРАЮ  
ЧИ ПРОСТИТЬ БОГ?  
СИЛА МОЛИТВИ  
ПРОСТИ МЕНІ, СВЯТА ПОКРОВО!  
ЗІРВАННИЙ ХРЕСТ  
ХРЕСНА ДОРОГА СЕСТРИ АНДРЕЇ  
"ТА ПОВІРТЕ МЕНІ!"  
ТОДІ ВЖЕ ЧОГО ВСТИДАТИСЬ?  
ДВА ЧУДА БОЛЕХІВСЬКОЇ БОЖОЇ МАТЕРІ  
ЧУДО ГРУШІВСЬКОЇ БОЖОЇ МАТЕРІ  
ВЗІРЕЦЬ УГКЦ УКРАЇНИ  
"АБИ ТИ ДЕНЬ СВЯТИЙ ПЕРЕСВЯТКУВАВ"  
О, ТО БУЛА КУЛЬТУРА!  
ПІД ПОКРОВОМ ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ  
"І ЦВІТ СПАДАТИМЕ ДО ТВОЇХ НІГ"

#### ЧАСТИНА ДРУГА СИЛА МОЛИТВИ

ГОШІВСЬКА МАТЕРІ БОЖА ПОВЕРНУЛА ЗІР  
ПОКАЯННЯ  
ХАЙ ТОБІ СТАНЕТЬСЯ ПО ТВОЇЙ ВІРІ  
ГІРКИЙ МЕД  
ПРОЗРІННЯ (ПАМ'ЯТІ О ЗЕНОВІЯ КИСЕЛЕВСЬКОГО)  
"БО Я НЕХРЕЩЕНИЙ"  
Я НЕ ПРИЙШОВ ДО ПРАВЕДНИХ, А ДО ГРІШНИХ  
ВІН ЖИВ ДЛЯ БОГА І ЛЮДЕЙ  
ПАМ'ЯТІ О АНДРІЯ-РОМАНА КИЯКА

АНГЕЛ У ЛЮДСЬКОМУ ТІЛІ СПОГАД ПРО ОТЦЯ ІЄРОМОНАХА  
РАФАЇЛА (РОМАНА) ПРОЦІВА  
ВІДПЛАТА  
НАЙ ТОБІ СТАНЕТЬСЯ ПО ТВОЇЙ ВІРІ  
НЕ МОЖНА СЛУЖИТИ ДВОМ ПАНАМ  
(З ПОКЛОНОМ ДО ДИЯВОЛА, А В БІДІ ДО БОГА)  
ПІД ПОКРОВОМ ВСЕВИШНЬОГО  
НА ДИТЯЧИХ СЛЬОЗАХ ЩАСТЯ НЕ ЗБУДУЄШ  
Я ТЕБЕ НЕ ЗНАЮ  
"ГОСПОДИ, РЯТУЙ НАС!"  
І МАТІР БОЖА ВИСЛУХАЛА МОЛИТВУ  
"ЩЕ НЕ ЧУВАНО НІКОЛИ, ЩОБ ВОНА НЕ ПОМОГЛА"  
Я ЖИТИ БУДУ, МАМО!!!

#### ЧАСТИНА ТРЕТЯ У БОГА ВСЕ МОЖЛИВЕ

ВІДЬМА  
НАЙЩАСЛИВІША МАМА НА СВІТІ  
У БОГА ВСЕ МОЖЛИВЕ  
ІСПОВІДНИК ВІРИ  
ДРОГОБИЧАНИН, ЯКОГО ВРЯТУВАЛА МАТІР БОЖА  
КАРА ЗА ГРІХ  
ВИШИВАНИЙ РУШНИК НА ПАМ'ЯТКУ  
ЩАСТЯ, ЯКЕ ПРИЙШЛО НЕСПОДІВАНО  
У БОГА ВСЕ МОЖЛИВЕ  
МАМО, ЯК Я ПОЯВИЛАСЯ НА СВІТ?  
ОСТАННІЙ ДЗВІН  
БОГ ВИСЛУХАВ МОЛИТВИ МАТЕРІ  
ЩЕ НЕ ЧУВАНО НІКОЛИ, ЩОБ ВОНА НЕ ПОМОГЛА  
"ВІН МІЙ"  
ПОШИЛИСЬ У ДУРНІ  
ВІЗЬМИ СВІЙ ХРЕСТ І ЙДИ ЗА МНОЮ  
ДЯКУЮ ТОБІ, МІЙ БОЖЕ!  
"ГОСПОДЬ БОГ ЗНАЄ, ЯК НАС ЛІКУВАТИ"  
ВИГНАННЯ ДИЯВОЛА ХХІ СТОЛІТТЯ  
СВЯТОТАТСЬКА ПРИСЯГА  
СЛЬОЗИ РАДОСТІ  
ПОКУТА З НЕБА  
ДОБРО ПАМ'ЯТАЄТЬСЯ ДОВГО, А ЗЛО - ВСЕ ЖИТТЯ  
МОЯ МІТРА - ТЕРНОВИЙ ВІНЕЦЬ

СЛОВО АВТОРА